euroman

zgodbe s pogledom

Modrijan

euroman

zgodbe s pogledom

Modrijan

euroman
zgodbe s pogledom

Uredili | Bronislava Aubelj in Saša Jerele
Prevod v angleščino | Nada Grošelj
Oblikovanje | Davor Grgičević, Branka Smodiš in Vesna Vidmar
Prelom | Goran Čurčič
Izdala in založila | Modrijan založba, d. o. o.
Za založbo | Branimir Nešović
Natisnil | Gorenjski tisk, d. d.
Naklada | 1500 izvodov
Ljubljana, april 2008

www.euroman.si

Publikacija je namenjena predstavitvi zbirke Euroman, sodelavcev ter Založbe in je brezplačna.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821(4)-31(048)
821(4).09:929"19"

EUROMAN : zgodbe s pogledom / [uredili Bronislava Aubelj in Saša Jerele ; prevod v angleščino Nada Grošelj]. - Ljubljana : Modrijan, 2008

ISBN 978-961-241-231-9
1. Aubelj, Bronislava
237857536

Euroman kot zamisel in dejanje

Vedno je najprej zamisel. Tudi pri knjigah je tako. In zamisel je bila – izdati toliko *knjig*, kolikor je držav članic Evropske unije. Krasna zamisel, da tako rečem: spoznati to našo Evropo, kjer smo se kar na lepem znašli, še posebej ker precej držav, katerim sedaj celo predsedujemo, poznamo slabo ali pa sploh ne. Nejevoljni smo, kadar nas pomešajo s Slovaki; pa se sami vprašajmo, koliko poznamo Litvo, Latvijo? … katero je glavno mesto Estonije? … koliko jezikov sploh govorijo v Uniji? … Vso pravico imamo, da česa od naštetega ne vemo. In morda se upravičeno jezimo, kadar nas imajo za Slovake.

Koliko pa poznamo evropsko literaturo? Kaj to sploh je? Tega najbrž sploh ni, mar ne, lahko pa se gremo globokih teoretiziranj o … Prevajamo Britance in Irce, Francoze, pa Nemce, kakega Španca in tu in tam Portugalca, Italijana, potem pa zanimanje založnikov počasi usahne … Tudi bralcev? To pa je bila že ideja – izdati toliko *romanov*, kolikor je držav članic EU. Torej tudi iz Belgije in Nizozemske, Danske, Švedske in Finske, Latvije, Litve in Estonije, Češke, Poljske in Slovaške, Bolgarije in Romunije, in celo iz Luksemburga, z Malte in Cipra. In to za povrh pri založbi, ki je doslej na področju literarnega založništva naredila komajda nekaj obotavljivih korakov z izdajo morda ducata in še dveh treh del sodobnega leposlovja.

Da vseh 27 knjig izide hkrati, je bilo še samo nekaj samo po sebi umevnega. Malce noro sicer, a ne nemogoče. Kaj se je dogajalo po prvem navdušenju ob kozarcu (ne vem več, vina ali piva), naj ostane zgodba za kako založniško-uredniško modrovanje ob vinu ali pivu. (A to v tem zglednem svetu, ki naj bi se sukal po vesolju brez pregreh in slabih misli, ni primerno.) Preprosto, nastal je Euroman, zbirka 27 knjig, 27 pogledov na svet in na Evropo, ki se suče v tem vesolju, ki se menda širi in širi.

Največja zasluga za nastanek zbirke gre, razumljivo, prevajalcem in – večinoma v isti osebi – avtorjem spremnih besed. K sodelovanju smo povabili nekaj najuglednejših in najizkušenejših prevajalcev pa tudi mlada obetavna peresa, ki bodo slovensko prevodno književnost bogatila še več naslednjih desetletij. Bržkone se jim bodo kmalu pridružili tudi prevajalci iz nekaterih »malih«

evropskih jezikov, ki smo jih za našo zbirko zaman iskali: tri dela, estonsko, finsko in latvijsko, so namreč prevedena posredno iz angleščine oziroma francoščine. Posebej nas veseli, da najmlajši članici, Romunijo in Bolgarijo – ko smo zasnovali zbirko, sta bili še v »čakalnici« –, ne zastopata le izvrstni deli, ampak tudi odlična prevajalca, čeprav se je prevajalka iz bolgarščine prvikrat preizkusila v literarnem prevajalstvu. Omenimo še, da se kakšna tretjina naših prevajalcev ukvarja tudi s pisateljevanjem oziroma pisanjem poezije.

Še nekaj dejstev:

Dela v zbirki, vključno s slovenskim, so bila napisana v 21 uradnih jezikih EU (izmed 23); to pomeni, da smo z Malte in Irske, kjer sta poleg angleščine uradna jezika malteščina oziroma irščina (gelščina), izbrali angleško pišoča avtorja.

Vsi avtorji, ne glede na starost, so še vedno aktivni. Najstarejši, Čeh Ludvík Vaculík, bo letos dopolnil 82 let, Romun Florin Lăzărescu je s 34 leti najmlajši med njimi.

Med avtoriji Euromana je resda samo 6 pisateljic, zato pa je med prevajalci razmerje obrnjeno: kar 21 del so poslovenile prevajalke.

Pri »gradnji« zbirke je, če ne štejemo 26 avtorjev izvirnih del, neposredno sodelovalo 46 ustvarjalcev: 26 prevajalcev, 6 piscev spremnih besedil, 7 urednikov, 3 oblikovalci, 3 tehnični uredniki in, seveda, naš pisatelj Drago Jančar.

Skupni obseg naše zbirke je malo manj kot 5400 strani (okoli 340 tiskarskih pol), v povprečju imajo knjige po 200 strani.

Naj se na koncu posebej zahvalim prevajalcem in piscem spremnih besed za izvrstno opravljeno delo, Dragu Jančarju za zaupanje – Drevo brez imena je njegov prvi roman, ki ga izdaja Modrijan –, urednicama zbirke Bronki in Saši, da sta vzdržali leto in pol, ne da bi si privoščili en sam dan brez misli na Euroman, umetniškemu trojčku – Branki, Davorju in Vesni – za elegantno »garderobo« naše zbirke in posrečeno ime, Alešu za slogan, ki pove dovolj in še mnogo več tistim, ki bodo zbirko ne le gledali, ampak tudi prebrali, urednikom in tehničnim urednikom za tisoče prebranih in postavljenih vrstic, Metodu za tisoče pisem, dogovorov, prošenj, opozoril, ki so iz njegovega računalnika romali po Evropi. Zahvala vsem drugim, ki so tako ali drugače sodelovali, vsaj s spodbudo,

nasvetom, zanimanjem …, naj so v tej knjižici imenovani ali ne, in vsem, ki še bodo. Zahvaljujem se Ministrstvu za kulturo Republike Slovenije, Svetu Evrope in posameznim državam, skladom, institucijam, ki so po svojih močeh denarno podprli to, resda nekoliko drzno zamisel, ki pa se je (in to mi je ljubo) pred nami niso lotili še pri nobeni drugi evropski založbi. Če bo, taka, kot je, polna prepletajočih se usod, enakovredno približala bralcem Evropo, tako, kot je, smo naredili veliko.

Spoštovani bralci, cenjene bralke, dragi sodelavci in prijatelji založbe Modrijan, preberite jo, verjamem, da je vredna tega.

Branimir Nešović

Izid zbirke je podprlo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

kultura
republika slovenija
ministrstvo za kulturo
www.kultura.gov.si

Sredstva za izdajo posameznih knjig so prispevali:

Goethejev inštitut (Goethe-Institut) v sodelovanju z Ministrstvom za zunanje zadeve Nemčije (AT, DE)

Flamski sklad za literaturo – VFL (BE)

Vlaams Fonds voor de Letteren

Izvajalska agencija za izobraževanje, avdiovizualno področje in kulturo – Program kultura (CZ, DK, FR, GR, HU, PL, PT, RO, SK, ES)

GD Izobraževanje in kultura
Program Kultura

Finski informacijski center za literaturo – FILI (FI)

Irski sklad za literarno izmenjavo (Ireland Literature Exchange, Translation Fund), Dublin – www.irelandliterature.com, info@irelandliterature.com (IE)

Italijanski inštitut za kulturo v Sloveniji (IT)

Latvijski center za literaturo – LLC (LV)

LATVIJAS LITERATŪRAS CENTRS

Latvijska državna fundacija za kulturo (LV)

VALSTS KULTŪRKAPITĀLA FONDS

Ustanova »Books from Lithuania« s sredstvi Ministrstva za kulturo Republike Litve (LT)

Fundacija za izdajanje in prevod nizozemske literature – NLPV (NL)

Poljski knjižni inštitut – prevodni program (PL)

INSTYTUT KSIĄŻKI
POLAND

Generalna direkcija za knjigo in knjižnice – DGLB (PT)

DG LB
DIREÇÃO-GERAL DO LIVRO E DAS BIBLIOTECAS

Literarnoinformacijski center Republike Slovaške – SLOLIA (SK)

Generalna direkcija za knjige, arhive in biblioteke Ministrstva za kulturo Kraljevine Španije (ES)

Vsebina

Saša Jerele: Sedemindvajset zgodb, sedemindvajset pogledov 8

1	Drago Jančar	**Drevo brez imena**	15
2	Vladimir Vertlib	**Vmesne postaje**	27
3	Hugo Claus	**Nedokončana preteklost**	33
4	Teodora Dimova	**Matere**	39
5	Lefkios Zafiriu	**Gangsterji**	45
6	Ludvík Vaculík	**Kako se naredi fant**	51
7	Klaus Rifbjerg	**Slika**	57
8	Emil Tode	**Država na meji**	63
9	Johanna Sinisalo	**Šele po koncu sončeve poti**	69
10	Jean Echenoz	**Grem**	75
11	Nikos Panajotopulos	**Gen za dvom**	81
12	Claire Keegan	**Čez modra polja**	87
13	Diego Marani	**Nova finska slovnica**	93
14	Inga Ābele	**Tihožitje z granatnim jabolkom**	99
15	Sigitas Parulskis	**Tri sekunde neba**	105
16	Guy Helminger	**Rja**	111
17	Ádám Bodor	**Okraj Sinistra**	117
18	Vincent Vella	**Iz rok mojih prijateljev**	123
19	Arnold Stadler	**Smrt in jaz, midva**	129
20	Adriaan van Dis	**Zaverovan v družino**	135
21	Magdalena Tulli	**V rdečem**	141
22	Gonçalo M. Tavares	**Jeruzalem**	147
23	Florin Lăzărescu	**Naš posebni poročevalec**	153
24	Dušan Mitana	**Moje domače pokopališče**	159
25	Jesús Ferrero	**Amador ali pripoved srečnega človeka**	165
26	Torgny Lindgren	**Resnici na ljubo**	171
27	Ali Smith	**Hotelski svet**	177

Prevajalci | Drugi sodelavci | O založniku 183

Twenty-Seven Stories, Twenty-Seven Views | Drago Jančar: The Nameless Tree | About the publisher 222

Fotografija: Aleksander Lilik

Saša Jerele

Sedemindvajset zgodb, sedemindvajset pogledov

Euroman prihaja med bralce na poseben dan in v ne čisto običajnem času: na svetovni dan knjige in avtorskih pravic ter v obdobju slovenskega predsedovanja skupnosti sedemindvajsetih evropskih držav. 23. april smo za njegov rojstni dan izbrali namenoma: kajti zbirka se poklanja tistemu, kar zaobjema in obenem sooblikuje dušo našega skupnega prostora.

Ker je bila zbirka, že preden je privekala na svet, nekaj zelo posebnega, ni dvoma, da si bo hočeš nočeš izborila svojo knjižno polico. In seveda ne govorimo le o metaforičnem vatlu. Pojavila se je namreč celo hudomušna ideja o posebnem vozičku za prevažanje skladanice »euromanov« iz knjigarn do doma – med mnogimi drugimi, bolj ali manj prizemljenimi, ki so rojile po glavah številnih soustvarjalcev tega mnogorokega bitja, ki smo mu pomagali na svet, ga počasi vzredili in ga na koncu nekoliko ganjeni pošiljamo med ljudi, da si izbori svoj prostor pod soncem ter doživi lepo na samem svoje ljubezni.

* * *

Čeprav Euroman ni najdaljša zbirka v zgodovini slovenskega založništva, je njena posebnost ta, da predstavlja vseh svojih sedemindvajset sadov naenkrat, na isti dan, in za povrhu na dan, posvečen knjigi. Zamisel o zbirki se je porodila Bronislavi Aubelj, ki je opravila tudi levji delež nalog; sprejeta je bila z velikim navdušenjem in kljub začetni bojazni pred velikopoteznostjo projekta je delo hitro steklo. Prevajalci smo začeli skupaj z urednico in Branimirjem Nešovićem, vodjo založbe, zbirati ideje za prevode. Ne bi verjeli, kako neobetavno se je vse skupaj začelo: s peščico negotovih idej

in vrsto glodajočih dvomov. Toda ob vsakem sestanku se je iz razprave izluščilo več zanimivejših predlogov. Nekatere so prispevali posamezniki, ki pozneje zaradi drugih obveznosti pri zbirki niso mogli sodelovati: zahvala gre tudi njim. Rojevajoča se zbirka je dobila podporo pri tujih inštitucijah, v evropskem kulturnem skladu in nazadnje tudi doma, na našem kulturnem ministrstvu. Vse je potekalo z veliko naglico – z začetnim uredniškim zborom smo se namreč prvič usedli skupaj komaj poldrugo leto nazaj, jeseni 2006 –, k sreči pa tudi, zaradi skrbnega načrtovanja in zavzetosti vseh sodelujočih, zavidljivo gladko. Vseskozi nas je grelo tudi navdušenje, s katerim so idejo pozdravile mnoge tuje založbe.

Zgodaj se je v proces vključila tudi oblikovalska ekipa. Davor Grgičević, Branka Smodiš in Vesna Vidmar so skrbno načrtovali zunanjo podobo zbirke in prispevali ime zbirke. Usklajeno delovanje prevajalcev, piscev spremnih besedil, urednikov, knjižnih oblikovalcev in opremljevalcev – skoraj petdeset vseh skupaj – je naposled obrodilo sad. A vendar se je zbirka od trenutka, ko je zamisel privršala med ekipo, pa do nastanka tehle otipljivih platnic vmešala v življenje tolikim ljudem, prevrnila toliko urnikov, poskrbela za toliko presenečenj in smešnih anekdot, pa tudi za marsikateri siv las, da je nazadnje kar težko verjeti, da smo jo res pripeljali do konca.

Zbirka prinaša močna dela in močne pisce, o tem ni dvoma. Z eno samo izjemo se vsa tuja imena prvič predstavljajo v slovenščini: v nekaj primerih ne le avtorji, ampak – s samostojnim knjižnim prevodom – celo države: Luksemburžani z Guyjem Helmingerjem, Malteži z Vincentom Vello, Latvijci z Ingo Ābele, Estonci z Emilom Todejem. Drugi, denimo prevodi z bolgarskega, ciprskega in litovskega govornega območja, pomagajo zapolnjevati vrzeli, ki jih na Slovenskem le obotavljivo premoščamo. Slovenijo zastopa pisatelj, v čigar opusu ima ravno razmišljanje o Evropi pomembno mesto in ki je v njej toplo sprejet: Drago Jančar s svojim novim romanom Drevo brez imena.

Vsem izbranim avtorjem je skupno, da pomenijo odmevne glasove posamezne nacionalne književnosti. Nekateri starejši so »mastodonti« ali »monstrumi« po teži, ugledu in številu svojih del (tako imenujeta pisca spremnih besedil Belgijca Huga Clausa [1929]

oziroma Danca Klausa Rifbjerga [1931], ki sta ključni osebnosti kulturnega življenja vsak v svoji domovini), drugi so mlajši, a izstopajo v svoji generaciji, tudi po nagradah: Bolgarka Dimova (1960) in Romun Lăzărescu (1974) sta na primer dobitnika prve in druge nagrade za vzhodnoevropsko literaturo, ki jo od leta 2006 podeljujejo na Dunaju, Portugalec Tavares (1970) je tri pomembne literarne nagrade dobil samo za roman Jeruzalem, Irka Keeganova (1968) pa svoje nagrade najbrž že težko našteje na pamet. Generacijsko so naši pisatelji in pisateljice precej različni, a so vendar vsa dela v zbirki nastala po letu '90 (samo ciprsko je malce starejše), slaba polovica pa je bila prvič objavljena celo po letu 2000: govorijo nam torej v sodobnem jeziku in o sodobni Evropi, čeprav nekatera osvetljujejo njene korenine ali polpretekle konflikte.

Knjige smo razvrstili po abecednem redu držav, ki jih zamejujeta Slovenija (slednjo smo pač postavili na čelo) in Velika Britanija: vse te dežele zarisujejo anatomijo bitja, ki ga še ne čutimo povsem za svojega, ki se spreminja in je nekako neoprijemljivo, a vendarle zaznavno. Kakšne uvide nam ponujajo zgodbe, ki jih imamo pred seboj?

Kakor države Evropske unije še zdaleč ne predstavljajo Evrope v celoti, tako tudi sedemindvajset proznih del ne more izčrpati stvarnosti naše skupne celine. Vseeno pa začrtujejo deli te zbirke svojevrsten zemljevid. Neverjetno močni literaturi nekdanjega vzhodnega bloka stoji ob boku samozavestna proza Zahoda; presenetljivi sta udarnost in svežina predstavnikov »malih«, za nas eksotičnih narodov. V nizu teh besedil najdemo vse teme in nasprotja dandanašnje Evrope: otepanje s posledicami travmatične zgodovine, družbene premike po padcu komunizma, dediščino kolonializma, probleme identitete in mejnosti, marginalnosti, medetnične konflikte, priseljenstvo in brezdomstvo, prepad med Zahodom in Vzhodom, terorizem, drastično spreminjanje vrednot, eksistencialno praznino, družinske odnose, osamljenost, izgubo, boga. Obenem oblikujejo besedila zbirke nekakšen okvir, ki tudi sam vpliva nanje in jih osvetljuje z novo lučjo. Domačnemu vonju po podeželju, »modrih poljih« v zgodbah Claire Keegan stojijo nasproti zadušljiva blokovska naselja na obrobju Rige pri Latvijki Ingi Ābele; liričnemu, skrivnostnemu vzdušju v zakotni provinci, prispodobi

polpreteklih srednjeevropskih diktatur, Madžara Ádáma Bodorja se zoperstavlja Lăzărescujev huronsko zabavni obračun s postkomunistično družbo ter množičnimi občili; s toplim humorjem opisani odnos med očetom in sinom v Vaculíkovem romanu Kako se naredi fant najde protiutež v presunljivem klicu po materinski ljubezni v Materah Teodore Dimove; futuristično obarvano problematiziranje umetnosti v Genu za dvom Grka Nikosa Panajotopulosa pa v prizorih iz težavnega ciprskega osamosvajanja v noveli Lefkiosa Zafiriuja. Roman Nova finska slovnica Diega Maranija, italijanskega pisatelja, ki sicer dela kot prevajalec in tolmač na bruseljskem ministrskem svetu EU, se po drugi strani ubada s kar najbolj aktualnima evropskima temama: jezikom in nacionalno identiteto.

Zvrstno gledano prinaša zbirka romane in štiri zbirke kratkih zgodb; in slednje nikakor ne zaostajajo za svojimi »velikimi brati«. Med njimi so parodije, intimne drame, strupene študije nravi, avtobiografske pisave, kombinirane tradicije detektivskega in modernega romana – vse, česar si je le mogoče domisliti. Tako lahko v romanu V rdečem Poljakinje Magdalene Tulli uživamo v preigravanju evropskih romantičnih, realističnih in naturalističnih konvencij, v Hotelskem svetu Ali Smith v eksperimentiranju z registri, časi in ločili, pri Luksemburžanu Guyju Helmingerju pa v samosvojem zajemanju iz kafkovskih pripovednih manir.

Seveda zgodbe same po sebi najbolje udejanjajo načelo odsotnosti meja, in to ne le znotraj EU. Treba se je samo ozreti na pisana porekla avtorjev: madžarski predstavnik je denimo rojen v Romuniji, avstrijski pa je ruskojudovskega rodu. Za meje se ne menijo niti junaki (prikupni Ferrerov Amador je vztrajno za petami svoji sreči zdaj v Belgiji zdaj v Španiji, Ženevi ali Parizu, protagonist Vertlibovih Vmesnih postaj v iskanju nove domovine roma med Bostonom, Tel Avivom in Sankt Peterburgom, cinični pariški galerist Ferrer v Echenozovem romanu Grem se potika celo po severnem polu) niti izmišljeni svetovi, kakršna sta Bodorjeva Sinistra in Šivi Magdalene Tulli, ki nista kakšna *loca amoena*, marveč razločni metafori določene družbenopolitične stvarnosti.

Za to, da vsi ti glasovi polnokrvno vibrirajo v slovenskem jeziku, prijetno domači in vznemirljivo tuji obenem, se moramo zahvaliti

veščim prevajalskim peresom, izpod katerih so zrasli ti novi svetovi. S stilističnimi izzivi se je šestindvajset prevajalcev spopadlo tako, da si bolje ne bi mogli želeti. In čeprav smo si morali pri treh delih, estonskem, latvijskem in finskem, pomagati s prevodom prek posrednih jezikov, je dobra novica ta, da dobivajo nekateri doslej prezrti, kot sta litovščina ali pa danščina, odlične posredovalce. Prevode zaokrožajo spremne besede, ki nemalokrat preraščajo razčlembo avtorja in njegovega opusa ter prehajajo v širšo predstavitev, ki nam želi približati slabo poznane književnosti: malteško ali luksemburško, litovsko ali estonsko.

Pred nami je potemtakem zemljevid, na katerem se v polnosti izrisuje duhovni prostor naše širše domovine: njegova notranja povezanost, a tudi raznolikost in naravnanost navzven. Tako vse zgodbe tvorijo en sam roman, roman o stanju duha v spreminjajoči se sodobni Evropi, o zapuščini grozodejstev njene skupne zgodovine, o neverjetni duši njenih ljudi. Naposled si lahko želimo samo, da bi v njem vse to bogastvo odkrivali tudi bralci.

Drago Jančar Drevo brez imena

Vladimir Vertlib Vmesne postaje

Hugo Claus Nedokončana preteklost

Teodora Dimova Matere

Lefkios Zafiriu Gangsterji

Ludvík Vaculík Kako se naredi fant

Klaus Rifbjerg Slika

Emil Tode Država na meji

Johanna Sinisalo Šele po koncu sončeve poti

Jean Echenoz Grem

Nikos Panajotopulos Gen za dvom

Claire Keegan Čez modra polja

Diego Marani Nova finska slovnica

Inga Ābele Tihožitje z granatnim jabolkom

Sigitas Parulskis Tri sekunde neba

Guy Helminger Rja

Ádám Bodor Okraj Sinistra

Vincent Vella Iz rok mojih prijateljev

Arnold Stadler Smrt in jaz, midva

Adriaan van Dis Zaverovan v družino

Magdalena Tulli V rdečem

Gonçalo M. Tavares Jeruzalem

Florin Lăzărescu Naš posebni poročevalec

Dušan Mitana Moje domače pokopališče

Jesús Ferrero Amador ali pripoved srečnega človeka

Torgny Lindgren Resnici na ljubo

Ali Smith Hotelski svet

Drago Jančar

Drevo brez imena

spremna beseda
Katarina Marinčič

288 strani
ISBN 978-961-241-194-7

Začel je brati. Bolj z mislijo, da bo morda lahko na neki točki identificiral avtorja, kakor z zanimanjem za vse te ženske, ki jih opisuje. Čeprav si je moral priznati, da je stvar vendarle zanimiva. Že dolgo je bil arhivar, vsega mogočega je bil navajen, a tole, kar je zdaj bral, ni sodilo med politične govore in deklamacije o domovini.

Potem je naletel na odlomek, ob katerem se je zaustavil. Med opisanimi ženskimi osebami je naletel na ime, ob katerem so mu nekoliko zadrhtele roke in zatrepetal list, na katerem je bilo zapisano ime: Zala. Učiteljica Zala D. In za hip ni natančno vedel, ali je otrok ali starec, ali je v nekem drugem mestu ali tem, stene prostora so se zasukale, češnja pred oknom se je spremenila v bel oblak, čas in prostor sta se sesula kakor črke na računalniku, po katerem je udaril virus. Začutil je vrtoglavico, ob kateri se je moral oprijeti mize. Ko je minilo, je vedel, da ga ni razburilo skoraj pornografsko gradivo, ampak žensko ime, ki se je znašlo sredi tega popisovanja erotičnih doživetij mladega moškega. Neka slutnja je rekla, da bi mogla to biti ona, mlada učiteljica Zala, ne katera koli Zala, ampak ona, ki jo je poznal in občudoval in na skrivaj ljubil v svojem otroštvu, z močjo, ki jo premore otroška duša, ne samo duša, tudi telo.

Drevo brez imena je pripoved o možu, ki ga posrka preteklost. Arhivar Janez Lipnik nekega dne naleti na spomine serijskega ljubimca, čigar mednarodna donjuanska kariera se je začela med drugo svetovno vojno v Sloveniji. Lipnikovo sicer razumljivo zanimanje se kmalu razraste čez običajne meje. Zaradi erotičnih memoarov začne iskati: najprej po arhivu, nato po svojem spominu. Najde strašne stvari in pusti se zmesti.

Lipnik bere o vojnih strahotah in erotičnih dogodivščinah. Ker je zgodovinar, zapolnjuje vrzeli v arhivskem gradivu; ker je moški z domišljijo, nadgrajuje erotične prizore; ker je informiran, zna potegniti vzporednico med drugo svetovno vojno in vojno na Hrvaškem pol stoletja pozneje. A nikoli ga čisto zares ne zapusti spomin na lepo bluzo, duh brezpogojne, smrtno resne deške zaljubljenosti.

Arhivar Lipnik beži pred puščobnostjo večerov, ko z ženo jesta solato, pa pred spomini na očeta, ki se je vrnil iz koncentracijskega taborišča in nato v morastih sanjah noč za nočjo teptal solatne sadike na domačem vrtu. Beži tudi tako, da postaja ljubimec učiteljice Zale: enkrat tisti starejši, erotomanski memorialist, ki je s Turjaka ušel spektakularno, drugič tisti mlajši, ki je ušel skrivaj. Beg se ne neha, dokler se ne pretrga. Začne se noro potovanje v slovensko podzemlje, v otroško in embrionalno stanje, s pobitimi domobranci v jame, od koder se po drevesu reši nazaj v svojo zgodbo, v blodni krog resničnosti in izmišljije.

Zgodbe, ki se luščijo iz romana, niso le pretresljive, so tudi ganljive – kar je seveda manj in obenem več. Redkokateri bralec bo ostal nedotaknjen od detajlov v tej knjigi, redkokateri se ne bo zavedel njene psihološke globine.

Drevo brez imena je resnobno besedilo o ranjenih ljudeh. A je obenem besedilo s humorjem. Blagost te knjige raste iz dolgega in otožnega razmisleka, pa tudi iz kratkih, bleščečih trenutkov, ko se samozavestno nasmehne veščina.

© Jane Štravs

Drago Jančar

Drago Jančar, pisatelj, dramatik, esejist in publicist, redni član SAZU, doma in v svetu angažiran družbenokritični razumnik, se je rodil leta 1948 v Mariboru. Sodi med najplodovitejše in najpogosteje prevajane slovenske pisatelje.

Poleg novel, dram, esejev ter scenarijev za televizijske igre in film je napisal romane Petintrideset stopinj (1974), Galjot (1978), Severni sij (1984), Posmehljivo poželenje (1993), Zvenenje v glavi (1998), Katarina, pav in jezuit (2000), Graditelj (2006). Je dobitnik številnih domačih (mdr. večkrat Grumove nagrade, nagrade Prešernovega sklada 1979, Prešernove nagrade 1993 in dvakrat kresnika) in treh mednarodnih nagrad (evropske za kratko prozo 1993, Herderjeve 2003, nagrade Jean Amery 2007).

Osrednja tema Jančarjeve proze so ljudje, ki se dušijo v prepolnem svetu, je človek, ki bi bil rad sam in po svoje, pa ga množica vedno znova stisne. Prav gotovo gre za spopad med posameznikom in totalitarnim sistemom, za boj med individualno človeško eksistenco in kaosom sveta. Kljub tematski aktualnosti ta literatura nikoli ne zdrsne v razlagalstvo ali agitacijo. Ostaja umetnost: kompleksna, psihološko poglobljena in formalno dovršena.

Ko bi arhivarju Lipniku prišlo gradivo avstralskih emigrantov v roke nekaj let prej, se ob njem gotovo ne bi dolgočasil. Če bi se to zgodilo pred velikim pokom, ko se je sesul stari režim in je potem še leta v agoniji balkanskih vojn razpadala velika država, ki se je nekoč imenovala Jugoslavija, Titova Jugoslavija, bi njegove roke zadrhtele. Vsaj takrat, ko bi jemal v roke papirje z govori političnih emigrantov. To je bilo nekoč eskplozivno gradivo, zaradi takšnih tipkopisov, brošur ali knjig so ljudi zasliševali in zapirali, kazenski zakonik je imel nevaren člen, ki se je imenoval: sovražna propaganda. Toda spomladi leta 2000 je bil fascikel, ki mu je prišel v roke, samo še dolgočasen. Vse to je po nekaj letih postalo tako nepomembno kakor srednjeveški urbarji. Včasih bi bil razburjen, zdaj se je dolgočasil. Nikogar več ni zanimalo, kaj so govorili politični emigranti v Avstraliji ali Argentini, še manj, kako so ljudje, ki so poslušali božično zvončkljanje sredi zasneženih hribov in poljan, zdaj božiče preživljali pod razžarjenim avstralskim soncem. Ah, sonce, je pomislil, poletno sonce. Bližalo se je poletje, z Marijano bosta kmalu spet odpotovala na Dugi otok, vsako leto sta preživljala dopust na tem kamnitem jadranskem otoku. Zdaj je bila visoka pomlad, pod njegovim oknom je na arhivskem dvorišču cvetela češnja, njeni beli cvetovi so podrhtevali v vetru. Mislil je na Marijano, na njene bele prsi, ki bodo porjavele ob morju, njegova arhivarska in moška duša je ob tej misli vzdrhtela kakor češnjevi cvetovi pod oknom. Kako je mogoče, je pomislil, da sem naenkrat tako sentimentalen? Toliko let sta živela skupaj in še zmeraj je vzdrhtel ob misli na Marijano, na Dugi otok, na pomladni veter, ki pregiblje veje na češnjevem drevesu. Dolgo je gledal v belo drevo in cvetje, ki je ob sunkih vetra polegalo po dvorišču.

5.

Še nekaj časa je prekladal papirje iz avstralske pošiljke, in ko je že hotel vse skupaj pospraviti v »avstralski fond« in ga po

arhivarskem načelu provenience opremiti s številkami in podatki o njegovem izvoru, se mu je pogled zaustavil na mapi z naslovom *Women in my Life*. Malo jo je polistal in se zagledal v množico fotografij, skrbno nalepljenih na liste, ki so jim sledili kratki zapisi, ponekod pa cele strani ali cela poglavja tipkopisa, napisanega v angleščini. Naglo je preletel začetek in konec mape in nikjer ni našel imena avtorja. Ob fotografijah mladih žensk so bila zapisana imena, priimkov ni bilo, kvečjemu ponekod prva črka priimka: *Anna M.* Ob imenih in fotografijah je bila zapisana letnica, ponekod še letni čas: *summer 1942, Marika 1947; Lily, 1964 (spring).* Ali kraj, očitno kraj srečanja: *Gianna, Triest 1943.*

Prva arhivarjeva misel je bila, da je besedilo nekaj takega, kar nekako ne sodi v gradivo, ki ga je razvrščal po mizi.

Bilo je napisano v angleščini, čeprav je pripotovalo v paketu slovenskega društva iz Avstralije. Po vsebini pa sploh ni imelo na prvi pogled nobene zveze z avstralskim fondom. Z rutiniranim hitrim branjem je oba problema naglo razrešil.

In April 1947, in Naples, I accompanied a very young - she said she was sixteen - poorly dressed girl from Corso...up some very narrow, steep viuzze..to...where she left in hurry..."se mi vede mama con un ragazzo.."...

In 1960 I got these photos...

She looks much like...the scugnizza I escorted in 1946.
I recognized her from so many photos I have seen in the papers...magazines...Or is it only my imagination.....?

Avtor je bil očitno Slovenec, saj so imela prva dekleta, fotografirana ali tista, ki so mu fotografije poklonila, slovenska imena: *Dora, Zofi, Vanda, Slavica.* Na ozadju so bile znane vedute Ljubljane iz tridesetih let dvajsetega stoletja, promenada v Tivoliju, kopališče Ilirija, ali Gorenjska s skalnimi vršaci v ozadju. Se pravi, da je bil avtor Slovenec, nemara član tistega društva v Avstraliji, po vsej verjetnosti emigrant, mogoče politični, čeprav vsebina očitno nikakor ni imela dosti opravka s politiko. Zagotovo se je avtor po mnogih letih emigracije počutil že bolj doma v angleščini kakor v slovenščini, poleg tega pa je svoje zapiske izročal svojima vnukoma, kot je pisalo v uvodu, *»da bosta vedela, kaj je doživel njun ded«*. Posvetilo je bilo, očitno pozneje, s kemičnim svinčnikom prečrtano.

Začel je brati. Bolj z mislijo, da bo morda lahko na neki točki identificiral avtorja, kakor z zanimanjem za vse te ženske, ki jih opisuje. Čeprav si je moral priznati, da je stvar vendarle zanimiva. Že dolgo je bil arhivar, vsega mogočega je bil navajen, a tole, kar je zdaj bral, ni sodilo med politične govore in deklamacije o domovini.

Potem je naletel na odlomek, ob katerem se je zaustavil. Med opisanimi ženskimi osebami je naletel na ime, ob katerem so mu nekoliko zadrhtele roke in zatrepetal list, na katerem je bilo zapisano ime: Zala. Učiteljica Zala D. In za hip ni natančno vedel, ali je otrok ali starec, ali je v nekem drugem mestu ali tem, stene prostora so se zasukale, češnja pred oknom se je spremenila v bel oblak, čas in prostor sta se sesula kakor črke na računalniku, po katerem je udaril virus. Začutil je vrtoglavico, ob kateri se je moral oprijeti mize. Ko je minilo, je vedel, da ga ni razburilo skoraj pornografsko gradivo, ampak žensko ime, ki se je znašlo sredi tega popisovanja erotičnih doživetij mladega moškega. Neka slutnja je rekla, da bi mogla to biti ona, mlada učiteljica Zala, ne katera koli Zala, ampak ona, ki jo je poznal in občudoval in na skrivaj ljubil v svojem otroštvu,

z močjo, ki jo premore otroška duša, ne samo duša, tudi telo. Tole je prebral:

»Ah, kak je to fino!« je zaklicala Zala v svojem mariborskem dialektu. Njen vzklik me je čisto očaral. Še preveč. Premikal sem se pod mesenim objemom njenega telesa in čutil, da se ne bom več mogel dolgo zadrževati. Ona je opazila, kaj se dogaja z menoj, zaustavila je svojo ježo, čeprav se ni snela z mojega tiča, ki je tičal v njej. Samo zaustavila se je in me nežno pobožala po obrazu, s skoraj materinsko kretnjo. Potem si je počasi tam nad menoj odpenjala bluzo. Snela je tudi modrček. Njene prsi so se dotaknile mojega obraza. To me ni prav nič pomirilo, še zlasti ne zato, ker je potem začela spet – najprej počasi, potem pa zmeraj hitreje – jezditi, kakor da bi sedela na belem lipicancu, ne pa na meni, mladem in neizkušenem adjunktu. Na tej točki nisem mogel več zadrževati svojega poželenja. »Prihaja mi,« sem zašepetal. Ona pa je v tem hipu razjahala, prijela me je za drgetajočega tiča, potem pa me je dolgo nalahno masirala po vsem telesu. Bil sem v zadregi, a sem se vseeno počutil nebeško. Smehljala se je. »O ti nepotrpežljivi fant,« je rekla. »Nisi me počakal.« Kratek čas je še ležala ob meni, potem je vstala, prinesla brisačo in mi otrla preznojeno telo, vsega me je obrisala, precej močno, da mi je postalo še bolj vroče. Brisačo je vrgla na stol in slekla krilo, ki si ga je bila prej, ko sva se znašla na postelji, kar privihala na boke. Zdaj je k meni legla povsem gola. Ob njenih dotikih so se mi začele naglo vračati moči.

Lipnik si je snel zarošena očala. Medtem ko jih je brisal, je z zamegljenim pogledom videl, kako se na češnjevem drevesu še zmeraj premikajo veje, listi drhtijo, cvetovi se osuvajo na dvoriščni tlak. Spodaj je bilo vse belo. Običajno, še včeraj dopoldne, bi pomislil: kakšna škoda, ker bodo vse to pometli. Še prej pa pohodili nežno cvetje. Zdaj ni pomislil nič takega, belina mu je plesala pred očmi, pomislil je: Kaj je

zdaj to? Od kod se je to vzelo? A še preden si je začel odgovarjati na to strokovno vprašanje, je pomislil, da se je pravzaprav znašel v vlogi opazovalca. Ne ve, kdo je to zapisal, kdaj, kje, kdo je bila ona, bil je prizor, ob katerem se je kar malo izgubil, kakor da bi tudi on ostal brez moči pred nezadržno telesnostjo, pred slo te ženske, ki se ni mogla zaustaviti, priznal si je, da ne more nehati brati, zakaj bi hinavčil pred sabo. Ne morem nehati brati. Ob tej ugotovitvi so se mu naglo vrnile moči. Tako je pisalo:

Ob njenih dotikih so se mi naglo začele vračati moči. Začela me je božati in se dotikati tudi sebe, po prsih in po mednožju. Do takrat še nikoli nisem videl ženske masturbirati. Dotikala se je mene in sebe, sebe zmeraj bolj, potem pa je začela nejasno vzklikati stvari, ki si jih nisem čisto dobro zapomnil. Bilo je pa nekaj takega kot: »Ah, je fino … Dobro je … Vidiš, kaj se dogaja … Kako ti rase … Zdaj bova pa naredila še nekaj zame … Sem ga daj …« Razprla je stegna in znova sem zdrsnil v igrivo žensko, ki se je igrala, a ni bila čisto pri sebi … Tokrat se je premikala počasneje, dokler ni začela stokati: »Ja … ja … zdaj sem pa tudi jaz že čisto blizu …«; težko je dihala, vse močneje me je stiskala z nogami in rokami, potem pa je dosegla nebesa srečno, glasno, njeni sokovi so stekli po meni. Nisem se mogel zadrževati, še enkrat sem končal, tokrat v njej. Potem sva počivala in jedla jabolka. Razmišljal sem, da sem imel že nekaj žensk, a česa takega še nisem nikoli doživel. In to sredi vojne.

Sredi vojne? Arhivar Janez Lipnik je dolgo potreboval, preden je v svoji glavi zaslišal vprašanje: Sredi vojne? Arhivski strokovnjak je vrtal v njegovi glavi. Opazovalec ga dolgo ni pustil blizu, pusti me pri miru, je rekel, zdaj jesta jabolka – a je važno, če sredi vojne ali sredi miru? Potem je prebral, da popisovalec mogočnega koitiranja sredi noči ni mogel do-

mov, zato se je stvar nadaljevala. Domov ni mogel zaradi policijske ure, če bi kolesaril po cesti, bi ga lahko ustavila italijanska patrulja, lahko ga sploh ne bi ustavili, pač pa kar ustrelili, pogosto so streljali brez opozorila. Lahko bi ga počili Italijani, ki so od samega strahu pred partizani streljali na vse, kar se je premikalo, lahko bi ga preluknjala partizanska zaseda, ki je pogosto streljala na vse, kar se je pomikalo po cesti, kajti oni se niso pomikali po cesti, tam so bili okupatorji ali njihovi pomagači. Šele zdaj je Janez Lipnik razumel vprašanje, ki ga je ponavljal arhivski strokovnjak v njegovi glavi: Sredi vojne? In vprašanje, ki ga je s temno slutnjo ponavljal otrok v njem, tisti deček, ki ga je bil med vsemi temi leti Lipnik že skoraj pozabil, tisti mali Janez: Je to ona? Zala?

Če je hotel priti do resnice o Zali, je moral identificirati neznanega pisca erotičnih memoarov. Zbral se je in začel še enkrat čitati različne dele besedila. A kljub veliki vztrajnosti in natančnosti pri tem ni imel velikega uspeha. Anonimnega avtorja, ki je skrbno popisal vsa doživetja z vsemi ženskami, ki so šle skozi njegovo življenje, bolje rečeno posteljo, je najprej poimenoval Perverznež in to tudi zapisal na fascikel z njegovimi beležkami. A ko je besedilo podrobneje prebral, je ugotovil, da ima popisovalec svojih erotičnih dogodivščin tudi povsem človeške poteze, da ga je pravzaprav pri vseh njegovih ženskah zanimalo veliko več kot zgolj njihova telesa, zato ga je v svoji evidenci dolgo vodil pod imenom Casanova. Toda neznani erotoman ni imel ne literarnega in ne političnega talenta svojega velikega predhodnika. Politika ga pravzaprav sploh ni zanimala. Z njo se je moral ukvarjati, kakor vsi, ki jih je vase potegnil vrtinec druge svetovne in državljanske vojne v Sloveniji. Imel je samo nekoliko bolj nenavadno človeško in moško srce, ki je vztrepetalo, kadar je v njegovo bližino prišlo žensko bitje, in nekega hudiča, ki mu ni dal miru, dokler ni vznemiril tudi srca tega ženskega bitja, dokler ga ni, kot se reče, osvojil. Lahko bi mu rekel

Osvajalec, a to je preveč spominjalo na konkvistadorje, na porušena mesta in požgane pokrajine ženskih duš. On pa se je kar naprej zaljubljal, ni bil zaljubljen v ženski rod nasploh, zaljubljal se je v vsako žensko posebej in vsako znova. Poleg tega za seboj, če se je le dalo, ni puščal solz in čustvenega razdejanja, pač pa prijateljske slovese, razumevajoča pisma, fotografije in prijazne spomine. Zato je na njegovem fasciklu do nespoznavnosti prečrtal besedo Perverznež, prečrtal je Casanovo in zapisal kratko malo: Ljubimec. Po kratkem premisleku je dodal besedo Veliki.

6.

Ta naziv si je pisec obsežnih memoarov vsekakor zaslužil, že zaradi impozantnega števila opisanih osvojitev, Lipnik jih je v naglici naštel okrog štiristo. Vsaj v slovenskih razmerah je bila ta številka prav neverjetna, še zlasti če pomislimo, da je v svojem sicer dolgem življenju največ časa deloval med pripadniki manjšega evropskega naroda, ki nima samo manj vojakov, manj matematikov in manj čevljarjev kakor veliki narodi, ampak ima tudi manj žensk. Res je, da so se pozneje na njegovem skrbno dokumentiranem, z vsemi podatki in fotografijami opremljenem seznamu znašle tudi Italijanke, Nemke, Avstralke, Francozinje, tudi sedem Tajk, dve Vietnamki in celo ena Srbkinja. Ampak dejstvo, da je bilo med opisanimi največ Slovenk, njegovega dosežka ne zmanjšuje. V zgodovini malega slovenskega naroda ni bilo veliko izjemnih ljudi, ki bi presegali evropske standarde, nekaj znamenitih slovničarjev, čebelarjev in alpinistov, državnikov in generalov prav malo, najde se kakšen arhitekt in izumitelj logaritmov, kak kardinal in en skoraj svetnik, že izumitelj ladijskega vijaka, ki ga imajo Slovenci za svojega, pa je bil v resnici Čeh. Zgodovinarji nas učijo, da je bila zgodovina slovenskega naroda predvsem zgodovina boja za kulturno in socialno preživetje. Treba je bilo predvsem preživeti, zato ni preostalo časa in volje za velike dosežke. Še najmanj pa

na področju, ki mu je posvetil svoje življenje ta v nekem pogledu zanesljivo izjemni človek. Ženska je pri Slovencih nadvse spoštovana in čislana osebnost, ne samo mati, ki ima svetniške razsežnosti in so ji posvečene najbolj vznemirljive strani starejše književnosti. Ne samo mati in ne samo žena, ki je skrbela za moža in dom, pač pa tudi dekle, kot poje ljudska pesem: *Dokler slovenski rod bival bo tod, bode slovelo slovensko dekle.* Zato si je neznani pisec zaslužil naziv Veliki. Beseda Ljubimec je pač sodila zraven, ker je opisovala njegovo dejavnost. Lipniku bi bilo ljubše, ko bi mogel napisati Veliki izumitelj ali Veliki državnik, a to pač v tem primeru ni bilo mogoče.

Kar je najbolj begalo arhivarja Janeza Lipnika, je bilo dejstvo, da je pisec svoje bogate memoare sprva nameraval zapustiti vnukoma, posvetil jima jih je. Zakaj bi nekdo takšno stvar zapuščal ubogima otrokoma? Drugi izročajo potomcem zgodovino svojih junaških dejanj, odlikovanj in izumov, njemu se je zdelo, da je bibliografija njegovih osvajalnih opisov tako bogata, da bi moral vsak moški biti nanjo ponosen, tudi njegova vnuka. Vendar je potem spremenil svojo odločitev:

Za koga sem vse to napisal? Morda zase? Premislil sem si glede obeh vnukov, morda vseeno ne bi bilo najbolje zanju, ko bi svojega ljubeznivega dedka spoznala na tak način. Kakor koli: napisal sem. Navsezadnje ni veliko tako bogatih življenj.

To je bilo res. A to je bilo tudi edino pojasnilo. Gotovo pa si je želel, da kdo njegove zapiske prebere. Nihče ne piše spominov z željo, da jih ne bi nihče prebral, to je Lipnik, ki je imel dolgoletne arhivarske izkušnje, dobro vedel. Toda zdaj ga je dobil v roke človek, ki ga ni zanimala neznanska količina stegen, mokrih mednožij, ogretih trebuhov, kosmatih predelov, vročic in ohlajanj, porivanj in lizanj, niti vse te

fotografije ne, kdo se ob takšni količini še lahko ustavi ob vseh teh ženskah različnih poklicev in nagnjenj, aristokratk in delavk, tercijalk, nimfomank in lezbijk, poročenih in vdov, otročje nedolžnih in pohotno razposajenih.

Najbrž pisec memoarov ne bi bil povsem zadovoljen, ko bi vedel, da je njegovega bralca v Deželnem arhivu zanimala ena sama ženska, pa še ta ne zaradi svojih izjemnih seksualnih veščin in apetitov, pač pa zato, ker mu je odprla v duši neko brezno, nek spomin, na dno katerega je hotel stopiti. V ta spomin ga je vleklo, vanj si je Lipnik želel vstopiti, navzdol in čisto do dna.

Velika večina žensk, ki so šle skozi življenje Velikega Ljubimca, mu je dala svoje fotografije, ki jih je skrbno nalepil med tipkopis. Prva med njimi je bila Zala, kot je pisalo pod sliko: *Zala, učiteljica z Dobrave, moja prva prava ženska.*

(str. 65–74)

© Drago Jančar in Modrijan založba, d. o. o., 2008

2

Vladimir Vertlib

Vmesne postaje
Zwischenstationen

prevod in spremna beseda
Štefan Vevar

296 strani
ISBN 978-961-241-195-4

Iz spominov me je iztrgal mamin glas. »Tvoj oče je tepec,« sem jo slišal reči. »In pri tebi včasih pomislim, da tudi ti nisi veliko boljši. Pogosto, kadar kvasiš neumnosti in uganjaš oslarije kot danes na Tolstojevem skladu, se držim za glavo in se sprašujem, ali si moj sin in ali ni v porodnišnici morda prišlo do zamenjave in so mi podtaknili tujega otroka. Ampak ti nič ne moreš za to in si povrhu še otrok. Tvoj oče pa je odrasel moški in vsaka zamenjava je žal izključena …«

Mutters Stimme riß mich aus meinen Erinnerungen. »Dein Vater ist ein Idiot«, hörte ich sie sagen. »Und bei dir denke ich manchmal, daß du nicht viel anders bist. Oft, wenn du Unsinn redest und Sachen machst, wie heute im Tolstojfonds, greife ich mir an den Kopf und frage mich, ob du mein Sohn bist oder ob nicht viel eher in der Klinik eine Verwechslung stattgefunden und man mir ein fremdes Baby zugeschoben hat. Doch du kannst nichts dafür und bist außerdem ein Kind. Dein Vater aber ist ein erwachsener Mann, und eine Verwechslung ist leider ausgeschlossen …«

Vmesne postaje so evropski roman ne le po snovi in fabuli, ne le po družbeni specifiki posameznih dežel, ki jo izrisujejo, in ne le zaradi izostreno poantiranih dogodkov v njih, ob katerih se lomijo kopja evropskosti in neevropejstva, tako blizu naši bralski in življenjski izkušnji; evropsko razsežnost ima ta roman še v mnogih subtilnejših pogledih, ki se bodo kot drobna trčenja civilizacij ujeli v vrstice tega zapisa, navsezadnje tudi po svojem literarnem dosegu, in vendarle bolj kot marsikateri drug v tej ediciji po tem, da pojma Evropa in evropejstvo v njem utelešata osrednji problem, osrednji cilj in nedosanjani sen njegovih junakov.

Pisanje Vladimirja Vertliba – podobno kot pero Lojzeta Kovačiča v *Prišlekih* – vodita osebna izkušnja in trda življenjska preizkušnja, nadgrajeni z odličnim vživljanjem v mladostnega pripovedovalca, ki s svojim prostodušnim očesom daje pripovedi dodatno, očarljivo dimenzijo in duhovito rahlja resnobno usodo tematiziranega brezdomstva. V ospredju je zanimiva kronika judovske družine, ki po selitvi iz Leningrada tava po Evropi in išče novo domovino. Vertlibov roman je pripoved o brezdomcih, o njihovem večnem potovanju v obljubljeno deželo, ki pa je na zemljevidu tega sveta ne morejo najti. In hkrati avtorjeva pripoved o odisejadi lastne družine, ki se ji sicer uspe izseliti iz dežele »največjega socializma«, vendar njeni izselitvi ne sledi naselitev, temveč jalovo trkanje na vrata negostoljubnih držav, večno in mučno iskanje cilja.

Roman o trpkih življenjskih izkušnjah na poti skozi blodnjak zapahnjenih vrat je avtor prepojil s svetlobo nezlomljivega (za) upanja, v kateri se celo trenutki tesnobe in turobnosti kažejo kot bežni in presegljivi. Beremo ga s sočustvujočo privrženostjo, ki se sproti sprevrača v osvobajajoče hahljanje. Ali – kot je hudomušno pribil neki kritik – kdor ni prebral te knjige, si je sam kriv.

© Sigrid Hoffmann

Vladimir Vertlib

Vladimir Vertlib, avstrijski pisatelj ruskojudovskega rodu, se je rodil leta 1966 v Leningradu (Sankt Peterburgu). Leta 1977 se je s svojo družino izselil iz Rusije in se po odisejadi, ki jo popisuje v pričujočem romanu, naselil na Dunaju.

Leta 1995 je izdal svoj prvi roman Izgon (Abschiebung), v katerem opisuje ponesrečeno prizaevanje družine priseljencev v ZDA, da bi se ustalila in začela novo življenje. Pričujočemu romanu, ki je z izvirnim naslovom Zwischenstationen izšel leta 1999 pri založbi Deuticke, je v letu 2001 sledil roman Nenavadni spomin Rose Masur (Das besondere Gedächtnis von Rosa Masur), v katerem pripoveduje življenjsko zgodbo več kot devetdesetletne ženske od otroštva v judovskem štetlu prek obleganja Leningrada in zatiranja sovjetske države do emigracije v Nemčijo. Osrednja tema romana Zadnja želja (Letzter Wunsch, 2003) je vprašanje judovske identitete. Delo Moj prvi morilec (Mein erster Mörder, 2006) pa je zbirka novel, ki izrisuje usode pregnancev v času tretjega rajha.

Vladimir Vertlib je za svoje delo prejel več nagrad, med njimi tudi Wildgansovo nagrado mesta Dunaj.

Nekega dne je v našo hišo prispela družina iz Bakuja – zakonski par z dvema sinovoma. Prvemu je bilo pet, drugemu kakšnih osem let. Z letalom so iz Izraela prispeli na Dunaj, vendar niso imeli avstrijskega vizuma, očitno so mislili, da se bodo kar pretihotapili mimo avstrijskega mejnega uradnika. Naivno nadejanje. Sporočili so jim, da jih bodo s prvim letalom poslali nazaj v Izrael. Stvar se je malo zavlekla. Letališki uslužbenci so bili nepazljivi. »Ilegalce« so za trenutek pustili brez nadzora in ti so izrabili priložnost, pustili prtljago kar tam in jo popihali, najeli taksi in se odpeljali v Brigittenau. Naslov naše hiše se je že poprej raznesel vse do Izraela.

Med emigranti je zavladal nemir. Bali so se, da bo kmalu prišla policija, da prime nove prišlece in jih deportira. Ista usoda bi potem pretila tudi vsem drugim. Hišni stanovalci so se na nujno sklicanem zboru stanovalcev posvetovali, kaj bi kazalo storiti. Nekdo se je domislil, da bi ponoči stražili pred hišnimi vrati in postavili barikade. Če bi zares prišla policija, bi družino iz Bakuja že znali obvarovati. »Ne bodo si vendar drznili naskočiti hiše, polne Judov, in nas vse premlatiti,« je razložil nekdo. »Po vsem, kar so storili Judom, že ne. In tudi deportirali nas vseh ne bodo. Iz istega razloga.«

Razen nekaj redkih nejudovskih stanovalcev, ki so še ostali, to pomladno noč nihče ni zatisnil očesa. Nekaj mladih emigrantov je v hišo zvleklo železne zabojnike za smeti, ki so stali na dvorišču, in naredilo iz njih barikado, ki je na pol poti med vežnimi vrati in stopnicami puščala samo ozek prehod. Stražarji so se redno menjavali. Zunaj pred vrati pa je obenem stal še izvidnik, ki je imel pri sebi piščalko, da bi – če bo potrebno – alarmiral hišo.

»Kar naj pridejo,« je rekel stražar na barikadi, moški srednjih let, ki sem ga poznal kot strica Kostjo, in stisnil pesti. »Aprila petinštirideset sem kot rdečearmejec osvobodil Dunaj. In tole bo zdaj druga bitka za Dunaj!«

Meni se je vse zdelo na moč vznemirljivo in neizmerno sem občudoval strica Kostjo, čeprav s svojim trebuščkom, plešo in debelimi naočniki ni bil ravno izrezan vojak.

»Pridi, pustiva moške, naj se gredo svojo vojno,« je rekla mama. »Greva gor. Kadar se moški vedejo kot otroci, je treba otroke spraviti na varno.«

»Ah, pusti ga vendar,« je rekel oče, ki se je ravno vrnil iz »štaba« v tretjem nadstropju, »saj se ne bo nič zgodilo.« Povedal je, da emigrant iz Bakuja docela skrušen sedi na kavču pri družini Friedmann, neuradnem zbirališču vseh v hiši stanujočih Rusov, in se nenehno opravičuje za razburjenje, ki ga je povzročil; da se je njegova žena razjokala in da so otroci kot lačni volkovi oplenili hladilnik gospe Friedmann, ki so ji za čuda vsi stanovalci v hiši brez trohice ironije pravili madam Friedmann.

»Gumijevko potrebujem,« je rekel stric Kostja, »na podstrešju gotovo kje leži kakšna železna palica.« Mama je zavzdihnila, me prijela za roko in potegnila za sabo po stopnicah, jaz pa sem po tihem sklenil, da bom na podstrešju poiskal palico za strica Kostjo. A je bilo že prepozno. Razlegel se je predirljiv pisk. Treskanje vrat. Kriki. Mama me je za trenutek izpustila in že sem skupaj z drugimi stanovalci po stopnicah zdrvel navzdol. Dobro se še spominjam starejšega moškega, ki je grozeče mahal s svojim orožjem, stoječo svetilko. In potem sem v medli svetlobi na hodniku na lepem zagledal svojega prijatelja Viktorja. Povsem premočen in tresoč se od strahu je stal zraven svojih staršev.

»Uh, kakšen sprejem, pa še tako pozno ponoči,« je zamrmral Viktorjev oče, izpustil kovček na tla in si začel odpenjati dežni plašč. »Sploh nisem vedel, da smo tako pomembni.«

Potem ko se je razburjenje poleglo in je vsako vprašanje dobilo svoj odgovor, je gospa Friedmann novim prišlecem pripravila ležišče. Med štedilnikom in umivalnikom, kjer je manj-

kal linolej in je nekoč očitno stala kredenca, je bilo na tleh prostora za troje ljudi.

Do jutra se je položaj umiril. Policije ni bilo in družini iz Bakuja je pozneje uspelo svoje bivanje v Avstriji legalizirati. Takrat, v sedemdesetih letih, je bilo to še mogoče. Vsa hiša se je smejala izvidniku, ki je tri postave, ki so se naenkrat prikazale v dežju in zavile naravnost proti naši hiši, imel za policiste v civilu in je zapiskal alarm …

(str. 30–32)

© Deuticke im Paul Zsolnay Verlag, Wien, 1999
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Hugo Claus

Nedokončana preteklost
Onvoltooid verleden

prevod in spremna beseda
Mateja Seliškar Kenda

152 strani
ISBN 978-961-241-196-1

Takrat sem nenadoma doumel, bilo mi je popolnoma jasno. Renéja ni bilo več. Saj ga je bilo tudi pred tem še komaj kaj, zdaj pa ga zares ni bilo več. Zagotovo ne in tako mora biti, drugače ni mogoče. Ni me več zanimalo, zakaj ali kako ali kdo je to storil. Ni ga bilo več. Bilo mi je tako hudo, da sem pomislil: »Zdaj bom naredil nekaj strašnega.« Kapetan me je predirno opazoval. Mogoče je kaj takega pri svoji druščini videl že večkrat, pri Renéju mogoče, trenutek, ko se ločiš od samega sebe. A to nima nič opraviti s pijačo ali z narkotiki. Nič je, nič, ki zmede kot sončarica sredi zime.

Toen wist ik het ineens, heel duidelijk. René was er niet meer. Nauwelijks geweest, maar nu echt niet meer. Zeker niet, het moet, het kan niet anders. Ik wilde niet meer weten waarom of hoe of wie het gedaan had. Hij was er niet meer. Ik vond het zo erg dat ik dacht: »Ik doe nu een ongeluk.« De kapitein hield mij in de gaten. Misschien had hij dit al vaker gezien bij zijn manschappen, misschien bij René, het moment waarop je je lossheurt van jezelf. Het heeft niets met drank of verdoving te maken. Het is het niets, het niets dat je op hol brengt, als een zonnesteek midden in de winter.

Protagonist romana Nedokončana preteklost je Noël, mlajši brat kolonialnega vojaka Renéja, osrednjega lika Clausovega prejšnjega dela Govorice. Za razliko od občudovanega brata, ki je vsaj v Noëlovih očeh utelešenje prave moškosti, je Noël duševno prizadet. Kot otrok je padel s tandema, ki ga je vozila njegova mati, zaradi neustrezne zdravniške oskrbe pa so posledice ostale trajne. Tako na videz neškodljivi Noël v srednjih letih živi v podnajemniškem stanovanju v Gentu, poleg arabskih priseljencev, ki dražijo njegova nacionalistična čustva, na črno je zaposlen kot pomožna moč v neki papirnici, pravih prijateljev nima, živi pa sam, kajti žena ga je zapustila. Tako se vsaj zdi. Nato Noëla tako kot vso ostalo Belgijo pretrese niz umorov mladoletnih dekletc, o katerih z naslado poročajo mediji, in okliče se za borca proti pedofiliji, o kateri meni, da je navzoča v njegovi neposredni bližini; hkrati pa v njegovo tiho življenje stopi privlačna Judith, pol Arabka, pol Belgijka. Judith je po lastnici bordela, v katerem je delala tudi Noëlova mati, podedovala hišo in zemljišče v malomeščanskem Alegemu, in ko se z Noëlom odpravita tja, da bi uveljavila njene pravice, se začnejo razkrivati nečedne podrobnosti iz življenja tamkajšnjih stebrov družbe – pa tudi iz Noëlovega.

Roman je izrazito večplasten: mogoče ga je brati kot napeto kriminalko, bolj izkušen bralec pa bo v njem našel še mnogo več. Skozi dialog med Noëlom in upokojenim kriminalistom, ki med policijskim zaslišanjem dvomljive pravne veljavnosti izprašuje Noëla, se lušči sloj za slojem minulih dejanj in dogodkov, podobno pa korak za korakom spoznavamo Noëlovo psiho ter njegov način razmišljanja, tako rekoč do skrajnosti zaostren bolezenski simptom družbe, ki ga je izoblikovala. Clausov slog je suh in jedrnat, zaradi privlačne zgodbe in občasnih prebliskov izvrstnega črnega humorja pa je Nedokončana preteklost zagotovo knjiga, ki jo je mogoče prebrati na dušek.

© Patrick de Spieghelaere

Hugo Claus

Hugo Claus je eden najbolj razvpitih in najbolj plodnih belgijskih pisateljev. Rodil se je 5. aprila 1929 v slikovitem belgijskem mestecu Brugge, po mladosti v versko prenapetem okolju pa se je kmalu aktivno vključil v avantgardna umetniška gibanja, veliko je potoval in že zgodaj pritegnil pozornost tako s kontroverznimi izjavami kot z delom, ki ga zaznamuje zlasti neprizanesljiva kritika sodobne belgijske družbe in njenega malomeščanstva. Claus, ki je sicer najbolj poznan kot romanopisec, je na svojo umetniško pot stopil s pesniškimi zbirkami, je pa tudi uspešen dramatik in scenarist. Že dolgo ga omenjajo med možnimi kandidati za Nobelovo nagrado, čeprav je spričo njegovih v javnosti jasno izraženih mnenj malo verjetno, da jo bo dobil.

Med Clausova najbolj znana dela sodijo romani Čudenje (De verwondering, 1962), obsežni družinski roman Žalost Belgije (Het verdriet van België, 1983) in Govorice (De geruchten, 1996), v katerem se je med drugim dotaknil tudi zloglasne belgijske kolonialne preteklosti in katerega nadaljevanje je kratki roman Nedokončana preteklost (Onvoltooid verleden, 1998), ki pa ga je mogoče brati kot samostojno celoto. Clausa odlikujeta zlasti klen, jasen slog in družbena angažiranost, v njegovih najboljših delih pa se temu pridruži še psihološko pretanjeno portretiranje likov, do katerih kljub vsem njihovim napakam avtor, z njim pa tudi bralec, čutita odkrito simpatijo in razumevanje.

Ko sva se peljala iz vasi, mimo šole, kjer me je učil pokojni učitelj Arsène, mimo vojaškega pokopališča iz prve svetovne vojne, je Judith tik pred izvozom na avtocesto nenadoma upočasnila in ostro zavila nazaj. Pomislil sem, da je mogoče kaj pozabila ali da je hotela kapetanu zakričati še kaj žaljivega ali nujnega, a je zapeljala na cesto proti Houthemu, nato pa zavila levo in ustavila pri cerkvi.

»Kje leži tisti prasec?« je vprašala, ko je izstopala.

Prasec na pokopališču?

»Kako dolgo je tega, kar so ga pokopali?«

»Koga?«

»Kralja nercev.«

»Gospoda Cantillona?«

»Pomagaj mi ga najti.«

Ni bilo treba dolgo iskati. Obstala sva pri družinski grobnici. Sivkasta stavba z zarjavelimi vrati in prepletajočim se bršljanom. Zraven nje nov nagrobnik z bakrenimi črkami: senator Jules Arnaud Lambert de Cantillon, datum njegovega rojstva in datum smrti pred dvema mesecema.

Judith je pokleknila. Na eno koleno. Nato je sedla na nagrobnik. Sklonila se je, se zazrla v šopek ovenelih krizantem. S kamnom se je pogovarjala arabsko. Šlo je za kletvice, zaklinjanja. Hotel sem sesti poleg nje, a si nisem upal. Iz oči so ji lile solze. Potem je rekla, da bi nagrobnik najraje razbila s pnevmatskim kladivom. In potem bi Cantillona potegnila ven. Ustrašil sem se je. Toliko divjega sovraštva, toliko besa je bilo v njenih krčastih prstih, ki so praskali po narebrenem kamnu. Rekla je, da je oče – truplo, ki je zdaj ležalo s kamnitim nagrobnikom na trebuhu – ugonobil njeno mamo Nedjmo. To besedo je uporabila. Ne umoril ali uničil. Ugonobil.

Takrat sem spoznal, da se je iz svoje gorate dežele v severni Afriki vrnila zaradi tega.

Mimo je prišel krepak fant temnejše polti v kombinezonu, s srpom in vilami v rokah. Sramežljivo je pozdravil žalujoče svojce iz mesta.

Judith je počakala, da je fant prišel do železne ograje pri vhodu, kjer si je vidno oddahnil, nama pomahal in izginil. Takrat je vstala. Stopila je na kamen, še naprej buljila v bakrene črke, dvignila krilo, počepnila, si slekla spodnjice – niti za hip se ni zmenila zame – in se polulala na napis. Dolgo je trajalo, curek je bil jantarjeve barve in lesketajoč se je brizgal po kamnu, krizantemah, njenih nogah. Očitno je vodo prej namerno zadrževala. Počakala je do zadnje kapljice, nato pa se mi je, končno, prešerno nasmehnila.

Zakaj se mi zdaj smehljaš ti?

Norec že s smehom pove, kaj razmišlja. Ni tako?

Odpeljala sva se iz vasi, mimo kmetij z okenskimi okviri in vrati, popleskanimi s senatorjevimi barvami: rdeče in belo.

Judith se je po svojem krvoločnem smehu, po svoji zmagoslavni oskrumbi, spet prepustila malodušju.

Ko te takole poslušam, se včasih vprašam, od kod neki pobiraš te izumetničene besede, »malodušje«, »oskrumba«. Časopisov ne bereš, knjig tudi ne, ko pa govoriš, vse te čudne besede nenadoma priplavajo na površje.

Skoraj kot pri izobražencih, kajne?

Ne reži se no tako bedasto.

Saj sem ti že povedal. Včasih besede preberem naravnost iz glave. Številne med njimi tam hranim še iz časa, ko sem

hodil v razred učitelja Arsèna, preden me je moja nesrečna mama pustila pasti s tandema. Bil sem najbolj bister v razredu. Takrat sem bral tudi knjige. In včasih pred sabo spet zagledam besede, celo stavke iz tistih knjig, in dostikrat se spomnim, kaj hočejo povedati.

Judith je ves večer jokala. Hotel sem jo spraviti k sebi. Rekel sem ji, da je naredila prav, ko se je tako poslovila od svojega očeta. To sem rekel. A tega nisem resno mislil. To, da se je poscala nanj, se mi je zdelo nespodobno. Četudi gre za očeta.

Poskušal sem si tudi predstavljati, kakšen je bil videti gospod Cantillon po dveh mesecih pod rušo. Svinčene barve, sem si mislil.

Kasneje tistega večera sem videl, da Judith joče za svojim Mohamedom, o katerem v zadnjem času ni slišala ničesar. Preveč sva pila. Zamišljeno je rekla: »Kaj je kapetan mislil s tem, ko je rekel, da nisi nič boljši od svojega brata?«

Nisem ji odgovoril.

Kakšno gorje se je zgrnilo nad naju zaradi tiste preklete vasi, kjer sem bil narejen jaz in kjer je bila narejena tudi Judith, oba po božji podobi. Ona bolj kot jaz!

»Odgovori,« je z oteklim jezikom ukazala Judith. »Kaj je mislil s tem, gospodek, cukrček, piškotek?«

In potem sem ji povedal. Vse lepo po vrsti.

(str. 104–107)

© Hugo Claus, 1998
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Teodora Dimova

Matere
Майките

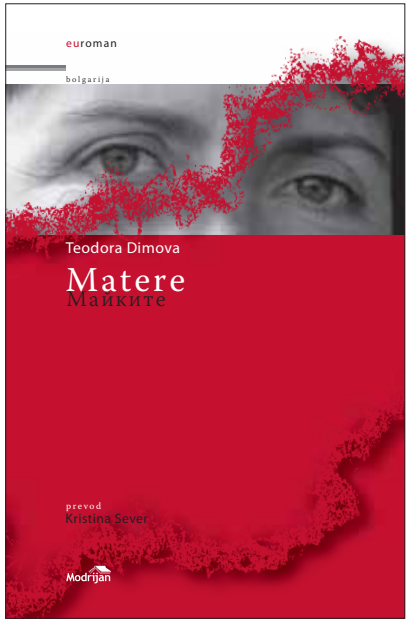

prevod in spremna
beseda Kristina Sever

184 strani
ISBN 978-961-241-197-8

Pa si kdaj bila srečna, mama, jo je enkrat vprašala, in Hristina se je zasmejala iskreno in v njenih očeh se je celo pojavila nekakšna nagajiva iskrica – da, ko sem bila otrok – rada sem zbirala pikapolonice v škatlici za vžigalice – rada sem se skrivala v zelenini grmovja – tam je drugačna tišina – tišina grmovja – slišati je najrazličnejše šume, brenčanje muh in čebel, preletavanje hroščev, frfotanje vrabčka v listju – bila sem zelo majhna in stala sem z dvignjenim pogledom – in zelenina in modrina neba sta se mešali …

А някога била ли си щастлива, мамо, беше я попитала веднъж и Христина се беше засмяла истински и в очите ѝ дори се беше появил иякакъв закачлив блясък – да, когато бях дете – обичах да събирам калинки в кибритена кутия – обичах да се заравям в зеленото на храстите – там има друга тишина – тишината на храсти – чуват се най-различни шумове, жужене на мухи и пчели, прелетяване на бръмбар, пърхане на врабче в листата – бях много нисичка и стоях с вдигнато нагоре лице – и зеленото и синьото на небето се смесваха …

Teodora Dimova je Matere napisala po tragičnem dogodku, ko sta v Plovdivu štirinajstletni dekleti umorili sošolko. »Poskusila sem odkriti korenine okrutnosti,« pravi Dimova. »Ne vem, če mi je uspelo. To, kar sem zagotovo ugotovila, je, da naši otroci niso krivi.« Nastal je presunljiv preplet zgodb o sedmih mladostnikih, ki odraščajo brez materinske ljubezni. Čeprav Dimova postavlja svoje delo v čas tranzicije iz socializma v kapitalizem in ga navezuje na značilno bolgarski kontekst, so Matere univerzalen roman, ki gane kogarkoli. Raznolike zgodbe otrok se namreč zelo neposredno dotikajo mita o materinstvu. Četudi v romanu pravzaprav idealne družine ni – v njem so samo posamezne skupnosti staršev in otrok. In otroci si želijo čim prej ven, stran od doma, vsak dan znova si želijo zapustiti starše in oditi k – svoji učiteljici. Vsi otroci imajo sicer prave matere, a so vse odsotne, nefunkcionalne matere, ki jih njihovi otroci pravzaprav ne zanimajo. Učiteljica Javora predstavlja drugo plat – polna je predanosti, zaupanja in ljubezni, s čimer korenito poseže v morečo rutino mladostnikov in spremeni njihova življenja; a jih obenem naredi ranljive …

Matere so napisane v izjemnem slogu. S stavki, ki jih kar noče biti konec, in dialogi, ki se kopičijo drug čez drugega. Impresije se prepletajo z ekspresijami, osebni odnosi z banalnostmi vsakdana. So čustveno nabita in hkrati hladna pripoved, roman, ki ni hvalospev materam, temveč klic po njih.

© Benoite Fanton/Opale

Teodora Dimova

Teodora Dimova, hči klasika bolgarske literature Dimitra Dimova, se je rodila leta 1960 v Sofiji. Diplomirala je iz angleškega jezika na univerzi Kliment Ohridski in nadaljevala študij na Royal Court Theatre v Londonu. Je avtorica devetih dram, za katere je prejela številne nagrade: Fjuri (Фюри), Soba št. 48 (Стая №48), Erikepajos (Ерикепайос), Kalvados, prijatelj (Калвадос, приятелю), Grad Ireloh (Замъкът Ирелох), Igrila (Игрила), Planota (Платото), Neda in psi (Неда и кучетата), Brez kože (Без кожа), Zapora (Стопър), Ljubimca (Любовници), Psica (Кучката), Kačje mleko (Змийско мляко) in Nevidne poti odpuščanja (Невидимите пътища на прошката). Maja 2001 je objavila svoj prvi roman – Emine (Емине). Za Matere (Майките, izšle so leta 2005) je leta 2004 prejela veliko nagrado Razvoj za novi bolgarski roman, junija 2006 pa ji je mednarodna žirija na Dunaju podelila še veliko nagrado za vzhodnoevropsko literaturo. Po Materah je Dimova napisala tudi dramo Nedolžni (Невинните). Nadaljevala je z eksperimentom Adriana (Адриана): roman, ki ga je nedokončanega in brez naslova pustil njen pokojni oče, je do konca napisala Teodora, kot sta ji narekovala »srce in talent«.

Me imaš rada, mama.

Ne vem, če je to ljubezen, Andreja. Ko nimaš želje, da bi naredil karkoli za svojega otroka. Ko je edina pomembna stvar na svetu tvoja lastna nesreča.

Pa si imela rada očeta?

Ne, seveda, ne.

Zakaj si se potem poročila z njim?

Vsi so se poročali. Tudi jaz sem morala storiti enako.

Pa nisi nikoli bila srečna z njim?

In po dolgem premisleku: ne, mislim, da ne, mislim, da sem bila srečna samo v grmovju, samo ko sem zbirala pikapolonice.

Andreja in Hristina molčita. Gledata si v oči. Čutita svojo povezanost, svojo odvisnost. Ena mora narediti nekaj za drugo. Hristina mora skrbeti za Andrejo ali ji vsaj reči, da jo ima rada. Jo vsaj pobožati. Se vsaj dotakniti njene roke.

Andreja je ostala brez kože. Ne odtrga pogleda od mame. Čaka tudi najmanjše znamenje. Hristina odtrga pogled od nje in ga zapiči stran. Ničesar ne moreš pričakovati od mene. Mene ni. Rodila sem se na svetu, ne da bi bila. Nisem ti mati. Nič ti nisem. Le razvalina sem. Poišči si mater. Prisili Pavla, da ti jo najde. Kakšno izmed njegovih številnih ljubic, ki se presedajo tukaj.

Imam samo eno.

A res? Ino? Zelo je simpatična. Ona bi ti lahko bila mama.

Nimaš pravice, mamica.

Nikomur nisem nič dolžna. Imam pravico do vsega. Imam pravico do svoje žalosti in do svoje bolezni.

Mama, vse me boli. Vse. Nosim ogromno breme. Zdi se mi, da tudi jaz, kot ti, ne bom mogla živeti.

In kakšen je razlog?

Ti. Ti si rana v meni. Strašno te imam rada. Nočem druge mame.

Tako. Jaz sem torej kriva.

Nisem rekla, da ti …

Ti lahko to premagaš, mama. Prosim te, premagaj to zaradi mene. Naženi Ino. Znova začni življenje z očetom. Smej se. Hodi ven. Začni delati. Prenehaj hoditi ponoči sama. Naredi to zame, mama.

In takrat je vstopil Pavel – s svojo visoko atletsko postavo, s samozavestno hojo, moški na vrhuncu svojih moči, močan in zdrav, prihajal je k svoji družini – k nori ženi in nesrečni hčerki, vstopal je v svoj dom, v katerem se je ustavil čas, dom iz pajčevin in žalosti, dom iz teme, usedel se je poleg njiju izčrpan, močan in predan, neljubljen in kriv, neizpolnjen se je usedel poleg svojega razsutega življenja, poleg svoje brezupne ljubezni, Andreja je opazovala, kako mu je pričenjala siveti brada, kako se mu lasje vse bolj redčijo, kako postaja guba med očmi vse globlja, opazovala ga je z začudenjem, kako ga je vse to delalo še lepšega, bil je neustavljivo privlačen moški z zamolklo poltjo, s skoraj vranje črnimi očmi, ki so v hipu slačile ženske, jih podžigale, jih odganjale, si jih želele, se stekale po njihovih prsih kot razbeljeno železo, jih spravljale ob pamet, Andreja je rada zarila svoj obraz v Pavlovo brado, rada je imela njegov vonj, rada je imela močne in debele kocine na njegovi bradi, imela je rada očeta z vso svojo dekliško, neuravnoteženo, komaj porajajočo se čutnostjo, vendar ga je imela rada le napol, vse življenje ga bo imela rada le napol, ker tudi on ni mogel pomagati njeni mami, kdo bi lahko pomagal njeni mami, kdo bi lahko shajal z njeno

prirojeno samoto, s temo in tišino okoli nje, kot bi Hristina prebivala na čudnem dnu oceana in ne na kopnem, kot bi bila del podzemnega sveta iz teme, vode in zraka, ne pa del svetlobe in neba, ne pa del prostranstva tega sveta.

(str. 15–17)

© Teodora Dimova, 2005
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Lefkios Zafiriu

Gangsterji
Οι συμμορίτες

prevod in spremna beseda
Jelena Isak Kres

96 strani
ISBN 978-961-241-198-5

Sedeli smo pod visokim jasminom. Ko je sonce padlo na njene lase, je bila ena sama milina. Dala nam je neke družinske fotografije. Njena velika strast je bila, da smo se fotografirali. Prišla je in nas odpeljala v center mesta: tam je bil star fotograf, ki je imel v svoji trgovini kletko s kanarčki. Preden je potegnil vrvico, je rekel: »Nasmehnite se!« In mi smo vedno prišli na slike vsi z grdimi obrazi in s silnim trpljenjem v očeh. Kakor papirnati odrezki gospe Androniki, zbledeli, z nekakšnimi jokajočimi obrazi …

Καθίσαμε κάτω απ' τ' αψηλό γιασεμί. Όπως έπεφτε ο ήλιος στα μαλλιά της, ήταν όλο γλύκα. Μας έδωσε κάτι φωτογραφίες της οικογένειας. Είχε μανία να βγάζουμε φωτογραφίες. Ερχόταν και μας έπαιρνε στο κέντρο της πόλης· ήταν ένας γέροντας φωτογράφος, που 'χε ένα κλουβί με καναρίνια στο μαγαζί του. Πριν τραβήξει το σχοινάκι «χαμογελάστε» έλεγε. Κι εμείς πάντα κακομούτσουνοι βγαίναμε πάνω στο χαρτί μ' όλο το μαράζι ζωγραφισμένο στα μάτια. Όπως τις χαρτομανίες της κυρίας Αντρονίκης, ξεθωριασμένες με κάτι μούρτα όλο κλάμα …

Pripoved Gangsterjev obsega obdobje približno desetih let, z začetkom v zgodnjih do srednjih petdesetih letih 20. stoletja, ko je bil avtor še otrok. To obdobje je bilo močno zaznamovano z boji, ki jih je na Cipru vodila EOKA. Nasilje proti Britancem je preraslo v nasilje proti drugače mislečim Ciprčanom, vključenim v levo usmerjeno stranko AKEL, potem pa še v nasilje med grškimi in turškimi Ciprčani. Ključni pečat pa je tej dobi vtisnila neodvisnost leta 1960, ki je borce za združitev z Grčijo sicer razočarala, a jih od njihovih ciljev ni odvrnila.

Te okoliščine tvorijo okvir novele, ki prikazuje z revščino zaznamovano odraščanje na Afroditinem otoku v zgodnjih petdesetih letih: pripovedovalec z bratoma in materjo preživlja sprva sicer revno, a svobodno zgodnjo mladost v sožitju z drugimi grškimi in turškimi otroki. Med prizore družinske zgodbe, ki se bržkone v precejšnji meri prekrivajo z avtorjevimi resničnimi doživetji, pa se vpletajo dogodki, kot so poulični boji z britanskimi enotami, mučeniška smrt Grigorisa Afksendiuja (namestnik voditelja organizacije EOKA), vrnitev nadškofa Makariosa iz izgnanstva, nasilje med grškimi in turškimi Ciprčani in dvomljivo junaštvo generala Grivasa (voditelj organizacij EOKA in EOKA-B). Pred bralčevimi očmi se brez nadrobnejših uvajalnih opisov, samo z nekaj najnujnejšimi omembami, živo odvrtijo prizori in nas potegnejo *in medias res*. Nikjer dolgih opisov, asociacijskih digresij, poglobljenih razmišljanj, nikjer vrednotenj, razlag in pojasnjevanj: le kratki, bežni, ozko uokvirjeni »klik« opisa scene in dogodki, prepleteni z jedrnatimi dialogi. Materina strast do fotografiranja, neka pesem, ki jo je imela prilepljeno v omari, zbledeli papirnati odrezki, ki jih je hranila njena prijateljica … prav takšno je tudi besedilo Gangsterjev. Epizode so spomini, pomešani s fikcijo: stare, a nič manj žive, včasih kar romantično poetične črno-bele fotografije iz družinskega albuma.

© Lefkios Zafiriu

Lefkios Zafiriu

Lefkios Zafiriu (Λεύκιος Ζαφειρίου) se je rodil leta 1948 v Larnaki na Cipru. Študiral je književnost na univerzi v Atenah in je vse od vrnitve na Ciper zaposlen kot učitelj grške književnosti. Od leta 2004, ko se je tam prvič po turški okupaciji odprla grškociprska šola, uči v grškociprski enklavi Rizokarpaso na skrajnem severovzhodnem delu otoka.

Zafiriu spada v t. i. »disidentsko generacijo 1974«, ki se je želela zavestno distancirati od svoje precej bolj mlačne in institucionalizirane predhodnice, »generacije neodvisnosti« iz leta 1960. Njegove objave spadajo predvsem na področje poezije. Literarno pot je začel s štirimi zbirkami poezije, objavljenimi med letoma 1974 in 1980; za zbirko Skoraj kot Perzijci (Σχεδόν μηδίζοντες) je prejel državno nagrado za poezijo leta 1977. V zadnjih dveh desetletjih se Zafiriu ukvarja predvsem z založništvom in literarno kritiko. Pomemben je zlasti njegov Literarni očrt moderne ciprske literature (Η νεότερη κυπριακή λογοτεχνία. Γραμματολογικό σχεδίασμα, 1991). Največji del njegovega zanimanja v tem času pa velja grškemu pesniku Andreasu Kalvosu.

Avtobiografska fikcija Gangsterji (Οι συμμορίτες) je leta 1982 na Cipru prejela državno nagrado za leposlovje, z utemeljitvijo, da gre za »nekaj novega v ciprski književnosti« in da avtor, »ne da bi povzdignil glas, obsoja kolonializem in šovinizem, ki sta pripeljala do razdelitve Cipra«.

Septembra je šel Mihalis v šolo. Ko se je začel učiti pisanja, mu je oče dal pole papirja, zakaj ni mu zmogel kupiti zvezka. Z začetkom zime je postalo zelo mrzlo, drgetali smo in se zaprli v hišo. Mihalisu so otekle noge in je dneve dolgo ostal v postelji.

Malo pred božičem je prišla teta Eleni. Videla je našo stisko, njena sestra je bila najnesrečnejša in najbolj uboga od vseh, z ostarelim in revnim možem. Začela je jokati. Gledala je zdaj nas zdaj našo mamo, ki je bila noseča in bolna. Potrebuje zdravnika in zdravila, a nima denarja: huda zima je, a ni ognja, da bi se ogreli ona sama in njeni otroci, nima niti oblek, da bi oblekla njih in sebe, je teta govorila sama s seboj. Človeka stre, ko se sooči s tako žalostnim stanjem. Jaz ne morem storiti ničesar drugega, razen da jočem, je nadaljevala.

Pogovarjali sta se in obe jokali. Očeta ni bilo. Mi smo, kakor da bi nas ošteli, plaho sedeli na postelji in tolažili tetino detece. Bilo je čudovito, mala pikica z mandljevimi očmi …

Slabi časi, veselja nismo gledali, komaj smo se preživljali. V tistem času je bilo, ko se je zgodilo nekaj, kar nas je vse zelo pretreslo. Pristaniški delavci so šli na barke in se podali na odprto morje. Pristanišča še niso dokončali, zato so se tovorne ladje zasidrale proč od obale. Nenadoma se je ulila ploha, dvignili so se valovi in uničili obalo. Ena barka se je prevrnila, v njej je bilo kakih dvajset oseb (Grkov in Turkov).

Vest se je razširila po mestu, ljudje so bili obupani in prizadeti. Ženske in otroci so se z naporom privlekli do obalne ceste in so bili čisto tiho. Nebo je zabliskalo in slišalo se je grmenje. Takoj ko so čolni prižgali reflektorje in začeli krožiti, so ženske začele naricati in otroci so jokali. Prišel je gospod z razrahljano kravato in dežnim plaščem. Zaklical je:

»Pojdite k hudiču!«

Potem je zaklical nekemu policistu:

»Spravite mi jih proč od tod!«

Malo naprej je bil krivonogi mož, ki je imel čevljarnico na Hermesovi ulici, v njegovih besedah ni bilo upanja:

»Šli so na dno, reveže so utopili za prazen nič.«

Sredi noči se je zdelo morje kakor odprto brezno. In čeprav so ga prebadale luči čolnov, ki so iskali nesrečne delavce, te je grabila groza, ko si gledal narasle valove.

Žene in otroci so začeli teči proti nabrežju. Videli so luč in premikanje. Neka velika turška barka se je privezala na pomol blizu levega svetilnika. Prinesli so kakih deset napol živih in jih vrgli v rešilca, ki je ves čas, ko je hitel proti bolnišnici, s svojo sireno tulil v izmenjujočih se visokih in nizkih tonih. Ženske in otroci so se pomešali med pristaniške delavce in uslužbence. Nihče si jih ni drznil preganjati. Začele so neustavljivo in potrto jokati, tulile so in preteče vile svoje roke. Drugi so molčali, popolnoma zbegani.

Ob zori se je iskanje končalo. Odpeljali so jih v bolnišnico. Pogrešan je bil samo mož gospe Androniki. Pred poldnevom ga je morje mrtvega naplavilo blizu Palmovega drevoreda. Gospa Androniki je vse od tedaj oblečena v črnino in preklinja uro, ko jo je zadela nesreča in jo pustila popolnoma samo s tremi sirotami …

S prihodom pomladi je naša mama spet rodila, povila je čudovito malo deklico, belo kakor mleko. Povito dete je ves čas jokalo, mi pa nismo imeli ničesar, kar bi mu dali jesti. Oče je že dodobra zabredel v revščino, propadel je, trgovina z vezeninami pa je prešla v druge roke. Njemu so ostale samo pole s kroji. Te je vzel Totis in je z otroki iz soseščine izdeloval zmaje.

Ko so minili trije ali štirje meseci, je nekega dne, bilo je vroče, mama na dvorišču prižgala ogenj in začela kuriti stole. V naročje je vzela dete, ki je ves čas jokalo, jokala pa je tudi sama. Že ga je nameravala vreči v ogenj, nato pa ga je spet stiskala k sebi in ga poljubljala. Mi smo bili osupli, opazovali smo s široko razprtimi očmi.

Zunaj na ozki ulici so se zbrali ljudje in so kričali, naj odpremo. Šel sem do zunanjih vrat in pogledal skozi špranjo. Pravkar je prišla tudi gospa Androniki. Povlekel sem zapah, s sunkom je vdrla noter in stekla k materi.

»Marula, daj mi dojenčka,« ji je rekla.

(str. 16–18)

© Lefkios Zafiriou, 1983
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

6

Ludvík Vaculík

Kako se naredi fant

Jak se dělá chlapec

prevod in spremna beseda
Nives Vidrih

336 strani
ISBN 978-961-241-199-2

Pavla takoj: »Psa bomo imeli!« In sva se skregala. Vprašal sem, kdo mu bo brisal tace po vrnitvi domov. Kdo bo šel še ob desetih zvečer, kot recimo zdaj, z njim ven? Nimamo tega dovolj? Ampak to je bil lep dan, med potjo nazaj že nisva več vedela za spor: sva že tako modra? Ampak v meni je tičal ogrizek problema vse do jutra: ne delam svojega dela, pustim se odvračati in zaposlovati. Ko sem povedal, da ne bom mislil še na psa ali na to, ali one dovolj mislijo nanj, je rekla: »Boš že videl, kako drugi tipi migajo!«

Pavla hned: »Budeme mít psa!« A pohádali jsme se. Ptal jsem se, kdo mu bude utírat tlapy po návratu zvenku. Kdo ještě v deset večer, jako například teď, s ním půjde ven? Nemáme toho dost? Ale byl to pěkný den, cestou zpátky jsme o sporu už nevěděli: jsme už tak moudří? Ale ve mně zůstal ohryzek problému trčet až do rána: nedělám svou práci, nechávám se odvádět a zaměstnávat. Když jsem pravil, že nebudu myslet ještě na psa či na to, zda ony si na něho dost myslí, řekla: »To bys viděl, jak jiní chlapi kmitají!«

Čeprav je roman Kako se naredi fant predvsem zgodba o partnerskem odnosu, Ludvík Vaculík kot neusmiljeni kronist svojega časa nevsiljivo, a zelo plastično prikaže tudi duha svojega časa, družbeno-politične razmere, drugorazrednost svojega bivanja in vsakdanje praktične težave, ki so sledile temu, da so ga zasledovali tako rekoč na vsakem koraku: tu so zasliševanja, stalna nadzorovanja, verjetno prisluškovanja, ovaduhi, konspirativnost v srečevanjih s somišljeniki; celo ko se v romanu odpravi na pot, se zaveda, da ga spremljajo sence. In tudi iz tega izhajajoče finančne težave, ko si lahko preživetje zagotavlja večinoma s honorarji od objav v tujini. Ob vsej materialni skromnosti (in skromnosti nasploh kot življenjskega načela) je svet, ki ga ustvarja pripovedovalec, intelektualno in duhovno zelo bogat. Bogastvo pa najdemo tudi v Vaculíkovem slogu, jezikovno je zelo inovativen, namerno nespoštovanje stilističnih norm je značilna prvina njegovega sloga.

Naslova ne smemo razumeti dobesedno kot golo prizadevanje za spočetje, predvsem gre za formiranje sina v njegovem najnežnejšem obdobju. V prvem delu romana je sicer poudarek na ljubezenskem razmerju pripovedovalca Josefa z njegovo »ženo« Xenko, v drugem pa sta ob vedno bolj razpadajočem odnosu v ospredju odraščanje in vzgoja sina. Roman razvije fabulativni lok: iz bolj egocentričnega ukvarjanja z odnosom med moškim in žensko, v katerem ne manjka užaljenosti, ljubosumja, in na drugi strani žgečkljivih, provokativnih opisov intimnih trenutkov, preide v altruistično posvečanje najmlajšemu sinu.

Pripovedovalec je nekompromisno, brezobzirno in celo konfliktno odkrit, morda občasno preveč prizanesljiv in nekritičen do sebe. A vse te negativne osebnostne poteze se zmehčajo v ljubezni do sina, ki se je šele na stara leta zmožna izkristalizirati v vsej svoji nesebičnosti. Ta knjiga je oda očetovstvu.

© Jana Uhdeová

Ludvík Vaculík

Ludvík Vaculík se je rodil 23. julija 1926 v Brumovu na vzhodnem Moravskem. V sedemdesetih in osemdesetih letih, ko ni smel uradno objavljati, je imel odločilno vlogo pri nastanku in razvoju samizdata. Zaradi svoje organizacijske in izdajateljske dejavnosti je bil vse t. i. obdobje normalizacije pod strogim očesom Državne varnosti.

Za večino Vaculíkovih leposlovnih del je značilna avtobiografskost. V romanu Živahen dom (Rušný dům, 1963) je na podlagi izkušenj vzgojitelja v internatu polemiziral z brezdušnimi zamislimi o vzgoji socialističnega človeka. Roman Sekira (Sekyra, 1966) je neizprosen in boleč obračun z očetovimi in zlasti lastnimi političnimi iluzijami. Z romanom Morski prašički (Morčata, 1973) se je Vaculík presenetljivo približal eksperimentalni struji češke proze druge polovice šestdesetih let, v Češki sanjski knjigi (Český snář, 1981) pa je združil dnevniške zapiske, spomine, feljtonistične zapise s prvinami romana. Obsežno delo Dragi sošolci (Milí spolužáci, 1995) odpira dokumentaren pogled v avtorjevo mladost in obdobje tik po drugi svetovni vojni. Vaculík je napisal še spomine oziroma dnevniške zapiske Nespomini (Nepaměti, 1998), potopisni roman Pot na Praděd (Cesta na Praděd, 2001), roman Slovo od device (Loučení k panně, 2002), ki je nadaljevanje knjige Kako se naredi fant, ter dnevniški roman Ure klavirja (Hodiny klaviru, 2007).

/25. FEBRUARJA 1989/

Tako to življenje otroka nevede beži proti nečemu, za kar ne ve. Šele čez veliko let si bo sam začel dajati smisel, in po čem se bo zgledoval? Najbrž po tem, kar je živel, kar je dojemal, kar je pobral. Zdi se mi, očitno se zares staram in njegov čas tehtam s tehtnico svojega, da je moja krivda, če ga kakšen dan pustim brez doživetja, brez novega vtisa ali ponovitve lepega. Ko se po moji krivdi ne približa svojemu smislu niti za milimeter. Čemu si živel ta dan, fant? Samo zato, da bi bil en dan starejši.

Včeraj je imel zgleden dan za vtise. V vozičku sem ga peljal na Žofín. Tam že prepoznava okolico, začne se izvijati ven iz vreče. Izvlekel sem ga, postavil na tla, in niti nisem utegnil obrniti vozička, že se je zapodil naravnost v lužo – in bum, voda je špricnila, dvignil sem ga, kolena je imel od blata, dlančico črno. Vesel sem, da sem že boljši kot nekoč: ne štejem te zoprnije in umazanije. Pokazal sem mu njegovo črno dlančico: a-a! In njegovo umazano koleno in lužo: a-a! Z robcem sem mu očistil čelo, šla sva naprej. Ampak on se ni hotel premakniti, uprl se je z velikansko močjo, sklonjen je zijal v lužo, ki je valovila v vetru: »A-a, a-a!« Pustil sem ga, da se je nagledal. Nad vsako naslednjo lužo sva tako postala: »A-a!« Ko sva se bližala igrišču, na katerem si je Lucka zlomila nogo, je stekel pred mano, se zrinil med otročke, same večje, ki so tam poskakovali, se vrteli, gugali, spuščali po toboganu. Tam se je zvalil na tla, vstal, zvalil …

Ne pritegne ga mirna igra otrok z lopatkami in potičkami niti avtomobilčki. Hoče prostor. Plezal je gor in dol, vse je preplezal. En očka z ravno tako velikim fantom je lahko sedel in gledal, kaj dela njegov fantek, jaz pa sem moral hoditi poleg njega in ga varovati kot pri telovadbi. Pri čemer me ne vidi in se ne meni zame. Sam zleze na klopco v parku, gre po njej – in naj ga na koncu res pustim, da pade, da bi zvedel, kaj je konec klopi? Z igralne površine steče na uboren

travnik, poln pasjih drekcev, ustavi se že sam, se obrne k meni in reče: »Ne!« Potrdim, da ne, naredi še dva koraka naprej in se vrne. Kakšne grozljive telesne napore se gre! Ampak naenkrat se obrne nazaj proti meni, prileti in mi vrine glavo med kolena. Morala ga je obiti silovita nežnost. Drugi otroci so prijazni z njim, kolikor ga pri svojem divjanju sploh lahko opazijo, in se mu uvidevno umikajo ali mu pomagajo. Punčke se mu odmaknejo, dajejo mu prednost, ko se jim meša v igro, in to so punčke, ki bodisi imajo ali poznajo manjšega malčka ali pa bi takega hotele imeti. Ena starejša mama ali mlajša babica se je z otročkom žogala, žoga se je zakotalila k mojemu fantu, prijel jo je, in od tega trenutka je punčka raje podajala in brcala žogo njemu. Ja, čez trenutek, spet tako naenkrat: pritekel je k punčki, jo objel okrog bokov in si k njej pritisnil glavo. – To je surovo lepo.

Predvčerajšnjim smo šli po opravkih in nakupih, s fantom sem čakal Pavlo v parkcu na Trgu miru. Hodil je naokrog in pod grmi v zmešnjavi gnile trave, vejic in odpadkov našel neokrnjene liste javora in mi jih prinašal. Kako se to zgodi, da štirinajstmesečen otrok v kaosu prepozna lepo stvar, izdelane oblike, namenske zgradbe?

Jé slabo, ampak očitno dovolj. Slabo – to pomeni, da ne zna dolgo sedeti pri miru, kar naprej hoče kaj, kar vidi pri drugih, ampak po tem, kar vidi pri njih, mu nezmotljivo in vedno prija pivo. Požirek ali dva dobi. Hodi z jabolkom po stanovanju in ga vsega zgrize; sede bi ga odvrgel. Nekaj mu dam v rokico – »odnesi to mami« – in odnese. Lucki nese jabolko, ampak ga ne more spustiti, čeprav ima v drugi roki svojega. O tem mora temeljito premisliti, preden ji eno da. Njegovo največje veselje je, če dela z mano. Drži mi svinčnik in drznil sem se mu pustiti, da mi je držal ločno žago. Najbolj mikavno orodje – zložljiv meter: tako kratka stvar, pa se da tako podaljšati! Še vedno se sam pri miru ne zna igrati, še vedno se vmešava v dejavnosti drugih. Ne meni se

za pajacke. Knjige jemlje kot zložljiv meter. Slikice ga ne zanimajo, govoriti mu kaj o njih nima smisla. Zdi se, da slike zanj še nimajo pomena upodobljene stvari. Nekajkrat na dan se spomni, s čim se že dolgo nisva ukvarjala, in prosi za to: fotografije na polici, porcelanast mož na moji mizi, uro, lutko meniha. In mi dolgo zdrži sedeti na ramah: hodiva in jaz pojem. Danes zvečer sva dolgo gledala skozi odprto okno na nemiren trak svetlega neba na črnem zahodu, sijaj vode, migotanje luči na mostu.

(str. 216–218)

© Atlantis, spol. s. r. o., 1993
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Klaus Rifbjerg

Slika
Billedet

prevod in spremna beseda
Darko Čuden

128 strani
ISBN 978-961-241-200-5

Omenil je, da je on vedno tako delal in da je zato postal vitez danske zastave, in da tudi ve, da stric Nikolaj nikoli ne bo postal vitez danske zastave, če ne bo delal točno tako, in potem je nadaljeval z babico, ki prav gotovo ni vitez danske zastave, ker ni notri nobene ženske ali vsaj nobene, ki bi jo Guga poznal, no, pa vseeno, ona da že ve, za kaj gre, in čeprav o tem ne ve toliko kot stric Nikolaj in Guga, vseeno ve, to pa res, in zato naj živi, čeprav jih ima devetdeset.

Han nævnte, at det havde han altid gjort, og det var derfor han var blevet Dannebrogsmand, og han vidste også, at onkel Nikolaj aldrig var blevet Ridder af Dannebrog, hvis han ikke havde gjort nøjaktig det samme, og sådan var det med mormor, der ganske vist ikke var Dannebrogsmand eller Ridder af Dannebrog, for det var der ingen kvinder der blev eller i hvert fald ingen Guga kendte, men alligevel, hun vidste også, hvad det drejede sig om, og selvom hun ikke vidste det så meget som onkel Nikolaj og Guga, så vidste hun det, det gjorde hun og derfor skulle hun leve, selvom hun var halvfems år.

Klaus Rifbjerg s prevodom Slike (Billedet, 1998) prvič stopa v slovensko literarno krajino. V njej se izkaže za izvrstnega portretista ljudi in malodane forenzičnega opisovalca iger in igric med njimi. Vozlišče Slike je slavje ob babičini devetdesetletnici, na katero se polagoma zgrinjajo vsi mnogoštevilni družinski člani. Vsak od njih prinaša s seboj svoje posebnosti in svoje hibe, ki na praznovanju trčijo ob skrivnosti drugih in tvorijo z njimi nenavadne »slike«. Portret danske meščanske družine iz časa pred drugo svetovno vojno je še toliko bolj neizprosen, ker se izrisuje skozi prostodušni otroški pogled, a premore obenem tudi njegovo toplino.

Osrednja tema Rifbjergovega literarnega snovanja je človek. Avtor Slike ima skrajno prefinjen občutek za opazovanje ljudi navzven in navznoter, pa tudi sveta, ki te ljudi obdaja in jim kroji usodo. Ni naključje, da je pri njem pogost motiv nasilnega, a brezplodnega izrinjanja erotično in spolno. Rifbjerg ima razkošen zgodovinski spomin, pisavo, pogosto začinjeno z razuzdano neprisiljenostjo in spretno doziranim humorjem. Kot modernistični pisatelj ostri bralčevo doživljanje, tako da ta sam začuti, da je vključen v njegovo delo in se v njem odslikava. Njegovi junaki radi tlačijo, preganjajo, izrivajo in pozabljajo spomine iz otroštva, izkušnje in občutja, ki si jih nočejo priznati, ki pa prej ali slej bruhnejo na plan, ker jih preprosto ne morejo več zadrževati v sebi. Temeljno sporočilo je, da moramo sprejeti sebe in svoje napake prav zato, ker smo ljudje in čisto nič drugega. Svet je nepopoln, pravi Rifbjerg, in mi v njem prav tako, ampak tako pač je.

© Morten Holtum

Klaus Rifbjerg

Klaus Rifbjerg – njegovo polno ime je Klaus Thorvald Rifbjerg – se je rodil 15. decembra 1931 v København. Pravijo mu leposlovni mastodont novejše danske literature, pa tudi Veliki Klaus, sam si je nadel psevdonim Perrik. Danska literarna kritika ga za mastodonta označuje zato, ker je po eni strani izredno plodovit, po drugi strani pa žanrsko tako izjemno vsestranski kot le malokdo.

Rifbjergov literarni opus, od pesniškega debija leta 1956, ko petindvajsetleten izda pesniško zbirko Iskanje samega sebe (Under vejr med mig selv), ki ji do današnjega štetja sledi, reci in piši, še kakih trideset, obsega malodane dvesto dvajset del. Ti dobri dve stotniji izrisujeta pravi mozaik žanrske raznolikosti, saj se je lotil in se še loteva, kar si more izmisliti literarna veda: pesniških zbirk, zbirk črtic, zbirk esejev, otroških knjig, gledaliških iger, romanov, dnevnikov, filmskih scenarijev, televizijskih in radijskih iger, dnevnikov, kritik, potopisov, člankov, kronik itd. Klaus Rifbjerg je tako rekoč inštitucija v danskem duhovnem življenju, in ta inštitucija se je vzpostavljala v njegovih življenjskih fazah na različnih mestih v danskem javnem prostoru. Njegova dominantna pojava v danski modernistični literaturi v zadnji polovici 20. stoletja in onkraj pa ni zgolj posledica silovite kolikostne eruptivnosti, gre za, in tu je poudarek in zato oznaka Veliki Klaus, kakovostno produkcijo.

Nikolaj je sedel med babico in mamo, čeprav se je Ottoline zdelo, da bi moral biti ob teti Bettini, ki je bila slavna in najlepša, ampak njo je dobil moj oče, držal se je rahlo nazaj in se smehljal, kajti ne glede na to, kako se je zdelo njej, je hotel biti prijazen. Stric Arthur je tiščal nos v jedilnik, skozi debela očala je videl, da bodo jedli želvjo juho in cele beluše, telečjo pečenko z zelenjavo, sir in sladoledno bombo s svežimi robidnicami in tolčeno sladko smetano. Za hip se je zmedel, ker je pomislil, kaj bo morda izbrala gospodična Bringstrup, a si ni znal predstavljati, zato je rahlo okleval, preden je rekel, da bo šeri, ki ga je lahko izbral, če ni hotel ob juhi madeire. Ena od postrežnic je stala z dvema steklenicama za njim. Očetova mama je poskrbela, da so dedku okrog vratu zavezali prtiček, tako da je prekrival naprsnik, in Guga je enako naredil s svojim, tega je bil vajen. Moja sestra Birte in moja mama sta zamujali k mizi, ker sta morali gor, a se je Birte nasmehnila, ko je videla, da bo sedela ob Karlu, čeprav je bila tudi v zadregi. Bo govoril z njo? Anne je pokazala jezik, šlo je hitro, tu se ni bilo kaj zmotiti, sedela je med Else in Gugom, ne bi moglo biti slabše, Birte je zaprla oči. Nenavadno je bilo sedeti tam in biti drugačen, ne da bi drugi to videli, ne da bi kdo to vedel, razen mame in Anne in Auguste, ampak ona je bila pač doma. Teta Inger ni bila povsem prepričana, če bo lahko pojedla vse, v glavi se ji je po malem vrtelo, ampak sedela je ob Maxu, ki je ni maral preveč in ki se je vedno naglas smejal, ne glede na to, kaj so govorili. Nanj si se lahko naslonil, lahko si mu zaupal, vedno je bil tam, čeprav niti Inger niti Lilian nista razumeli, kaj hoče Maia z njim, zakaj hoče ravno njega. Bili so še drugi. Harald je zelo naglas govoril s teto Sonjo, sedela sta čisto spodaj na drugem koncu mize, ona ni govorila veliko, samo prikimavala je. Iselin je imela ob sebi Ragno, opazila je, da Ragna svaljka kruh s pogrinjka in dela iz njega sive klobasice. Klicala jo je »gospodična Nielsen« in jo spraševala, kaj igrajo v gledališču, in Ragna ji je vse povedala, vmes pa svaljkala. Lilian je gledala Ingeborg, ki je stegovala noge pod da-

mastni prt in hotela vzeti cigareto z zlatim ustnikom iz skledice pred njo, a tedaj je vstal stric Nikolaj in požvenketal po kazarcu. Povedal je, kako sta s teto Ottoline vesela, da smeta praznovati babičin rojstni dan, in kako dobro je, da so se vsi odzvali povabilu. Povedal je še, da bodo zdaj samo jedli in pili, in če bi kdo hotel kaj povedati babici, mora počakati do konca pečenke. Guga tega gotovo ni slišal ali pa mu je bilo tudi vseeno, kajti po juhi in pred špargljі se je dvignil in odprl usta. Z zgornjim delom telesa se je pozibaval naprej in nazaj, in medtem ko je govoril in so vsi videli njegov slinasti zob, mu je naprsnik zlezel navzgor in se nagrbančil. Ko mu je beseda stekla, ni govoril toliko o babici, veliko pa je govoril o tem, kako pomembno je, da imaš službo in delaš, kar ti rečejo. Omenil je, da je on vedno tako delal in da je zato postal vitez danske zastave, in da tudi ve, da stric Nikolaj nikoli ne bo postal vitez danske zastave, če ne bo delal točno tako, in potem je nadaljeval z babico, ki prav gotovo ni vitez danske zastave, ker ni notri nobene ženske ali vsaj nobene, ki bi jo Guga poznal, no, pa vseeno, ona da že ve, za kaj gre, in čeprav o tem ne ve toliko kot stric Nikolaj in Guga, vseeno ve, to pa res, in zato naj živi, čeprav jih ima devetdeset. Odrinili so stole in vsi skupaj zavpili hura, in ko se spet usedli, so slišali, da je Ragna zasopihala. Guga se je dajal z naprsnikom in Ellinor mu je pomagala, a je trajalo kar nekaj časa, da sta se spet usedla, kot je treba, pribor so potiskali naprej in vlekli nazaj, moj oče je vrtel pecelj svojega zelenega kozarca za belo vino, vmes pa mislil na cigaro, čeprav sploh še ni bil sit. Potem pa so nalili vino in sčasoma, ko so se kozarci polnili in praznili, je bilo, kot da bi se obrisi razblinili, vedno teže je bilo razlikovati podrobnosti, bilo je, kot da bi se raztapljale in razlivale in prelivale nazaj, in čeprav se je tu pobliskavala bela in tam svetila rdeča, je bilo težko reči, kaj je tu in kaj je tam. Postali so glasnejši, a tudi glasovi so se zlivali v veliko bučanje oziroma brenčanje, ki ga je včasih prekinil krohot, kot če porineš nož v kos celofana, in potem so bili na vrsti govori in pesem strica Arthurja,

ki se je začela šele med sladoledno bombo, ko so se vrnili k šampanjcu, tokrat sladkemu. In to se je prileglo, kajti stric Arthur je napisal sladkobno pesem v verzih o vsem, kar je ljuba babica počela vse življenje in kaj je to pomenilo vsem skupaj in da je zdaj zelo stara, da pa nič hudega, ker je to v bistvu odlično, če pomisliš, kako je bila bolna, ampak doktor Rytter jo je pozdravil in zdaj je med njimi in je tako prijazna in vsi so se zbrali in potem so začeli peti »Jaz sem ječmen«.

(str. 56–58)

© Klaus Rifbjerg & Gyldendalske Boghandel, Nordisk Forlag A/S, København, 1998
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Emil Tode

Država na meji

Piiririik

prevod
Uroš Kalčič

spremna beseda
Rok Vevar

160 strani
ISBN 978-961-241-201-2

Verjemi mi, Angelo, moji gibi so bili mirni in natančni. Dlani se mi niso tresle. Niti najmanj se mi ni zdelo, da bi bilo to, kar počnem, kakorkoli dramatično ali pomembno. Opazoval sem se z občudovanjem, celo vznemirjenjem, kakor film ali, še točneje, kakor sanje, kajti moje sanje so pogosto kakor filmi, v katerih nekaj počnem in se hkrati opazujem pri početju. Tega se dejansko spominjam, kot da bi šlo za film, in prav nobenega obžalovanja ne čutim. Mogoče samo senčico obžalovanja, nadihnjeno z dvomom, da sploh ni šlo za film, še celo za sanje ne.

Usu, Angelo, mu liigutused olid täpsed ja rahulikud, mu käsi ei värisenud, mul poldud üldse tunnet, nagu ma teeksin midagi dramaatilist, midagi saatuslikku. Ma jälgisin ennast huviga, isegi põnevusega, nagu filmi, täpsemini nagu unenägu. sest mu unenäod on tihtipeale nagu filmid, kus ma ise korraga kaasa teen ja pealt vaatan. Ma mäletangi seda nagu filmi ja ma ei suuda tunda kahetsust, või kui, siis ainult mingit kahtlusega tembitud kahetsusevarju, et see polnud film, et se polnud unenägu!

Glavni junak romana Država na meji je homoseksualni mladenič, prevajalec iz Vzhodne Evrope – po vsej verjetnosti iz Estonije, četudi nam pripovedovalec geopolitičnih koordinat nikoli eksplicitno ne razkrije –, ki preživi daljši čas na študijskem izpopolnjevanju v Parizu. Naslovnik njegove zgodbe, ki je v resnici dolgo pismo (ga avtor piše ali ga je kje našel?), je Angelo, za katerega prav tako ne moremo natančno reči, ali je morda poslovnež iz Afrike ali preprosto izmislek pripovedovalčevih fantazij.

V pismu, ki ga piše, razgrinja prepad med Vzhodom in Zahodom, Estonijo in Evropo, ki ga pripovedovalec doživlja tudi skozi razmerje s starejšim ljubimcem Franzem, predstavnikom lagodno živečega francoskega srednjega sloja. Kajti čeprav si je o tej Evropi preko literature ustvaril fantazmo, da »ve« ali da »ve dovolj« za odgovore na njegova vprašanja (o identiteti), odkrije v njej samo neko tujino, ki mu je znana že iz domovine.

Pripovedovalec Države na meji je prevajalec, se pravi: literarni ustvarjalec iz vmesnega prostora med dvema jezikoma: estonskim in francoskim; prevaja francosko poezijo iz (vmesnega) obdobja »med obema vojnama«; je iz države v Vzhodni Evropi: Estonije, a vendar tudi od nekod drugod. Ravno ta »vmesnost« ali »mejnost« je osrednja nit romana, v katerem Emil Tode govori o neki drugačni ujetosti. Te ne prečijo več represivni politični režimi nekdanjega vzhodnega bloka, ampak junaka utesnjujejo svobodne izbire demokratiziranega sveta, v katerem si mora na relativen (tudi intersubjektiven) način povedati svojo bolj ali manj konsistentno zgodbo.

© Tõnu Õnnepalu

Emil Tode

Emil Tode (rojen 13. septembra 1962) – njegovo pravo ime je Tõnu Õnnepalu – je eden od najzanimivejših in mednarodno najbolj poznanih estonskih avtorjev. Ni samo prozaist, ampak tudi pesnik in esejist, predstavnik t. i. tretje paradigme estonske literature 20. stoletja: uspel je v času postsovjetske Estonije, ko je ta država ponovno pridobila suverenost. Pesmi je začel objavljati leta 1985. Leta 1993 je prodrl z romanom Država na meji (Piiririik), za katerega je prejel pomembno literarno nagrado. V njegovih romanih Država na meji, Cena (Hind, 1995), Mera (Mõõt, 1996), Princesa (Printsess, 1997) in Radio (Raadio, 2002), ki jih je napisal pod imenom Emil Tode, ter Udejanjanje (Harjutused, 2002), za katerega si je nadel ime Anton Nigov, zamenjuje epsko širino – značilnost estonske književnosti – personalni slog. Skozenj se v zgodbo oblikuje izrazito individualna in eksistencialna izkušnja stigmatiziranega in iščočega posameznika. Različni psevdonimi, ki si jih estonski pisatelj nadeva, pa pričajo med drugim tudi o fluidnem in mnogoterem subjektu, s katerim se lahko povezujejo različna imena in (literarni) slogi.

Danes sem pol dne preležal na postelji, kadil in premišljeval o tem, kako naj se oblečem. Zunaj je bilo hladno in sivo. Pihal je veter in veje jesena so se zibale pred oknom. V sobi je bilo temno. Všeč mi je ta hotel, se pravi penzion. Kraj, kamor se lahko izgubiš. V njem bi bil prav lahko tudi na koncu sveta. Pomisli, predalnik tu je iz mahagonija. Tudi postelja, na kateri ležim, je iz mahagonija, z glaviči in visokim zaglavjem. Ta soba bi zlahka pripadala osemnajstemu stoletju, kakor bi sam zlahka pripadal devetnajstemu. Upam, da bo devetnajsto stoletje kmalu prišlo. Upam, da mi ne bo treba dolgo čakati.

Najprej sem pomislil na oblačila iz tega obdobja, a kaj več kot to, kar sem videl včeraj v kinu, mi ni uspelo priklicati pred oči. Tista nema ženska je imela pod obleko nekakšen krožen životec in celo vrsto spodnjih kril in steznikov in bogve česa še. Dolgo se je mučila, preden je vse to slekla, in v nekem prizoru se je z vsemi temi oblačili in životcem na sebi plazila po blatu in med lianami, skušaje ubežati nekemu moškemu.

Potem sem pomislil na modna poletna oblačila, ki bi bila zame – bledo morska modra in koralna svila s koralno rdečimi gumbi, bledo perilo in žareča, krvavo rdeča svila, okrašena s strupenim cvetjem. Vselej lan in svila, svila in lan! In sončna očala. Za kolonjsko bi bil Le Globe. Ta sicer 48 ni več ravno v modi, vendar spominja na ciprese in rabarbaro obenem. In k vsemu temu bi šel tip s sončnimi očali, s sebično pohotnimi ustnicami, domišljav v svojem srebrnem športnem avtomobilu. Dal bi se mu odpeljati na canski filmski festival, tam pa bi ga pustil, vsemu njegovemu moledovanju in rotenju navkljub. Tam, tam so večje ribe, ki čakajo, da jih ulovim.

Le da se je filmski festival včeraj končal. Kakorkoli že, prepozen sem za to, in sploh, kakšen smisel bi imelo vse skupaj? Film, ki sem ga videl včeraj, je v Cannesu prejel nagrado za najboljši film ali nekaj podobnega – *Klavir*. Na koncu

je klavir ležal na dnu oceana, v popolni tišini. Kakor Franz, sem pomislil, ali pa jaz sam, globoko pod vodo, v popolni tišini. In v temi.

Pravzaprav mi je Franz nekoč res kupil svileno srajco, srebrno sivo, modne barve, a mi ni preveč všeč – precej standardna, srednje draga, veleblagovniška roba. Najprej sem seveda z očmi požiral vse, kar je v tukajšnjih izložbah. Zdaj pa mi je jasno, da je skoraj vse škart, ničvredne cunje. V izložbah na Rue Saint-Honoré lahko vidiš nekaj prav čednih stvarčic, ampak en sam telovnik te tam stane celo premoženje, tako da te mine sleherna želja, da bi še kaj imel. Pa že rajši nosim raševino ali stare cote iz Baltike. Ljudje, ki se jim še najmanj želim biti podoben, so Vzhodnoevropejci, ki jih videvam tu. Ti si na Boulevard Saint-Michel nakupijo nekaj grozljivih cunj, potem pa se šopirijo v njih, kot da bi bili v sedmih nebesih! Tudi če bi si navili okrog prsta kakšnega arabskega oljnega šejka ali kakšno bogato staro rusko judovsko emigrantko, ki bi jih oblekla od glave do peta v versaceja ali rabanna, bi jih še vedno prepoznal, saj ne vedo, kako se ta oblačila nosijo. Nekaj bi jih vedno izdajalo! In mene tudi.

Potem sem si zamislil zase nekaj bolj odbitih oblačil. Najprej bi si obril glavo in si navlekel nanjo ognjeno rdečo lasuljo. Na nos bi si nataknil majcena okrogla zlato obrobljena očala. Plašč in hlače bi bile iz temno zelenega žameta, in tudi noht sredinca bi si pobarval na temno zeleno, da bi se ujemal. Nosil bi zlat prstan z ogromnim smaragdom. Ovratnik temno škrlatne srajce bi spenjala zlata in diamantna sponka v obliki pajka. Na nogah bi imel škornje z zlatimi gumbi. Čez dan se ne bi kazal. Zvečer pa bi sedel v tretji vrsti Opere, čisto sam, in nesramno zdehal. Sredi predstave bi odšel, po svojega ljubimca v metro. Ta bi bil zadrogiranec, suh ko okostnjak, z velikanskimi črnimi očmi. Najbrž bi imel aids, ampak meni bi bilo to malo mar. Še naprej bi si delila isto iglo.

Potem sem pomislil na bolj praktično obleko, v primeru, da bi živel s Franzem, kakor si je on želel. Nosil bi jo v tisti posvečeni kuhinji, in avtomatični pralni stroj bi jo vedno pral, dokler ne bi nič ostalo od nje. Nekega dne bi šel na tržnico kupit banane, nag kot dojenček.

(str. 47–49)

© Tõnu Õnnepalu, 1993
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Johanna Sinisalo

Šele po koncu sončeve poti

Ennen päivänlaskua ei voi

prevod in spremna beseda
Lili Potpara

280 strani
ISBN 978-961-241-202-9

Ogleno črni kožuh se blešči in dolgi kremplji na sprednjih in zadnjih tacah grabijo po zraku. Skače in se zvija, kot bi plesal nekaj med baletom in breakdanceom. Prizor je tako nabit z energijo, da nagonsko napneš vse mišice v telesu in bi najraje odskočil. In ta plešoči bog živalskega sveta ima na sebi stalkerice, ki mu pristajajo kot ulite. Nad sliko je s skromnimi, skoraj šepetajočimi črkami izpisan naslov: STALKER, ZNAMKA ZA ZVERI.

Sen ylä- ja alarraajoissa pitkät koukistuneet kynnet ovat kuin tarraamassa ilmaan. Ja se on keskellä hurjaa hyppyojennusta, joka on kuin sekoitus balettia ja breakdancea; kuvan kiihkeä latautunut energia saa katsojan vaistomaisesti jännittämään jokaisen lihaksensa, kavahtamaan taaksepäin. Ja tällä eläinten punk-jumalalla on jalassaan Stalkerit, jotka istuvat kuin valettu.
Kuvan yläpuolella on äärimmäisen eleettömällä, melkein kuiskaavalla tekstityypillä otsikko: STALKER. PEDON MERKKI.

Zasnova romana Šele po koncu sončeve poti je preprosta. Mlad, nadarjen in zelo lep homoseksualni fotograf Mikael, ki ga prijatelji kličejo Angel, nekega večera rahlo vinjen na dvorišču najde troljega mladiča in ga, očaran od nebogljenosti in nenavadne privlačnosti bitja, po hipnem navdihu odnese v svoje stanovanje. Trol je očitno bolan in lačen, zato se Mikael loti obsežne raziskave o teh velikih sesalcih, domnevno odkritih šele leta 1907. Osrednjo nit pripovedi o najdenem trolu in najrazličnejših odnosih, ki se pletejo med njim in Mikaelom ter med Mikaelom in drugimi protagonisti, tako prekinjajo razni »znanstveni« viri, ljudske in umetne pesmi, faksimili spletnih strani, odlomki iz finske literature, časopisni članki in še kaj. Bralec brede čedalje globlje v svet finske mitologije, znanosti in kvaziznanosti, ljudskega izročila in folklore, pri čemer so na prvi pogled vsi predstavljeni viri verodostojni in jim človek nehote verjame. In to je morda tudi največji čar romana: pred bralcem se svet začne širiti v neslutene dalje, meje resničnosti se razširijo, čeprav nikoli ni mogoče z gotovostjo vedeti, kaj od napisanega je res in kaj plod domišljije. Sinisalova v tem vidiku svojega prvenca nedvomno pokaže mojstrsko obvladovanje znanstvenofantastičnega žanra, ki ga hkrati tudi preseže in nadgradi. V drugi polovici se pripovedni tempo stopnjuje in v začetku zastavljene vloge se začnejo subtilno spreminjati. Kljub temu pa nobena od pripovednih niti v knjigi ne izzveni pretirano resno, ker potrebno razdaljo ustvarja avtoričin vsenavzoči črni humor, ki se odslikava skozi intelektualne domislice, prizore, ki so skorajda skeči, prepletanje človeškega in živalskega sveta ter absurdnosti, v katere se je človek sposoben spustiti za uresničitev svojih ciljev.

© Tammi/Erika Ahopelto

Johanna Sinisalo

Johanna Sinisalo se je rodila 22. junija 1958 v mestu Sodankylä na Laponskem in na Univerzi v Tampereju študirala primerjalno književnost in dramatiko. Pred objavo svojega prvega romana Šele po koncu sončeve poti (Ennen päivänlaskua ei voi, 2000), ki je še istega leta prejel prestižno finsko literarno nagrado Finlandia, je pisala večkrat nagrajene znanstvenofantastične in fantazijske zgodbe, komične stripe in scenarije za televizijske oddaje ter poklicno petnajst let delala v oglaševalski industriji, preden se je v celoti posvetila pisateljevanju. Po prvencu, do danes prevedenem v mnoge jezike, med drugim v švedščino, latvijščino, japonščino, francoščino, angleščino, nemščino in zdaj tudi v slovenščino, in za katerega je ameriški režiser Carter Smith odkupil pravice za snemanje filma, je Sinisalova izdala še dva romana, in sicer Sankarit (2003) in Lasisilmä (2006), leta 2005 pa tudi zbirko kratke proze.

Je majhen, vitek in zvit v nenavaden položaj, kot bi bil popolnoma brez sklepov. Glavo ima med koleni, črna griva las pa počiva na blatnem asfaltu.

Ne more biti star več kot leto. Največ leto in pol. Mladič. Nikakor ne tista ogromna gmota, ki jo vidimo na slikah odraslih primerkov.

Najbrž je ranjen ali zapuščen ali pa se je kako drugače oddaljil od drugih. Le kako je zašel na dvorišče sredi mesta? Nenadoma mi srce začne razbijati in hitro se ozrem naokrog napol v pričakovanju, da bom uzrl veliko črno sklonjeno senco, kako se od smetnjakov krade proti vratom in naprej v zavetje parka.

Nagonsko se odzovem. Pokleknem na tla in mu previdno zvijem eno roko za hrbet. Premakne se, a se ne upira. Za vsak primer okrog trola zamotam naramnico svoje torbe, tako da mu pritrdim šape k telesu. Ozrem se nazaj in ga dvignem v naročje. Lahek je, njegove kosti so drobne in tehta manj kot otrok enake velikosti. Hitro pogledam proti oknom. Nič, razen rdečkaste svetlobe v spalnici sosedov iz spodnjega nadstropja. Na oknu se pojavi zapeljiva mlada ženska, ki z roko zagrne zavese. Zdaj.

Čez nekaj trenutkov sva že v stanovanju.

Zelo je šibek. Ko ga spustim na posteljo, se sploh ne upira. Samo gleda me s svojimi rdeče oranžnimi mačjimi očmi z navpičnimi zenicami. Njegov nosni greben je bolj štrleč kot pri mačkah, nosnici pa večji in izrazitejši. Usta nikakor niso podobna mačjemu ali pasjemu razcepljenemu smrčku, temveč so ozka vodoravna reža. Celoten obraz je zelo človeški, kot pri volnačku ali kakšnem drugem primatu. Ni težko razumeti, zakaj so ta črna bitja od nekdaj veljala za neke vrste gozdne ljudi, ki živijo v jamah in luknjah in jih je narava po naključju ustvarila kot parodijo človeštva.

Na svetlobi je še bolj očitno, da je še mladič. Njegov obraz in telo sta mehka in zaobljena, vse na njem izdaja ljubko nerodnost, značilno za mlade živali. Pregledam mu zgornje šape: podobne so podganjim ali rakunovim in imajo prožne členkaste prste z dolgimi nohti. Odstranim naramnico torbe, toda mladič me niti ne poskuša opraskati ali ugrizniti. Samo obrne se na bok in se zvije v klobčič, pri tem pa svoj čopasti rep stisne med stegna in sklene zgornje tace na prsih. Zameštrana črna griva mu pade čez nos in stokajoče izdihne kot pes, ki tone v spanje.

Stojim ob postelji, opazujem troljega mladiča in vdihavam njegov izraziti vonj, ki pa ni neprijeten. Spominja na zdrobljene brinove jagode s primesjo še nečesa, morda mošusa ali pačulija. Trol se ne premakne niti za centimeter. Njegov koščeni bok se dviga v hitrem ritmu dihanja.

Omahovaje vzamem volneno odejo s kavča, nekaj časa stojim ob postelji, nato pa z njo pokrijem trola. Refleksno brcne z nogo, hitro in močno kot strela, in odeja odfrči naravnost čez moj obraz. Otepam se, srce mi divje tolče, kajti prepričan sem, da bo preplašena zver planila nadme, da me spraska in ugrizne. Vendar ne. Trol še vedno leži v svojem zvitem položaju in mirno diha. Šele zdaj dojamem, da sem v svoj dom pripeljal divjo žival.

Bolita me glava in vrat. Spal sem na kavču. Še vedno je absurdno zgodaj, ni se še zdanilo. In postelja je prazna. Torej je bilo vse skupaj le fantazija, ki se ob zori razblini.

Toda poleg postelje na tleh leži pomendrana odeja in iz kopalnice zaslišim šibek zvok.

Vstanem in se čisto počasi premikam v svetlobi uličnih svetilk, ki pronica skozi okno, kolikor je le mogoče tiho, se plazim proti vratom kopalnice. V somraku zagledam majhno koščeno črno zadnjico, zadnje noge in čopast rep, ki rahlo

podrhteva. Dojamem, kaj se dogaja. Pije iz straniščne školjke. Prostor preveva močan vonj po brinovih jagodah. Nato na ploščicah v barvi mete zagledam rumeno lužico. Seveda.

Nehal je lokati vodo in je začutil, da sem tam. Telo tako bliskovito odmakne od školjke, da giba sploh ne vidim. Z obraza mu kaplja. Poskušam se prepričati, da je voda popolnoma čista in pitna. Poskušam se spomniti, kdaj sem nazadnje s krtačo očistil WC in vanj nalil čistilo. Njegove oči so še vedno motne, ni videti zdrav in njegovo temno črno krzno je popolnoma brez leska. Odmaknem se od vrat in mimo mene se splazi v dnevno sobo kot žival, ki se dela ravnodušno, v resnici pa je ostro na preži. Hodi po dveh tacah z dolgimi, vendar prožnimi koraki, ne tako kot človek, nekoliko je nagnjen naprej, zgornji taci pa drži proč od bokov – ah, hodi po prstih kot baletnik. Grem za njim in ga gledam, kako se brez napora po mačje požene na posteljo, kot da težnost ne obstaja, nato pa se zvije in znova zaspi.

Odidem v kuhinjo po skledico za kosmiče, jo napolnim z vodo in položim poleg postelje. Potem začnem pomivati tla kopalnice, čeprav me peklensko boli glava. Kaj za vraga jedo troli?

Vrata delovne sobe pustim odprta, vključim računalnik, poženem brskalnik in vtipkam besedo TROL.

(str. 12–15)

© Johanna Sinisalo, 2000
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Jean Echenoz

Grem
Je m'en vais

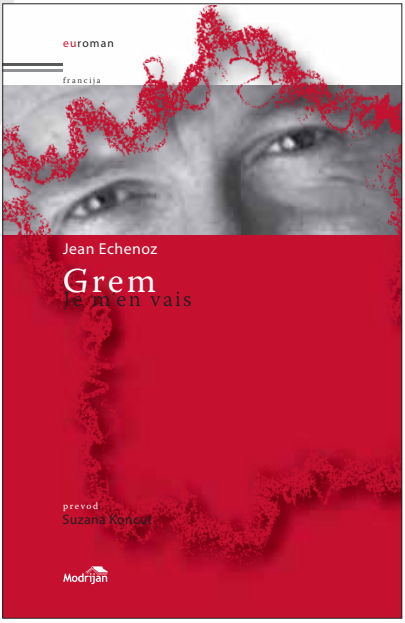

prevod in spremna beseda
Suzana Koncut

184 strani
ISBN 978-961-241-203-6

Med dvestotimi osebami, stisnjenimi v kabino letala, je človek zares bolj osamljen kot kjer koli drugje. In misli si, da bi bila ta pasivna osamljenost lahko priložnost za življenjski obračun, za razmislek o smislu stvari, ki ustvarjajo to njegovo življenje. Nekaj hipov poskuša, se malo sili, a ne vztraja predolgo ob nepovezanem notranjem monologu, ki se rojeva iz tega, in tako torej odneha, se zvije v klobčič in otrpne, rad bi zaspal, stevardeso prosi za kozarec, saj bo potem samo bolje spal, nato jo prosi še za enega, da z njim poplakne uspavalno tableto: spi.

A deux cents compressés dans une carlingue, on est en effet isolé comme jamais. Cette solitude passive, pense-t-on, serait peut-être l'occasion de faire le point sur sa vie, de réfléchir au sens des choses qui la produisent. On essaie un moment, on se force un peu mais on n'insiste pas longtemps devant le monologue intérieur décousu qui en résulte et donc on laisse tomber, on se pelotonne et s'engourdit, on aimerait bien dormir, on demande un verre à l'hôtesse car on n'en dormira que mieux, puis on lui en demande un autre pour faire passer le comprimé hypnotique: on dort.

Osrednja tema vseh Echenozovih romanov je odhod, potovanje junakov, ki hočejo ubežati teži določenega kraja. A premik se vedno izkaže za neuspešnega, saj se izteče v vrnitev k enakemu ali v tavanje. V daljnih deželah ni nič eksotičnega, polne so enakega in običajnega, drugost je povsod in nikjer: skratka, nikjer ni nič videti.

Takšen je tudi Félix Ferrer, junak romana Grem, v katerem se prepletata policijska in pustolovska intriga. Ferrer je nosilec pustolovskega romana, ki se počasi izkaže za prav nič pustolovskega. Potovanje na daljni sever je monotono, dolgočasno, polno banalnih nevšečnosti, belina ledene plošče je turobna, izničujoča in prav nič spektakularna. Odkritje zaklada zamrznjenih antikvitet pa vzbudi komaj kaj razburjenja. Baumgartner/Delahaye je nosilec detektivske intrige, v kateri ni skoraj nobenega suspenza, policijska razrešitev primera se z velikanskimi elipsami niti najmanj ne trudi biti verjetna in razplet je le eden od enakih momentov v pripovedi. In za tema ne zares obstoječima romanesknima intrigama se zarisujejo finančni, erotični in eksistencialni problemi, o katerih se Ferrer ali tudi druge osebe sprašujejo le v trenutkih mrtvega teka, ta vprašanja pa največkrat prekrije osredotočanje na podrobnosti v opisih predmetov, najrazličnejših proizvodov sodobnega življenja, znamenj banalnosti našega časa, ki zaustavljajo njegov tok; ali pa opisih okolja dogajanja, ki včasih deluje zgolj kot ustrezna scenografija, poudarjajoča atmosfero dogodkov.

Po vseh na videz izjemnih peripetijah, odhodu od žene, velikem potovanju, ropu, srčnem infarktu, vrnitvi ukradenih antikvitet, po vseh naključnih srečanjih in zapeljivih ženskah, ki se sprehodijo skozi njegovo življenje, se Ferrer na koncu romana morda le nekoliko zadihan znajde v bolj ali manj enakem položaju kot na začetku, krog se zaključi z isto besedo, s katero se je začel: grem.

© John Foley/Opale

Jean Echenoz

Jean Echenoz se je rodil 26. decembra 1947 v Orangeu. Študiral je sociologijo in gradbeništvo.

Echenozevo mladost so močno zaznamovali literatura – predvsem detektivski romani –, film in džez. Vse te elemente lahko zasledimo tudi v njegovem literarnem ustvarjanju. Prvi roman, Greenwichev poldnevnik (Le Méridien de Greenwich), je objavil leta 1979. Odtlej približno vsaka tri leta izda nov roman: Cherokee (1983) naj bi bil razmajan detektivski roman (ki si je prislužil nagrado Médicis), Malajska avantura (L'Equipée malaise, 1986) pustolovski roman, Jezero (Lac, 1989) vohunski roman in Mi trije (Nous trois, 1992) preplet najrazličnejših žanrov in referenc, literarnih in filmskih stereotipov, med katerimi se že sem in tja oglaša le napol poučeni, ironični prvoosebni pripovedovalec. Visoke blondinke (Les Grandes blondes, 1995) so verjetno najboljši zgled »geografskega romana«, kakor svoje romane označuje sam Echenoz v nasprotju z zgodovinskimi romani, ki jih pišejo drugi, sledi mu roman Leto dni (Un an, 1997), nekakšen delček puzzla, vstavljen v dve leti poznejši Grem (Je m'en vais, 1999), ki je bil nagrajen z Goncourtovo nagrado. Sledita še romana Pri klavirju (Au piano, 2003) in Ravel (2006), ki kljub realnemu zgodovinskemu junaku nima ničesar skupnega z zgodovinskim ali biografskim romanom.

Leta 2006 je Echenoz za svoje ustvarjanje dobil Veliko literarno nagrado Paul Morand.

Predstavljajmo si prestrašenega zajca, ki ob svitu z vso hitrostjo teče po prostrani, ravni travnati površini. Predstavljajmo si podlasico po imenu Winston, ki zasleduje zajca. Ta nedaleč stran opazi prag svoje luknje in si naivno misli, da se je izvlekel in da je tam njegova rešitev. A komaj se pogrezne noter, na glavo, da bi se zatekel čim globlje, se mu podlasica, ki mu je za petami, pridruži v tej slepi ulici, ga zagrabi za vratno žilo in mu v mraku začne piti kri. Potem ga brez naglice sesa in golta njegovo kri, o čemer pričajo pokanje ob zlomih in opolzki sesajoči zvoki. Sita podlasica, ki si želi samo še zasluženega počitka, potem zaspi ob svojem plenu.

Predstavljajmo si dva tehnična uslužbenca Pariških letališč, ki potrpežljivo čakata ob vhodu v luknjo. Ko ocenita, da je bilo počivanja dovolj, večkrat pokličeta podlasico po imenu. Winston se čez nekaj časa prikaže s pogledom, polnim očitkov, in vlekoč za seboj zajčje truplo, ki mu je v vrat kakor kavlje zasadila svoje sekalce. Tehnična uslužbenca ujameta truplo za ušesa, potem pa podlasico Winston zapreta v njeno kletko. Medtem ko se tako kot vedno sprašujeta, kako bosta zajca razdelila, kako ga bosta pripravila, kakšna bo omaka, splezata v majhno električno vozilo in se odpeljeta med letališkimi stezami, kjer je na eni pravkar pristalo letalo QN560 iz Montréala in iz katerega se Ferrer izkrca s precej razbolelim telesom in zbit zaradi časovnega razmaka.

V Port Radiumu je moral ostati dlje, kot je predvideval. Ko ga je tako prisrčno sprejela medse družina Aputiarjuk, pri kateri je nazadnje jedel vse dnevne obroke in katere hčerka se mu je vsak večer pridružila v njegovi sobi, je pustil, da se je izdelava kontejnerjev zavlekla. Prijaznost družine Aputiarjuk je bila tolikšna, da nekaj dni v resnici ni več toliko mislil na svoje antikvitete. Srečni dnevi v Port Radiumu. A ko so bili kontejnerji enkrat končani, se je moral vendarle odločiti za odhod. Ferrer se je nekoliko bal, da bo, kot ponavadi, za sabo pustil razočaranje, a starša Aputiarjuk nista

delala nobenih problemov, ko sta dojela, da ne bo postal njun zet, in slovo je bilo konec koncev prejkone veselo.

Najem Twin Otterja, znamke manjšega dvomotornega letala, kakršno uporabljajo v polarnih pokrajinah, soočenje s cariniki v Montréalu – tudi to je zahtevalo kar nekaj časa. Potem je le napočil dan vrnitve v Francijo in tako, zdaj smo se znašli tam. Spet je bila nedelja, prvi teden v juliju, zelo zgodaj zjutraj, pravkar so se končala nočna dela pometanja, čiščenja, pranja in loščenja letališča, tekoče stopnice in trakovi so se znova pognali v dolg mrmrajoč koncert.

Ob tej uri ni delal skoraj nihče drug razen carinikov in letaliških zdravnikov, ki so bili preveč zaposleni s pošiljko domnevnih draguljarjev iz Pakistana in tako imenovanih kolumbijskih turistov, da bi se lahko dalj časa zanimali za Ferrerja. Medtem ko so rentgenizirali te prišleke, jih pitali z odvajali, da bi izvrgli svoje drage kamne in kokainska jajčka, si potem zmrdujoče natikali rokavice, da bi nabrali te predmete, so morali zasledovati tudi preprodajalce kosmatih pajkov in udavov, paketov cigaret, zakopanih pod maniokovo moko, cepljivih snovi in ponaredkov. Zaradi navala je Ferrer brez posebnih težav prečkal tovorni pas, natrpan s sumljivimi paketi, neopažen je šel skozi zaporo letališke policije in uslužbencev finančnega ministrstva. Ko je potem dobil nazaj vse svoje kontejnerje, je moral telefonirati, da bi jih prišel iskat furgon. Ker je bila nedelja, je bilo to bolj zapleteno, a Rajputek, ki je planil iz spanja, je nazadnje, seveda ne brez godrnjanja, pristal, da pride. Med čakanjem na njegovo vozilo je šel Ferrer spet potrpežljivo sedet v čakalnico Duhovnega središča.

Tako kot Poslovno središče v trgovskem območju je Duhovno središče postavljeno v klet letališča, med tekoče stopnice in dvigalo. Čakalnica je precej hladna in opremljena s kovinskimi naslanjači, stojali, natlačenimi z brošurami v sedmih jezikih, koriti, v katerih raste pet vrst lončnic. Na krila treh priprtih vrat so pribiti križ, zvezda in polmesec. Ferrer

je, sedé v naslanjaču, naredil inventar drugih pritiklin: stenski telefon, gasilni aparat, skrinjica za zbiranje denarja.

Ker je bilo v tistem zgodnjem jutru tam zelo malo ljudi, si je Ferrer drznil na hitro pokukati skozi tri priprta vrata. Mikrosinagoga je bila skoraj popolnoma prazna, trije stoli okrog nizke mizice. Enako tudi mikrokapela, ki pa je imela še vaze z rožami, oltar, portret Device Marije, debel zvezek s kemičnim svinčnikom in dve na roko napisani obvestili: prvo je naznanjalo navzočnost svetega rešnjega telesa, drugo je prosilo, naj ne odnesejo kemičnega svinčnika. Mikromošeja pa je vsebovala zeleno preprogo, obešalnik in rogoznico, ob kateri je potrpežljivo čakalo nekaj adidask, natikačev, mokasinov in zaščitnih obuval severnoafriških, srednjeafriških in bližnjevzhodnih vernikov.

Ko se je jutro prevešalo v dopoldan, se je polagoma zbirala klientela Duhovnega središča. Sestavljali je niso toliko potniki v tranzitu kot letališki uslužbenci, vzdrževalno ali oskrbovalno osebje v modrih delovnih oblekah, varnostniki, največkrat črni in vedno zelo krepki, z voki-tokiji in biperji okoli vratu. Vseeno so mimo prišli tudi civilni uporabniki: čedna libanonska vernica, bolgarska mati s sinom, majhen, slaboten in bradat mladenič etiopskega videza – njegove rdeče oči so izražale grozo pred praznino, strah pred višinsko slabostjo, pred vkrcanjem si je želel prejeti blagoslov duhovnika in Ferrer je moral s težkim srcem priznati, da to ni on.

(str. 73–76)

© Les Éditions de Minuit, 1999
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Nikos Panajotopulos

Gen za dvom

Το γονίδιο της αμφιβολίας

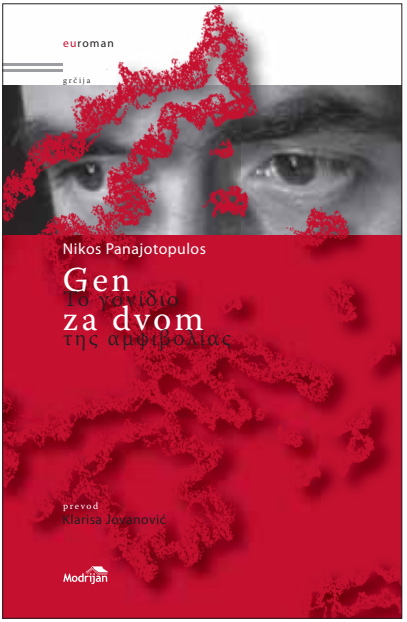

prevod in spremna beseda
Klarisa Jovanović

176 strani
ISBN 978-961-241-204-3

Nisem pričakoval, da bom iz časopisov izvedel, kako dobro sem opravil svoje delo. Toda naj sem se še tako naprezal, nikjer nisem odkril nobene, niti najskromnejše pametne opombe, niti ene daljnovidne opazke, nobene, niti najneznatnejše izvirnosti v slavospevih; kajti o kritičnosti ni bilo nikjer sledu. In vendar sem z mazohistično vztrajnostjo prebral vse do zadnje vrstice, kar je kdo napisal o knjigi, vsakič v upanju, da ima vsaj kdo oči, da z njimi gleda, možgane, da z njimi razmišlja, in pogum, da kaj pove: jalov trud.

Δεν περίμενα να μάθω απ' τις εφημερίδες πόσο καλά είχα κάνει τη δουλειά μου. Όσο κι αν έψαξα, δεν ανακάλυψα το παραμικρό έξυπνο σχόλιο, μία έστω διορατική παρατήρηση, την ελάχιστη πρωτοτυπία στους επαίνους· γιατί για ψόγο, ούτε λόγος. Κι όμως, με μαζοχιστική επιμονή διάβασα και την τελευταία γραμμή που γράφτηκε για το βιβλίο, ελπίζοντας κάθε φορά πως κάποιος θα 'χε μάτια να δει, μυαλό να καταλάβει και θάρρος να μιλήσει: μάταιος κόπος.

Leta 2026 genetik Albert Zimmerman na mednarodnem simpoziju v Ottawi oznani revolucionarno odkritje: test, ki lahko dokaže, ali ima testirani gen za umetniško ustvarjanje. Odkritje povzroči v umetniških krogih pravi prevrat in spodnese mnoge ustvarjalce, med njimi tudi uspešnega pisatelja Jamesa Wrighta. Knjižne založbe, ki se ravno tedaj spopadajo s hudo krizo, v Zimmermanovem testu najdejo oporo: literati naj bi poslej skupaj z rokopisom založniku izročili tudi dokazilo o svoji genski predispoziciji; literarni kritiki bodo potrjenim ustvarjalcem peli hvalnice, bralci bodo njihova dela navdušeno brali, knjige bodo šle za med. Toda Zimmermanov test, ki se mnogim zdi ponižujoč, svojo peklensko naravo do konca razkrije takrat, ko se starši zavedo, da lahko svoje otroke testirajo, brž ko ti zagledajo luč sveta, in jih tako usmerijo v varno ali vsaj predvidljivo prihodnost. Malčki z genom za umetniško ustvarjanje, t. i. modri otroci, začnejo že pri sedemnajstih, osemnajstih na veliko izdajati svoja veledela, toda kaj, ko večina med njimi ne zna pisati! Tedaj se založniki in njihovi agenti spomnijo na odpisane, odlične pisatelje, ki testa bodisi niso opravili ali ga niso hoteli opravljati. Te po krivici ponižane, razžaljene in odrinjene pisatelje začnejo založbe vabiti v službo, da bi pod budnim očesom nadzornikov pisali v imenu modrih otrok.

Jedro romana je Portret umirajočega umetnika, v katerem James Wright opiše posledice Zimmermanovega odkritja, kakor jih je skusil na lastni koži. Portret oklepata prolog, ki ga je napisal Wrightov zdravnik Friedrich Clause, in Hvalnica dvomu, epilog, v katerem avtor pričujočega dela spregovori v svojem imenu.

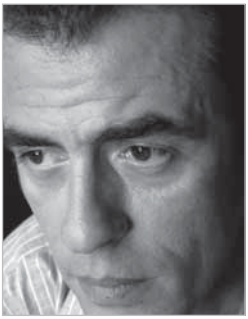

© Nikos Panajotopulos

Nikos Panajotopulos

Nikos Panajotopulos (Νίκος Παναγιωτόπουλος) se je rodil 15. aprila 1963 v Atenah. Študiral je na tehniški fakulteti in obenem obiskoval predavanja iz dramaturgije. Sprva si je služil kruh kot novinar, urednik raznih časopisov in revij ter umetniški vodja na televiziji, od leta 1992 pa se preživlja izključno s pisanjem leposlovja in filmskih scenarijev, za katere je prejel nekaj pomembnih priznanj. Svoje znanje v obliki predavanj, seminarjev in delavnic posreduje študentom zasebnih filmskih šol in državne akademije lepih umetnosti.

Kot pisatelj je prvič opozoril nase leta 1993, ko je na razpis, ki ga je objavila revija Revmata (»Tokovi«), poslal svojo pripoved Noči, ki porajajo zgodbe (Οι νύχτες που γεννάν τις ιστορίες). Pripoved je izšla v knjigi Umetnost pisanja, dvanajst mladih pisateljev (Η τέχνη του γράφειν – 12 νέοι πεζογράφοι) pri založbi Kastanioti. Sledili so zbirka pripovedi Krivda materialov (Η ενοχή των υλικών, 1997), nagrajena kot prvenec, ter romani Ziggy iz Marfana (Ο Ζίγκι απ' τον Μάρφαν, 1998), Gen za dvom (Το γονίδιο της αμφιβολίας, 1999) in Ikona (Αγιογραφία, 2003), ki je bil nominiran za najboljši grški roman v letu 2003.

Postopoma sem se začel istovetiti s podobo, ki so si jo drugi ustvarili o meni: bil sem samotarski upokojenec, ki se je odločil – iz neznanega razloga –, da bo umrl v vlažnem Londonu. Tako sem se obnašal. Izbral sem si star hotel v četrti Basewater in v njem sobo s pogledom na park, ki me je nekoliko spominjal na razgled, ki sem ga nekoč imel iz svojega delovnega kabineta na Park narodov. Spal sem zelo malo, toliko, kolikor pač življenje, s krepko dozo sarkazma – takrat, ko potrebuješ vse manj časa, ga imaš na pretek! – terja od upokojencev. Zjutraj sem se sprehajal po parku in se pogosto spustil do reke in od tam do mestnega središča, kjer sem zajtrkoval. Vračal sem se vedno z avtobusom in nikoli s podzemno železnico. Časopise sem prebiral brez pravega zanimanja, književno prilogo sem vselej odvrgel, ne da bi jo sploh odprl. Nisem hotel vedeti, kako poteka prodaja *Glorie* in *Alter ega*. Proti večeru sem se ponavadi zatekel v kakšen kino ali pa sem poslušal glasbo. In ko sem že začel verjeti, da bo to počasno mučenje trajalo večno, sem prvič obiskal zdravnika. Če ta ne bi bil Anglež, bi ob pogledu na izvide in name, ki sem se, še vedno živ, smehljal pred njim, omahnil s stola. Svetoval mi je, naj takoj zaprosim za sprejem v bolnišnico in se, seveda, ponudil, da bo sam uredil vse potrebno. Prijazno sem ga zavrnil in ga zaprosil, naj mi samo potrdi, da je moje stanje zaskrbljujoče. Kako zaskrbljujoče je bilo, se je izkazalo prav kmalu.

Človek, ki me je pospremil v bolnišnico, mi ni bil neznan. Večkrat sem ga videl v parku, med svojimi jutranjimi sprehodi. Vozil je na sprehod svoja labradorca, in ko sva se enkrat ali dvakrat skoraj zaletela drug v drugega, se mi je nasmehnil. Priznam, da sem ga napačno razumel. Verjetno je bil dve ali tri leta mlajši od mene, lepo oblečen, prijaznih potez. Čez čas sem začel verjeti, da najina vse pogostejša srečanja niso bila ravno naključna, kar se je izkazalo dva ali tri dni pred mojim naglim odhodom v bolnišnico, ko me je med sprehajanjem nenadoma popadel tako hud kašelj, da mi je dobesedno vzelo sapo za več kot pet minut, on pa se

je nemudoma znašel ob meni, kot bi padel z neba, kot bi mi, neviden, ves čas sledil, se sklonil nadme z resnično zaskrbljenostjo in me poklical po imenu!

Z veliko muko sem ga prepričal, da se dobro počutim, in ga vprašal, od kod me pozna. Povabil me je k sebi na čaj, v neko zelo staro hišo, za mojim hotelom. Stopajoč za črnima psoma, ki sta nama kazala pot in nama vsilila svoj ritem, sva prispela tja v manj kot desetih minutah. Ker sem bil zelo zasopel, med potjo skorajda nisva izrekla besede. Njegovo stanovanje je bilo lepo urejeno, trisobno, na dveh nivojih: spodaj je bila dnevna soba s kuhinjo, zgoraj pa spalnici. Kopalnica je bila zagozdena na sredini stopnišča, ki je povezovalo oba nivoja. Zgrudil sem se v enega od dveh naslanjačev; ob nogah sta mi ležala labradorca. Célo steno pred mano so prekrivale knjižne police, natrpane s knjigami, toda niti s takšne razdalje nisem razločil naslovov. To pripovedujem zato, ker ob pogledu na takšno knjižnico njegov stavek: »Vi ste napisali *Vrtinec*?« niti ni zvenel tako zelo nesmiselno.

Ob skodelici s čajem sem si opekel roke; vprašal sem, kam jo lahko odložim. Na koncu sem jo postavil na trikotno mizico, ki je bila obložena z revijami, on pa je v istem trenutku stopil h knjižnim policam in, ne da bi dolgo brskal po njih, od nekod izvlekel broširan izvod *Modrega kolesa* ter mi ga ponosno pokazal. Moj ogromen portret na zadnji platnici je sporočal marsikaj, vendar ne vsega. Knjiga je bila malo oguljena, kot bi jo bil kdo večkrat prelistal. Dotaknil sem se je s tresočimi se rokami in on je to verjetno opazil, čeprav ni ničesar pripomnil.

»*Vrtinec* sem podaril neki dobri prijateljici, toda naj sem jo še tako iskal, je nisem mogel več izslediti …« je rekel, kot bi se opravičeval.

Zamomljal sem, tudi jaz tako, kot bi se opravičeval, da knjiga že dolga leta ni več naprodaj, da so jo medtem že razrezali, on pa je začel nejeverno zmajevati z glavo.

»Ne razumem …« je na koncu nežno rekel. »Že leta in leta čakam na vašo novo knjigo, toda …«

Pogledal sem ga v oči. Prosil sem ga, naj mi pove svoje ime.

»Ian. Ian McDougal,« je odgovoril, nekam navdušeno, in pridal, da je Škot.

Stisnil sem mu roko, ganjen.

»Ničesar več nisem napisal, od tedaj …« sem rekel in takoj zatem pristavil: »… oziroma …« Ni mi dovolil, da bi povedal do konca.

»Zakaj?« me je presenečeno vprašal in mi še vedno stiskal roko.

»Ker nisem hotel opraviti testa!« sem rekel in glas se mi je prelomil.

(str. 154–156)

© Nicos Panayotopoulos & Polis Publications, 1999
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Claire Keegan

Čez modra polja
Walk the Blue Fields

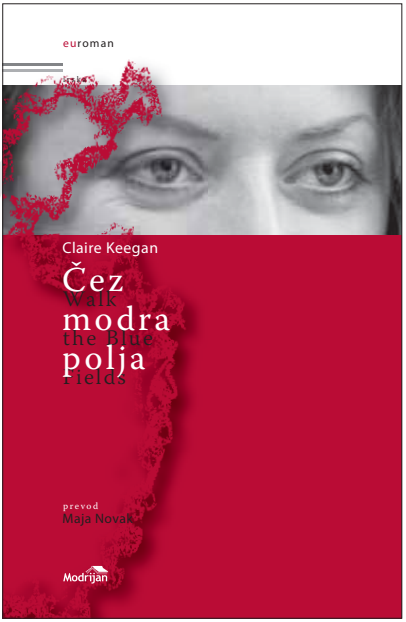

prevod in spremna beseda
Maja Novak

176 strani
ISBN 978-961-241-205-0

Ko so odhajali, v spominu niso odnesli imenitne stare hiše, ki jih je od nekdaj navdajala s strahospoštovanjem, ali njenega lastnika z zaskrbljenim pogledom ali nenavadne čredice najstnikov, temveč žensko s temnorjavimi lasmi, ki so postajali vse bolj razmršeni, kolikor poznejša je bila noč, in njene blede roke, ki so kot nezrele slive obirale neverjetne zgodbe, da bi zorele, medtem ko jih je pripovedovala ob svojem ognjišču. Po takih večerih je Deegan zmerom odpeljal svojo žensko v posteljo, da bi prepričal ne le njo, temveč tudi sebe, da ne pripada nikomur drugemu, le njemu. Včasih si je mislil, da prav zaradi tega tako dobro pripoveduje.

They would leave remembering not the fine old house that always impressed them or the man with the worried look that owned it or the strange flock of teenagers but the woman with the dark brown hair which got looser as the night went on and her pale hands plucking unlikely stories like green plums that ripened with the telling at her hearth. After such nights, Deegan always took his woman to bed to make not only her but himself sure that she was nobody's but his. Sometimes he believed that was why she told a story well.

Ob prebiranju zgodb Claire Keegan si ne moremo kaj, da ne bi ugibali, v kolikšni meri so zastrto avtobiografske, zlasti spričo avtentične, vendar nikakor ne žensko solzave pretresljivosti prve, Darila v slovo, o žrtvi dolgoletnega spolnega nasilja v družini, ki odide študirat v Ameriko. Druga, naslovna zgodba Čez modra polja govori o duhovniku, ki opravi poročni obred, med katerim njegova bivša ljubica stopi v na neuspeh obsojen zakon. Prepovedana duhovniška ljubezen se kot ena od več medsebojno prepletenih tem ponovi v zadnji zgodbi, Noči jerebikovih dreves. In tema prepovedane ljubezni, ki je zapolnila bivanjsko praznino dolgoletnega zakona brez čustev, je na čudovit pisateljski način obdelana v četrti zgodbi – Gozdarjevi hčeri. Peta zgodba, Tik ob vodi, se odvija v Združenih državah. Mlademu homoseksualcu dá očim, kleni self-made ameriški bogataš, za njegov rojstni dan nedvoumno vedeti, da pozna njegovo »sramotno« skrivnost, odprti konec zgodbe pa dopušča ugibanje, ali je protagonist zbral pogum za pobeg iz nerazumevajočega družinskega okolja. Vdaja, šesta zgodba, je podnaslovljena Po McGahernu: kontroverzni irski pisec John McGahern (1934–2006) je namreč v Spominih opisal, kako je moral njegov oče – tako kot protagonist te zgodbe – sede na klopi v parku v Galwayu pojesti dva ducata pomaranč, preden je zbral dovolj poguma za to, da se je oženil. V tretji zgodbi, Tihi vodi, pa se pravzaprav ne zgodi nič. Glavni junak se nekega večera pijan vrne k dekletu, beseda da besedo, fant v jezi nažene dekletove konje iz ograde na cesto – na Irskem očitno nezaslišan greh –, dekle ga zapusti, on pa začne krožiti med priložnostnimi zaposlitvami in krčmo ter propadati, s svojim posestvom vred. Nič posebnega, nič novega, banalno. In vendar je ta zgodba v svoji navidezni puščobnosti morda najboljša v knjigi Čez modra polja.

© Hartwig Klappert

Claire Keegan

Claire Keegan se je rodila leta 1968 v grofiji Wicklow na jugovzhodni obali Irske kot najmlajša v veliki katoliški družini. Domovino je prvič zapustila že pri sedemnajstih, ko je šla študirat angleško književnost in politične znanosti na Loyolovo univerzo v New Orleans. Po diplomi je poučevala kreativno pisanje na univerzi v Walesu, v Cardiffu. Leta 2008 je gostujoča profesorica kreativnega pisanja na univerzi v Villanovi (Pennsylvania), sicer pa živi in ustvarja na irskem podeželju.

Do danes je izdala samo dve knjigi – obe sta zbirki kratkih zgodb –, Antarktiko (Antarctica, 1999) in Čez modra polja (Walk the Blue Fields, 2007). Zato pa je spoštovanje zbujajoče dolg spisek literarnih nagrad, ki jih je prejela. Prva zbirka, Antarktika, ji je leta 2000 prinesla Rooneyjevo nagrado za irsko literaturo, za posamezne zgodbe je dobila nagrado Williama Trevorja, Kilkennyjevo nagrado, nagrado Olive Cook, nagrado Toma Gallona, nagrado Martina Healyja, Macaulayevo štipendijo, nagrado Francisa MacManusa. Novembra 2007 je postala prva nagrajenka novoustanovljenega Pisateljskega sklada Hugha Leonarda.

Njene zgodbe – radi jih primerjajo z zgodbami mojstrov, kot so William Trevor, Raymond Carver, John McGahern in celo Čehov – so bile objavljene v številnih literarnih revijah in antologijah, brala jih je že v več kot dvajsetih državah.

Skoraj je bilo že jutro. Siva svetloba je obrobljala trepetajoče zavese. Hiša je bila prepišna past. Zunaj je brila burja. Margaret je bila vajena vetra, ki je polegal dolge trave pred njeno hišo, vseeno pa je bilo čudno ne slišati njegove sile v krošnjah dreves. Nikoli se ni navadila na Dunagore, vedoč, da nikjer v bližini njene hiše nobeno seme ne bo pognalo korenin in zraslo v platano. Zdaj je lahko zavohala svojo kri. Torej je bila še zmerom plodna ženska. Ko je premišljevala o tem, je opazila lavor z vodo, umazano od nog. Odprla je zadnja vrata in jo v vetru pljusknila čez prag. Veter je bil tako glasen, da je kričal kot moški.

Iste noči na drugi strani stene Stack ni mogel zaspati. To se mu je dostikrat zgodilo. Spraševal se je, ali drugi resnično prespijo vso noč in se zbudijo spočiti. Nekatere noči mu je bilo všeč ostajati pokonci, vedoč, da drugi spijo. Takrat je sedel ob ognju, jedel smetanove rolade in z Josephine gledal televizijo. V nekaterih drugih nočeh je hrepenel po družbi sočloveka, nekoga, ki bi namesto njega menjaval kanale in mu skuhal čaj. Josephine je ogrnil s svojim plaščem. Parklji so ji drhteli. Pogosto je sanjala in v sanjah žrla najrazličnejše stvari. Če je bila noč jasna, se je včasih pokril s klobukom, si oblekel plašč in se šel sprehajat po barju.

Tisto noč je zmanjkalo elektrike, spil je pet grogov z viskijem in premišljeval o preteklosti. Nikoli več se nič ne bo moglo primerjati z njo: s smehom njegove matere, ko je ugotovila, da je levičar; s tem, kako ga je oče učil, kako naj se brije; s tistim poletjem, ko jih je na barju vse ožgalo sonce in so se izmenično mazali s kalaminovo vodico. Kako nenavadno je bilo slišati očeta, ki poje, in kako nenavadno je ob njegovih pesmih zardevala mati. Ampak oče in mati sta bila mrtva. Premišljeval je o smrti in o tem, kako se bo takrat, ko bo sam umiral, korak za korakom opotekal proti Margaretini hiši. Prepričan je bil, da bo umrl osamljen in da ga ne bodo našli, dokler Josephine ne bo pojedla vhodnih vrat in je ta ali oni ne bo prepoznal, ko jo bo zagledal na cesti,

ampak smrt je bila vsaj gotova. Vsakdo bi moral biti gotov vsaj o nečem. To je dnevom vlivalo smisel.

Stopil je k Margaretinim zadnjim vratom in vlekel na ušesa. V hiši se ni nič zganilo. Postajalo je svetlo in za čermi je bilo mogoče videti svetlobo sonca, ne da bi videli sonce. Živa duša ni vedela, da je pokonci. Všeč mu je bilo stati pred ženskinimi vrati, vedoč, da ona varno spi za njimi. Dolgo je stal tam in si zamišljal, da je njegova. Potem so se vrata odprla, skoznje je stopila Margaret, še napol v snu, z lavorjem vode v naročju, in mu pljusknila vodo v obraz.

Šel je domov in se slekel. Josephine je zlezla v posteljo. Ko je ležal poleg nje, se mu je vrtelo, kuhala ga je vročica, zatem ga je tresel mraz. Začel se je potiti in spuščati vetrove. Čutil je, kako kamen, ki mu je nenehno tičal v grlu, postaja večji in se spušča v njegov želodec. Dolgo je sedel na straniščni školjki, preden mu je odleglo, in ko mu je, je bilo tisto, kar je prišlo iz njega, veliko kakor pivska steklenica. Ko se je zazrl v ogledalo, mu je pogled vrnil tujec. Tujec je bil starejši, kot si je bil mislil, in njegove ustnice so se režale.

Zaspal je in sanjal o Margaret, kako odeta v medvedov kožuh jezdi Josephine čez clarško barje. Njene roke in noge so bile mišičaste. Sledil je Josephininim stopinjam, dokler ni prišla na morsko obalo. Ženska jo je silovito lopnila z mokrim usnjenim jermenom, da bi jo pognala v morje, in zabredli sta vanj. Valovi so bili visoki. Stack je stal na peščeni obali in klical Josephine, naj se vrne: »Joj, moja Josie! Pridi nazaj! Josie!« Ampak ona je postajala čedalje manjša in nazadnje je videl Margaret, kako je razjahala na obali otoka Inis Mór, in obkrožili so jo moški s pordelimi dlanmi, ki so prijeli Josephine za brzdo, jo odpeljali s sabo in jo podkupovali s čokolado.

Ko se je prebudil, se je počutil kot nov. Bila je enajsta zvečer. Prespal je ves dan pred božičem. Zdelo se je komaj verjetno, vendar je ob njem stala Josephine in ga grizljala v mehko

meso na nadlakteh. Odprl je vrata in jo spustil ven. Margaret Flusk je divjakinja, je pomislil. Mar ni pod medvedovim kožuhom uzrl njenih golih dojk? Mar ni scala pred hišo? Mar se ni zbudila iz sna, vedoč, da je on pred vrati, in mar ni niti trenila z očesom, ko je zavpil?

Na božično jutro se je okopal. Tega že od predvečera vseh svetih ni storil. Elektrike še vedno ni bilo. Vodo je zavrel na plinskem štedilniku in se skoraj opekel. Zloščil je čevlje, pred ognjem pomolzel Josephine in v pečico vtaknil kos govedine. Sam ni vedel, zakaj se ogleduje v zrcalu in zakaj se umiva, če ne štejemo tega, da je bil pač božič in da se je počutil mladega ter močnega. Ko vsaj ne bi bil plešast. Njegov oče je imel vse do trenutka, ko so ga položili v krsto, goste lase. Pogrebnik mu jih je počesal, ko ga je urejal v mrtvašnici, vendar Stack ni zajokal, dokler pogreb ni bil mimo.

(str. 141–143, *Noč jerebikovih dreves*)

© Claire Keegan, 2007
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Diego Marani

Nova finska slovnica

Nuova grammatica finlandese

prevod
Veronika Simoniti

spremna beseda
Sergio Sozi

176 strani
ISBN 978-961-241-206-7

Normativni instrumentarij jezika je narejen bolj zato, da prepreči vstop tujcem, kot pa zato, da bi jim olajšal razumevanje. Vsak jezik se zapira za iniciacijskim obredom svoje slovnice, kakor skrivna sekta za svojimi črnimi mašami. Toda jezik ni religija, v katero lahko verjamemo ali pa ne. Jezik je naravni pojav in je od vseh ljudi. Človeška topoumnost ga je razdelila na mnogo slovnic in vsaka trdi, da je tista prava, da je ona zrcalo jasne misli vsega naroda. Zato se vsak narod uči pravil svoje gramatike in se slepi, da tako rešuje zapleteno nalogo življenja.

L'armamentario normativo di una lingua è costruito più per impedirne l'accesso agli estranei che per facilitarne la comprensione. Ogni lingua si chiude dietro il rito iniziatico della propria grammatica, come una setta segreta dietro le sue messe nere. Ma la lingua non è una religione cui si possa credere oppure no. La lingua è un fenomeno naturale ed è proprio di tutta l'umanità. L'ottusità degli uomini l'ha visa in tante grammatiche e ognuna pretende di essere quella giusta, di essere lei lo specchio della chiarezza del pensiero di tutto un popolo. Cosí ogni popolo impara le regole della sua grammatica e s'illude con quelle di risolvere l'astruso esercizio della vita.

Dramatična zgodba Nove finske slovnice v »grandioznih in strogih tonih«, kot je zapisal kritik Sossio Giametta, je spretno rekonstruirana po dnevniku človeka brez spomina, ki ga leta 1943 napol mrtvega najdejo v tržaškem pristanišču, njegovih nezgodah in žalostni usodi v naslednjih dveh letih. Gre za domnevnega finskega mornarja, Sampa Karjalainena, ki pa je izgubil spomin in ne zna več govoriti, ostal je torej brez identitete in jezika. Njegova zgodba se preplete z življenjem in avtobiografskim razmišljanjem zdravnika, ki ga zdravi na krovu vojaške bolnišniške ladje, Nemca finskega rodu Petrija Friarija. Ta po nekaterih indicih sklepa, da je tudi njegov pacient Finec. V pripoved stopita še pastor Koskela, ki je med bivanjem v Helsinkih protagonistov edini prijatelj, in bolničarka Ilma Koivisto.

Marani se najprej dotakne vprašanja širokih razsežnosti, smisla življenja za nas, Evropejce, potem pa natančneje opiše, kako se to vprašanje kaže prav v razmerju med jazom in človekovim življenjem, in sicer preko posrednika, ki je komunikacijski kod. Nato začrta ta kod, pri tem pa upošteva samo jezikovni vidik. Pozneje ta koncept razširi na raven medosebne komunikacije in vsega, kar spada zraven (politične vidike, zgodovinske dogodke). Naslednja stopnja je nadaljnja razčlenitev vseh teh elementov, tako da jih Marani lahko kombinira med seboj. Te prvine so: 1. individualna zavest; 2. to, kar prihaja iz zavesti do jaza; 3. tisto, kar z zvezi z vsem tem (jazom in zavestjo, ki sta pogosto neločljivo prepletena) lahko zadeva arhetipske ultraindividualne entitete (to so Bog ali bogovi, Čas, Ljubezen in Domovina).

© Philippe Matsas/Opale

Diego Marani

Diego Marani se je rodil leta 1959 v Tresigallu pri Ferrari. Že vrsto let dela kot prevajalec in tolmač pri Svetu Evropske unije. Njegov literarni debut je bil leta 1994 roman Caprice des Dieux, v Evropi pa je zaslovel, ko je leta 1999 v Franciji izdal zbirko zgodb Las adventuras des inspector Cabillot, napisanih v umetnem jeziku europanto, ki si ga je izmislil pisatelj sam za šalo. Po njegovem mnenju ga razumejo vsi ljudje, ki poznajo vsaj slabo francoščino ali slabo angleščino, in je razburil esperantiste.

V panorami italijanskega pripovedništva je pisatelj Diego Marani verjetno unikum, mdr. zaradi tematike, ki pogosto zadeva razmerje med jezikom in identiteto, in zaradi evropskega pridiha svojega najboljšega dela Nova finska slovnica (Nuova grammatica finlandese) iz leta 2000. Zanj je prejel ugledno italijansko nagrado Premio Grinzane Cavour, potem pa še Premio Ostia Mare in Giuseppe Dessi.

Temu prvencu so sledili še Poslednji Vostijak (L'ultimo dei Vostiachi, 2002), Tolmač (L'interprete, 2004), Sošolec (Il compagno di scuola, 2005). Leta 2003 je objavil tudi esej V Trstu s Svevom (A Trieste con Svevo). Njegovo zadnje delo je Začarano kolo (La bicicletta incantata), ki je leta 2007 izšlo skupaj s filmom na cedejki z naslovom Tresigallo, kjer je marmor sladkor (Tresigallo, dove il marmo è zucchero) in seveda govori o pisateljevem rojstnem kraju.

Pogled doktorja Friarija je bila prva živa stvar, ki sem jo zagledal. Najprej sem zaslišal šumenje naškrobljenega bombaža, potem pa se je doktor v sinjem kolobarju prikazal pred mano in me motril nekaj dolgih trenutkov. Toda v fluidni magmi kalnega pogleda nisem mogel razločiti obrisov njegovega obraza. Bilo je, kot da je vse potopljeno v gosto tekočino, ki upočasnjuje gibe in duši zvoke. Sledili so negibni dnevi, ki so jih rahlo zganili le zamolkli glasovi, sence za šipo in dolge, rumenkaste tišine. V pričakovanju doktorjevega obiska sem skušal imeti odprte oči in si z mežikanjem zbistriti pogled. Ampak po najmanjšem naprezanju sem jih zaradi ostre bolečine moral vsakokrat spet zapreti. Čutil sem, kako mi globoko v sencih bolečina narašča, brenči in nabreka kot roj čebel, potem pa se mi spusti na dno oči. Včasih me je oblila nepričakovana toplota. Potil sem se in glava mi je utripala pod povoji. Bolničarke so to gotovo opazile, saj sem takoj zatem ob sebi zagledal stekleni mehur za infuzijo, in so mi na laket položile nekaj mrzlega. Počasi je bilo zbodljajev vse manj in stvari okrog mene so se posušile. Sinji kolobar je postal ladijsko okence, dolge rumenkaste tišine pa noči, ki jih je osvetljevala nočna lučka, pritrjena v niši stene na hodniku.

Bil sem torej na ladji. Čutil sem njeno rahlo zibanje. Vendar nisem imel občutka, da bi plula. Zavedal sem se svoje bolezni, a sem stvari videl in zaznaval z distanco, kot da bi bil živ in občutljiv samo del mene, a bi še ta lebdel v nečem tujem. Kot sem se spomnil veliko pozneje, so bili v tistih dneh počasnega prebujanja moji možgani ravnodušni do stanja telesa, kot da ne bi več hoteli ali imeli moči skrbeti zanj. Preden me je zdravnik prišel pregledat, sta me bolničarki posedli na naslanjač ob ladijskem oknu. Opazil sem, da sta z Rdečega križa, in se spomnil, pa čeprav zelo megleno, da smo sredi vojne. Predstavljal sem si, da sem verjetno preživel kak vojni napad. Nisem pa se spominjal, kdo sem, in me to tudi ni zanimalo. Misli so mi vrele iz niča in ponikale v porozno zemljo moje zavesti, ki je vse prepuščala. Ko sem

pozneje pomislil na ta občutek, se mi je skoraj stožilo po njem. Nekaj čudovitih dni sem bil neobčutljiv za spomin, osvobojen preteklosti in odrešen bolečine. Bil sem samo skupek celic, primitivni organizem, kakor tisti, ki so živeli na Zemlji pred milijoni let. Z naslanjača sem videl nasprotno stran kabine, železno posteljo in nočno omarico. Predvsem pa sem lahko skozi okroglo okence gledal morje, čeprav sem le s težavo obračal glavo. Prehod na naslanjač je moral biti velik dosežek, saj je zdaj doktor Friari prihajal na preglede z nasmeškom na ustnicah. Približal je luč in opazoval notranjost mojih oči, tako da jih je razpiral s prsti. Vsakokrat je odprl zložljivo mizico, pritrjeno na steno, položil nanjo like iz barvnega kartona in me spraševal po asociacijah. Zmeraj je bil zelo zadovoljen z mojimi odgovori. Zapisoval si jih je v zvezek.

Sprva so bila najina srečanja tiha. Bila so nekakšen ples gibov, ki so mu dajali ritem vljudnostne geste in prijazno prikimavanje. Čez nekaj dni je doktor Friari začel govoriti z mano. Vendar z drugačnimi besedami od tistih, s katerimi se je obračal na bolničarki; imele so bolj zaobljene in polnejše zvoke in so potrebovale kar nekaj časa, preden so zamrle. Sam se še nisem zavedal svoje nesreče, nisem vedel, da mi je poškodba, ki sem jo dobil, preprečila vstop v svet jezika. Moj um je bil ladja, ki ji je vihar potrgal vrvi za privez. Gledal sem pristan v bližini in mislil, da ga bom dosegel, ko bom okreval. Nisem vedel, da me bo veter obupa gnal vedno bolj na odprto. Nisem razumel besed doktorja Friarija in v meni se tudi nista porodila nagon ali želja, da bi mu odgovoril. Vendar me to ni skrbelo. V raztresenosti sem svoje obnašanje pripisoval dejstvu, da sem ranjen, in neskončni utrujenosti, ki je počasi pojenjala. Povrhu vsega mi je v mislih – sicer brez kakršnegakoli objektivnega znanja – lebdela zmedena predstava o tujem jeziku in zato je bilo v moji površinski zavesti nerazumevanje doktorjevih besed povsem sprejemljivo.

Kot sem izvedel pozneje, me je od samega začetka zdravnik nagovarjal v svojem jeziku, finščini, ker je mislil, da je tudi moj. Upal je, da mi bodo mehke in prijetne besede moje materinščine ublažile bolečino in zmanjšale zmedenost, da se bom tako počutil kot med prijatelji. Jaz pa nisem skušal govoriti, ker kratko malo nisem čutil te potrebe. V meni je ugasnilo jezikovno dojemanje, vsakršno zanimanje in vsakršna radovednost za besede. Govoriti nisem mogel nobenega jezika in nisem vedel, kateri je bil nekoč moj. Vendar se tega nisem zavedal. Neopazna tančica me je kakor hipnoza varovala pred nasilnimi barvami resničnosti.

(str. 13–15)

© RCS Libri S. p. A. – Milano, Bompiani, 2000
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Inga Ābele

Tihožitje z granatnim jabolkom

Klusā daba ar granātābolu

prevod in spremna beseda
Maja Kraigher

136 strani
ISBN 978-961-241-208-1

Mirna vedrina večera po malem odnaša v daljavo mimoidoče, stvari in dogodke in pušča trenutku samo tračnici temno modrega tramvaja. In na teh tračnicah naenkrat zagledam podobo Keite z rdečimi lasmi. Stoji, kakor je stala zjutraj pred našimi vrati in nas vse rotila, naj ji naklonimo vsaj en sam prijazen pogled. Namesto tega si je prislužila krepko mero molka in proč obrnjene obraze. Tudi jaz sem včasih Keita z rdečimi lasmi. Vem, da se tako ne da živeti. Da prej ali slej od tega umreš.

Vakara rāmums pamazām aizskalo gājējus, lietas un notikumus tālumā, atstājot tagadnei vien divas tumšzilas tramvaja sliedes. Un uz tām es pēkšņi ieraugu sarkanmates Keitas tēlu. Viņa stāv, tāpat kā no rīta stāvēja pie mūsu durvīm, lūgdama mūs visus pēc kaut viena draudzīga acu skatiena. Tā vietā viņa saņēma kārtīgu devu klusuma un prom aizvērstas sejas. Es arī brīžam esmu sarkanmate Keita. Es zinu, ka tā nevar dzīvot. Ka agri vai vēlu no tā mirst.

Prizorišče večine del Inge Ābele je Riga s širšo okolico, kjer živi skoraj polovica vsega latvijskega prebivalstva. Prestolnico, ki je bila v različnih zgodovinskih obdobjih pomembno kulturno središče ne samo za Latvijce, ampak tudi za Nemce, Švede in Ruse, v teh zgodbah spoznamo v ne najbolj bleščeči podobi: blokovska naselja na obrobju, kjer se nič ne dogaja, in zadušljivo ozračje mestnih ulic, polno avtomobilskih izpuhov …

Protagonisti v zgodbah Inge Ābele se mučijo v zapletenih in marsikdaj razglašenih odnosih; avtorico zanimajo prikrita čustva, ki jih ni mogoče dojemati z razumom in logiko, in skrivnosti podzavesti, ki se dajo le tenkočutno in nagonsko naslutiti. Eksistencialna vprašanja, razočaranja in obup svojih oseb, katere pogosto zaznamujeta tudi izrazita ironija in samoironija, predstavlja v na pogled surovi, neobdelani obliki fragmentov, ki se brez razumljive logike sestavijo v končno sliko. Vedenje njenih junakov – navadnih ljudi našega časa, starejših in mlajših, pogosto marginalcev – in njihovo pehanje za smislom ne pozna norm in je večkrat na meji patološkega. Značilno pa je, da to pehanje vseskozi ostaja pehanje in nikoli ne izzveni v brezup: kljub mračnemu času sesutih vrednot ima življenje še vedno svojo vrednost.

© Rimands Ceplis

Inga Ābele

Inga Ābele, rojena leta 1972 v Rigi, kjer tudi živi, je ena najuspešnejših in najbolj priznanih pripadnic najmlajše pisateljske generacije v Latviji. Ko je leta 1999 izšel njen prozni prvenec, zbirka kratkih zgodb Pokriti vodnjak (Akas majas), je njen starejši pisateljski kolega in literarni kritik Guntis Berelis zapisal: »Če je že prva knjiga tako dobra, kaj še lahko pričakujemo v prihodnje?« Že leto pozneje je navdušila občinstvo in kritike z dramo Temni jeleni (Tumšie breži) in pesniško zbirko Pragmatičarka noči (Nakts pragmatiķe). Leta 2003 se je predstavila s kar dvema dramama, Jasmin (Jasmīns) in Bodljikava trava (Dzelzszāle), ter romanom Ogenj ne prebudi (Uguns nemodina); leta 2004 je izšla zajetna knjiga njenih kratkih zgodb Zapiski iz zasneženega časa (Sniega laika piezīmes), leta 2006 pa dnevniki z naslovom Vzhodno od sonca in severno od zemlje (Austrumos no saules un ziemelos no zemes). Ābelejeva, samostojna pisateljica, po izobrazbi dramaturginja, piše tudi snemalne knjige in scenarije, po drami Temni jeleni je bil posnet tudi film. Je dvakratna dobitnica najvišje latvijske, tako imenovane Letne nagrade za literaturo – leta 2003 za dramatiko in 2004 za drugo zbirko kratke proze.

Skrčiti se od bolečine. Črpati radost iz topline in iz ljubezni. Vrniti nezaslužen udarec ali preprosto molčati, če se ti tako zahoče.

In obenem sovraštvo do obrazov kot vrste. Do njihove debilnosti, njihove otopelosti, njihovega prerivanja in njihovega gomazenja s tistimi odpetimi ovratniki in prižganimi reflektorji. Do televizije, ki ti pljuva bebavosti v ušesa in oči še takrat, ko spiš, ti pa sploh ne opaziš. Do Ibisovega računalnika, ki goji debilnost. Do teh izumetničenih pisem, napisanih neznancem. Do vsega tega usranega čudaškega sveta, sveta neskončne bolečine – dokler bo še kaj živcev. Mogoče bo sčasoma možno klonirati človeka brez živcev? Ki ne bo zaznaval toplote, mraza, kisline, svetlobe, obrazov, zrcal na nebu. Tedaj bo vse izpolnjeno. Zadnjemu pozivu, namenjenemu Nebesom, bo zadoščeno. Tu doli. Nebes ne maram. Najraje bi jim vsem razbila šipe. Ne maram pa tudi tega sveta bolečine in sranja. Ali ga imam mogoče rada? Ali pa gre tudi tu za preprosto igro besed?

Larifari. Nimaš izbire. Moraš živeti – in živiš. Tudi zdaj, ko ti po čelu polzi znoj zaradi zmačkanosti in ko ti srce podivjano razbija. Čas vedno deluje kot katalizator. Čas – bog. Čas – tisti, ki vedno združuje in ločuje.

In so stvari, ki jih ne bom nikoli razumela. S tem se je treba sprijazniti v trenutku, ko se znajdeš v svoji koži.

Kaj je človek in kaj žival?

Kaj je resnica?

Zakaj zmoreš, kar zmoreš?

Kaj je krutost?

Kaj je jezik?

Kateri so temeljni zakoni življenja?

Zakaj smo?

Kaj lahko storim?

Kaj je ljubezen?

Kaj pomeni ta trenutek?

Kakšna je razlika med trenutkom in večnostjo?

Kaj je čas?

Kaj je utemeljitev?

Kaj je talent?

Kaj je usoda?

Kakšen bo moj konec?

Naenkrat se spomnim, na kaj sem mislila, preden je vstopila Keita in si obrisala usta. Spomnim se, katero misel sem preobračala po glavi kakor gladko in spolzko ribo, ko sem kadila na kanapeju in strmela v svetlo sivi odsev sonca na golem Ibisovem hrbtu.

Če bi vsak od nas poznal konec svoje zgodbe, ali bi potem živeli?

Jaz brez dvoma ne. Vsaj zdaj stvari tako vidim. To ne bi bilo zanimivo. Smrt je čudež tam doli, daleč daleč onkraj gora. To je resnična skrivnost, celo neverjetno se zdi – smrt Ane K.! To nikakor ni nekaj, kar bi se dalo poznati, da se verjeti ali ne verjeti. Po drugi strani pa – to bo, ko pride tisti čas, neizpodbitno dejstvo, ki ga bo potrjevalo zdravniško potrdilo, iste vrste dejstvo kakor mandljevi pralineji, ki jih brkat fant pred mojimi očmi pobira iz škatle in si jih baše v usta, ob tem pa mu pogled sem in tja uide skozi okno trolejbusa. Mandlje jemlje po dva ali tri naenkrat in jih hrusta in se ne meni za nič, drobci sladkorja se mu valjajo po škrlatni spodnji ustnici. Smrt Ane K. je nekaj prav tako običajnega kakor mandljevi pralineji. In obenem je oboje skrivnostno. Smrt je skrivnostna, ker je osebni čudež vsakogar, tam doli, daleč daleč onkraj gora. Mandlji – čudež ob robu poti, ki vodi v

smrt. Nemara bi bilo najpravičneje reči, da je najskrivnostnejša od vsega trojega sama pot. Ki bi se brez smrti preprosto spremenila v prisilen in neskončno spremenljiv čisti dolgčas. Nič takega se ne more več zgoditi na poti, ki pelje v smrt, če se je smrt že zgodila.

Same neumnosti, vpije moje izmučeno, zmačkano telo.

Če ima kdo k temu še kaj dodati, lepo prosim, postavite se v vrsto, pripravljena sem vas poslušati, strpna sem.

Iz rokavov jopice se pokažejo moje žile in se šopirijo na belini kože kakor reliefni dragulji. S tankimi glaski mrmrajo, da se v njih skriva moja smrt, da ji je treba le z ostrim predmetom utreti pot ven. Mandljevi pralineji in smrt Ane K. – v višini tvojih oči, skoraj v enaki razdalji od tebe! Ti, ti pa temu praviš čudež, tam doli, daleč daleč onkraj gora!

Preslišim to poniglavo provokacijo in živčno poskušam še sama pobegniti, toda na moji poti so ljudje, ki se vračajo s tržnice z nakupljeno robo, tako da ne morem več ne naprej ne nazaj. To ni pravično, tulijo žile, to ni pravično! Ker si se res hotela lotiti tega, škrtajo žile, tega zate tako prikladnega načrta, ti, predrzna mlada prasica pri najboljšem zdravju, ki pije vodko na vedra in od časa do časa zvabi v svojo posteljo ljubeznivega fanta očarljivih oči, tista, ki zgublja glavo, ker ji gre vse tako dobro, tako dobro!

Zberem moči in si pripravim obrambo. Bila je preprosta: ne bom se vas dotaknila. Niti danes niti jutri. Nimam tega namena.

(str. 32–34, *Reke naših dežel*)

© Inga Ābele & Apgāds Atēna, 2007
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Sigitas Parulskis

Tri sekunde neba

Trys sekundės dangaus

prevod in spremna beseda
Klemen Pisk

200 strani
ISBN 978-961-241-209-8

Revolucija je kot histerična ženska, zaradi nje se ne zmeša samo moškim, temveč tudi ženskam, ona zasužnji človekove ideje, abstraktno mišljenje, svobodo in mir, kajti orodje Revolucije je množica, ljudje v času boja za svobodo ne umirajo v imenu svobode in ljubezni, temveč v imenu množice. Množica je vrednota sama po sebi, v množici ni grozljivo umirati, množica nima ne preteklosti ne prihodnosti, množica je polna peklenske energije, ki uničuje individuum in prerašča samoohranitveni nagon, ljudje v množici ne umirajo za domovino, ljudje umirajo za množico.

Revolucija – įnoringa moteris, dėl jos kraustosi iš proto ne tik vyrai, bet ir moterys, jai vergauja ir idėjos, ir abstrakčiausios sąvokos, ir laisvė, ir mirtis, nes Revoliucijos įrankis – minia, ir žmonės didžiųjų sąjūdžių metu miršta ne vardan laisvės ir meilės, o vardan minios. Minia – pati sau vertybė, minioje nebaisu mirti, minia neturi nei praeities, nei ateities, minia sklidina pragariškos energijos, kuri naikina individą, kuri užgožia savisaugos instinktą, žmonės minioje miršta ne už tėvynę, žmonės miršta už minią.

Junak romana Tri sekunde neba Robert je mladenič, ki študira na Filološki fakulteti in ga nenadoma vpokličejo v sovjetsko vojsko, kjer služi kot desantnik v Vzhodni Nemčiji. Čez nekaj let, po vrnitvi, ko je Litva že samostojna država, ga ameriški novinar prosi, da bi mu zaupal spomine, toda to mu ne uspeva najbolje, kajti med pogovorom spijeta veliko džina in pripoved postane preveč dramatična, polna kletvic in pijanskega samopomilovanja. Novinar zato prosi Roberta, da bi se sam posnel na diktafon, in Robert se s tem namenom odpelje proti morju. Pričakuje namreč, da bo dobil Pulitzerjevo nagrado, vsaj tako mu obljublja novinar. Spomini se nizajo v časovnem zaporedju – od trenutka, ko nabornike z vojaškim letalom pošljejo v Nemčijo, prvega skoka s padalom, težkega vojaškega vsakdana do demobilizacije. Pripoved je polna tragikomičnih zgodb, npr. o Viktorju, ki so ga skoraj do smrti pretepli kolegi iz južnih bratskih republik, ker jim ni hotel prišiti nekega gumba, o praporščaku, ki si je pozabil nadeti padalo in je nič hudega sluteč skočil iz helikopterja, o večdnevnem lovljenju ubežnika, ki se je skril v grmičevju … V spomine se ves čas vtihotaplja Marija, Robertova velika in nesrečna ljubezen, ki ga ljubi kot človeka, ne pa kot moškega. Med tem človekom in moškim je prazen prostor treh sekund, luknja, ki je ni mogoče preseči.

Tri sekunde neba so fragmentarni roman, ki ne govori samo o služenju vojske, ampak tudi o osmišljanju junakovega bivanja, posebno mesto v romanu pa imata tudi ljubezen in erotika. Poleg tega ima mnoge esejistične in avtobiografske prvine.

Slovencem si najbrž ni težko predstavljati, kakšno je bilo videti služenje v sovjetski vojski; jugoslovanska izkušnja je namreč precej podobna, obstajajo mnoge stične točke, zato je roman za nas še posebej zanimiv, saj so možne številne primerjave – pobalinska izsiljevanja, poniževanja, pretepi, kraje, preklinjanje, nasilno izživljanje, narodno pestra druščina, južnjaki, najrazličnejši čudaki, smrduhi, pastirji itd.

© Baltos lankos

Sigitas Parulskis

Sigitas Parulskis, pesnik, pisatelj, esejist, dramatik, kritik in prevajalec, se je rodil 10. februarja 1965 v mestecu Obeliai v severovzhodni Litvi. Diplomiral je iz litovskega jezika in literature. Delal je v uredništvih različnih časopisov, od leta 2003 pa je urednik revije za družbeno-kulturna vprašanja Šiaurės Atėnai.

Debitiral je s knjigo poezije Vse zaradi hrepenenja (Iš ilgesio visa tai, 1990), za katero je dobil nagrado za najboljši prvenec. V pesniških zbirkah Knjiga mrtvih (Mirusiųjų, 1994) in Mortui sepulti sunt (1998) demistificira tradicionalno svete vrednote in na piedestal povzdiguje to, kar v družbi velja za marginalno. Kot dramatik sodi med predstavnike litovskega absurdnega gledališča. Parulskis kot pisatelj rad parodira družbene vrednote in vzorce obnašanja, rad se tudi norčuje iz konformističnih intelektualcev. Za njegovo ustvarjalnost so značilni namerno mešanje različnih slogov, samoironija, paradoksalna premišljevanja, provokativni konci. Za svoj prvi roman Tri sekunde neba (Trys sekundės dangaus, 2002), ki je bil doslej preveden v italijanščino, latvijščino, švedščino in poljščino, je prejel nagrado društva litovskih pisateljev. Drugi roman Doriforka (Doriforė, 2004) govori o slovitem delu grškega kiparja Poliklejta, o kipu, ki oživi in postane ženska.

Če ima človek veliko prostega časa in nima veliko možnosti na izbiro, je po svoje razumljivo, da pozornost usmeri vase in začne premišljevati, kaj bi naredil, da ne bi bilo tako dolgočasno. Tistim, ki služijo v Sovjetski zvezi, je mnogo lažje – tam je alkohol, tam so tudi ženske, tam je vse, kar ti srce poželi. V Nemčiji pa čista beda. Prostitutke Roze, ki je nekoč službovala v bližini vojašnice, ni bilo več na spregled. Vse je pokvaril Mordvinec, ki je bil tistega dne na straži. Azijatov po navadi ne vzamejo v desantno enoto, toda vseeno se včasih tam znajde kakšen divjak. Nekaj vojakov se je dogovorilo z Mordvincem, da jih bo spustil skozi luknjo v ograji pri parkirišču. Bila je nedelja, parkirišče zaklenjeno, toda nekdo se je kljub temu odločil, da se bo malce vozil po terenu, ne da bi obvestil šefa straže. Morda je celo po ukazu koga od šakalov popravljal avto, potem pa ga malce testiral … Mordvinci so skrivnostni ljudje, nihče ne more pojasniti, kaj se dogaja v njihovih glavah. Ko je zagledal vozeči avtomobil, je začel ravnati v skladu s predpisi: zavpil je: Stoj, kdo gre?, potem: Stoj, streljal bom!, toda šofer se je požvižgal na ukaze, saj je bilo jasno, da jih ni slišal, on vendar ni hodil, temveč se je peljal. Mordvinec je izgubil razsodnost in začel streljati v vozeči avtomobil. Zbrala se je vsa straža, o, kakšen škandal je bil, ko so za ograjo zagledali dva desantnika in kričečo golorito Rozo. Pohotneža so zaprli za deset dni v gaubtvacht, o Rozi pa ni bilo več ne duha ne sluha. Očitno je spoznala, da je delo v tem okolišu preveč stresno in nevarno.

Faze se je ukvarjal s svojo prihodnostjo. Ker se je v njej videl v vlogi zapeljevalca vdov, torej žensk, ki naj bi željno pričakovale ravno njega, seksualnega mogočneža Fazeja, se je odločil, da bo eksperimentiral. O vdovah je Faze vedno govoril kot o posebni vrsti žensk, ki ne razmišljajo o ničemer drugem kot o tem, kako bi se z njim pofukale in mu postregle z najokusnejšimi jedmi. Pri nas je tajga, je rekel Faze, vsi moški hodijo v hosto, hosta pa jih pogoltne. Saj vendar ne moreš dolgo časa mahati z električno žago, ne da bi pil, ob-

vezno moraš piti, drevesa pa, oh ta podla drevesa, ostajajo trezna. Tako kot padejo drevesa, padejo tudi moški, njihove vdove pa ostanejo prepuščene Fazejevi milosti. Faze namreč ne dela v gozdu, on je električar, torej lahko celo zmerno pije, ker mu ni treba mahati z žago, Faze je vse preračunal.

Videl sem že veliko žalostnih ljudi, zato dobro vem, da je človek, ko je žalosten, žalosten povsod, tako na poroki kot na pogrebu, pa tudi v trgovini, ko dve uri čaka na slastne klobase. Toda nič bolj žalostnega ne obstaja od moškega z razkrajajočim se penisom. Videz, ki ga ne moremo primerjati z nobenim pogrebom.

Nekega večera odidem k Fazeju v atelje. Faze tiho sedi v temi, niti čaja ne pije. Kadi in zamaknjeno trga edino tolažbo naših dolgih zimskih večerov – Priročnik za babice pri porodih. Iztrga list, ga prepogne na pol, pretrga počez, spet prepogne, spet počez, dokler od lista ne ostane samo ozek trak. Fazeju se tresejo roke. Veš, mi reče Faze, saj bi se ustrelil, toda cev moje ostrostrelske puške SVD je predolga. No, če je samo to problem, se pošalim, ti lahko posodim svoj avtomat, z velikim veseljem. Ne, Faze ni razpoložen za hece, ne, mi reče in napne najresnejšo čeljust na svetu, ne morem se ustreliti s tujim orožjem, to ne bi bilo častno. Čast pa je za desantnika pomembna stvar, Faze bi se torej res ustrelil, če njegova ostrostrelska puška ne bi bila tako dolga. Torej poskusi kot Hemingway, rečem Fazeju, ne da bi vedel, kako naj mu sploh pomagam, kajti zdaj, ko je tako žalosten, mu ne more nihče več pomagati.

Najprej se je odločil, da si bo prebodel glavico penisa. Vojaški rod je poln različnih modrosti, če nisi lenuh, lahko zbereš veliko informacij o najnenavadnejših skrivnostih človeške družbe in o ljudeh, ki so jih izkusili. Faze je potrpežljivo zbiral informacije, ki so bile povezane z njegovim področjem, torej s tem, kako zadovoljiti žensko. Ker špirita v Nemčiji ni bilo mogoče enostavno dobiti, je Faze na ognju razkužil iglo, vanjo vdel svileno nit, ki jo je potegnil iz padala, in prebodel

glavico penisa. Glede na informacije, ki jih je Faze dobil, je bilo to nekaj takega, kot da bi si prebodel luknje v ušesih, kamor bi lahko kasneje vtaknil kilograme in kilograme uhanov. Roha ni mogel, da se ne bi ponorčeval – čemu ti bo uhan v tiču, raje si skozi nos vbodi znak desantne enote, tedaj boš pravi plemenski bik, se je solznih oči režal Roha. Faze se je kislo nasmehnil in ozmerjal Roho s prostakom. Skozi glavično luknjico si Faze ni nameraval vbosti uhana, temveč dlako iz konjskega repa. Po Fazejevem prepričanju naj bi mu bila s takšnimi brčicami pofukana vdova hvaležna do konca sveta. Priznati moram, da sem kar malce zavidal Fazeju, natanko je vedel, kaj ga čaka, moja prihodnost pa je bila zamegljena, morda pa sploh ni obstajala, z brčicami ali brez njih.

In ker v brigadi ni bilo niti enega konja, Faze ni mogel nadgraditi svojega uda v skladu z načrti. Neki modrec iz artilerijske enote mu je natvezel o šibrah. Šibre, je rekel, kaj ti bo konjska dlaka, šibre so prava stvar. Faze je poskusil šibre. Kako je to izvedel, nam ni več povedal. Poskus rezanja tiča in njegove polnitve z železnimi delci se je zanj nesrečno končal.

(str. 161–163)

© Sigitas Parulskis, 2002 & Baltų lankų leidyba, 2003
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Guy Helminger

Rja
Rost

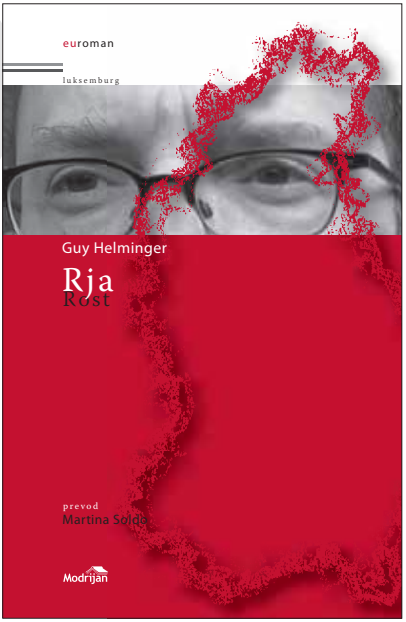

prevod
Martina Soldo

spremna beseda
Vesna Kondrič Horvat

160 strani
ISBN 978-961-241-210-4

Nepremično je strmel v tenko belo lasno nitko, poskušal je določiti možni polmer premikov, odkriti v njih določen red; toda las se je po vsem sodeč obnašal popolnoma svojeglavo. Konica, skoraj podobna miniaturnemu bodalu, je včasih ostro zatrzala in zašvigala po prostoru med vrstama stolov, včasih pa je okorno in sunkovito zaprhutala sem in tja, ali pa je počasi, in kot bi nakazovala, da se je treba že posloviti, mirno mahljala z leve na desno in nazaj. Fritzen je začutil, da se mu ovratnik lepi na vrat. Ljubi bog, kako je vroče, je pomislil in nepremično bolščal v las.

Unentwegt schaut Fritzen auf diesen weißen dünnen Haarfaden, versucht die Bewegungen innerhalb des möglichen Radius zu ordnen, eine gewisse Disziplin hinein zu interpretieren; aber das Haar scheint sich völlig willkürlich zu verhalten. Mal stochert die Spitze scharf zuckend einem Miniaturdolch nicht unähnlich im Raum zwischen den Stuhlreihen herum, mal fächert sie unbeholfen und ruckartig hin und her oder wedelt, als gelte es bereits Abschied zu nehmen, gemächlich von links nach rechts und wieder zurück. Fritzen fühlt seinen Kragen, wie er am Hals klebt. Mein Gott, ist das heiß, denkt Fritzen und starrt auf das Haar.

Helmingerjeva prva zbirka kratkih zgodb Rja dokazuje, da avtorju ta žanr nadvse ustreza. Kot lirik obvlada tudi njegovo zgoščeno in strogo zgradbo. Za besedila sta značilna močna fikcionalizacija in groteskno preseganje »realnosti«. Zgodbe so torej odraz konstruktivne moči domišljije, v njihovem središču pa ne stoji človek kot družbeno bitje, ampak individuum v svoji osamljenosti in odtujenosti.

Značilno za vseh šestnajst zgodb zbirke je, da so zasidrane v vsakdanjiku, a nam vendarle prikazujejo neopisljiva stanja zavesti in nezaslišane snovi, pa čisto samosvoje zaplete. Pri tem se pripovedovalci izkažejo kot minuciozni opazovalci, pri katerih povsem običajna ravnanja izzovejo domišljijo in vsakdan potujijo. Na videz so to čisto navadni ljudje, a v njih kmalu ugledamo občudovanja vredne, samosvoje posebneže, ki imajo moč, o kateri lahko drugi sicer samo sanjajo. S to močjo ustvarjajo iritirajoči svet, v katerem se navadni dogodki preobražajo v grozljive scenarije. Helmingerjeva izvrstna kratka proza pripoveduje o nasilju, o prikritih grožnjah in agresiji, ki vsakdan nenadoma spremenijo v nočno moro, pri čemer ni prizaneseno nikomur, ne figuram in ne bralcu.

© Guy Helminger

Guy Helminger

Guy Helminger, ki se je rodil 20. januarja 1963 v Esch-sur-Alzette (Luksemburg), sodi v mlajšo generacijo luksemburških avtorjev, a hkrati med najboljše in najuspešnejše. Je mlajši izmed dveh v Luksemburgu znanih »bratov Helminger«, ki veljata za inovatorja luksemburške književnosti; oba prestopata jezikovne meje in sta paradigmatična predstavnika te, le številčno majhne, sicer pa izjemno pestre književnosti. Po študiju germanistike in filozofije v Luksemburgu, Heidelbergu in Kölnu je Guy Helminger delal kot igralec, barman, asistent režije in 3D-performer, od leta 1985 pa živi v Kölnu in veliko potuje po Afriki, Aziji, Ameriki in Novi Zelandiji. Piše liriko, gledališke igre, radijske igre, romane in kratko prozo. Razen tega najdemo v njegovi bibliografiji še scenarije, prevode in videoinstalacije, vse v nemščini. Za svoja dela je prejel že številne nagrade, omenimo samo nagrado 3sat-Preis, ki jo je leta 2004 dobil v okviru po Ingeborg Bachmann imenovanega tekmovanja v Celovcu, za zbirko Rja (Rost, 2001) pa so mu leta 2002 dodelili Prix Servais, ki jo v Luksemburgu od leta 1992 podeljujejo za najboljše literarno delo preteklega leta.

Robert Fritzen je najprej pozorno, toda brez naglice premeril s pogledom prostor, nato pa se je usedel na prvi sedež v drugi vrsti. Z olajšanjem je ugotovil, da so bili sedeži oblazinjeni, pravzaprav celo udobni. Bili so široki in so podpirali večji del hrbta, tako da se je lahko hrbtenica skoraj, ampak res samo skoraj, po vsej dolžini mehko pritisnila ob temno usnje; naslonjala so bila iz neprevlečenih kovinskih cevi, toda vseeno so ponujala možnost popolnoma samodejne razporeditve telesne teže po stolu; lahko si se naslonil na katero koli stran, ne da bi moral pri tem paziti na ravnotežje. Saj ne, da bi bilo to za Roberta Fritzna tako zelo pomembno. Šlo mu je samo za branje, za pisca, ki je prebiral svoje stavke, za zvočno doživetje tujih besed, ki ga je vsega posrkalo v napisane zgodbe.

»Toda večina drugih obiskovalcev,« je dejal Fritzen, »daje prednost takšnim stvarem, kot so oblazinjeni sedeži.«

Redno je obiskoval branja, zato je vedel, da je samo vprašanje časa, kdaj bo prvega poslušalca pograbil nemir, da se bo začel živčno presedati na stolu. To je delalo živčnega tudi Fritzna. Potem se ni mogel več zbrati, izgubil je nit, zablodil je med vrsticami, tako da ni bilo več poti nazaj. Že večkrat se mu je zgodilo, da je popolnoma zmeden zapustil bralni večer, predal se je, priznal poraz, kajti naenkrat so začeli vsi po vrsti pokašljevati, kot bi se bili skrivaj dogovorili, šelesteli so s polivinilastimi vrečkami in robovi jaken, ali pa se je tkanina hlač njegovega soseda, ki je prekriževal noge, vztrajno oglašala s šuštečimi šumi.

»Toda blazine,« je rekel Fritzen, »spodbujajo lenobnost, obiskovalci ostanejo bolj mirni, opazujejo mavec na stropu, knjižne police na zidovih, dremuhajo predse, spijo.«

Za njim so se na desni strani nahajala vhodna vrata, ki so bila na stežaj odprta. Sodeč po žlabudranju, katerega odmev je iz predprostora vdiral v dvorano, se nekaterim gostom še vedno ni mudilo noter, čeprav naj bi se branje začelo

že čez pet minut. Fritzen tega ni komentiral, toda začutil je, da se začenja potiti pod pazduhami. Na bralnem stojalu sta stala steklenica mineralne vode in kozarec. Podoba miru, je pomislil Fritzen. Toda stol ob njem je zasedla neka dama, ki se je že lotila poravnavanja gub na svoji obleki. Tudi vpričo tega je Fritzen molčal, niti besede ni rekel, ignoriral jo je, ampak glasno je dihala, in to mu je povzročalo dodatne težave. Pogledal je prazen stol v vrsti pred seboj. »Če ta ostane prazen,« je rekel Fritzen … in opazil, da postaja zdaj v dvorani zares prevroče. Ob praznem stolu na levi, torej točno pred astmatično damo, njegovo sosedo, je čepel moški, kakor vrana na svojem kolu. Ramena je imel pogrbljena naprej, čez tilnik so mu kot črno perje viseli prameni las, noge pa je pokrčil, da so se goli nožni prsti – upogljive opanke je stresel s sebe – zadrli v blazino kakor kremplji. Fritzna je zmrazilo od groze, samo za hip, vendar pošteno. Čez prsi ga je oblivala rahla kurja polt. V tej vročini bi bilo lahko to prijetno, toda Fritzen si ni mogel kaj, da ne bi mislil na okolnost, ki je sprožila ohladitev.

Ne bom gledal tja, sam sem tukaj, je pomislil Fritzen in se s pogledom zavrtal v prazen stol pred seboj. Tudi stol za njim še ni bil zaseden. Srečno naključje, je pomislil, in skoraj bi se neobvladano zarežal.

Hrušč govorjenja je togotno zapljuskoval dvorano. Vmes pa zamolklo potrkavanje. Nekdo je še zadnjič preverjal, ali mikrofon deluje. Vsak hip, je pomislil Fritzen, nato pa se je zgrozil, čvrsto stiskajoč zobe, kajti za seboj je zaslišal ženski glas, rahlo krakajoč, pohlepni glas, ki se je naravnost mučno pretvarjal, prilizoval; … kletna duplina, polna kozarcev medu, je pomislil Fritzen, medtem ko mu je buhala kri v sence.

»Imate tukaj še prosto?«

In že se je usedla. Fritzen je čutil njen ostri pogled na svojem tilniku. Rad bi se popraskal, zbrisal bi sledove njenih žgočih šarenic, vendar se ni premaknil. Vsak gib pritegne

pozornost, je preudarjal. Če bi se popraskal, bi se ženska nemudoma spravila nad njegove prste, njegove dlani, če pa bi potem umaknil roko iz njenega vidnega polja, bi se mu spet zavrtala v tilnik. Po trebušnih gubah so mu zagomazele prve znojne kaplje. Sedem minut zamude, zunaj pa še vedno breztelesni glasovi. Puhlice, hihitanje. Fritzen je začutil neznankin pogled na svoji desni rami. Kaj neki bi rada od moje rame, je pomislil Fritzen. Tedaj se je na stol v prvi vrsti pred njega usedel star možak.

(str. 67–69, *Branje*)

© Guy Helminger, 2001
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Ádám Bodor

Okraj Sinistra
Sinistra körzet

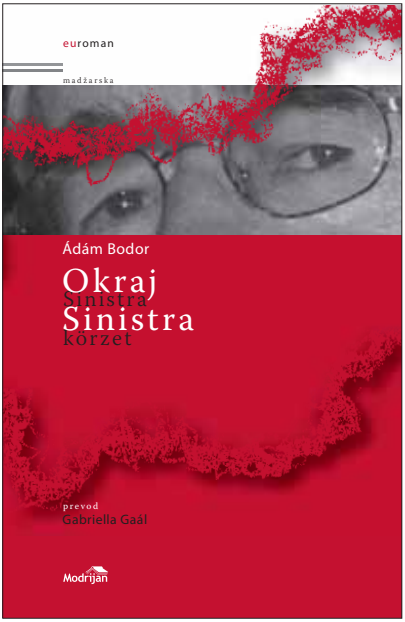

prevod in spremna beseda
Gabriella Gaál

176 strani
ISBN 978-961-241-211-1

»Poglejte,« je proti koncu hranjenja pripomnil Nikifor Tescovina. »Naj vam nekaj pokažem. Tale rezina čebule tukaj je točno taka kot uho.«
»Uho? Šaljivec.«
»Samo bolje jo poglejte.«
»Res je uho. Pravo uho, ampak kako je prišlo sem?«
Med mrzlimi krompirjevimi olupki, narezano čebulo in posušenimi jabolčnimi krhlji je na časopisnem papirju ležal cel uhelj. Malce kosmat, malce krvav, nedolgo tega se je odlomil, v trenutku.
»Da ne boste vzeli kot zaupljivost, saj gre resnično zgolj za moje osebno mnenje,« je šepnil Nikifor Tescovina, »mislim, da je vaše.«

»Nézze csak,« jegyezte meg az étkezés vége felé Nikifor Tescovina. »Hadd mutassak magának valamit. Ez a karika hagyma itt pont olyan, mint egy fül.«
»Fül? Jópofa.«
»Nézze csak meg jobban.«
»Tényleg, egy fül. Egy igazi fül, de hár hogy kerül ide?«
A rideg krumplihéj, a felvágott hagymaszeletek, a fonnyadt almacikkek között az újságpapíron egy egész fülkagyló hevert. Kicsit szőrös, kicsit véres, nemrég törhetett le valahonnan, frissiben.
»Ha nem veszi bizalmaskodásnak, hiszen ez igazán csak a magánvéleménynem,« súgta oda Nikifor Tescovina, »azt hiszem, a magáé.«

Bodor je nagonski pisatelj, o sebi pravi, da sploh nima pravega pisateljskega ustroja, ni grafoman, saj razmišlja v podobah in situacijah, se predaja občutenju in občutkom, sledi vonju in ga opisuje, se prepušča neoprijemljivemu, skrivnostnemu navdihu, ki je »duša novele«, in pusti, da ga domišljija žene proti takim pokrajinam, kjer se giblje zmeraj bolj domače. Čeravno sluti, o čem namerava pisati, »se notranja pokrajina novele razkrije med ustvarjalnim postopkom«. Prepušča se presenečenjem, saj se zgodba oblikuje po svoji naravi, izmišljene osebe oživijo in živijo svoje življenje, ničesar ne koncipira vnaprej, vse se oblikuje s pisanjem samim. In to je zanj največji čar. Verodostojnost pisatelja je v njegovi sugestibilnosti, v kolikšni meri lahko bralec sprejme njegova videnja in kaj je sam sposoben v tem videti, ob tem doživeti. Vsak pisatelj izdela svoj mehanizem ustvarjanja, Bodorjevo pisanje na eni strani izpušča in na drugi kopiči, je redkobesedno, skrivnostno, enigmatično, polno iracionalnih elementov. Bralčeva domišljija ga dopolnjuje, dograjuje, razume ali pa ne … Bodor ne prenese odvečnih besed, šibkih, plehkih delov, takoj jih izloči, očisti in popravi. Njegova umetnost je kot neskončno zgoščevanje, ena sama težnja k jedrnatosti, s čim manj doseči čim več, nekakšen minimalizem torej; tako je po naravi stvari novela zanj najprimernejša literarna oblika. Okraj Sinistra je torej roman bržkone bolj po obsegu kot po zgradbi – sestavlja ga petnajst poglavij/novel, ki jih lahko prebiramo tudi ločeno.

© Ádám Bodor

Ádám Bodor

Ádám Bodor, rojen leta 1936 v Cluju (Kolozsvár, Romunija), velja za največjega živečega madžarskega novelista. Šestnajstletnega so za dve leti zaprli zaradi razpečevanja protikomunističnih letakov. Študiral je teologijo, delal je v cerkvenem arhivu, pozneje v prepisovalski in prevajalski pisarni. Leta 1965 je objavil prvo novelo. Leta 1968 je postal svobodni pisatelj. Po preselitvi na Madžarsko leta 1982 je do upokojitve delal v Budimpešti pri založbi Magvető kot lektor in odgovorni urednik.

Piše kratko prozo in romane. Doslej je objavil deset del: Priča (A tanú, 1969), Plus minus en dan (Plusz-mínusz egy nap, 1974), Prihod na sever (Megérkezés északra, 1978), Kakšen sploh je prelaz? (Milyen is egy hágó?, 1980), Gorovje Zangezur (A Zangezur hegység, 1981), Evfrat pri Babilonu (Az Eufrátesz Babilonnál, 1985), Okraj Sinistra (Sinistra körzet, 1992), Nazaj k uharici (Vissza a fülesbagolyhoz, 1992), Nadškofov obisk (Az érsek látogatása, 1999), Vonj po ječi (A börtön szaga, 2001). Po njegovih delih so posneli pet filmov.

Bodor je dobitnik številnih nagrad in priznanj, mdr. je prejel Madžarsko literarno nagrado (2002) in Kossuthovo nagrado. Leta 2003 so roman Okraj Sinistra v Španiji razglasili za najboljši tuji roman.

»Da, želja gospodične polkovnice je, da odslej živim pri gospodu. A če mi boste dovolili, bom včasih šla domov.«

»Pojdite, kadar vas bo volja. Konec koncev imate h komu iti. In zdaj vas spet prosim, da ne jokate.«

Odmašil sem steklenico, iz darila Severina Spiridona sem natočil v pločevinasta vrča. Pod pogradom sem našel lavor, polnega vode sem dal na peč, nato sem srebnil malo juhe. Lavor je puščal, opazoval sem kroglice, ki so letele na vse strani po vroči plošči na peči, vmes sem poskusil tudi pijačo in z eno roko mahnil Elviri Spiridon, dajmo, izvolite, slecite se.

Kar dolgo nisem slišal tega šelestenja oblek, šuštenja golih rok, ki se drgnejo druga ob drugo, in predvsem žametnih beder, ko voda spolzi po rebrih, ko se koža suši. Izbral sem žilo na bedrih Elvire Spiridon, ki je zdaj razvejano, zdaj spet združeno tekla navzgor. S kazalcem sem, kot bi se obotavljal, krenil po njej.

»Vedite,« sem ji rekel tiho, še sam sem se čudil svojemu glasu, »da sem bil jaz tisti, ki je nekoč našel trn v vašem podplatu. Če se še spomnite: od tam sem ga pobral s svojimi zobmi.«

»Gospoda nisem pozabila.«

»Lahko rečem, da vas v sebi od takrat kličem jerebika, ptica, ptica-jerebika. Na toliko načinov, kolikorkrat se vas spomnim.«

»Ne razumem prav dobro, ampak mislim, da mi zdaj gospod govori lepe stvari.«

»In da nadaljujem: kmalu bom poljubčkal vsak delček vašega telesa. Da ne bi bili potlej presenečeni.«

»Gospod me bo poljubčkal tam, kjer hoče.«

Mnogo pozneje, že čez sredino noči, ko sem nag čepel pred pečjo in netil ogenj, sem spet razglabljal o svojih zadevah.

Spomnil sem se Mustafe Mukkermana in seveda Béle Bundasiana, svojega posinovljenca, ki ga štiri ali pet let nisem videl, čeprav je živel tu blizu, v rezervatu. Upal sem, da ga bom na koncu le našel in bova morda skupaj odšla na sončni Balkan. Ta ženska se res ni priselila k meni v najprimernejšem času. A zdaj je sopla v moji bližini. Na kolenih sem se obrnil proti pogradu in segel pod odejo.

»Upam, da je bilo dobro.«

»Ni bilo slabo, gospod.«

»Morda ima bog prste vmes. Če ne, bom lepega dne šel od tod. Zaupal vam bom, imam še neko drugo življenje.«

»Sem si mislila. Je gospod poznal Zoltána Marmorsteina? Tudi on je odšel.«

»Ne, nisem imel te sreče.«

»Morda se bo vrnil, to so njegovi obujki.«

»Če pride, bo tu. Pričakujeva ga z ljubeznijo.«

Ponoči je veter potihnil, sneženje se je ustavilo in vrhovi skal so v luninem soju posvetili v hišo. V mrtvi tišini je sneg pokal okoli hiše, kot bi že prihajal Zoltán Marmorstein s težkim črevesjem v hlačah. Elvira Spiridon je vstala in se ustavila pred oknom. Kar dolgo, morda ure dolgo je stala tam, in njena ramena so bila mehka, vijolična in okrogla kot bližnji zasneženi vrhovi. Ko je ob zori spet zlezla k meni, so bili njena bedra in rit kot led, kot steklo.

Hukal sem po mrzlih udih, povohal sem pregibe.

»O vašem vonju še sploh nisem govoril. Ta na primer, tu na vašem drobnem vratu, mi je zelo všeč. Ne govori o komerkoli.«

»Preden sem šla, me je mož umil. Tu in tam me je namazal z lešnikovim oljem.«

»Lešniki torej! O tem zdaj prvič slišim. Vsekakor bi rad spoznal vašega moža.«

»Saj ga poznate. Nekoč ste mu rešili življenje.«

Že leta nisem nag počival na preprogi iz krp, v bližini peči, ki oddaja toploto, in še nikoli tako, da bi me vmes žgečkal lahen lešnikov vonj. Rekel sem si: Kaj še hočeš? Saj si dosegel vse. Zleknjen ležiš z žametno ritjo Elvire Spiridon v naročju. Na vrhu si, sinko.

(str. 63–66)

© Ádám Bodor, 1992
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Vincent Vella

Iz rok mojih prijateljev
From the Hands of my Friends

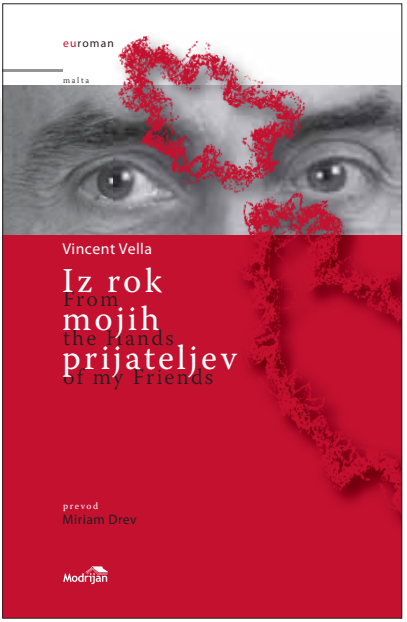

izbor, prevod
in spremna beseda
Miriam Drev

176 strani
ISBN 978-961-241-212-8

Poleti je vas ožgana do prašne beline, pozimi jo v njeni samoti neusmiljeno biča dež, dokler nepobarvane hiše ne posivijo in jih preprede mah. Življenje je neizprosna bitka, ljudje otopeli in mrki. Le tu in tam v mrtvilo vdre nenaden izbruh nasilja, ki pa ga vas pri priči zakoplje med svoje gube; nepričakovan val, ki ne pljusne dlje od zadnje kmetije na obrobju. Toda spomin živi naprej kakor bela brazgotina na koži, pordeli od sonca.

In summer the village is baked to a dusty whiteness and in winter the rain lashes mercilessly at the desolate place until the unpainted houses turn grey and moss-streaked. Life is a relentless struggle and the people subdued and morose. Occasionally, this moribund quiet erupts into sudden violence which is immediately buried within the folds of the village; a sudden ripple that does not wash beyond the last far stretching farmhouse. But the memory lives on like a white scar on sunburnt flesh.

Vellove zgodbe so odraz krutih razmer in neredko ozkosrčne, vendar ne v brezup pogreznjene družbe. Časovni okvir njegovih pripovedi je predvsem druga polovica 20. stoletja, nekatere pa imajo izhodišče v letih pred drugo svetovno vojno. Prostorsko vključujejo tako mestni okoliš – po svojem utripu primerljiv s sodobnimi urbanimi naselji kjer koli drugje po svetu, odkar jih je zajel vrtinec globalizacije – kot tudi podeželje v notranjosti otoka ali obmorske zaselke, ki pa, obratno, presenečajo s svojimi arhaičnimi, a trdoživimi vzorci bivanja. Posamične zgodbe kakor da so fragment iz pomenka za družinskim ali morda gostilniškim omizjem, druge so umetelnejše, niansirane s primesjo humorja, otožnosti ali empatije, in bolj načrtno sledijo zapovedim moderne kratke proze. Večini njegovih likov, bodisi da so obstranci in zapriseženi samotarji ali pa vpeti v tradiciji zvesto družinsko življenje, je skupna prvina čudaštva, ki jih potiska v mejni, zagaten ali celo tragičen položaj.

Vella se ne ukvarja pretirano s formalnimi eksperimenti. Njegova pisateljska vnema je osredotočena na vsebino, na zgodbo kot tako. Pripne jo na banalno malenkost ali pa na eksistenčno brezno, ki zazeva pred protagonistom. Ponavljajoči se motiv njegovih pripovedi iz različnih okolij so zadrževana, toda silovita, strastna in prvobitna čustva, ki takrat, ko izbruhnejo, potegnejo za sabo plaz neslutenih posledic.

© Vincent Vella

Vincent Vella

Vincent Vella, rojen leta 1950 v Valletti, je uveljavljen malteški dramatik in vodilni avtor kratke proze. Piše tako v malteščini kot v angleščini.

Več njegovih del je bilo nagrajenih v domovini in na tujem. Novela Krivda je leta 1995 zmagala na evropskem natečaju za kratko zgodbo (The European Short Story Competition), Maščevanje pa je bilo leta 1996 v ožjem izboru za mednarodno nagrado za Evropo in Kanado (Commonwealth Foundation Short Story Competition). Njegove radijske igre Ernesto Panza (1999), Valeriana – Titanova skala (Valeriana – The Titan's Rock, 2005) in Odpustek beračev (The Pardon Beggars', 2007) so bile trikrat ovenčane z nagrado BBC World Service Radio Playwriting Competition.

Vellove drame uprizarjajo na Malti kot tudi na tujih odrih. Objavil je več knjig kratke proze, roman V notranjosti konja (Inside the Horse, 1993), zbirko dram v malteščini in dve knjigi za otroke.

Pol ure preden naj bi Joe prišel domov, je Rose že vse pripravila. Joeju je najljubše, če je vse kot iz škatlice, in nocojšnji večer se mu bo mudilo, kajti ob četrtkih je v bifeju s kolegi dogovorjen za biljard. Včasih je Rose namenoma zamujala s pripravo večerje ali pa mu je privoščljivo postregla z jedjo, ki je ni maral, samo da bi ga spravila v bes. Vse skupaj je sodilo k zahrbtnim igram zakonske dvojice, ki sta se že dolga leta gledala kakor pes in mačka.

Toda danes ne. Ob petih je Rose pogrnila mizo v jedilnici in na Joejev prostor postavila nekaj steklenic piva. Po vsej hiši je dišalo po ocvrtih ledvičkah. Postavila jih je na majhen ogenj, da bi bile pripravljene, takoj ko bi vstopil. Jajca, ki jih je ocvrla zraven ledvičk, je morala skrbno obračati, kajti Joe je slovel kot moški, ki je vzkipel še za bolj neznatno malenkost.

Televizija je bila prižgana in je prikazovala eno Rosinih najljubših limonadnih nadaljevank, vendar je tokrat njena zbranost popuščala. Še zadnjič je preverila video predvajalnik, čeprav je to naredila že bogve kolikokrat. Prosila je Jamieja, sestrinega poba, da ji je pokazal, kako naj ponekod samo za delček sekunde izbriše zvok, na primer takrat, ko je napovedovalka omenila datum. Z nekaj vaje in pol ducata zanič posnetkov se ji je končno posrečilo, da je naredila, kot je bilo treba. Posnetek je bil star več kot šest mesecev.

Dolgo je v sebi kovala ta načrt, toda zdaj se je njen gnev tako zgostil, da ni več poti nazaj. Še ta večer gre od tod, stran od njega, k svoji sestri, dokončno. Ampak nič prej, dokler ne poravna računov. Dopoldne je šla v trafiko in kupila štiri loterijske srečke s petmestnimi števili. Glavni dobitek se je v zadnjem času povzpel do astronomske vsote. Na dve srečki je vpisala številke po Joejevem naročilu – kombinacije številk na registrski tablici njegovega tovornjaka – na drugih dveh pa so bile številke po njeni izbiri. Ena se je ujemala s številom, izžrebanim pred šestimi meseci, tistim na posnetku. Rose je položila srečke pod krožniček na jedilni mizi.

Vstopil je Joe. Bil je krepak moški s pivskim trebuhom in gostim strniščem na licih. Zalučal je svojo podloženo vetrovko na mizo in se počil na stol.

»Hej!« se je zadrl, ko si je natočil prvo pivo za ta večer. »Kakšno sranje je zdaj to? Pridi preklopit kanal! Da vidim, kaj bojo izžrebali!«

Ozrl se je po sobi in pogled mu je obstal na srečkah pod krožničkom.

Rose je prinesla v jedilnico ocvrta ledvička in mu brez besed ustregla. Jasno, pesjanu se ne ljubi vstati, da bi sam zamenjal kanal. Tipično! Najbolj po njegovo je, da ona leta sem in tja iz kuhinje na vsak njegov migljaj.

Rose je s telesom zakrila sprejemnik, spretno vključila video predvajalnik in hip počakala, da bi se prepričala, ali trak teče.

Joe je z užitkom zasadil vilice v drobovino.

»Od jutra nisem nč pametnga jedu,« je zamomljal s polnimi usti ledvič k.

Joe je bil voznik tovornjaka. To je bila edina stvar, ki je imela nekaj pravice do njegove naklonjenosti. Gori v svoji kabini se je počutil eno s svojim orjaškim, rohnečim vozilom. Vozil je z mrko slo, preganjal vse, ki so mu bili v napoto, dokler se mu niso umaknili. V službo je odhajal že navsezgodaj zjutraj.

Rose, ki se je vrnila v kuhinjo, je s pridržanim dihom čakala. S presenečenjem je opazila, da se ji tresejo roke. Skozi vrata so glasovi s televizije zveneli pridušeno in slabotno. Samo po zvončkljanju med eno in drugo številko je vedela, da žrebajo.

Nenadoma se je oglasil krik, ki mu je sledilo ukanje in nedoločljivo grčanje. Joe je planil v kuhinjo in vihtel srečko nad glavo.

»Uspelo mi je, stara!« se je zadrl. V obraz je temno zaripnil. »Porkaduš, jebemti mater!« Pognal se je nazaj v dnevno sobo, kakor da bi kuhinja nenadoma postala premajhna zanj.

Joe je z nazaj vrženo glavo in stisnjenimi pestmi rohnel gor in dol po sobi.

Na lepem je obstal kakor vkopan.

»Kje je moja jakna?« je zavpil. »Jakno mi daj!« Zgrabil je svojo vetrovko, se pognal iz hiše in zdrvel proti bifeju.

Rose je odšla v jedilnico in vzela kaseto iz videopredvajalnika. Potem je pobrala svoje torbe in zadrlesnila vrata za sabo.

(str. 83–85, *Maščevanje*)

© Vincent Vella, 2007
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Arnold Stadler

Smrt in jaz, midva

Der Tod und ich, wir zwei

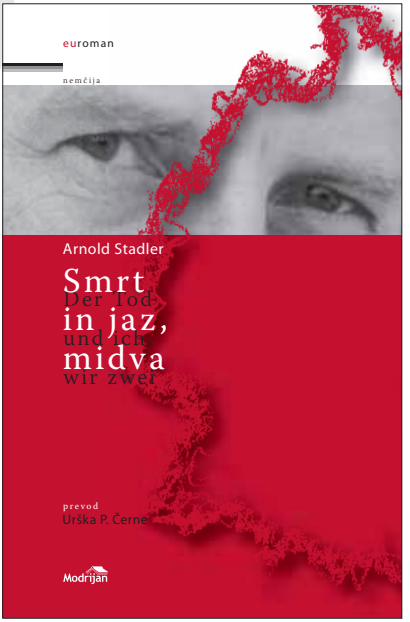

prevod in spremna beseda
Urška P. Černe

216 strani
ISBN 978-961-241-213-5

Henry je bil vesel, ko me je zagledal, a je takoj spet zaprl oči. Potem si je skušal nadeti tisti svoj izraz, umiram. Umiram!, ja, pa kaj še! Tako poceni je ne bo odnesel. Ležal je v kingsize postelji in škilil proti meni, edinemu gledalcu, ki mu je še ostal, in hotel na silo priklicati smrt, tako da je priprl oči in pridržal dih. Samo še na materino smrt moram počakati, potem pa si vzamem življenje, je že pred sedemdesetimi leti zaupal svojemu dnevniku.

Henry war glücklich, als er mich erblickte, schloss aber gleich wieder die Augen. Dann versuchte er sein Ich-sterbe-jetzt-Gesicht aufzusetzen. Von wegen Ich sterbe jetzt! So einfach sollte er nicht davonkommen. Henry lag in einem Kingsize-Bett und schielte zu mir, dem einzigen Zuschauer, der geblieben war, herüber und wollte den Tod ertrotzen, indem er die Augen zusammenkniff und den Atem anhielt. Ich muss nur noch den Tod meiner Mutter abwarten, dann werde ich mir das Leben nehmen, hatte er schon vor siebzig Jahren seinem Tagebuch anvertraut.

Roman Smrt in jaz, midva je zgodba o dvajsetletnem čakanju pripovedovalca Engelberta Hotza na smrt svojega domnevno premožnega ›strica‹ in dobrotnika, profesorja Henryja von Nullmeyerja. Potem ko mu ta pri svojih sedemdesetih zagotovi, da bo zanj ›poskrbljeno‹, si mladi fičfirič in z njim tudi njegova sestrična Irma obetata, da se jima bo končno nasmehnila sreča in bosta deležna bogate dediščine. Ko pa ›stric‹ po dolgotrajnem telesnem in duševnem propadanju vendarle izdihne, se jima razblinijo vsi upi. Tako kakor minulo življenje je namreč tudi zapuščina napihnjenega plemenitaša vse prej kot otipljiva in bolj ali manj privid.

Toda Engelbert je hkrati tudi simpatičen junak, zaradi svoje telesne majhnosti in neodločnega nastopa ga družba izloča in potisne v družbeni segment ›zamolčane nesreče‹; je med tistimi nesrečneži, ki so tako na psu, da jim pomeni svetal življenjski cilj že samo obet, da se bodo nekoč morda povzpeli v ›nižji sloj‹. Stanujoč v skromnem podpritličju mestne hiše, je v odnosu do svojih podeželskih domačih resda lahko nekakšna ›mestna srajca‹, toda v soju blišča, ki ga poganjajo turbine gospodarskega čudeža povojne Nemčije, prej ali slej pomilovanja vredno bitje, ki ga družba dejansko ne opaža, ne zaznava. Človek na robu sveta. Človek, ki mu ni uspelo. Človek, ki mu propade tudi poslednje upanje, upanje na ›stričevo‹ dediščino, ki ga zadnja leta starčevega hiranja hrani s tako ›ganljivo predanostjo‹.

Smrt in jaz, midva je pripoved o počasnem in dolgotrajnem človeškem propadanju, preračunljivem harlekinstvu in skoraj poniglavih poskusih pretentavanja družbe (›tihotapljenja skozi življenje‹), vendar pisana s pravšnjo mero privlačnega humorja in ironije.

© Residenz Verlag

Arnold Stadler

Arnold Stadler (rojen 9. aprila 1954 v Meßkirchu) je najprej študiral katoliško teologijo v Münchnu in Rimu, nato zgodovino in germanistiko v Freiburgu in Kölnu, kjer je doktoriral leta 1986. Prejel je več pomembnih literarnih nagrad in tudi častni doktorat berlinske Svobodne univerze.

Piše romane, kratke zgodbe, eseje, poezijo in ›psalme‹. Po pesniškem prvencu Brez srca in brez duše. Znati je treba zapeti (Kein Herz und keine Seele. Man muss es singen können, 1986) se je v romanih posvečal deloma avtobiografsko obarvanim temam, pogosto pa jih postavlja v domače okolje. Med njegovimi pomembnejšimi deli so Bil sem nekoč (Ich war einmal, 1989), Ognjena dežela (Feuerland, 1992), Moj pes, moja svinja, moje življenje (Mein Hund, meine Sau, mein Leben, 1994), Zakaj divjajo pogani in drugi psalmi (Warum toben die Heiden und andere Psalmen, 1995), Smrt in jaz, midva (Der Tod und ich, wir zwei, 1996), Zapeljivi preprodajalec avtodelov (Ein hinreissender Schrotthändler, 1999), Usmiljenje s secirnim nožem (Erbarmen mit dem Seziermesser, 2000), Nekega dne, morda tudi ponoči (Eines Tages, vielleicht auch nachts, 2003), Pridi, greva (Komm, gehen wir, 2007).

Zdaj je napočil trenutek, da napišem knjigo. Dozorel sem. Zaradi pisanja sem se umaknil v Hotzenwald. V *Rößleju* so mi dodelili podstrešno sobo. *Prikazen, ki so jo v kopalnem plašču in copatih, z zmršenimi lasmi in spraskano kožo prijeli v preddverju Deutsche Bank in naj bi jo pospremili domov, vendar ni znala povedati, kdo je, je bila zdaj razločno prepoznavna: bil je Henry.* Ali ne? Torej preprosto obnoviti to življenje, mojo zgodbo, vse skupaj kot fragment? Moj dnevnik kot rdeča nit? Zadnje dni septembra sva se odpeljala v veleposlanikovo hišo ob Lago Maggiore. Osebno je prišel po naju s svojim buickom skylarkom zlatokovinske barve, z odprto pomično streho. Že prvi večer smo se odpeljali v Italijo, na ribjo večerjo v gostilno Al Pescatore v Cannobiu. Veleposlanik in Henry s čepicama za golf spredaj, jaz zadaj. Že pri prvem semaforju sem opazil, da se italijanske punčare na vespah gromko smejijo naši odpravi s švicarsko registrsko tablico. Ena je celo pokazala jezik, mislim, da Henryju. Postanek pri tem semaforju je bil zame kratko privajanje na občutek večnosti, nekakšen vojaški manever s preigravanjem večnosti. Ko so nas zagledale, so skoraj popadale s svojih skuterjev; nič presenetljivega, saj so že stare dame zajokale, ko sem Henryja pripeljal v upokojensko rezidenco. Saj priznam, v Italiji nisem hotel hoditi z njim vštric. Sploh pa ne objet po promenadi v Stresi, čeprav to ob obali Laga Maggiore ne bi bodlo v oči. Ne, nisem hotel z njim *passeggiate* po korzu. On je to seveda opazil. Nekaj let pozneje sem lahko v njegovi *Oporoki* na strani sto devetintrideset prebral, kaj si je o tem mislil. Ostro in prizadeto je bilo tudi pismo, ki ga je v veleposlanikovi vili naslednje jutro položil pred vrata moje spalnice. To pismo je moral pisati vso noč, če ne kar vse življenje. O, Henry je znal spisati ostra pisma! To je bila v manjši meri dediščina pravniške izobrazbe, prej veščina poženščenega geja, izmojstrena v stoletjih preganjanja – ali pa enega samega življenja. Ni se mu zdelo dopustno, da sem vedno hodil dva koraka pred njim, za njim ali ob njem, toda vedno nekako oddaljen, in

da sem se ga vedno instinktivno skušal otresti, kadar me je hotel prijeti pod roko. Henry ni znal italijansko (in to kot umetnostni zgodovinar!). Toda najbrž je že nekako razbral, kako sem se v lokalu distanciral od njega, kako sem ga pred natakarji ves čas vikal in ga glasno nagovarjal z *eccellenza*! Med vožnjami okrog jezera, enkrat z leve, drugič z desne strani, mi je bilo precej vroče in dolgčas.

Tako sem iz življenja hotel v književnost. Kmalu sem staknil agentko, ki mi jo je uspelo navdušiti za moj načrt. Sedež je imela v Hamburgu, Henryjeva zgodba ji potemtakem ni bila docela neznana, moj del, poglavja o *Rößleju* in Hotzenwaldu pa je, kot je rekla, prinašal draž eksotike. Potem je vedno hotela, da sem ji pošiljal posamezna poglavja, poskuse, in je vedno govorila, da so že čisto spodobni in da jih moram samo še enkrat pregledati; da je, mimogrede, ugriznilo že nekaj založb. Vse skupaj se je vleklo nekaj let.

Še ko je Henry živel, sem se igral z mislijo, da bi to življenje, ki je vendarle imelo balzacovske razsežnosti in o njem nikoli nisem imel natančne predstave, prepesnil v roman, vsaj literarno; in še bolj ob neslavnih okoliščinah njegove smrti. Naposled sem imel snov, ki je bila tudi moja in ki bi mi jo morali zavidati vsi pisatelji. Moral sem samo še sesti in vse lepo zapisati. Začetek romana sem nameraval oblikovati po Balzacovem zgledu, in sicer tako, da bi vse delovalo povsem pristno, nikomur ne bi prišlo na misel, da gre za plagiat: *Henry je ležal na smrtni postelji. Prišel je škof s poslednjim oljem. Ko se je sklonil nad umirajočega, mu je ta s prsi še poskušal strgati zlat križ.* Na žalost ni bilo k Henryju nobenega škofa. Henryja niso dali v poslednje olje in poslednje reči so potekale nekoliko drugače.

Vsaj literarno ga bom izkoristil, dvojno zavarovan, sem pomislil; dva pramena povežem v fugo. Najprej sámo življenje. Ga preprosto obnovim. Potem so tu Henryjevi zapiski in moj dnevnik – vse skupaj povežem v celoto. Iz tega bi moralo zrasti nekaj, česar se noben bralec ne bi mogel ubraniti.

Toda nihče ni ugriznil, nobena založba, a k temu se še vrnem!

Nikogar ni skrbelo zame, razen Irme. Saj tudi nisem imel nikogar, ki bi vedel, da bi ga moralo skrbeti zame. Uboga Irma! Saj sem slišal, kako je po telefonu govorila s Klausom, ko sem bil v kopalnici, in kako je zašepetala v telefon: »Engelbert kar v natikačih za plažo hodi po sobi … Menda misli, da je na morju … Prav skrbi me že!« S tem imenom seveda nisem mogel uspeti, tudi v pisateljevanju ne. Vse je bilo povezano z učinkovitim imenom. Kako sem zavidal igralcu z imenom *River Phoenix*! In ime sploh ni bilo izmišljeno. Njegovi starši so našli pravo ime. Jaz pa sem moral capljati po svetu z imenom, ki so ga našli v koledarju svetnikov (Pija V.). Takšno ime sem dobil, ker si v *Rößleju* niso vzeli časa, da bi poiskali kako lepo ime, in so preprosto vzeli ime svetnika za tisti dan: sveti Engelbert, za katerega niti ni gotovo, ali je sploh kdaj živel; v reformiranem koledarju Pija VI. ga vsekakor ni več. »Tvoje ime se na neki način ujema s tabo! Žal!« sem si moral reči, »toda kot Engelbert Hotz ne boš prišel na lestvice!« Agentka mi je svetovala kakšen psevdonim, ki bi zvenel ameriško, mogoče celo kako žensko ime.

(str. 175–178)

© Residenz Verlag, Salzburg, Wien, 1996
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Adriaan van Dis

Zaverovan v družino

Familieziek

prevod in spremna beseda
Tanja Mlaker

208 strani
ISBN 978-961-241-214-2

V šoli mu ni šlo dobro. Obetavni učenec gospoda Jave je v šoli slabši od vrstnikov, namesto da bi vedel več. Njegovo pisavo so že prvi dan prepovedali. »Poševno? Kdo te je pa to naučil?« je vprašala učiteljica. »V tej deželi pišemo naravnost.« Tega si nikoli ni upal povedati gospodu Javi, zanj je doma še naprej pisal poševno. Veliko stvari, ki se jih je naučil doma – na osnovi slik in prerisovanja slik –, so v razredu sprejeli s porogljivim smehom. Zvezdni čas? Čezmorske pokrajine, točenje kavčuka, tobačna kultura, plantaže poprovca? Samo skomignili so z rameni.

Het is niet goed gegaan op school. Meener Java's veelbelovende pupil loopt achter in plaats van voor. Zijn handschrift werd de eerste dag al afgekeurd. »Schuin? Wie heeft je dat geleerd?« vroeg de juf. »In dit land schrijven wij rechtop.« Hij heeft het meneer Java nooit durven vertellen, voor hem bleef hij gewoon schuin schrijven. Veel van de dingen die hij thuis heeft geleerd – met plaatjes en overtreksel onderbouwd – werden in de klas met hoongelach begroet. Sterrentijd? Overzeese gebiedsdelen, rubbertap, tabakscultuur, pepertuinen? Ze haalden hun schouders erover op.

Roman Zaverovan v družino je (v veliki meri avtobiografska) pripoved dečka iz družine repatriirancev na Nizozemskem po drugi svetovni vojni. Družina je skrpana iz precej različnih članov. Mati (doma iz Zahodnega Brabanta) ima iz prvega, predvojnega zakona tri hčere s temnopoltim častnikom, ki pa vojne ne preživi; v ujetniškem taborišču v Indoneziji se poveže z drugim domačinom in nato po vojni vsi skupaj pripotujejo na Nizozemsko, kjer se trem deklicam rodi še (pol)bratec, pripovedovalec v tem romanu.

Zaradi svoje drugačnosti in tujosti se nikakor ne morejo prilagoditi življenju naglo razvijajoče se zahodnoevropske družbe. Oče (›gospod Java‹) je neskončno razpet med sanjarjenjem o velikih osebnih dosežkih in bleščeči karieri na eni strani ter klavrno usodo priseljenega reveža na drugi; deček s težavo lovi ravnotežje med željo, da bi ustrezal visokoletečim idealom svojega očeta, in poskusi, da bi si v danem življenjskem okolju našel ustrezno mesto; mati sledi svoji iskreni ljubezni in se izmika grobim udarcem bridkih življenjskih razočaranj; deklice večinoma kot en sam triglavi organizem stojijo na strani matere oziroma živijo nekakšno svoje življenje.

Roman je zgrajen iz niza številnih prizorov, ki sestavljajo razgiban mozaik neke družine v okolju, kjer je tujek. Starša sta prepolna vojnih slik, da bi se lahko mirno prepuščala življenju, gospod Java se zlomi pod njihovo težo in konča kot duševna in telesna razvalina. Toda vsakdo mora svojo življenjsko zgodbo po najboljših močeh pisati do konca, saj namreč »pravijo, da moraš tisto, kar se ti v enem življenju ne posreči, v naslednjem ponoviti«.

© Jacques Sassier/Gallimard/Opale

Adriaan van Dis

Adriaan van Dis (rojen 16. decembra 1946 v Bergnu v Severni Holandiji) je nizozemski pisatelj, dolgoletni novinar in televizijski voditelj. Na Amsterdamski univerzi je študiral afrikanščino in nekaj časa preživel v Južnoafriški republiki. Po novinarski karieri se je posvetil pisanju pretežno avtobiografske literature, v kateri obravnava življenje, razpeto med nizozemsko in indonezijsko kulturo; njegovo bibliografijo bogatijo tudi potopisni romani in reportaže.

Med njegovimi najbolj znanimi deli so romani Obljubljena dežela (Het beloofde land, 1990), V Afriki (In Afrika, 1991), Indijske sipine (Indische duinen, 1994), Dvojna ljubezen (Dubbelliefde, 1999), Zaverovan v družino (Familieziek, 2002), Sprehajalec (De wandelaar, 2007), krajša prozna dela Nathan Sid (1983), Casablanca (1986), Palmovo vino (Palmwijn, 1996), nekatera odrska dela in televizijske oddaje, npr. dokumentarna serija Van Dis v Afriki (Van Dis in Afrika, 2008).

Kartonski tulec vstopi v sobo. Velik je kot valjar. Plašč, ki stiska tulec pod pazduho, diši po cigari in ogljikovem monoksidu. Gospod Java ima za seboj dolgo potovanje z vlakom in v sobo je prinesel vonje iz kupeja. Družina jih ne bi bila zavohala, če ne bi tako razgreto privihral v sobo, srajca se mu lepi na prsi in sopiha. »To morate videti!« zakliče. »Najprej si sleci plašč,« reče mama in jezno upihne svečo, saj je zdaj konec njenega miru. Gospod Java maha s tulcem. Ne, ne bo si slekel plašča, ne bo si snel klobuka, najprej naj uganejo, kaj je v tulcu. Pobobna po kartonu in ga primakne k maminemu ušesu, ki sliši tihe in skrivnostne tresljaje. Deklice se radovedno približajo, deček skuša prebrati, kaj piše na nalepki, mama odmakne stol in začne pospravljati. »Ne, počakaj, tega ne boš verjela,« reče gospod Java, »na sejmu izumiteljev sem bil …«

»Raje bi šel k zdravniku.«

»Medicinski stan se ne more meriti z iznajditelji.« Gospod Java si ne pusti pokvariti veselja: »Nisem mogel zamuditi te priložnosti.«

»Tako zelo si preznojen,« reče mama.

Gospod Java se izvije iz plašča in potegne tulec skozi rokav.

»*S-c-r-e-e-n,*« na glas črkuje deček.

»Ameriški izum, ki se še ne da kupiti v trgovini,« pove gospod Java. »*Screen* pomeni zaslon.« Iz tulca skoči debel list plastike, toda videti je zravnan, kot da se v njem skriva mavrica. Gospod Java si dvigne zaslon pred obraz – nos, ustnice in zobje se nenadoma pobarvajo oranžno rdeče, kot da bi krvavel iz ust, obraz sredi glave se modro svetlika, vrh glave pa je videti rumen. In glej, njegova bela srajca postane rjava … hej, če se zaslon premakne, postane pa zelena.

»In?« vpraša gospod Java.

»Pospravi to, grozljiv si videti,« reče mama.

Deček poskakuje okoli njega, tudi on bi rad pogledal skozi zaslon … Sveta nebesa, poglejte – oranžna škatla za piškote, rjav čajnik … in mama ima modre lase. Gospod Java obrne plastiko in mama postane zelena, čajnik moder, deklice oranžne … Malo više, za spoznanje bolj poševno, in barve se znova spremenijo.

»Kaj je to?« vpraša mama.

»Barvna televizija,« odvrne gospod Java. »Če tole prilepiš na televizijski ekran, imaš barvno televizijo.«

»Saj vendar nimamo televizorja!« Deklice se na glas zahihitajo.

Gospod Java previdno zvije zaslon.

»In varčevati moramo!« reče najstarejša sestra.

»Ta zaslon me ni nič stal, dali so mi ga zastonj, za zraven,« reče gospod Java.

»Zraven česa?« vpraša mama.

»Zraven televizorja.«

Vsi za mizo utihnejo.

»Spremljati moramo dogodke …« Dogodki so njegov konjiček, to ve vsa vas. Ni ga človeka, ki bi bil bolje pripravljen na tretjo svetovno vojno kakor on. Že od prvih novic o ruskih poskusih z vodikovo bombo pred dobrimi tremi leti se ni več umiril. Klet je izkopana, zaloge hrane v pločevinkah bi zadostovale za nekaj let, kozarci z vloženo hrano so polni, vreče za pesek so še prazne, vendar ima pripravljeni dve lopati, da izkoplje jamo v sipini. Obramba civilnega prebivalstva ga daje drugim za zgled! Polovico denarja za gospodinjstvo zapravi zaradi dogodkov, zdaj pa še to … televizor. Deklice se nejeverno spogledajo: »Televizor?« Zares? Čisto zares! Deček zapleše okoli gospoda Jave. Televizor, televizor! Prvi pri hiši. Prvi v ulici. Nikoli več ne bo šel k slinastemu

Ronnieju, k tistemu debilnemu dečku, kjer ob sredah in sobotah popoldne vsa vas gleda televizijo … če sploh dobiš priložnost, da vidiš kaj več kot njegovo ploščato glavo, kajti Ronnie vedno sedi tik pred sliko, nekaj centimetrov od stekla … Deček bi najraje takoj stekel ven, da bi vsem povedal novico. »Kdaj, kdaj?« vpraša.

»Jutri,« odgovori gospod Java.

»Jutri ga pripeljejo,« zajedljivo pripomni mama.

»Točno,« reče gospod Java, »jutri ga pripeljejo.«

»Drži se radia in časopisov.«

»Ne!« vzklikne gospod Java. »Rad bi videl, kako se te barabe premikajo, ne črno-belo, ampak v barvah, kakršen je svet.«

»Svet je čarobna krogla,« reče mama.

Popoldne naslednji dan se pred hišo ustavi luksuzni kombi. Šofer iz njega potegne veliko škatlo. Na eni strani škatle je naslikan debel možakar – razkoračen in v modrem kombinezonu –, ki na rožnati plešasti glavi z dvignjenimi rokami nese televizor. Možakar smeje kaže, kje je zgornja stran škatle. Šofer dostavnega kombija gleda veliko bolj osorno in škatlo sopihajoč privleče za gospodom Javo … skozi prepoln hodnik, mimo koles, mopedov in med kupom pripomb, »pazite na tapete in na barvo«. Ni preprosto najti primernega mesta za televizor – proč od sonca in blizu električnega stikala in udobnega stola, toda gospod Java je prestavil nekaj stvari in tako izpraznil kotiček pri oknu; polovica dnevne sobe je razmetane. Samo mizica še manjka, toda sosedje so že ponudili čajno skrinjo.

(str. 125–128)

© Adriaan van Dis, 2002
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Magdalena Tulli

V rdečem
W czerwieni

prevod in spremna beseda
Jana Unuk

136 strani
ISBN 978-961-241-215-9

Temno rdeča barva se je razcvetela na vezilnem obroču in vnesla naglo zmedo med lilije. Zdelo se je, da je ročno delo omadeževano. Štefanija se je prestrašila vrtnice, ki se je izmuznila izpod njenih spretnih prstov. Oblila jo je vročična rdečica, razparala je svilene nitke. Zračni tokovi so jih pograbili in raznesli po svetu. Nitke, poslušne elektrostatičnim silam, so se posedale po strehah vojaških vlakov in po uniformah. Vsakogar, ki je nosil na sebi nitko rdeče svile, je na vojni dohitela krogla. Preden je Štefanija izvezla vrečico z belimi lilijami, se je Kazimir vrnil po železnici, prost vseh skrbi, z rdečo nitko, vpleteno v lase, v podolgovatem zaboju, zabitem z žeblji.

Ciemna czerwień rozkwitła na tamborku i wniosła nagły zamęt między lilie. Robótka zdawała się splamiona. Stefania zlękła się róży, która wymknęła się spod jej zręcznych palców. W rumieńcach gorączki wypruła jedwabne nitki. Prądy powietrzne porwały je i rozniosły po świecie. Posłuszne siłom elektrostatycznym, nitki osiadały na dachach pociągów wojskowych i na mundurach. Każdego, kto nosił na sobie strzęp czerwonego jedwabiu, dosięgła na wojnie kula. Nim Stefania dokończyła saszetkę z liliami, Kazimierz wrócił koleją wolny od trosk, z czerwoną nitką wplątaną we włosy, w podłużnej skrzyni zabitej gwoździami.

Roman V rdečem prikazuje zgodovinsko usodo mesta, alegorično poimenovanega Šivi, kakršna se je mogla odigrati samo kje v vzhodni ali srednji Evropi. Pred našimi očmi se v viharnem tempu zvrstijo različne epohe, ki so zaznamovale ta konec sveta v prvi polovici prejšnjega stoletja, in vsaka je predstavljena s sebi lastnimi literarnimi sredstvi. V tej kroniki fiktivnega mesta ob mrzlem morju pisateljica namreč iskrivo preigrava različne literarne konvencije, od družinske sage in naturalističnega pa vse do modernističnega romana, in jih spreminja v bleščečo igro, v kateri se ne odreče niti fantastiki in groteski, čeprav vseskozi pripoveduje o čisto konkretnem kraju in času, Poljski, ki se prebija skozi pasti in nesreče 20. stoletja: od švedske okupacije do nemške zasedbe in prve svetovne vojne, vse požirajoče inflacije po njej in kratkih, norih tridesetih let zabave in kabareta.

Dejanje romana spremljamo skozi filter rdečine – ta se vztrajno širi od prvih, na videz nedolžnih nitk rdeče svile z dekliške vezenine, ki prikličejo smrt nestanovitnega ljubimca, do soja požara druge svetovne vojne, ki na zadnjih straneh pogoltne romaneskni svet. V ozadju plesa zgodovine tli še pritajeni obup, ki ga budi intimna človekova usoda, jalovost njegovih želja in hrepenenj ter obsojenost na trpljenje. Junaki knjige, ki se razpreda »v rdečem«, barvi trpljenja in strasti, ne morejo okusiti srečne človeške usode; zaman hrepenijo in si želijo, zaman se pehajo in kopičijo bogastvo – nič od tega jim ne more prinesti sreče. Ne na tem in, kot bi se zdelo, niti na onem svetu, saj jih, kot Loomovo edinko Milko, nezadoščenost žene, da še po smrti kakor duhovi množično oblegajo strani romana.

© Jacek Piotrowski

Magdalena Tulli

Magdalena Tulli, rojena 20. oktobra 1955 v Varšavi, sodi v tisto generacijo poljskih pisateljev, ki danes tvori jedro sodobne poljske proze in jo poljska literarna kritika pogosto poimenuje tudi generacija BruLiona, čeprav teh pisateljev ne druži nobena skupna usmeritev, kvečjemu nekatere najsplošnejše poteze, kot sta upor proti romantičnemu modelu literature ali odvrnitev od metafizike in angažmaja v literaturi. Magdaleni Tulli med njimi nedvomno pripada mesto mojstrice sloga, avtorice kompozicijsko dovršenih del, za katera je značilna visoka stopnja jezikovne organizacije ter velika mera intertekstualnosti in metaliterarnosti. Pisateljica brez oklevanja secira in razgalja mehanizme pisanja.

Svojo prvo knjigo proze, Sanje in kamni (Sny i kamienie), je objavila leta 1995 in zanjo še istega leta prejela ugledno nagrado Sklada Kościelskih. Sledili so ji še romani V rdečem (W czerwieni, 1998), Kolesje (Tryby, 2003) in Motnja (Skaza, 2006). Skupaj s sociologom in publicistom Sergiuszem Kowalskim je izdala knjigo Namesto procesa: Poročilo o sovražnem govoru (Zamiast procesu. Raport o mowie nienawiści, 2003). Prevaja iz romanskih jezikov, med drugim je prevajalka Marcela Prousta, Itala Calvina in Fleur Jaeggy. Leta 2007 je za opus svojih štirih knjig prejela posebno literarno nagrado Gdynia. Pisateljica živi in ustvarja v Varšavi.

Vsakoletni praznik, ki so ga proslavljali z bučno zabavo na trgu in s plesi v salonih, je Loomu prinesel slovesni dolgčas goveje juhe in kosa mesa s hrenom na slavnostnem obedu mestnega sveta, v katerem je sedel že od pamtiveka. Medtem ko so mu pripravljali črni frak, si je njegova hči Milka s sobaričino pomočjo oblekla plesno obleko in je zdaj čakala na sani, ki bi jo morale odpeljati na sprejem s plesom, naravnost v objem Kazimirja Krasnowolskega – ali pa mogoče Augustusa Strobbla? »Embarras de richesse, de richesse, de richesse,« si je popevala in se grabila za srce, ki ji je tolklo kot noro. Tekala je zdaj k ogledalu, zdaj spet k oknu, dokler se ji ni od sreče in nemira zvrtelo v glavi.

Končno so se sani pripeljale in Milka naj bi že sedla vanje, ko je iz Gardistične ulice pritekel Kazimirjev veseli purš in se pred Loomovo hišo zaletel v melanholičnega služabnika Augustusa Strobbla, ki je prihitel iz Tovarniške. Oba hkrati sta se ustavila pred Milko in mečkala kapi v rokah, pod suknjo na prsih pa sta imela skriti z okroglo pisavo mladega Strobbla in z oglato Krasnowolskega popisani pisemci in nista vedela, kaj bi z njima, ker jima je bilo obema naročeno, naj ju izročita skrivaj. Zato sta dvignila pogled k angelčkoma, ki sta krasila pročelje hiše.

»Gospodična!« sta poskušala prevpiti drug drugega. »Gospodična!«

Glasovi se dvigajo v zrak lahni kakor peresca, toda včasih je že to dovolj, da sproži okrušen kamen. Rog izobilja Loomovih je zdrsnil iz prhkih ročic angelčkov, ki sta ga pridrževala že sto let. Povlekla ga je lastna teža, da je zletel navzdol in prekrižal vse načrte.

Tresk je presenetil Sebastijana Looma pred ogledalom, kjer si je ravno zapenjal ovratnik. Nemudoma so poslali po zdravnika. Loom ga je čakal pri Milkinem vzglavju in si mašil ušesa, da ne bi slišal godbe na pihala. Pred hišo se je zbrala množica, naokrog so tekali otroci s kot kamen trdimi, s sladkorjem

oblitimi medenjaki v lepljivih rokah. Preden se je visoko zgoraj, pod svodom ledenega neba, razpršil ognjemet, je doktor onkraj slehernega dvoma ugotovil, da Milkino srce ne bije več. Ona sama je to vedela že najmanj četrt ure.

»Saj to sploh ni pomembno,« si je ponavljala in si želela samo eno – čim prej odhiteti na ples. Toda sani so se že zdavnaj odpeljale in namesto Milke ponesle s seboj čudaško novico. Loom ni maral niti slišati za ples. Zgrabil je zdravnika za laket in ga odvlekel na hodnik.

»Kaj ji je?« ga je šepetaje vprašal.

»Srce se je zaustavilo kot pokvarjena urica,« je rekel doktor in skomignil z rameni. Nič več ni vedel, udarec ni pustil sledu, niti ena sama kaplja krvi ni umazala lepih kodrcev. Loom se je nemirno dotaknil lastne ure, ki je imela zlat pokrovček in je zelo glasno tiktakala v levem zgornjem žepku telovnika.

»Prosim vas, doktor, napravite vse, kar je v vaših močeh,« je rekel čez hip, potem ko je zajel zrak, z roko na tem zgornjem žepku, iz katerega je visela zlata urna verižica. »Saj je vendar zmeraj upanje … če so le sredstva …«

Doktor je odkimal. »Za vse je zdravilo, samo za smrt ga ni,« je ponavadi govoril svojim bolnikom in pobliskaval s stekli naočnikov. Medicina za Milkine težave ni poznala zdravila. Zato je snel naočnike z nosa, zajel sapo in Loomu izrekel sožalje.

Sožalje! Mar se ni Milka odpravljala na ples? Vendar je doktor to okoliščino, v njegovih očeh postransko in nebistveno, pripisoval pomanjkljivi vzgoji, kakršne je bila deležna Loomova hči, razvajena edinka. V podobnih primerih je pojav, imenovan mrliška otrplost, rigor mortis, kmalu opravil s kapricami. Če gospodična ni pokazala dovolj značaja, da bi v poslednji uri spoštovala zakon in običaj, če se je na vso moč oklepala življenja, bi jo omenjena otrplost morala obvaro-

vati pred kompromitacijo, morala bi ji pomagati stisniti zobe in oditi comme il faut. S togostjo je mogoče nadoknaditi pomanjkanje poguma. Doktor je priporočal popoln mir, tišino, pridušeno svetlobo. Potem se bodo želje ohladile in stanje normaliziralo. Milka je to sprejela z jeznim začudenjem. Torej naj bi poslej shajala ne le brez bitja srca, ampak tudi brez plesov?

»Ne, ne in ne!« je kričala in cepetala z nogami.

(str. 12–14)

© Wydawnictwo W. A. B., 1999
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Gonçalo M. Tavares

Jeruzalem
Jerusalém

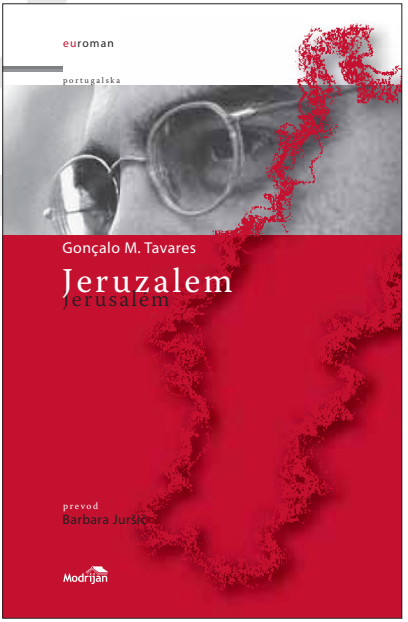

prevod in spremna beseda
Barbara Juršič

232 strani
ISBN 978-961-241-216-6

Material, iz katerega so čevlji, je izurjen za uboganje, o tem ni dvomila. Ubogajte, čevlji, je zamrmrala Mylia z naivno sprijenostjo. Kako se snovi že takoj na začetku ločijo na tiste, ki se premikajo naprej z močjo lastne volje, in one, ki čakajo s statično ubogljivostjo (in v tem se razlikujejo kot nekateri ljudje)! Čevlji so bili ena sama poslušnost, bedna sužnost, v tistem trenutku ji je šlo ob njih na bruhanje; servilnost teh materialov v odnosu do človeka. Noben pes ni tako servilen kot te snovi.

O material de que são feitos os sapatos é treinado para obedecer, sobre isso não tinha dúvida. Obedeçam sapatos, murmurou Mylia, com uma perversão ingénua. Como as substâncias se separavam logo à partida entre as que avançavam com a vontade própria e as que esperavam com obediência estática (e nisso dividiam-se como alguns homens!) Os sapatos eram a obediência pura, a escravidão mesquinha, enojavam-lhe naquele momento; a sabujice destes materiais em relação ao homem. Nenhum cão é tão sabujo como estas substâncias.

Kaj vse se skriva v nas? To je vprašanje, na katero skuša odgovoriti Tavaresov roman Jeruzalem. Pisatelj se v njem, s ponekod prav kirurško natančnostjo, prebija skozi vse, najtemačnejše in tiste svetlejše okljuke človekove duševnosti. Dogodki se v Jeruzalemu odvijajo znotraj in zunaj psihiatrične ustanove Georg Rosenberg, ki je podobna totalitarni instituciji. Odnosi med osebami – duševno in telesno bolno Mylio in njenim možem ter zdravnikom Theodorjem Busbeckom, med prostitutko Hanno in prizadetim veteranom Hinnerkom, ter drugimi – so zaznamovani z nasiljem, bolje rečeno, s silnostjo: Jeruzalem je namreč čustveno nabita knjiga, ki bralca posrka v svoj svet in ga ne more pustiti ravnodušnega. Tavares raziskuje človekove strahove, ki sprožijo nasilnost. Izhodišče je pravzaprav poskus razumevanja zla: ena od osrednjih oseb, zdravnik Busbeck, namreč dela raziskavo o tem, ali se groza skozi stoletja zmanjšuje ali narašča. Svojo ugotovitev bi rad strnil v graf; in vendar se boji, da bo njegov graf razkril ustaljenost groze, ki bo pokopala vse upanje na napredek.

Roman uvršča Tavares v svojo tetralogijo tako imenovanih Črnih knjig (črne so tudi naslovnice izvirnih izdaj). Naslov romana simbolizira nekaj večnega in silnega, kar presega časovne okvire, tako kot so vprašanja, povezana s človeško vrsto, večna in se z njimi ubadamo od vsega začetka.

© Pedro Sottomayor

Gonçalo M. Tavares

Gonçalo M. Tavares, rojen leta 1970, je avtor mlajše generacije portugalskih piscev. Od svojega enaintridesetega leta objavlja knjige kot po tekočem traku. Romani Tisti moški: Klaus Klump (Um homem: Klaus Klump, 2003), Stroj Josepha Walserja (A Máquina de Joseph Walser, 2004), Jeruzalem (Jerusalém, 2005) in Naučiti se moliti v dobi tehnike (Aprender a rezar na era da técnica, 2007) tvorijo nekakšno tetralogijo »črnih knjig«, imenovano Kraljestvo. V zvezkih, imenovanih po njegovih priljubljenih pisateljih – Gospod Valéry (O Senhor Valéry, 2002), Gospod Henri (O Senhor Henri, 2003), Gospod Juarroz (O Senhor Juarroz, 2004), Gospod Brecht (O Senhor Brecht, 2004), Gospod Calvino (O Senhor Calvino, 2005), Gospod Kraus (O Senhor Kraus, 2005), Gospod Walser (O Senhor Walser, 2006) –,je mladi pisatelj zbral svoje duhovite in kritične domislice. Tavares je izdal tudi zbirko kratkih zgodb Voda, pes, konj, glava (Água, Cão, Cavalo, Cabeça, 2006), ob tem pa še številne eseje, pesniške zbirke in gledališke igre. Zanimajo ga tudi povezave z drugimi vejami umetnosti. Za njegovo delo je značilna zvrhana mera ustvarjalnosti, poezija in filozofija se mešata v neločljivo celoto, fikcija pa zlahka prehaja v esej.

Tavares je bil nagrajen doma in v tujini, njegov občudovalec je tudi Nobelovec José Saramago.

Govori Gada. Ima petnajst let.

Prihajam sem in odhajam od tod. Odprejo me kot vrata in me zaprejo. Enajst let so me operirali. Sedemnajstkrat. V enajstih letih so iz mene naredili vrata. Odpirali so me in me zapirali. Odpirali so me in me zapirali. Tudi iz moje glave so naredili vrata.

To je Gada, ima petnajst let, brazgotino na glavi.

Nimam sence, pravi Heinrich.

Vroče je. Moški v senci drevesa kadi cigareto in močno pljune, da nič, kar je njegovega, ne bi padlo v senco. Tekmujem s svojim izpljunkom, pravi Heinrich. Da bi videl, ali je pljunek daljši od drevesne sence.

Heinrich se odmakne od drevesa in gre pod sonce, da dobi nazaj svojo senco. Vidiš, pokaže. Nisem mrtev.

Pogleda proti stopaloma in pljune proti desnemu.

Potrebujem vodo, gospa, pravi Heinrich. Vendar pa tam v bližini ni nobene gospe.

Ima vročino in hoče razbiti steklo. Ne čutim roke, pravi Mylia. Če bom razbila šipo z roko, bom čutila roko.

Witold pravi: če ne čutiš duše, razbij šipo z dušo. Smeje se.

Duša najbrž ne razbije šipe. Roka je vajena.

Ne čutim roke, pravi Mylia.

Preštej si prste.

Pet prstov.

Vidiš, imaš vso roko.

Manjka roka, pravi Mylia.

Dva moška jo zgrabita. Mylia razpre in skrči desno dlan na desetine krat.

Pometam hotel, pravi Marksara.

Hotel je umazan, v njem so drobtine in moški. In tercijalke.

Pometam hotel. Poln je moških, pravi Marksara. In tercijalk.

Moški veliko kadijo.

Kar naprej pometam, pravi Marksara.

Sem so me zaprli, da mati ne bi gledala, kako umiram.

Johana pravi, da razume.

Mati ne sme gledati hčerke, kako umira.

Johana reže prste na rokavici, da jo bo potem popravila z volneno nitjo.

Tako rešujem prste, pravi v smehu.

Nima škarij. Prste rokavice trga tako, da jih močno zagrabi, potem pa jih vleče z zobmi.

Moja mati je imela močne zobe, pravi Johana.

Sem so me zaprli, da ne bi videla mojih zob.

Mati me je zaprla sem.

Marko ves dan gleda televizijo. Od trenutka ko vstane, dokler ne gre spat. Nihče ga ne spravi od tam.

Lahko se zgodi kar koli, pravi.

Ima klobuk.

Pravi, da mu klobuk proizvaja živce v glavi. Vendar se noče razkriti.

Izumlja živce v glavi, pravi o klobuku.

Klobuk ni težak, pravi, ko ga ponuja.

Kdor si nadene klobuk, ne bo padel.

Nihče ne sprejme klobuka. Spet si ga povezne na glavo.

Oče mi ga je dal, ko sem praznoval petnajsti rojstni dan. Majhen je.

Moški skloni glavo in zajoka.

Ima številko 53 na majici in je slaščico.

Sem Martha.

In zelo suha.

Martha pravi: sem zelo suha.

Pokaže na številko 53 na majici.

Trikrat sem bila srečna, pravi Martha.

Ko me je mati pustila, da sem se igrala na vrtu.

Potem me je mati pripeljala sem. Mislila sem, da je igra.

Spodaj se vidijo ključnica, kosti suhljatih nog.

Mati je govorila, da me v obleki nič ni.

(str. 65–67)

© Editorial Caminho, SA, Lisboa, 2005
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Florin Lăzărescu

Naš posebni poročevalec

Trimisul nostru special

prevod
Aleš Mustar

spremna beseda
Lidija Dimkovska

200 strani
ISBN 978-961-241-217-3

Ni da bi govoril, predstavo, kateri je bil priča, bi lahko nekako tudi režiral. Svatba homoseksualcev, slikarska razstava v norišnici, naturalizirani črnec iz Gabona, prvoborec vseh, ki so ›ponosni, da so Romuni‹ – le kaj je lahko bolj navdušujoče od resničnosti! Nikoli si ni bil sposoben izmisliti (čeprav novinarji to počno) kaj hujšega, kot je bilo v resnici. In potem je vprašanje, ›katera resničnost‹, ali kot pravi glavni urednik: »Resničnost ustvarjamo mi!«

Nu-i vorbă, îi plăcea spectacolul la care asista şi pe care, într-un fel, putea să-l şi regizeze. O nuntă de homosexuali, o expoziţie de pictură la spitalul de nebuni, un negru din Gabon naturalizat, partizan al ›mîndriei de a fi român‹ – ce poate fi mai fascinant decît realitatea? Niciodată nu a fost în stare să inventeze (deşi practica asta la ziar) faze mai tari decît cele oferite de realitate. Apoi, »care realitate?«, vorba redactorului-şef. »Noi facem realitatea!«

Prozi Florina Lăzărescuja se pozna, da je njen pisec vešč televizijskega medija, zato se tudi Naš posebni poročevalec bere kot nekakšen mnogoplasten, toda neizprosen voajerski zapis ›očesa kamere‹, ki ob spremljanju notranjega sveta glavnega ›junaka‹ nenehno pogleduje še po sodobnem zunanjem svetu romunske stvarnosti. To je stvarnost postrevolucionarnega okolja, ki je družbo po strmoglavljenju totalitarnega Ceauşescujevega režima leta 1989 izpljunilo v neznosni vakuum, črno luknjo niča, tam pa so po njej neusmiljeno planile vsakovrstne pošasti, od hrupne amerikanizacije do nič manj glasnih ciganskih predstavnikov dna družbe, od privzdignjenega bibličnega krščanstva do rahlo izgubljenega arabskega terorizma, vse pa s primesmi huronskega cinizma, sarkazma in samozadostne banalnosti.

Osrednji lik pripovedi je nekdanji ›divjak s Karpatov‹ in nato (rumeni) novinar Antonie, ki v želji po intervjuju zaman čaka predsednika države v cerkvi, kjer naj bi bil pogreb ›velikega novinarja‹. Namesto njega prispe arabski terorist, ki želi v romunski krščanski cerkvi razstreliti ›zahodnjaške svinje‹ (resnici na ljubo bi te ›svinje‹ še kako rade bile zahodnjaške, a so samo navadne romunske …). Antonie pohiti na kraj pravega pogreba, in medtem ko se prebija proti predsedniku, ga prestrežejo njegovi varnostniki, ki nerodnega novinarja zamenjajo za terorista in ga rutinsko nevtralizirajo. Zdaj se začne njegovo potovanje skozi oranžen tunel, po katerem hodi ›med življenjem in smrtjo‹ in z najrazličnejših (televizijsko zrelih) perspektiv podoživlja svoje življenje in življenje svojega okolja.

Besedilo odlikujejo vrhunski dialogi, ki s svojo neposrednostjo čudovito slikajo nepolepšano, iluzijsko podobo življenja, ›kakršno je‹; izmenjujejo se z mojstrskimi pasusi pripovednega suspenza. Osnovna drža romana pa je nebrzdana satira, neizprosen humor, ki izvablja iz bralca tisti tip smeha (krohota), ob katerem se otipljivo zave (tragične) resnosti Lăzărescujeve režije, pardon, pisave.

© Editura Polirom

Florin Lăzărescu

Florin Lăzărescu (rojen 28. marca 1974 v Doroşcanih blizu Iaşija) je romunski prozaist, novinar in scenarist. Njegov pisateljski prvenec je bila zbirka kratkih zgodb Omelovo gnezdo (Cuiburi de vîsc, 2000), sledila je še ena prozna zbirka (v digitalni obliki) Šest načinov, kako si zapomniš konja (Şase moduri de a-ți aminti un cal sau şase povestiri, 2003), nato pa romana Kar vemo o pandah (Ce se ştie despre ursul panda, 2003) in Naš posebni poročevalec (Trimisul nostru special, 2005), s katerim je leta 2006 zasedel drugo mesto na tekmovanju za veliko nagrado za vzhodnoevropsko literaturo na Dunaju. Poleg tega je s številnimi avtorskimi prispevki sodeloval pri skupinskih antologijah.

Lăzărescu je ustanovni član tednika Kulturna priloga (Suplimentul de cultură), že od leta 2003 pa na svoji spletni strani http://lazarescu.reea.net/ piše blog. Sodeluje z mnogimi romunskimi kulturnimi in literarnimi revijami, kot so Dilema Veche, Observator cultural, Ziarul de duminică, Şapte seri, Timpul, Contrafort in Vatra. Napisal je scenarij za kratki film Svetilka s klobukom (Lampa cu căciulă) režiserja Raduja Judeja; za to delo je leta 2005 prejel prvo nagrado nacionalnega scenarističnega natečaja, film pa je zmagal na več mednarodnih festivalih (Montpellier, Cottbus, Bilbao, Sundance). Florin Lăzărescu je tudi eden od scenaristov za romunsko satirično risano serijo Animat Planet Show.

»Nlp-jiiiiii! Nlp-jiiiiii! Kje se skrivate? Le čakajte, da vas s kolom po glavi.«

Antonie je trepetal od groze in čakal, da ga vsak trenutek požre kdo ve kakšna žival, ki ga bo zbila na tla, ali pa ga počasi razkosajo čekani nezemeljskih bitij, ki so zavzeli Zemljo.

Gotovo ni bil medved, saj medved ne sveti kakor kresnička. Kakorkoli se je še pred nekaj trenutki zdela kmetova domneva neverjetna, pa je obveljala. Neka bitja, ki so prišla z NLP-jem – nlp-ji, kot jim je rekel –, so se spustila sredi trave in pogoltnila kmeta.

»Guspot poročevalec! Guspot poročevalec!« se je iz teme zaslišal krik gonjača nlp-jev.

Antonie je v glavi ocenjeval, kakšna je možnost, da bi Nezemljani lahko posnemali kmetov glas, da bi ga zvabili k poletu. A je vseeno spoznal, da nlp-ji nimajo od kod vedeti, da je deset metrov stran v travi skrit poročevalec.

»Kaj je?«

»Ujel sem jih!«

»Koga?« je kričal Antonie in vstal iz trave.

»Kako, koga? Nlp-je!«

»Kako veš, da so nlp-ji?«

»Pridi, da ti pokažem, kakšni so. Ne govorijo našega jezika. Nekaj momljajo v svojem jeziku. Daj, reci jim kaj!«

»Kaj, ali misliš, da znam njihov jezik?!«

Antonie se je negotovo približal. Tudi če bi Nezemljani govorili njegov jezik, se mu še sanjalo ni, kaj bi jih vprašal. Ustrašil se je ob misli, da lahko komunicirajo s pomočjo telepatije že ob prvem stiku z dvema človeškima bitjema in da napadejo prvo uporniško pojavo, ležečo na tleh, ki je v stanju, da ti raztrešči bučo zaradi pesti trave, in drugo, ki nič ne misli, prav tako.

Nlp-ji so ležali z obrazi na zemlji in cvilili:

»*Don't hurt us! Please don't hurt us!*«

Hvala bogu, da so znali vsaj angleško.

»Tiho!« je kričal kmet, ki se mu je v rokah nad glavo tresel kol. »Ne boste se zaman shladili, saj vas tako ali tako noben hudič ne razume!«

»*Relax!*« je rekel Antonie. »*Nobody is going to hurt you. You may stand up. Lighten up your faces!*«

»Mamica, guspot poročevalec, kaj ste se že naučili njihovega jezika?«

Napeta telesa so se sprostila.

»*OK, sir. We'll stand up. But please tell this son of Dracula to cool down.*«

Antonie je kmeta prosil, naj spusti kol.

Tujci so vstali, prižgali svetilke in osvetlili svoje obraze. Imeli so čisto človeški videz, razen uhanov v nosu in glav, ki so bile po sencih obrite, na vrhu pa so rasli zeleno pobarvani grebeni. Ko jih je kmet zagledal, od groze ni mogel ustaviti tresenja rok, stopil je dva koraka nazaj, spet dvignil kol in Antonieja vprašal:

»Od kod, hudiča, pa so se vzeli?!«

Poročevalec mu je rekel, naj bo miren in naj ne dela naglih gibov.

»*Where are you from, my friends?*«

»*We're German people, sir! We're tourists.*«

Antonieju je srce spet začelo normalno biti.

»Niso nlp-ji, nemški turisti so.«

Kmet jih je nezaupljivo pogledal.

»Čisto zares?«

»Verjemi mi na besedo!«

»Če ti rečeš, ti verjamem, čeprav niso preveč podobni Nemcem. Ne bi rekel, da so nlp-ji Nemci! Po pravici povedano, po govoru in videzu sodeč se mi ne zdijo z Zemlje. Vprašaj jih, zakaj so mi poteptali travo.«

»*What on Earth are you doing here in the middle of the night? What are you looking for?*«

»*Generally speaking we are artists of crop signs. But here in Romania, we're looking for Dracula. We got scared to death. We thought you might be his servants. Are you?*«

»Nobenih težav, človek!« je Antonie pojasnil kmetu. »Bedaki, ki iščejo Drakulo.«

(str. 132–135)

© Editura Polirom, 2005
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Dušan Mitana

Moje domače pokopališče

Môj rodný cintorín

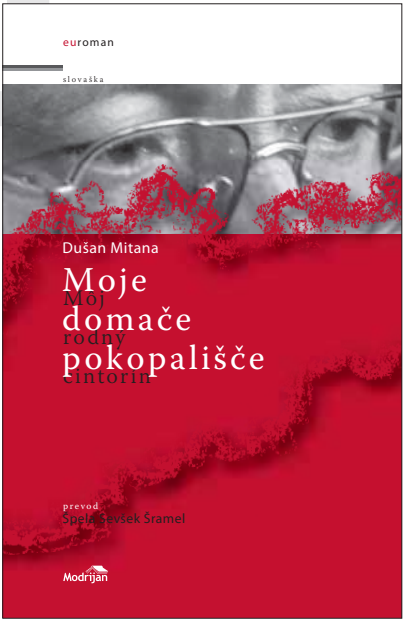

prevod in spremna beseda
Špela Sevšek Šramel

184 strani
ISBN 978-961-241-218-0

Grobar je ponosno ukazal: »Mama, prnes vina!« Misel na zaslužek, ki se je obetal, mu je povrnila zdravo samozavest družinskega poglavarja. Mama je prinesla vrč ribezovega vina in dva kozarca: za sebe in za atija. Tudi dedo je hotel pristaviti svoj piskrček, pa ga je mama zavrnila: »Si se ga že pri Fidibusu nažlampal.«
Dedo, prefrigani lisjak, se ji je priliznil: »Čera, pa ja veš, da mi to škodi. Če mi daš pit, bom prej hin, boš mela manj skrbi.«
»Če bi vedla, da te to ubija, bi ti dala poln sod za požlampat, ampak dohtarji se mogoč motijo. Sam še pijača te drži pokonc.«

Hrobár dôstojne prikázal: »Mamička, dones víno!« Istota budúceho zárobku mu vrátila zdravé sebavedomie hlavy rodiny. Mamička priniesla fľašu ríbezľového a dva poháre: pre seba a pre tatka. Dedo sa tiež domáhal svojho dielu, ale mamička ho odbila: »Už si sa nacical u Fidibusa.«
Dedo, fiškus, sa jej zaliečal: »Cérenka, ved vjéš, že mi to škodzí. Daj mi vypit, aspom skvór otrčím kopytá a budeš mat menéj staroscí.«
»Keby som vedzela, že ta to zabíja, tak ti dám vylochnit plný súdek, ale dochtori sa tuším mýlá. Teba len ten trúnek drží na nohách.«

Svet, ki ga Dušan Mitana opisuje v romanu Moje domače pokopališče, je slovaško podeželje sredi petdesetih let 20. stoletja, predstavljeno skozi oči dvanajstletnega protagonista Duška. Družina grobarjev – vsak izmed članov je predstavnik ene izmed ideologij: sin je katoličan, mati evangeličanka, najmlajši ateist, ded agnostik – se sooča z novim družbenim redom, socializmom. Srednja generacija, grobar in njegova žena, je največkrat osmešena zaradi svoje preprostosti – grobar nikakor ne poskuša dojeti omejenosti družbenega sistema, zadostuje mu obrt, ki jo je prevzel od očeta, vse znake napredka in tujega pa vnaprej zavrača. Karakterizacija je še poudarjena na jezikovni ravni, saj govori izključno v narečju in se tega niti ne zaveda. Mlado generacijo zastopata brata Servacij in Pankracij oziroma Dušan. Če je starejši Servacij prav tako neumen kot njegov oče, je vendarle izajdljiv, v okviru možnosti se odloči prekiniti družinsko tradicijo, njegov upor je v skladu z duhom časa, namesto grobov bo kopal premog. Mlajši sin pa gre dlje, njegovo preseganje ruralnega prostora se dogaja skozi izobrazbo, dedovo šolo, branje starih knjig in prek pisanja poezije. Njegova (mladostna) intelektualna drža pa v družini ostaja nerazumljena in zasmehovana. Najstarejša generacija, dedo Eliaš, stoji med obema svetovoma. Eliaš je zagovornik tradicije, pa tudi napredka: v prejšnjem sistemu je kot župan v vas napeljal elektriko in dal postaviti šolo, zagovarja izobrazbo kot edini osebni vir moči in išče transcendenco pri vseh mogočih religijah. Zavezanost domačemu okolju, tradiciji in moralnim vrednotam njegovega duhovnega očeta Jána Maliarika izhaja iz njegovih življenjskih izkušenj v različnih družbenih sistemih, ki jih kot spomine pripoveduje mlajšemu vnuku, kar poudarja z nenehno ponavljajočo se izjavo »tu sem se rodil in tu bom umrl«.

Moje domače pokopališče je kvaziavtobiografski roman o spominu na otroška leta, v katerem spomin ne pomeni nostalgije, temveč je največkrat humoren, črni humor pa večkrat prehaja v ironijo in grotesko.

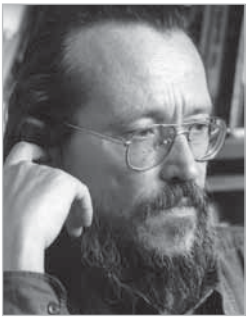

© Dušan Mitana

Dušan Mitana

Dušan Mitana se je rodil 9. decembra 1946 v Moravskem Lieskovu na severu Slovaške. Po srednji šoli je delal v tamkajšnji tovarni, potem je v Bratislavi poskusil študirati novinarstvo, pozneje pa je doštudiral filmsko in televizijsko dramaturgijo. Konec šestdesetih let je začel z uredniškim delom pri revijah Mlada tvorba in Romboid, potem pa se je odločil za poklic svobodnega umetnika. Piše tudi filmske in televizijske scenarije ter priredbe.

Mitana je predvsem mojster kratke proze. Prvencu Pasji dnevi (Psie dni, 1970) so sledili novela Patagonija (Patagónia, 1972), Nočna poročila (Nočné správy, 1976), v devetdesetih letih Slovaški poker (Slovenský poker, 1993) in avtorski izbor kratkih zgodb Prepih (Prievan, 1996), nato še Ognjeni krst (Krst ohňom, 2001). Je tudi avtor štirih romanov: od psihološkega romana z detektivskim zapletom do postmodernističnih kolažev z različnimi medbesedilnimi, samonanašalnimi in montažnimi postopki (Iskanje izgubljenega avtorja, 1991). Sredi devetdesetih je konvertiral in postal član »nevidne cerkve Kristusovega duha«. Pod imenom Dušan Krist Mitana je izdal romana Kristusova vrnitev (Návrat Krista, 1999) in Razodetje (Zjavenie, 2005).

Moje domače pokopališče (2000) izstopa iz konteksta Mitanovih romanov in se približuje predvsem kratki prozi iz začetne faze njegovega ustvarjanja.

Prisvojil si jo je, jo priznal za svojo, potem pa je nastal problem: vzeti vnukinjo k sebi ali ne? Po nekaj glasovanjih – jaz in mama sva glasovala za usmiljenje, Servacij in grobar sta bila proti, dedo se je vzdržal – je mama ukinila demokracijo in uvedla diktaturo. Na silo. Če te revice ne bomo sprejeli domov, bo tudi ona zbežala od doma in šla v samostan. Potem je predlagala tajno glasovanje (dedovo upravičeno pripombo »Čerka, pa ka bi tam s tabo?« je molče preslišala), vse skupaj je bila samo še gola formalnost, kamuflaža, parodija na demokracijo: na vseh glasovnicah je pisala ista beseda: DA. Čisto mirno bi lahko javno glasovali, z aklamacijo. Vodstvo otroškega zavoda nas je prosilo, da bi dedovo vnukinjo, ergo mojo (pol)sestrično sprejeli na »počitniško bivanje«, ker da ima probleme z dihali in ji je zdravnik priporočal spremembo okolja. Servacij in grobar sta nekaj godla, prepričevala mamo, da naše pokopališče ni poletni tabor, ustanovljen za rekreacijo pionirk z dihalnimi boleznimi in da »se lahko na dohtarje poserjemo«, sprejeta določila pa so bila tudi za njiju zavezujoča, in tako sva jo hodila po prejemu telegrama: PRIDEM V PETEK Z VLAKOM 10:45 CAKAJTE NA POSTAJI – že pet let, vsak petek, čakat na postajo. Disciplina je pomembna, tudi če nimamo za kruh, je trdil dedo: »Kdor oblube ne drži, z riti mu smrdi.«

Prišla je ob enajstih, zamujala je samo pet let in četrt ure. Grobar je ravno rekel: »Spet ni prišla, dedo pa res ni jasnovidec, pejma domov.«

»Pa ka boma šla,« sem nasprotoval v narečju, na peronu mi je bilo to še posebej všeč, čeprav ne vem, zakaj. »Počakima še kako uro, mogoč bo pa prišla.«

»Striček, jaz sem Alžbeta,« je rekla in položila velik kovček iz lepenke pred grobarjeve noge.

Že njen glas me je vznemiril; Beta je spadala med tiste vrste žensk, ki te znajo spravit ob pamet že s svojim *glasom*. Čez nekaj let je iz nje postala izredno uspešna *radijska napove-*

dovalka, ampak takrat sva bila že brezupno zaljubljena dosmrtna ljubimca – nisva se mogla poročiti, omožiti, oženiti, nad nama je visela incestna senca – kaj pa, če sva bila *zares bratranec in sestrična.*

Ampak že spet neučakano prehitevam dogodke, vrnimo se na nekdanjo železniško postajo: »Kako si me spoznala, Betka,« je vprašal grobar in pri tem ni skrival navdušenja.

»Vas se pa res ne da z nikomer zamenjati, dragi striček.«

»To pa čist gvišno ne,« je grobar ponosno dvignil svoje piščančje prsi. »Z nikomer, si slišal, Basa?« me je opozoril in si vestno zatlačil nedeljsko srajco v banduro.

Zasmilil se mi je, revček, spet je nasedel. Kot da bi bilo na svetu malo takšnih trlic: težek je bil slabih petdeset kil skupaj z obleko. Nič ne rečem, močan je bil za dva stokilska, naravnost silak. Sarkastično sem pripomnil: »Za enajstletnico zgledaš precej zdelana.« Kot lahko slutite, sem s tem hotel omajati Betino zaupanje, ampak ni mi uspelo.

»Smrkavc, šestnajst jih imam,« je izjavila, ne dam roke v ogenj, da je replika zvenela točno tako, kot jo obnavljam. Konec koncev je od takrat minilo že skoraj štirideset let, in tudi moj spomin ni popoln.

»Basa, pazi na jezik, od takrat, ko je prišel telegram, sem js znucal že pet hlač,« je rekel grobar, ki mu je bila očitno všeč predstava, da je dobri striček in ga bodo spoštovali kot svetega Bonifacija – patrona pionirk. Seveda, telegram je prišel pred petimi leti, vseeno pa se mu ni bilo treba tako prilizovati; neokusno ji je lezel v rit.

»In kje si se klatila?« sem pljunil skozi luknjo med škrbastimi zobmi.

»V poboljševalnici sem živela, pa mi ni žal. To so bili lepi časi. Pred petimi leti so me odpustili, pa sem se peljala predaleč. Lahko bi napisali, da vlaki ne stojijo več tu.«

»Čist v redu je, Beeetka,« je zablejal grobar. »Ne jezi se. Lepša si kot naša Terka.«

Potem ji je pritisnil na vsak liček slinast poljubček. Na živce mi je šel, kar je preveč, je preveč!

»Terka je naša koza,« sem pojasnil njegovo repliko.

»Ti si pa huj!«

Tega pa res nisem pričakoval. Negotovo sem vprašal: »A je to mogoče kletvica?«

Planila je v glasen krohot: »A ne razumeš po rusko, kurac mali?«

»Da te ne bom po pički,« sem izjavil s hripavim, preskakujočim glaskom, prvič v življenju sem se opogumil naglas izreči to opolzko besedo, ki so jo moji sošolci uporabljali kot naš vsakdanji kruh.

»Sam ne se tepst,« je rekel grobar in zgrabil Betin kovček. Ni maral škandalov na javnih mestih.

(str. 102–105)

© Dušan Mitana, 2000
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Jesús Ferrero

Amador ali pripoved srečnega človeka

Amador o la narración de un hombre afortunado

prevod in spremna beseda
Marjeta Drobnič

264 strani
ISBN 978-961-241-219-7

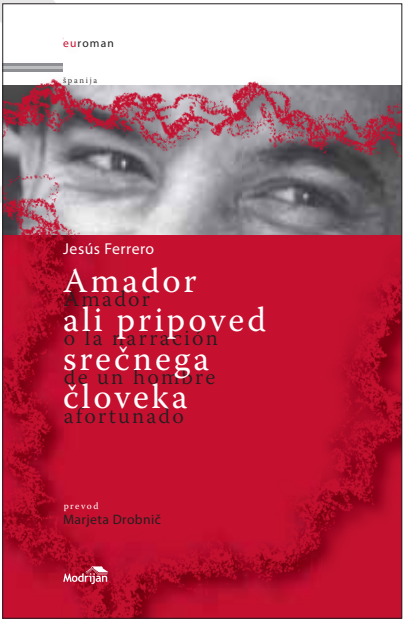

Pesti so odločale o tem, kdo bo sedel v prve klopi, od koder je bilo mogoče najbolje videti njene spodnje hlačke, ki so bile vsak dan druge barve. To je bilo presenetljivo. Zgodilo se je, da je oblekla isto obleko, istih spodnjih hlačk pa nikoli. Olac, ki nam je ponavadi zelo milo govorila o globokomorskih ribah in tihem svetu v morskih globinah, je vedela, kakšno gorečnost v nas povzročajo njene noge, pa se je delala neumno, ko je videla, kako so klopi pred katedrom natrpane kot vozila na križišču, ki so obtičala v prometnem zamašku.

Había puñetazos por ocupar los primeros pupitres, desde donde mejor se veían sus bragas, cada día de diferente color. Era sorprendente. Podía repetir vestido pero nunca repetía bragas. Olac, que solía hablarnos con mucho mimo de los peces abisales y del mundo silencioso de las profundidades del mar, sabía el fervor que sus piernas provocaban en nosotros, y se hacía la tonta cuando veía todos los pupitres apelotonados ante la tarima, como vehículos en un cruce colapsado.

Ferrerovo delo Amador ali pripoved srečnega človeka nam že s svojim naslovom daje slutiti, s kakšnim likom se bomo v njem srečali. Avtor je ob izidu romana izjavil: »Bil sem sit preobilja nezadovoljnih, obupanih junakov, ki gojijo zamero do sveta.« In res se Amador precej razlikuje od književnih junakov, ki mukoma preživljajo »prekletstvo« in »razbolelost«. Prav zaradi njegovega vedrega značaja je delo med bralci zbudilo zavidljivo veliko zanimanja in dobilo lepo število odličnih kritik.

Amador ljubi življenje takšno, kot ga doživlja, navzlic vsem nesrečam in bedi, ki mu jih je namenilo nebo, zase meni, da je rojen pod srečno zvezdo. Bralci smo do njegovega pogleda sprva skeptični. Rodi se v zaporu, živi po revnih delavskih okoljih, pri sorodnikih, ki jim je deveta briga, v popravnem domu in dolgočasnih predmestjih. Njegovo prijazno, pozitivno tolmačenje dogodkov imamo lahko za obrambni mehanizem, ki mu pomaga preživeti.

Medtem ko ga usoda nosi po evropskih mestih, kot pravi *pícaro* iz španskih potepuških romanov poroča o svojih življenjskih izkušnjah, prijateljstvih, erotičnih pustolovščinah, iskanju ljubezni. V vseh okoljih se, čeprav večinoma povsod priseljenec, dobro počuti in družbo ter odnose v njej vseskozi opisuje na prostodušno satiričen način (posebno zabavne so v tem pogledu »pariške« epizode, v katerih nastopata francoska filozofa Belsair in Furais). Temu, da ostane do konca pripovedi zvest svojemu prepričanju, pa ne botrujejo njegova naivnost, plehkost ali neumnost; kajti skozi puščave sestradanosti ga vodi občudovanja vredna sla po življenju.

© Luis Miguel Palomares

Jesús Ferrero

Jesús Ferrero, španski romanopisec, pesnik, dramatik, esejist in publicist, se je rodil 30. decembra 1952 v Zamori. Leta 1981 je objavil svoj prvi roman Bélver Yin, ki ga obravnavajo vsa španska literarnozgodovinska dela in o katerem je dobršen del tedanje kritike menil, da pomeni rojstvo novega španskega romana; zanj je prejel tudi nagrado mesta Barcelone. V poznejših delih – najbolj znana so Opium (1986), Dopplerjev efekt (El Efecto Doppler, 1990), Lady Pepa (1988), Alis Divji (Alis el Salvaje, 1991), Kraljestva v spopadu (Los reinos combatientes, 1991) in Skrivnost bogov (El secreto de los dioses, 1993) – se avtor ni odmaknil ne od poudarka na zgodbi ne od značilnih daljnih ali domišljijskih prizorišč. Zasnoval pa je tudi posebnega junaka, ki je neodvisen in deluje v svojem okolju nenavadno.

Ferrero je za svoja dela, tudi poezijo, prejel veliko nagrad. Po Amadorju je napisal še vrsto romanov, denimo Zadnjo gostijo (El último banquete, 1997), Trinajst vrtnic (Las Trece Rosas, 2003) in Angele iz brezna (Ángeles del abismo, 2005), omenimo pa še zanimivost, da sta skupaj s Pedrom Almodóvarjem napisala scenarij za enega prvih režiserjevih filmskih uspehov Matador (1986).

Vse šolsko leto jo bom gledal, dokler je nekega avgustovskega popoldneva ne bom nagovoril na izhodu iz šole v rezervatu, kjer se pripravlja na še tri neizdelane izpite, in rekel ji bom, da se mi zdi zelo lepa in da bi jo, če je ne moti, malo pospremil. Mónica bo zmignila z ramami, potem pa prikimala. »Ali veš, da imam avto?« jo bom vprašal.

»Koliko si star?«

»Osemnajst,« bom odgovoril, čeprav bom svoji pravi starosti dodal dobro leto.

»Lažeš; ne moreš jih imeti več kot šestnajst …«

»Osemnajst jih imam.«

»Ne verjamem ti,« bo vztrajala.

»Poglej,« ji bom rekel, »svet je bil do mene zelo krivičen, to ti resno povem … Ko sem bil majhen, sta starša mislila, da sem duševno zaostal … Lagala sta kot prasca … Ja, težko se mi je bilo učiti, ampak zaradi njiju se mi je čisto zablokiralo … Zato sem začel hoditi v zadnje triletje osnovne šele pri trinajstih letih … Mislijo, da sem Sju, ki ima zelo malo v glavi, ampak motijo se. Pa tudi, ker imam obraz tako zelo otroški … Vse to ti govorim, da bi ti povedal, Mónica, da sem osemnajstletni Indijanec in da se lahko že jutri, če hočeš, zapeljeva en krog v mojem citroënu.«

Mónica me bo osuplo pogledala in mi, preden bo stopila skoz vhod svojega doma, rekla: »Ali veš, da si precej nenavaden Sju?«

Naslednji dan bom vzel stricu avto in se z njim prikazal pred vhodom v šolo, počutil se bom kot Sju z novim dirkalcem in veliko ognjene vode v telesu. Tako zadovoljen bom, da bom začel kričati kot vojščaki na pašnikih, ko se poženejo v dir proti karavanam bledoličnikov.

Videl bom Mónico, kako bo prišla iz razreda, in sledil ji bom po aveniji Caballo Loco. Zavrl bom tik ob njej in ji rekel: »Greš noter?«

»Ne vem …«

»Zakaj pa ne? Ne smeš zavrniti takšne priložnosti, Mónica. Še malo, pa se bo začela skrivnostna, čarobna turneja … To je vabilo, ki ga ne moreš zavrniti. Vseeno je, če nimaš vozovnice. Peljal te bom zelo daleč. Ničesar drugega si ne želim. Umiram po tem, da bi te peljal. Ali ne vidiš?«

Mónica bo planila v smeh. Vstopila bo v citroëna in mi z začudenim obrazom rekla: »Pa zdaj?«

Začel bom pospeševati. Zelo strastno naju bo opazovati že v predmestju rezervata, kako voziva po bližnji cesti. Mónica bo pojačala glasnost radia, in medtem ko bom vozil, se bo zadovoljila s tem, da bo s hupanjem sledila ritmu nekaterih pesmi. Pi-bip, mm, pi-bip. Nekdanja ovsena polja se bodo spremenila v sončnična, bolj rumena od rumene podmornice. Šla bova naprej in rumenih polj ne bo nikdar konec. Tudi obzorje bo rumeno, čeprav se bo zgoraj rdečilo. Pospešil bom še močneje. Pi-bip, mm, pi-bip. Sončna svetloba bo postala močnejša in začelo bo deževati. Pi-bip, mm, pi-bip. Veliko zlatega dežja vzdolž ceste, občasno obrobljene z drevjem, ki bi bilo, če ne bi bilo tako modro, videti kot orehi. Potem mavrica nad širnimi, valovitimi razsežnostmi ječmenovih polj: *the golden September fields …* Septembrska zlata polja kot na razglednicah Maove Kitajske, ki zamejujejo tako živopisane oglase kot v Las Vegasu. Oglaševalski plakati za nekatere najbolj cenjene izdelke v rezervatu, ki bodo v naši zavesti puščali sledi gorečega optimizma. Kmalu bova v prvi vrsti zagledala črnega bika z velikimi testisi, še naprej kiklopsko steklenico brendija Stoletnik Terry, še naprej velike plakate Coca-Cole, registrirane blagovne znamke, in pristnega Winstona. In v ozadju, povsem v ozadju, vitki križ v dolini Valle de los Caídos, doline padlih, kjer počiva tisoče in tisoče Sjujev in Čejenov, in kjer bodo imeli pripravljeno grobnico za Sedečega bika. Pi-bip, mm, pi-bip … Pozneje se bodo vrnili mavrica, ravnice s sončnicami in povsem spredaj, najprej, rdečekožni nasmeh, ki prevzame kot nasmeh,

ki si ga bom nadel, ko bom rekel Mónici: »Ali si se že kdaj ljubila?«

»Si pijan?«

»Ne, jaz sem samo čisto nor nate, Mónica. Prisežem.«

»Ustavi v tem hipu.«

Ubogam in ustaviva se na počivališču, v senci visokega hrasta. Počivališče je rumeno in hrast je fantazmagorično zajeten. Nebo je potemnelo in polja so zadobila rumenočrn odtenek, kot odtenek rumene pri osah.

»Oprosti,« zamrmram, »mislil sem, da …«

(str. 57–59)

© Jesús Ferrero, 1996
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Torgny Lindgren

Resnici na ljubo
Till sanningens lov

prevod
Darinka Soban

spremna beseda
Mita Gustinčič Pahor

248 strani
ISBN 978-961-241-220-3

Drugo jutro je bila Madona na prvi strani časopisa. In zdaj je dobila ime, lokalni urednik se očitno ni mogel odločiti, da bi pisal o nečem, kar nima imena, saj je umetnina in vredna več milijonov kron. V naslovu se je imenovala »milijonska slika«. Vrstice o Dardelu so bile povzete po švedskem leksikonu. In vse idiotske in banalne besede, ki sem jih izrekel, in prav tako tudi Schopenhauer, vse je bilo natisnjeno. Dober članek.

Nästa morgon hade tidningen Madonnan på första sidan. Och nu hade hon fått sitt namn, lokalredaktören klarade antagligen inte av att skriva om något som inte hette någonting, hon var ett mästerverk och värd miljontals kronor. I rubriken kallades hon miljontavla. Raderna som handlade om Dardel var hämtade ur Svensk Uppslagsbok. Och allting idiotiskt och banalt som jag hade sagt, och för den delen också Schopenhauer, det fanns med. Det var en bra artikel.

Roman Resnici na ljubo je ostra satira in kritika sodobne švedske družbe, je groteskni triler in ljubezenski roman obenem. Njegov pripovedovalec in glavni junak je mirni, naivni in skromni izdelovalec okvirjev, tridesetletni Theodor. Čeprav ni nikoli obiskoval univerze, o umetnosti zelo veliko ve, kakor tudi o filozofiji in klasični glasbi. Kot deček je precej osamljen, dokler v njegovo življenje ne vstopi sosedova punčka Paula. Paula zelo lepo poje, in ko dopolni enajst let, začne zanjo in za njeno pevsko kariero skrbeti menedžer, ki ga kličejo Topstrelec. Theodorjevo in Paulino življenje gresta vsako svojo pot; Paula se preseli v Stockholm, Theodor pa ostane na vasi in skrbi za svojo delavnico. Čez nekaj let, ko je Paula že slavna estradnica, si Theodor lepega dne v dražbeni hali v Rydi ogleduje razstavljene predmete in naleti na prej neznano sliko švedskega nadrealističnega slikarja Nilsa von Dardela, ki jo kasneje poimenuje »Madona z bodalom«. Slika naredi nanj tako močan vtis, da se še isti trenutek odloči, da jo bo kupil. To dejanje sproži val drastičnih sprememb v njegovem, pa tudi Paulinem življenju …

Lindgrenova pripoved je kritika sveta, v katerem se umetnine vedno bolj vrednotijo po njihovi tržni ceni, pop kultura pa postaja nadomestilo za vero. Vrhu tega se pisatelj vseskozi ubada z vprašanji, kaj je resnica oziroma laž, kaj resničnost oziroma fikcija in kaj pristno oziroma ponarejeno. Roman Resnici na ljubo je tako večplastno in do potankosti domišljeno delo; pri branju pa moramo upoštevati tudi Lindgrenov teološki in filozofski pogled na življenje, ki sta zvezdi stalnici v njegovem pisanju.

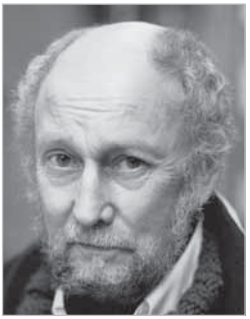

© Ulla Montan

Torgny Lindgren

Torgny Lindgren se je rodil 16. junija 1938 v vasi Raggsjö na meji med Laponsko in pokrajino Västerbotten na severu Švedske. Njegovo otroštvo in odraščanje sta zaznamovali predvsem vera in tuberkuloza. Po poklicu je učitelj, vendar je učiteljeval le do leta 1974, odtlej pa se docela posveča pisanju.

V svoji dolgoletni karieri se je preizkusil v vseh literarnih oblikah. Po debiju leta 1965 s pesniško zbirko Škarje za pločevino, orodje srca (Plåtsax, hjärtats instrument) je usmeril svojo pozornost v družbeno okolje. Značilna zanj je ironija, ki pa mu ni le literarni prijem, temveč način, na katerega lahko na eksistenco gledamo z različnih zornih kotov. Leta 1982 je zaslovel z romanom Pot kače po skalovju (Ormens väg på hälleberget), po katerem je švedski režiser Bo Widerberg posnel tudi film. V slovenščino sta bila doslej prevedena zbirka novel Lepa Merab (Merabs skönhet, 1983) in roman Čmrlji med (Hummelhonung, 1995), za katerega je prejel Strindbergovo nagrado. Pisateljeva pomembnejša dela zadnjih let so Resnici na ljubo (Till sanningens lov, 1991), Žolca (Pölsan, 2002), Doréjeva Biblija (Dorés bibel, 2005) in Norrlandski akvavit (Norrlands akvavit, 2007).

Leta 1991 je bil Lindgren izvoljen v Švedsko akademijo.

Pojavila se je, ko sem po božičnih praznikih spet odprl prodajalno. Razlagal sem ji, koliko stanejo krajine, ampak tega ji ni bilo mar; takoj je zlezla v izložbeno okno in počenila in se zagledala v Madono. Bila je majhna in okrogla, imela je svetlorumene in kuštrave lase in tako dolgo je negibno čepela, da so ji noge zaspale, ko je končno hotela vstati; moral sem jo dvigniti na sobna tla in ji pomagati, da se je zravnala. Lepo jo je bilo čutiti tistih nekaj sekund; saj se skoraj niti dotaknil nisem nobene ženske, odkar me je Maria zapustila.

Ko sem se odmaknil, je rekla:

»Če enkrat naletiš na Dardela, ga nikoli več ne moreš zapustiti. Ta strast za probleme forme. Ta umetniška disciplina. In aristokratska virtuoznost. V globlje trpljenje se je pogreznil kot kdor koli drug.«

»Ja,« sem rekel, »res je tako.«

»Jaz sem dardeljanka,« je rekla.

»Dardeljanka,« sem ponovil.

»Tako kot so drugi nietzschejanci ali wagnerjanci ali wittgensteinovci,« je rekla.

»Če je tako, potem sem jaz tudi dardeljanec.«

»Pomisli,« je nadaljevala, »da je človek lahko dovolj bolan za tako občutljivost. Čeprav bolan najbrž ni prava beseda, prej bi bila neka osnovna neozdravljivost v njegovem značaju. Ni imel izbire, moral je biti visokoleteč in opozarjajoč, od neprestane bolečine v možganih. To imam rada pri njem, to strupenost, ki je kot droga ali pijanost. Nevarno, razmišljujoče in morbidno.«

»Mislim, da razumem, kaj meniš,« sem rekel.

»Tako inozemski je bil,« je nadaljevala, »kjer koli bi se rodil in živel, bi ostal inozemski. Kot Šved je bil nesporazum.«

»Ti si umetnostna zgodovinarka,« sem rekel.

»Študirala sem umetnostno zgodovino,« je rekla in potegnila s prsti skozi lase, da so bili še bolj košati in kuštravi. »Napisala sem disertacijo o nadrealizmu na Švedskem.«

»Sveta nebesa,« sem vzkliknil. »To si ti! Sanje pod arktičnim nebom. Imam jo.«

»Ja,« je rekla. »To sem jaz.«

Primaknil sem stol in jo prosil, naj sede. Prvič v življenju sem srečal človeka, ki je napisal umetnostnozgodovinsko knjigo, to, ki jo imam na polici. Mogoče je pokazala malo presenečenja, vendar je sedla.

»Z Mörnerjevo sliko Blizu morja na platnicah,« sem rekel.

»Prava je,« je rekla. »Fantastična slika.«

»V katerem muzeju pa delaš?« sem jo vprašal.

»Na lokalni davkariji delam,« je rekla. »Za umetnostne zgodovinarje ni službenih mest.«

Nisem ji verjel, previdno sem se poskusil nasmehniti.

Tudi ona se je včasih malo nasmehnila, bil je nasmeh, ki naj bi zbrisal vse, kar sva bila do takrat govorila, tako da sva bila prisiljena pričeti vse znova.

»Ampak Madona te je prevzela,« sem rekel.

»Upam si trditi, da je to njegovo najpomembnejše delo.«

»Z davkarije so bili že prej tukaj,« sem rekel. »Neki moški, ki je imel lase počesane na Z dol na čelo.«

»Točno,« je rekla. »Jaz sem njegova šefinja. Z njegovim poročilom nismo bili niti malo zadovoljni.«

In razložila mi je, da moje prijave davka že vsa prejšnja leta niso bile zadovoljive, vendar so zamižali na eno oko, ker je šlo za tako smešno majhno podjetje; čeprav mojega načina, da prijavljam samo dve vsoti, eno za izdatke in drugo

za prihodke, pravzaprav sploh ne bi smeli dopustiti; nasprotno pa so zdaj sprevideli, da je moj promet zadobil obseg, ki zahteva izredno skrbno raziskavo in poizvedovanje. Imenovala je tudi nekatere med vsemi zakoni in predpisi, katerih bi se moral kot podjetnik držati.

»Ko takole govoriš, bi ti človek skoraj ne mogel verjeti, da si umetnostna zgodovinarka.«

»Umetnostni zgodovinarji so paraziti,« je rekla s posebnim nasmehom, »oni producirajo sam gnoj. Sploh niso zasidrani v resničnosti.«

»Kaj pa ti sama?« sem vprašal.

»To je bilo že davno,« je rekla. »Nisem dovolj razumela. Bila sem zaslepljena od vse tiste površne duhovnosti in lepote.«

»Rekla si, da si dardeljanka.«

»To je bil nekakšen korak nazaj. Presenetilo me je in zastrupilo. Zdaj se že spet dobro počutim.«

(str. 89–91)

© Torgny Lindgren, 1991
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Ali Smith

Hotelski svet
Hotel World

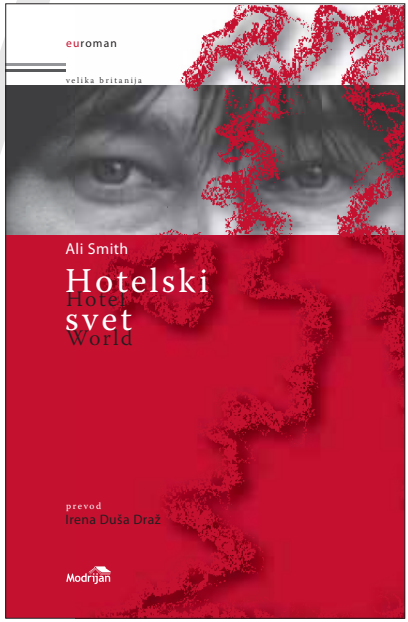

prevod in spremna beseda
Irena Duša Draž

216 strani
ISBN 978-961-241-221-0

Jezus, sta morala biti pijana ali zadeta ali kaj takega; vedela sta, kakšna umazanija se nabere na denarju, pa sta si ga vseeno vsega stlačila v usta. Imel je okus po kovini. Potem ko jo je Ade poljubil, je imel tudi on okus po kovini. Podal ji je kovanec za deset penijev v usta, noter čez zobe in s svojega jezika, naravnost na njen jezik kot hostijo pri obhajilu, obdržala ga je na jeziku, kot da se bo stopil, potem pa je odprla usta in ga vzela ven. Na njem je bila letnica 1992.

Jesus, they must have been drunk or out of it or something; they knew the dirt there is on money and they still put it all into their mouths. The taste was metal. After that when Ade had kissed her he tasted of metal too. He passed a ten pence piece into her mouth, in past her teeth and off his tongue, flat on to her tongue like a communion wafer, she held it on her tongue like it would melt, then opened her mouth and took it out. The date on it was 1992.

Dekle, ki se smrtno ponesreči, ko se za stavo spravi v kuhinjsko dvigalo hotela Global, njena žalujoča najstniška sestra, hudo bolna receptorka hotela, klošarka s stalnim mestom pred hotelom in gostja hotela, novinarka časopisnih modnih strani.

Pet ženskih likov, pet govoric, šest zgodb. Zgodbe bi bile težko bolj intimne: avtorica se potopi v svoje junakinje in brez predsodkov beleži njihove zavedne in polzavedne misli; razkrita je celo duša, ki se po smrti poslavlja s sveta. Že znano, bi utegnil kdo pomisliti – za bralca naporen tok zavesti. A bi se uštel. Pripoved je, kljub dušam, ločenim od telesa, hudo prizemljena in obenem polna prefinjenega humorja. Ni malo mest, ki bralca pripravijo do hahljanja, včasih celo v glasen krohot, ko prepoznava znane življenjske obrazce. A tudi takšna so, ko se mu naježi koža zaradi – enako prefinjene – pretresljivosti nemara celo istih življenjskih situacij. V tem duhu je Ali Smith z eno od zgodb v najstniškem jeziku in brez ločil ustvarila enega najbolj ganljivih in osebnih izpovedi žalovanja.

Knjiga iz zbirke zgodb prerašča v roman zaradi enake pripovedne perspektive ter enotnosti kraja in časa, ki ju določa otvoritveni dogodek, nesreča s smrtnim izidom. Kraj in čas dogajanja ter usode vseh žensk se križajo v nekakšnem žalostno-smešnem, skoraj grotesknem krešendu nekje po dobri polovici romana. Zgodbe pa poveže še kup drugih, na prvi pogled manj opaznih elementov. Med njimi so variacije na temo *memento mori*, pomenljiva imena glavnih oseb, naslovi posameznih poglavij, samosvoje »hendikepirana« govorica junakinj, številne kulturne reference od Shakespeara do Beatlov, od Blaka do mjuziklov z West Enda. Avtorica jih je zasnovala kot mrežo, kot interpretativno sestavljanko, ki je v izziv predvsem zahtevnejšim ali profesionalnim bralcem. Lahko pa Hotelski svet povzamemo tudi s povsem preprostim sporočilom: vse se vrti okoli ljubezni in smrti.

© Sarah Wood

Ali Smith

Ali Smith se je rodila leta 1962 v mestu Inverness na Škotskem. Po končanem šolanju je učila angleščino na univerzi Strathclyde v Glasgowu in med drugim preučevala postmodernizem, kar daje pečat tudi njenemu pisanju. Pri tridesetih je opustila akademsko kariero in se povsem posvetila pisanju. Danes živi in dela v Cambridgeu.

Prvo zbirko kratkih zgodb, Free Love and Other Stories, je objavila leta 1995. Sledili so roman Like (1997), zbirka kratkih zgodb Other Stories and Other Stories (1999) in leta 2001 Hotelski svet (Hotel World), ki je hibrid romana in kratke zgodbe. Knjiga je doživela odlične odzive in prejela številne nagrade, nominirana pa je bila tako za Bookerjevo nagrado kot za nagrado Orange. Za roman Naključnost (Accidental, 2004) je leta 2005 prejela knjižno nagrado Whitbread in nazadnje objavila roman Dekle sreča fanta (Girl Meets Boy, 2007).

Avtorica ne skriva svoje istospolne usmerjenosti in svoja dela posveča dolgoletni partnerki Sarah Wood, a se nima za lezbično pisateljico. Čeprav pogosto piše o lezbični ljubezni in jo zanimajo ženski liki, se v njenih delih rade znajdejo univerzalne teme ljubezni, družine in spominjanja, na drugi strani pa smrti, izgube, žalovanja. Večplastnost, ki odlikuje njena dela, dosega z veščo igro z jezikom, s pripovednimi tehnikami in z ironijo.

Ena je notri. Leži v banji in gleda pipe.

Ogledala si je majhne stekleničke šampona in stvari za tuširanje, tako podobnih svetli negrozeči barvi zdravil za otroke, da je eno že odprla in si malo dala na jezik, kot da bi morda pomagalo proti kašlju. Gledala je belino brisače, ovito v kartonast trak z vtisnjeno črko G za *Global*. Nekdo v neki tovarni ali delavnici je zavil milo v papir, da ga moraš, če ga hočeš uporabiti, odviti kot darilo. Vatirane palčke so zavite vsaka posebej. Ob dejstvu, da so zavite vsaka zase, Eno popade žalost. Zdaj ne more odtrgati pogleda od pip.

Ti dve pipi nista bili nikoli kaj drugega kot bleščeči. Vsak dan je nekdo prišel noter in ju obrisal, da sta bili spet kot čisto novi. V vsakem srebrnem zavoju, v dolgih pipah in topih bunkah na lesketajočih se zvezdnatih ročicah, se vidi v banji, popačeno, rožnato in razmazano, na majhno in na tesno stisnjeno v odsev. Trudila se je, da bi se ji zdelo hecno. Pigmejka. Cirkuški spaček. A se le gleda, majhno in zmaličeno.

Voda se nabira pod ustjem ene od pip, nabrekne v kapljo in pade – ne more, da ne bi – v vodo v banji, kjer postane le še več vode v banji. Enako počne voda, ki teče Eni po obrazu in prsih. Tam, kjer pade v vodo, postane voda.

Stisne se ob rob banje in gleda pipe in sebe, stisnjene v njih.

Ampak kako se je pa izkašljala, res v redu, že dolgo ne tako; ampak ne, preden je fant/moški v hotelski uniformi, ki jo je s spuščenim pogledom pospremil po stopnicah in hodniku, odšel iz sobe in je zaprla in zaklenila vrata za njim, da je ostala sama s štirimi stenami in kopalnico, še enim celim prostorom za čisto svojimi vrati. Ko je ostala sama v obeh sobah, je rjovela in kašljala kot lev. Zvirala se je in se trgala po razkošni postelji; bolelo je kot pizda, kot si je predstavljala, da mora boleti, ko rodiš. Ko rodiš kašelj. Čestitke! Ponosni starš smrklja in pljunka, dvojčkov, smeje zakašlja.

Hrup, ki ga dela, odmeva v kopalnici in jo prestraši. Vroče brezzračje v sobi je pomagalo, kot pero jo je požgečkalo po grlu. In potem zadovoljstvo kašljanja v sobi, v kateri razen tebe ni nikogar, ko se zares sprostiš v tišino prostora, ki je tvoj, prostora, v katerem ni nikogar, da bi strmel vate (ali da ne bi strmel, kar je, včasih, še huje). Golo rastoče zadovoljstvo, ko jo privlečeš gor, svojo staro rumeno notranjost, v usta in ven, jo odhrkneš v vodo v straniščni školjki, slišiš, kako pljunkne noter in gledaš, kako potone, potem pa potegneš vodo za njo; dobro je bilo; resnično dobro; ko so bila vrata zaklenjena, je začela tolči po sebi, kot bi udrihala po skali, razbila jo je in jo izpljunila, kolikor se je dalo, jo je spravila ven v čista usta bogataškega stranišča in zdaj, ko leži v banji, njena obleka v prepotenem kupu leži na tleh in tudi ona se poti, je izčrpana, še vedno šibka, vse mišice ima podplute od tega, ampak je bilo vredno, res.

Hotelska soba je zbirka stvari, vse se ujemajo. Notri je hladilnik s pijačo in čokolado; na prednji strani Ena prebere sporočilo: *Pozdravljeni v vašem mini baru Global. Mini bar je lasersko nastavljen. Laser bo avtomatično zaznal vse, kar boste iz mini bara vzeli za več kot dvajset sekund, in to avtomatsko prištel na vaš račun. Cenik ponudbe v mini baru najdete v informacijski brošuri hotelov Global. Global vas prosi, da v mini baru ne shranjujete lastnih stvari, saj bi to sprožilo lasersko reakcijo. Hoteli Global. Povsod po svetu.* Postelja je dobra. Diši po tisti vrsti čistoče, ki je nimajo niti trgovine, polne stvari, ki jih ni še nihče uporabljal. Na majhni zganjeni vizitki na blazini piše: *Ko boste pripravljeni za spanje, prosimo pokličite 0 in član našega osebja vam bo prišel pripravit posteljo. Hoteli Global. Vi ste naš svet.* Ko je to brala, se je Ena spraševala, če je to zato, ker je toliko odej; da jih je na postelji toliko, da potrebuješ dva človeka, če jih hočeš odgrniti. V sobi je preproga in skodelice z narisanimi Gji; kotliček, čajnik in nekaj zavojčkov kave in čaja. Več različnih vrst čaja je. Ena je pogledala v predal. V njem je našla fen.

Na drugi strani vrat, *Sobni cenik. Hoteli Global. Povsod po svetu.* Ogromno ogledalo. Ena ni pogledala. V sobi je sedem različnih luči. Ena je prižgala le eno. V garderobi je, bleda kot duh, visela halja, narejena iz brisače. Na dnu garderobe kos blaga, na katerem je naslikan par čevljev. List papirja. Ena ga je prebrala v banji. *Sobna strežba, Ime …, Soba … KEMIČNO ČIŠČENJE, obleka tridelna £10,50, Obleka dvodelna £8,40, Suknjič Hlače Površnik £5,40, vsaka vrhnja oblačila £10,80, Anorak/vetrovka £5,80, Pletenine £3,90, Obleka – dnevna £5,00, večerna £9,00, Krilo – navadno £4,00, plisirano – £7,00, Svilena bluza/srajca £6,00, Kravata £3,00 Telovnik £4,90.* List papirja je na tleh kopalnice poleg njene obleke, ko ga je brala v banji, ga je zmočila z rokami. Ena ga bo morala posušiti (to lahko naredi s fenom), preden ga spravi nazaj v garderobno omaro.

Ko je moški/fant, ki ji je pokazal v njeno sobo, zaprl vrata, je Ena nekaj časa stala ob strani. Čez nekaj minut je sedla na rob postelje. Visoka postelja je, noge so ji bingljale v zraku. Nekaj časa je sedela na njej in brala o stvareh, ki jih je mogoče nocoj tukaj jesti. Terina iz gnjati solata s panceto taglionne s kozicami česnom in parmezanom divjačinske klobase pommes purrée crème brûlée z grand marnierom in parfait iz sezonskega sadja. Potem je začela kašljati. Potem ko je nehala kašljati, je poskusila odpreti okno, pa se ni dalo, ali pa ona ni znala. Potem se je odločila za kopel. Sezula si je škornje, nogavice, slekla kavbojke, zgornji pulover, spodnji pulover, srajco, majico in spodnjo majico in vse skupaj odnesla v kopalnico, kjer jih bo lahko imela na očesu.

Zdaj je v hotelski banji in gleda pipe.

(str. 67–70)

© Ali Smith, 2001
© za slovensko izdajo: Modrijan založba, d. o. o., 2008

Urška P. Černe

Arnold Stadler
Smrt in jaz, midva

prevod in spremna beseda

Urška P. Černe je rojena leta 1971 v Mariboru, živi v Ljubljani, Gorjah in Berlinu. Je prevajalka iz nemščine v slovenščino pa tudi obratno (v tandemih), samozaposlena v kulturi, članica Društva slovenskih književnih prevajalcev, z Lucijo Stupica soustanoviteljica festivala pesnikov, kritikov in prevajalcev poezije »Pranger«.
Prevaja prozo in poezijo – izjemno pomembna se ji zdi prevodna refleksija. Po prevodnem prvencu, Pismu lorda Chandosa Huga von Hofmannsthala (1998), ki ga je objavila v Novi reviji, je pripravila več samostojnih knjižnih prevodov ter prevodnih prispevkov za literarne revije, med najljubše – pa tudi najzahtevnejše – uvršča poezijo Rolfa Dietra Brinkmanna in Margret Kreidl, dialektalno poezijo H. C. Artmanna, kratke zgodbe Petra Bichsla ter roman Andreasa Maierja Binkoštni torek. Njen najljubši avtor je pesnik: nemški trubadur Wolfram von Eschenbach (13. stoletje). V poseben užitek so ji prevodi poezije v tandemih (Milan Jesih, Franz Josef Czernin) in prevajanje za gledališče. Skušnjava ždi v starejših besedilih, kot je »Iz življenja fičfiriča« (Joseph von Eichendorff), pa besedila Ch. D. Grabbeja, bratov Schlegel, Karla Philippa Moritza, v rimanih verzih, dvorskih, baročnih, komičnih verzih in tudi v sodobni prozi slengov, narečij in žargonov (prevajalka kot igralka, ki se ustrezno poredi za kakšno vlogo). Tudi piše: daljše sestavke in spremna besedila. Z založbo Modrijan ne sodeluje prvič: leta 2006 je objavila roman Jaz in Kaminski Daniela Kehlmanna, leta 2007 pa spremno besedo k romanu Izmera sveta istega avtorja.
V kulturi je Urška P. Černe »dvojna agentka«: kulturna posrednica, promotorka slovenske literature, jezika in kulture v tujini, organizatorka bralnih turnej. V tujini je za svoje prevajalsko delo prejela že več štipendij. Svoje znanje in izkušnje posreduje tudi drugim, še posebno jo veseli delo s študenti.
Urška verjame v jasnovidnost. Potuje z glasbo, slikarstvom, nebom, naravo.

Fotografija: Aleksander Lilik

Darko Čuden

Klaus Rifbjerg

Slika

prevod in spremna beseda

Darko Čuden, rojen leta 1961 v Ljubljani, stalno biva v Bohinjski Bistrici, nestalno pa v Ljubljani, zaposlen je na Oddelku za germanistiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Prevaja iz norveščine, danščine, švedščine, nemščine, angleščine (za gledališče pa tudi iz španščine in portugalščine). Ko je namreč davna in dolga leta študiral angleščino in nemščino, ga je prešinilo, da ne bi bilo napak, če bi poleg teh dveh znal še kak bolj eksotičen germanski jezik, in tako je naneslo, da ga je vsrkalo predvsem v danščino in norveščino. Za življenjski uspeh bi si štel, če bi mogel prevesti kakšno reč iz ferščine. In če bi bil mlajši, bi se z veseljem lotil estonščine, tudi latvijščine ali litovščine. Če bi pa pogledal onkraj evropskega plotu, bi ga zamikala tudi kaka armenščina ali farsi.
Njegova najobsežnejša prevoda sta še v delu: norveška kriminalka Taščica Jo Nesbø in norveško-dansko družinska saga Pasjeglavec Mortena Ramslanda, magični realizem skandinavske sorte. Od leposlovja se mu je doslej prevedlo: Tormod Haugen: Nočni ptiči, Solvej Balle: Po zakonu, Jørn Riel: Odbite arktične zgodbe. Posebej rad prevaja za gledališče. Posebej zafrknjeno, posebej izzivalno: Tyra Tønnesen: Operacija uspela, Lars Vik: Jest idiot, Gerardo Trejo: Mamagorka in njen Plejamo, Hernan Galindo: Sveti Genezij, Luís Montoliu: Orožje, orožje, orožje, Israel Horrowitz: Vrsta, Ana Maria Vásquez: Mrtvakov kruhek, Pilar Romero del Rio: Sveta Živka se pogovarja z backi, Maria Clara Machado: Obračun pri hudi luknji, Peter Rosenlund: Nemogoči otrok, Marius von Mayenburg: Ognjeni obraz, Peter Turrini: Alpski žar, Rainer Werner Fassbinder: Goreča vas, Lutz Hübner: Marjetka, str. 89, Rote Grütze: Ta presneta ljubezen, Jon Fosse: Punca na zofi, Norberto Ávila: Odsotni soprog. Poezije se še ni lotil, možno pa je, da ga kaka pesmica nestrpno pričakuje.
Darko je hudo prepričan, da je na Slovenskem bilo in je veliko dobrih prevajalcev in hudo krivico bi storil kakemu živečemu, če bi omenil

drugega, njega pa ne. Zato samo spoštljiv klobuk dol Janku Modru za knjigo Jazbeci ruskega pisatelja Leonida Leontova. Moder jo je prevedel daljnega leta 1951. (Mimogrede: knjigo je našel v središču Ljubljane, ko so odvažali kosovni material. Verjetno sicer nikoli ne bi naletel nanjo. Zato naj živi kosovni odvoz!)
In ko tako po eni strani – vsakič znova – benti in obžaluje, da se je spustil v to početje, in ko si skoraj zabiča, da ga nič več ne bo gnalo na to ladjo, si po drugi strani – tudi vsakič znova – ne more kaj, da si ne bi priznal, da si ne bi želel, da ga ne bi (Ste videli vse te strašne slovenske nikalnice!!!) še kdo kdaj vpregel v prevajalski voz in da ne bi kot konj, vol, osel vlekel navkreber besedo za besedo. Pravzaprav je stvar takale: Bogdaj, da bi se to prevajalsko prekletstvo vleklo kot jara kača ali pa, če želite, kot kurja črева.
In tako previja besede iz jezik v jezik, založniki in lektorji ga privijajo, honorarji se kar nekam prelivajo, in na koncu dvigne roke, ko vso prevajalsko pezo prevali na ljubega bralca.

Fotografija: Maj Kelenc

Miriam Drev

Vincent Vella

Iz rok mojih prijateljev

izbor, prevod in spremna beseda

Miriam Drev, književna prevajalka, pesnica, literarna kritičarka in publicistka, se je rodila leta 1957 v Ljubljani ter diplomirala iz primerjalne književnosti in angleščine na Filozofski fakulteti. Po več prevodih kratke proze – Johna Bartha, Richarda Brautigana idr. – za RTV Ljubljana, se je zaposlila v Mednarodnem centru (ICPE) v Ljubljani. Zatem se je z družino za sedem let preselila na Dunaj in pridobila status samostojne književne prevajalke, v katerem »z bojevniško zdržljivostjo«, kakor pravi, vztraja še danes. Je članica Društva slovenskih književnih prevajalcev in dejavna v upravnem odboru ter članica Društva slovenskih pisateljev.

Njen modus vivendi so knjige. Prve besede, ki jih je samostojno prebrala v časopisu pri nekako petih letih, so bile: »Kaj je to, juridična zmota?« Na pravo pa se kljub temu ni vpisala.
V postštudentskem času je s kolegico izdala vegetarijansko kuharico 101 zelenjavni jedilnik (1993), prvo te vrste pri nas in odmik od leposlovja. Leta 1995 je napisala otroško knjižico Šviga gre lužat.
Na Dunaju so začele nastajati pesmi za njeno pesniško zbirko Časovni kvadrat (2002), druga knjiga pesmi, naslovljena Rojstva, je izšla pet let zatem.
Po obisku literarnega seminarja v Cambridgeu je souredila in prevedla besedila za antologijo Nove britanske pisave: Začetek nečesa velikega.
Prevodni opus Miriam Drev šteje okroglo šestdeset knjižnih izdaj. Prevaja iz angleščine, nemščine in francoščine v slovenščino ter iz slovenščine v angleščino. Mika jo, da bi tem jezikom pridružila islandščino, vendar kaže, da bi uresničitev načrta zahtevala skoke čez visoke ovire.
Njen prvi prevedeni roman je bila politična srhljivka Roberta Ludluma Rokopis Petra Chancellorja, vendar za svoj literarni prevodni prvenec šteje roman vrhunske pisateljice angleško govoreče Kanade, Margaret Atwood Deklina zgodba.
Med svoje izstopajoče prevode uvršča romane Angleža IanaMc Ewana: Otrok o pravem času, Tujca v Benetkah, Amsterdam in Sobota; Trinidadčana indijskega rodu, V.S. Naipaula in njegovega, s pogovornimi vnosi posejanega Maserja mistika; Indijca Rabindranatha Tagoreja z Lipiko; Američana Ernesta Hemingwaya z delom Resnično ob prvem svitu; sijajno Novozelandčanko Janet Frame z romanom Karpati; angleškega stilista Grahama Swifta s Povodjem.
Posebno pripadnost čuti do prestavitev mladinske književnosti, ki zahteva tankočutno jezikovno prisluškovanje in precejšen delež poustvarjalnosti: cikla sedmih knjig Narnijske kronike C. S. Lewisa, trilogije Kevina Crossley-Hollanda o kralju Arturju, pa Roalda Dahla in njegove zgodbe Žirafa in Peli in jaz, kjer si je ob izvirniku izmislila imena za bonbone – želodčni žgečkavci, cmokarele in cmokaroni, jezične rašplje, čeljustolepci, plombožeri, grleni kislamabadi itn. – ter čaka, da jih odkrije industrija sladkorčkov …
In najljubši prevod? Po nelahkem razmisleku bi se odločila za bookerjevo nagrajenko, Indijko Arundhati Roy in roman Bog majhnih stvari, vsebinsko večplasten, jezikovno eksperimentalen in angažiran.
Če pa se vpraša, kaj je bil prejkone njen najzahtevnejši prevod, bi bil to Zaupanje vase in drugi eseji Ralpha Walda Emersona. Jezik tega

ameriškega esejista, filozofa in pesnika, ki je bil ena ključnih osebnosti 19. stoletja, je zmes filozofske dikcije in pesniške imaginacije. S prvim zaokroženim prevodom teh besedil je, povedano s prevajalsko metaforo, strla kokosov oreh.
Njen izbor in prevod zgodb Maltežana Vincenta Velle predstavlja vstop skoraj neznane malteške književnosti v naš literarni prostor.

Fotografija: Jože Suhadolnik

Marjeta Drobnič

Jesús Ferrero

Amador ali pripoved srečnega človeka

prevod in spremna beseda

Status: nezanesljiv. – Prvi dan: 30. junij 1966 v Ljubljani, Jugoslavija. – Slab mesec dni pozneje: »pljusk J. B.« na Bučki, Dolenjska. – Starši: zaljubljena dvajsetletnika. – Družinska posebnost: trije bratje, tri sestre, vsak od svoje mame. – Otroštvo: blažena divjina. – Vrtec: dva uspešna pobega. – Najlepše gube na obrazu: prababičine. – Osnovna šola: avtor Solzic, Ljubljana. – Srednja šola: usmerjena v kulturo na ljubljanskih poljanah. – Zanimiva podpisa v beležki: Riše po šolskih stenah, Bere med poukom. – Najboljši razred na svetu: K1.d–K4.d – uspešno je kljuboval vsem zakonom fizike. – Faks: blizu emonskega zidu. – Zanimiv fosil: ljudska obramba s temelji samozaščite. – Najbolj razodevajoča dela prek študenta: za tovarniškimi tekočimi trakovi. – Najljubše splošne knjižnice: za proletarce, za pionirčke, za meščane. – Potovanja: Evropa. – Potovanja skozi čas: Španija. – Vrnitev v sedanjost: samostojna Slovenija. – Nostalgija: Lipe cvatu. – Branje: vse. – Pohlep: po črkah. – Zavist: zelena v očeh. – Najbolj carska dišava: sveža knjiga. – Srh od užitka: vstop v knjižnico. – Čudenje: prostor in tišina. – Osuplost: kadar je to to. – Raj: Jadran. – Užitek: skrivnost. – Etnična grupa: hedonist. – Prepričanje: radikalno. – Strast: skrajnosti. – Vrsta duše: mediteranska. – Vrsta duha: šibek. – Bližina: Buonaroti, Botticelli, Calatrava. – Orgazem: Luc Besson, The Big Blue. – Najljubši

športi: plavanje, potapljanje, ježa, tek, med dvema ognjema, košarka, odbojka, ples. – Najljubši bazen: Tivoli v Ljubljani. – Slogan: A ti to men? – Globok prezir: do porogljivosti. – Paradoksni sintagmi: pravična družba, socialna država. – Gnus: do izkoriščanja človeka po človeku. – Stvarnost: kakršno vidi veleumni plemič iz Manče. – Najljubše reklo: Ya no saben qué hacer. – Najljubši bedž: Never trust a smiling cat. – Strahospoštovanje: narava. – Prevozno sredstvo: bicikel. – Sanjski prevozni sredstvi: F1 in MIG. – Ljubezen: Javier in Juan. – Nadležen domači moški fosil: temni južnjaški barbar, ki je zmeraj hotel kot Sylvester Stallone mirandizirati v New Yorku. – Sreča: smeh. – Poklic: Znam vse. – Prevod v srcu: Maríasovo Tako belo srce. – Prvi prevodi: Tribuna in Mentor. – Daljše gastarbajterske turneje: San Sebastián, Salamanca, Tarazona, Madrid, Granada. – Soliranje: predvsem romani in zgodbe in drame, od časa do časa pesmi, redkeje eseji. – Vzporednice: recenzije, spremne, okrogle mize, pogovori, branja. – Grupiji: slovarji, skupinske edicije, skupni projekti za gostovanja, srečanja, branja. – Preboj čez fronto: Blatnikove Menjave kož. – Najboljše, kar je bilo o prevajanju povedanega: Vse, kar je rečeno v prvem jeziku, enostavno samo poveš v drugem. – Nepozaben Bernardov stavek med vožnjo: Los niños son la bendición, son la abundancia. – Rešilna bilka: računalnik in internet. – Ruker: oddaja prevoda. – Najljubši slovar: Bajsi. – Najljubša prevajalska sodelavca: Matías Escalera Cordero alias Madridsko-ljubljanski humanist, Paco Úriz alias Švedski biciklist. – Prevajani avtorji: sami dobri (Bernardo Atxaga, Jorge Luis Borges, Federico García Lorca, Javier Marías, Fernando Savater, Lucía Echevarría, César López Cuadras, Carmen Martín Gaite, Juan Manuel de Prada, Jesús Ferrero, Andrej Blatnik, Alojz Ihan, Brane Mozetič, Drago Jančar, Jani Virk, Mate Dolenc …) – Prevajani avtorji na zvezi: skoraj vsi, če ne gre drugače, pa po miselni črvini. – Prevedena dela: sama odlična – ki bi ostala odlična v vsakem primeru, pa čeprav bi bil prevod zanič. (Pripomba: No comment.) – Sanjski prevod: Don Kihot. – Piece of cake: beseda. – Giant's task: beseda. – Bistvo: molk.

Irena Duša Draž

Ali Smith
Hotelski svet

prevod in spremna beseda

Irena Duša se je rodila sredi druge polovice dvajsetega stoletja v majhni prestolnici na severu Balkana. Na pol Ljubljančanka s koreninami nekje na Tolminskem je po uspešnih šolskih začetkih, ki so obljubljali bleščečo akademsko kariero, neuspešno študirala vse od prava in kulturologije do slovenistike in primerjalnega slovanskega jezikoslovja. Nazadnje se je odločila za prevajalstvo, pri katerem kljub pomanjkanju diplome uspešno vztraja že celih petnajst let – ne nazadnje sta jo pod svoje okrilje sprejeli tudi tako pomembni inštituciji, kot sta Ministrstvo za kulturo in Društvo slovenskih književnih prevajalcev. Nekje na poti je postala žena in mati, Irena Duša Draž, vendar je to ni odvrnilo od poklicnega udejstvovanja, v katerem kljub občasnim fazam obupa neznansko uživa.
Irena največkrat prevaja sodobne britanske, ameriške in afriške literarne tekste (Eric Bogosian, Hanif Kureishi, Jeffrey Eugenides, Amma Darko), daleč najraje pa se loti dramskih besedil. Z Modrijanom ni sodelovala prvič: pred dvema letoma je prevedla roman Nowhere Man Aleksandra Hemona.

Fotografija: Ignac Meden

Gabriella Gaál

Ádám Bodor

Okraj Sinistra

prevod in spremna beseda

Gabriella Gaál se je rodila leta 1966 v Murski Soboti, živi v Šalovcih na Goričkem. Njen materni jezik je madžarščina, saj je živela v madžarski vasi, kjer je bila ena sama slovenska družina. Na njeno srečo so bili Slovenci prav njeni sosedje, tako da je bila od malega vseskozi v stiku tudi s slovenščino, poleg tega pa je obiskovala dvojezično osnovno šolo. Prevajati je začela že kot srednješolka, v času študija dramaturgije na ljubljanski AGRFT pa je prevajala predvsem drame (mdr. Istvána Örkényja). Zdaj je prevajalstvo njena redna zaposlitev v Murski Soboti, njena največja ljubezen pa je prevajanje literature. Je članica Društva slovenskih književnih prevajalcev.

Njen književni prevodni prvenec, Madžarske pravljice o Kralju Matjažu (1999), je Gabrielli prinesel nagrado Ministrstva za kulturo Republike Madžarske, knjiga pa je predstavljala madžarsko literaturo na knjižnem sejmu v Frankfurtu leta 1999. Na njenem prevodnem seznamu so predvsem drame, ki jih je prevedla za različna slovenska gledališča (Péter Müller: Zadnja predstava, 1994; István Tasnádi: Skupni sovražnik, 2001; Attila Lőrinczy: Fahim, 2004; Črna država madžarskega gledališča Krétakör za gostovanje v Cankarjevem domu, 2007). Bila je soprevajalka antologije sodobne madžarske kratke proze z naslovom Vzvalovano Blatno jezero (2003), za katero je prevedla tudi eno izmed Bodorjevih novel, vseskozi pa objavlja v literarnih revijah, bodisi prevode ali pa članke.

Gabriellin najljubši prevod je knjiga esejev Silentium, Skrivni zapisnik, Unikorn madžarskega filozofa Béle Hamvasa, ki ga je objavila leta 2003. Leto pozneje je prevedla še njegov filozofski esej Filozofija vina. Kljub zahtevnosti se je z besedili tega avtorja ukvarjala z nemajhnim veseljem in užitkom. Zato bi rada Hamvasa, svojega najljubšega avtorja, še prevajala, čeprav je zaradi narave njegovih del težko najti založnika.

Fotografija: Aleksander Lilik

Jelena Isak Kres

Lefkios Zafiriu
Gangsterji

prevod in spremna beseda

Jelena Isak Kres (1974) je diplomirala iz grškega in latinskega jezika s književnostma – za diplomsko delo je prejela fakultetno Prešernovo nagrado –, po končanem dodiplomskem študiju pa se je izpopolnjevala še iz modernega grškega jezika na Univerzi Patras v Grčiji in kot štipendistka Onassisovega sklada šest mesecev študirala na Univerzi na Kreti. Od leta 2001 opravlja delo lektorice za latinski jezik na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je leta 2003 dokončala še magistrski študij starogrške književnosti. Je članica Društva za antične in humanistične študije ter Društva slovenskih književnih prevajalcev.
Jelena objavlja tako v periodičnih publikacijah kot v knjigah: kot soprevajalka in kot samostojna prevajalka objavlja prevode iz latinskega in iz starogrškega jezika, zlasti helenistično in rimsko poezijo, pa tudi klasična dramska in druga besedila. Všeč so ji kratke, do potankosti izbrušene pesmi, za katere se je treba zelo potruditi (prevodi nekaterih izmed njih so vključeni v Praznično leto Rimljanov v pesmi). Zanima jo celotno področje antične poezije, še posebej aleksandrinski pesniki in rimska poezija zlate dobe. Avtorji, katerim se v zadnjem času največ posveča, so Kalimah, Teokrit in Vergilij, njeno najljubše branje pa so Ovidijeve Metamorfoze. Med prevodi zadnjih let sta najpomembnejša Evripidova Helena in Aristofanove Oblačíce. Prva je zaznamovana z interpretacijsko težavnostjo grškega izvirnika in z mnogimi bistroumnimi dvoumnostmi, ki jih je bilo v prevodu treba ohraniti. Tudi prevajanje druge je zahtevalo poseben napor zaradi številnih težko prevedljivih in današnjemu bralcu manj razumljivih šal in besednih iger. Oba prevoda vključujeta – slovenskemu verznemu sistemu prilagojeno – metrično dovršeno obliko izvirnika s točno določenim številom zlogov in verzov.
Čeprav je prevajanje starogrških in latinskih tekstov zaradi časovne oddaljenosti antike zelo naporno, se mu rada posveča. Antični miselni

kontekst je precej drugačen od današnjega, teksti so mnogokrat slabo čitljivi ali celo fragmentarni. Za dober prevod antičnega teksta je treba preštudirati marsikatero monografsko študijo, znanstveni članek in komentar k besedilu. Poleg tega primerjava prevodov v druge evropske jezike pokaže, da so pri prevodih istega stavka ali verza včasih velike razlike. V tem vidi izziv, tisto, zaradi česar je to delo odgovorno, pa tudi ustvarjalno, saj se mora prevajalec avtonomno odločiti za način interpretacije. Poznati mora vse: od jezika, njegovih dialektov, razvoja in metrike do antične zgodovine, geografije, mitologije, religije, filozofije … Pri poeziji je poleg interpretacijskih mnogo tudi dilem in vprašanj, kako prevesti določen metrični obrazec, katero ustrezno formo izbrati v slovenščini. Kljub temu ji je najljubše prav prevajanje verznih besedil, saj je v njih ohranjen pristni čar zapeljive antične melodike, ki ima še danes moč, da bralca uroči s svojimi očarljivimi, skorajda tantrično ponavljajočimi se ritmi.
Jelena prevaja tudi prozna in pesniška besedila iz moderne grške književnosti: prevod ciprske novele Gangsterji je njen prvi prevod iz modernega grškega jezika, ki je izšel v knjigi.

Fotografija: Violeta Einspieler

Klarisa Jovanović

Nikos Panajotopulos
Gen za dvom

prevod in spremna beseda

Rodila se je 3. decembra, na ta veseli da kulture, na Ptuju, dobrih devet stoletij po shizmi, ki je tako usodno razklala krščansko cerkev na Vzhodno in Zahodno. Usodnost tega razkola je, med drugim, še vedno čutiti v pomenskih odtenkih pridevnika bizantinski, ki ima v slovenščini, za razliko od grščine ali srbščine, pretežno slabšalni pomen. Po osnovni izobrazbi je profesorica francoščine in primerjalne književnosti, sicer pa književna prevajalka, tudi članica Društva slovenskih književnih prevajalcev, glasbenica in pesnica (lani je izšla njena pesni-

ška zbirka Zgiban prek Mure). Zadnji dve leti živi v Lendavi ter tu in tam v Izoli, pred tem pa še kje in še kje, tako da na vprašanje, od kod je, ne more odgovoriti z eno besedo, zato pa je njeno sredozemsko poreklo toliko manj sporno. Od otroštva govori dva, resda sorodna slovanska jezika, od devetega leta bere tudi cirilico, ki se ji je kmalu po dvajsetem pridružil grški alfabet.
Da je svet poleg oblike, barve in še česa vreden tudi besede, ki je obenem zvok, je začutila zelo zgodaj. Da vsak jezik predstavlja univerzum zase, da v vsakem jeziku zaznavamo svet na prav poseben način, ki je lasten samo temu jeziku, prav tako. Še kot otrok je ugotovila, da je ista oseba v dveh različnih jezikih druga oseba. Zato tudi prevod ni klon originala, še več, če ga poskuša klonirati, bo to slab prevod, medla oseba. Prevajanje je presajanje rastline v drugo prst, v drugo podnebje, v drugo estetiko. Seveda pa je za takšno početje treba kar najbolje poznati tudi zemljo, iz katere je pognala rastlina, ki jo presajamo: njeno zgodovino, mentaliteto, običaje, ljudsko izročilo, književnost, kulinariko, stavbarstvo, religijo in še kaj. In tako kot petje ni samo belkanto, temveč vibriranje človeškega glasu od šepeta do krika, tudi jezik ni zgolj norma (ki jo je, o tem ni nobenega dvoma, treba dobro poznati), temveč visoka in široka hiša s številnimi nadstropji. Mednje spadajo tudi narečja, nemara edini naravni jeziki, ki jih javna slovenščina uporablja, žal, skoraj izključno v burkaške namene.
Prvo knjigo, Otok v luninem popku grškega pisatelja Filipa Drakondaidísa, je prevedla že leta 1986. Za svoj drugi knjižni prevod, Luči na odprtem morju (2003), ki je pravzaprav antologija grške kratke proze, je marca 2004 v Atenah prejela nagrado Združenja grških književnih prevajalcev. Sledile so številne knjižne objave (Hristos Hrisopulos, Andreas Staikos, Dubravka Ugrešić, Evyenios Trivizas …), tik pred izidom pa je roman makedonske pisateljice Kice B. Kolbe Sneg v Kazablanki.
V dolgem obdobju med prvo in drugo knjigo seveda ni sedela križemrok. Svoje prevode proze in poezije iz novogrščine, srbščine in hrvaščine, makedonščine, francoščine, italijanščine in nekaj malega celo iz španščine je objavljala v literarnih revijah in časopisih ter tu in tam z njimi popestrila kakšno literarno oddajo radijskega programa. Po naročilu Inštituta za novogrške študije iz Strasbourga je leta 2002 v slovenščino prevedla antologijo grške književnosti 20. stoletja, leta 2004 pa tudi antologijo turške književnosti 20. stoletja, po grškem prevodu.
»Tako kot nobenega področja,s katerim se zavzeto ukvarjaš, nikoli ne spoznaš do konca,« priznava Klarisa, »se nobenega jezika nikoli ne naučiš do konca, tudi maternega ne. Nasprotno, bolj se vanj poglabljaš, bolj se ti razmikajo meje znanega in varnega, že osvojenega.« Kljub

temu ali ravno zato se z veseljem nenehno uči vseh jezikov, iz katerih prevaja, in prav rada bi se pobliže seznanila še s kakšnim, na primer z arabščino ali hebrejščino, oba dajeta barvo in zven velikemu delu Sredozemlja, ali s kakšnim usihajočim jezikom, preden za vedno otrpnejo usta njegovega poslednjega govorca.

Fotografija: Aleksander Lilik

Barbara Juršič

Gonçalo M. Tavares

Jeruzalem

prevod in spremna beseda

Drobna punčka, ki ji ni šla v slast hrana, je že zgodaj odkrila druge slasti: ko je slišala ljudi okoli sebe govoriti njej neznan jezik, je toliko časa moledovala pri starših, da so jo vpisali na tečaj francoščine. Vso osnovno šolo je bila prepričana, da bo kiparka, kasneje pa so njene želje dobile drugačne oblike: vpisala se je na francoščino in španščino, čeprav ji je dišala tudi astronomija. Po študiju je bila Tempusova štipendija v Coimbri odločilna za začetek njene ljubezni do Portugalske in do vsega, kar je povezano z njo. Očarana nad svojevrstno in odmaknjeno, mirno, prijazno, barvito, kulturno in zgodovinsko bogato deželo se je zakopala v raziskovanje njene zgodovine, kulture, književnosti … in odkrila tedaj še bodočega Nobelovca Saramaga, ki ji ga je slučajno priporočil precej bledoličen možakar v eni od knjigarn v Portu. Kako privlačno, a gosto pisanje!

Ko se je vrnila v domovino, si je, trdno odločena, da bo književna prevajalka, izpisala telefonske številke takrat treh založb in na slepo srečo poskusila pri eni od njih. Velikodušni urednik se je strinjal, da mu prinese nekaj strani prevoda. In tako se je začela njena književna odisejada, ki ji, kakor upa, še dolgo ne bo konca. Esej o slepoti (1997) je bil njen prvenec, navdušujoč in zahteven, a je z njim dobila tudi potrdilo o dobri izbiri, saj je Saramago leto po izidu slovenskega prevoda kot prvi Portugalec v zgodovini prejel Nobelovo nagrado za književ-

nost. Spregledala je, da je tisto, kar si resnično želi početi, prevajati književnost. In je iskala naprej … Sledilo je nekaj manjših romanov (Laura Esquivel, Paulo Coelho), ki pa niso v njej pustili vidnejših sledi, bili so zgolj korak do naslednjega velikega dela, intimnega dnevnika velikega portugalskega misleca in pisatelja, pesnika, esejista Fernanda Pessoe, Knjige nespokoja (2001), katere fragmenti so jo spremljali več kot leto dni, jo posrkali vase celo do te mere, da se ji je zdelo, da jo je pisatelj obiskal na domači terasi … Ja, to je bilo res najbrž najbolj zahtevno delo, ki se ga je lotila doslej. Potem je sledil roman še enega znanega portugalskega sodobnega pisatelja, Antónia Loba Antunesa, Spodbujanje krokodilov (2003).

Življenje književnega prevajalca, ki se res posveti svojemu delu, se nepreklicno intimno prepleta z njegovim tako imenovanim resničnim vsakdanjikom, tako da živi vsaj dvoje življenj, kar včasih ni najbolj enostavno. Nekako izgubljen je in ne ve, kje je bolj prisoten, kje je bolj on, kje sploh res živi. Pri romanu mozambiškega pisatelja Mie Couta, Zadnji plamenčev let (2005), je bil razkorak še očitnejši, saj sta se spajali in prepletali zahodnjaška in afriška miselnost, dva popolnoma različna pogleda na svet, na življenje. S tem se odpirajo obzorja, prevajalčeva in bralčeva, in tudi to je nekakšno prevajalčevo zadoščenje, dober občutek, da lahko bralcu ponudi nekaj več, onkraj spoznanj, s katerimi se srečujemo v našem vsakdanu. Pri tem romanu se je prevajalka lahko resnično igrala z besedami in jezikom, bil je res njen najbolj, z besednega vidika, ustvarjalen izdelek doslej. Potem se je z Evangelijem po Jezusu Kristusu (2005) spet pobliže srečevala s Saramagom, roman pa jo je popeljal tudi skozi vsakdan, običaje in navade tistega časa v Judeji, tako da ni bil zanimiv samo iz jezikovnega, temveč tudi kulturno-zgodovinskega vidika. Bil je velik trans, ki je bil okronan s priznanjem za mladega prevajalca. Od tedaj je tudi odbornica v Društvu slovenskih književnih prevajalcev.

Lani je objavila novelo mehiškega pisatelja Carlosa Fuentesa, Aura, in španski roman Antonia Muñoza Moline, ki se odvija v ritmu jazza, Zima v Lizboni. Pripravlja tudi oddaje za radio – zlasti o portugalsko govorečih avtorjih, občasno piše za časopise in revije, v službi pa poleg prevajanja uradnih besedil tudi tolmači iz vseh »njenih« treh jezikov; portugalščine, francoščine in španščine, in vanje, čeprav bi bila najraje »polnozaposlena« književna prevajalka.

Uroš Kalčič

Emil Tode
Država na meji

prevod

Uroš Kalčič se je rodil v Ljubljani leta 1951, in sicer kar na domačem naslovu v Rožni dolini. S pisanjem se ukvarja že od gimnazijskih let (objave v Tribuni, Problemih, Mladih potih …), resneje pa se mu je posvetil v času študija (primerjalna književnost in angleščina), ko je napisal svojo prvo knjigo: Mehika. Tej sta v zložnem tempu sledili še prozna zbirka Dokumenti o čričkih in roman Numeri, za katerega je dobil nagrado Prešernovega sklada (1998). Napisal je tudi dvoje radijskih iger (Ko bom velik, bom žaba, 1979, in Kositrni vojak iz plute, 1987); prva je bila nagrajena kot najboljša jugoslovanska radijska igra na festivalu v Ohridu in je bila prevedena in predvajana tudi v več tujih jezikih na tujih radijskih postajah. Od leta 1980 neprekinjeno »uživa« status samostojnega kulturnega delavca (pisatelja in prevajalca). Je član Društva slovenskih pisateljev in Društva slovenskih književnih prevajalcev. Dela in ustvarja deloma v Ljubljani, deloma v istrski vasici Krkavče.

Uroš si je že med študijem začel pomagati tudi s prevajanjem iz angleščine. Takrat je to počel »za priboljšek«, pozneje si je s prevajalskim delom kupoval čas za pisanje, zdaj prevaja predvsem za preživetje. Na seznamu njegovih prevodov je vse od slikanic in najrazličnejših priročnikov za vse generacije do literarnih poslastic, kot so Otroci polnoči Salmana Rushdieja, izbor proze Marka Twaina Američan v Evropi, Tolkienov Silmarillion, Tišina v oktobru Jensa Grondahla, Ime mi je rdeča Orhana Pamuka itd. Zdaj pripravlja svoj drugi prevod Rushdieja: Šalimar, klovn.

Prevod estonskega romana (iz angleščine; primernega prevajalca iz tega majhnega evropskega jezika ni bilo na voljo) je Kalčičevo prvo sodelovanje z založbo Modrijan.

Fotografija: Aleksander Lilik

Suzana Koncut

Jean Echenoz

Grem

prevod in spremna beseda

Suzana Koncut, rojena leta 1965 v Kranju, je po diplomi iz francoščine in primerjalne književnosti na ljubljanski Filozofski fakulteti eno leto nadaljevala študij iz sodobne francoske književnosti na Université Paris VIII. Članica Društva slovenskih književnih prevajalcev je že kakih deset let.

Krajše prevode je Suzana Koncut začela dokaj redno objavljati leta 1989, za prvi samostojni književni prevod pa je dobila priložnost pri eni od slovenskih založb, ki je pokazala posluh za njeno zanimanje za magrebske avtorje, pišoče v francoščini. Prvemu tovrstnemu prevodu leta 1995 – to je bil roman Otrok peska maroškega pisatelja Taharja Ben Jellouna – jih je sledilo še nekaj (Rachid Boudjedra, Assia Djebar); leta 2004 je pri Modrijanu objavila še svoj drugi prevod Ben Jellouna: Sveta noč.

Čeprav so frankofoni avtorji iz nekdanjih francoskih kolonij zanjo še vedno vznemirljiv prevajalski izziv (Ananda Devi, Abdourahman A. Waberi), so za njimi seveda prišli tudi Francozi s »kontinenta«, najprej nekaj klasikov 20. stoletja (Georges Perec, Nathalie Sarraute, Marguerite Yourcenar), potem pa veliki pravi klasik, Gustave Flaubert: nov prevod njegovega romana Gospa Bovary ji je leta 2000 prinesla Sovretovo nagrado. Sledilo je še nekaj pomembnih sodobnejših avtorjev, predvsem Pascal Quignard, Hervé Guibert in zdaj še Jean Echenoz.

Poleg proze Suzana prevaja tudi dramske dramske tekste za gledališke postavitve (Marguerite Duras, Éric-Emmanuel Schmitt, Bernard-Marie Koltès, Yasmina Reza) in humanistična dela (Simone de Beauvoir, Claude Lévi-Strauss, Alain Badiou, Jacques Rancière). Še neuresničena želja je prevajanje kreolskih avtorjev, ki pišejo v francoščini z močnimi primesmi svojega hibridnega jezika in zato ob svoji izjemni zanimivosti predstavljajo velik prevajalski problem.

Fotografija: Tadej Žaucer

Maja Kraigher

Inga Ābele

Tihožitje z granatnim jabolkom

prevod in spremna beseda

Maja Kraigher (1947), rojena Ljubljančanka, hči dveh slavistov, prevajalcev in urednikov: po maturi na klasični gimnaziji je sklenila, da slavistka že ne bo – in vpisala študij francoščine in angleščine na Filozofski fakulteti ter postala književna prevajalka in urednica. Jabolko pač ne pade daleč od drevesa …

Prevajati je začela že med študijem in si s honorarjem za prvi književni prevod – roman iz popularne serije Jalna kanadske pisateljice Mazo de la Roche – omogočila prvo izobraževanje v tujini, poletno šolo angleščine v Londonu. Nenavadno naključje: tudi njena najbolj »avtorska« knjiga, ki ji je prav zato morda tudi najbolj pri srcu, je iz te daljne in v naši prevodni beri malo navzoče dežele. To je antologija kratke proze Zgodbe iz Kanade, za katero je besedila izbrala, prevedla (iz francoščine in angleščine) ter opremila s spremno besedo in podatki o avtorjih. Za ta projekt je dobila kanadsko štipendijo za prevajalski program v Banff Centru v Alberti (poleti 2006). V mlajših letih se je izobraževala še v Sèvresu in Besançonu. Že dolgo je dejavna članica Društva slovenskih književnih prevajalcev.

Z izjemo dvanajstih let redne zaposlitve v založbi DZS, kjer je počela vse mogoče, je imela prej in potem ves čas status samostojne književne prevajalke. Med pomembnejšimi naslovi iz njenega prevajalskega opusa bi morda omenili novele D. H. Lawrencea Devica in cigan, Lisjak in Princeska, romana V angelovi roki Dominiqua Fernandeza in Vzplameneli sneg Régisa Debrayja, Tri može v čolnu Jeroma K. Jeroma, Spomin na Afriko in Sence na travi Karen Blixen, roman Joyce Carol Oates Oni, doslej edini »izlet« v književnost nekdanjega bratskega naroda, roman Astrahan Dragana Velikića, pa nekaj družboslovnih in dokumentarnih besedil (P. Broué, E. Témime, Španska revolucija in državljanska vojna, T. Tschuy, Nevarna diplomacija), (avto)biografij (Jean Cassou, Zapisan svobodi, Edmund Hillary, Ni zmage brez tve-

ganja; F. Balibar, Le Corbusier – arhitektura, ki vznemirja, J. Jenger, Einstein – veselje do razmišljanja) družboslovnih besedil (P. Broué, E. Témime, Španska revolucija in državljanska vojna), in potopis Apsleyja Cherry-Garrarda Strašna pot. Redno sodeluje z revijo Sodobnost in občasno z RTV Slovenija ter drugimi mediji, njeno bibliografijo pa močno podaljša še vrsta knjig in knjižic za otroke – od pravljic prek enciklopedij do najrazličnejših didaktičnih izdaj. To je občutljivo delo, ki zahteva veliko posluha in pazljivosti in ki ga marsikdo podcenjuje. Prevajanje za otroke ji je bilo od nekdaj v veselje, zadnjih pet let pa kot zunanja urednica skrbi za celoten otroški prevodni program Pomurske založbe.
Latvijska knjiga v zbirki Euroman je njena tretja izkušnja s posrednim prevajanjem: pred leti je tako poslovenila romana Japonca Jukia Mišime Angelov propad in Kitajca Ba Jina Vrt počitka. Razlika je bila precejšnja: v obeh prejšnjih primerih sta morala angleški oziroma francoski prevod delovati popolnoma kot izvirnika, medtem ko je bilo pri na pogled zelo tuje zvenečem baltskem jeziku mogoče kar precej preveriti. Latvijščina namreč pregiba besede in skladnja je dokaj podobna slovenski, zato je marsikakšen stavek v slovenskem prevodu prevoda nazadnje bliže originalu kot v francoskem »vmesniku«. Presenetljivo spoznanje.

Tanja Mlaker

Adriaan van Dis
Zaverovan v družino

prevod in spremna beseda

Nemirna strelka, rojena v Celju leta 1970, je študirala nemški in francoski jezik in književnost na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Po nomadskih študijskih letih, ki jih je razen v Ljubljani preživela tudi v Leipzigu, Parizu in Utrechtu, se je konec prejšnjega tisočletja ustalila na Nizozemskem. Delovne dneve si že nekaj let zapolnjuje z literaturo, gle-

dališčem in s kulturnim menedžmentom. Trenutno je zaposlena pri Nizozemski operi v Amsterdamu, predtem pa je bila organizacijski vodja plesnega gledališča AYA.
Tanja Mlaker prevaja iz nizozemskega, flamskega, nemškega in francoskega jezika. Njen prevodni prvenec je roman Rituali nizozemskega pisatelja Ceesa Nootebooma, ki je izšel leta 1996. Pozneje je prevedla še štiri Nooteboomova dela: Naslednja zgodba (1999), Ugrabitev Evrope (2004), Stranpoti do Santiaga (2005) in Vsi sveti (2007). Največ truda je zahtevala zbirka zgodb o Španiji Stranpoti do Santiaga, ki je pravi zaklad informacij o zgodovini in kulturi ter vtisov iz raznoraznih kotičkov dežele. Prevajala je tudi dela Margriet de Moor, Toona Tellegena, Dimitrija Verhulsta, Karla Glastra van Loona, Annelies Verbeke, Cornelie Funke in Kluuna.
Najbolj zabaven se ji zdi prevod knjige Medijski arhiv kolektiva Bilwet, najbolj pretresljiv pa van Loonov roman Sad strasti. Vsaka knjiga pomeni nov izziv in njen najljubši prevod je vedno tisti, s katerim se pravkar ukvarja. Sicer najraje prevaja romane, a se loti tudi poezije in esejistike. Trenutno kuje načrte za predstavitev sodobne nizozemske dramatike v Sloveniji.

Fotografija: Nejc Saje

Aleš Mustar

Florin Lăzărescu

Naš posebni poročevalec

prevod

Aleš Mustar se je rodil leta 1968 v Ljubljani. Diplomiral je iz angleščine in pedagogike na Filozofski fakulteti v Ljubljani in doktoriral iz romunske književnosti na Univerzi v Bukarešti. Logična posledica študija je prevajanje romunske književnosti. Poleg romunske prevaja tudi makedonsko književnost. Makedonščina je v njegovo življenje vstopila zasebno, ta jezik je namreč priženil. Je samostojni kulturni delavec in član DSKP.

Ker Aleš tudi sam piše poezijo – objavil je pesniško zbirko (U)sodno tolmačenje (2005) –, mu je prevajanje le-te najljubše. V prevajalski karieri je najbolj ponosen na svoj prvenec, prevod romana Dumitrua Ţepeneaga Hotel Evropa (2003), trd prevajalski oreh, ki je hkrati najobsežnejši prevod. Poleg omenjenega romana je objavil še naslednje prevode poezije: Izbrane pesmi Ane Blandiane (2003), pesniško zbirko Lidije Dimkovske Nobel proti Nobelu (2004) in pesnitev Rista Lazarova Heraklej (2006) ter prevode romanov Nostagija Mircea Cărtărescuja (2005), Pogovor s Spinozo Goceja Smilevskega (2005), Skrita kamera Lidije Dimkovske (2006) in Kokošji raj Dana Lungua (2007).
Ker se s književnim prevajanjem le težko preživi, si svoj kruh služi kot sodni tolmač, kjer se vsak dan srečuje z najrazličnejšimi zgodbami. Pravijo, da je književno prevajanje najboljša vaja za pisanje, zato upa, da bo kmalu zbral dovolj časa in energije in te zgodbe strnil v roman.

Maja Novak

Claire Keegan
Čez modra polja

prevod in spremna beseda

Maja Novak se je rodila leta 1960 na Jesenicah, večino aktivnega življenja kot samostojni kulturni delavec preživela v Ljubljani, spričo spleta osebnih okoliščin in neljubeznivega odnosa slovenske družbe do kulture pa trenutno prebiva v Novi Gorici in je nezaposlena.
Že v gimnazijskih letih je prevajala poljudnoznanstvene članke za razne slovenske revije, s prevajanjem leposlovja pa se je začela ukvarjati po končanem visokošolskem študiju, saj kljub diplomi Pravne fakultete več kot dve leti ni našla zaposlitve. Pozneje je delala kot tajnica, kot poslovna sekretarka na gradbišču v Jordaniji in kot novinarka mednarodnopolitične redakcije pri časopisu Slovenec. Trenutno novinarsko formo ohranja s pisanjem kolumn za revijo Mladina.
Njen prevodni prvenec, kriminalistični roman Potovanje v strah, zaradi založnikovih finančnih zagat sicer žal vse do danes še ni izšel,

vendar so mu sledili številni drugi prevodi iz angleščine, srbščine, francoščine in italijanščine; po letu 1993 je objavila 52 knjižnih in več revijalnih prevodov, nadaljnji dve knjigi pa sta tik pred izidom. A pri prevajanju se ji zdi najpomembnejše dejstvo, da jo je spodbudilo k lastnemu literarnemu ustvarjanju, ki je kmalu preraslo v njen glavni poklic. Do danes je napisala štiri romane (zadnji, Mačja kuga, je izšel leta 2000), skoraj sto kratkih zgodb (najboljše so bile ponatisnjene v zbirki Zverjad) in štiri dela za otroke. Leta 1997 je prejela nagrado Prešernovega sklada za književnost, bila je nominirana za nagrado Kresnik, dvakrat pa se je potegovala tudi za Večernico.

Čeprav Maja Novak prevaja zato, ker se po ponarodelem izreku »na Slovenskem od pisanja ne da živeti«, in se s to dejavnostjo ne istoveti v tolikšni meri kot s pisanjem, se iz izkušenj odlično zaveda, kako je avtorju pri srcu, če njegovo delo zaide v roke nespretnemu prevajalcu; zato se vedno trudi, da bi svoje prevajalske naloge opravila kar se da profesionalno in bralcu prijazno. Med štirimi jeziki, iz katerih je prevajala doslej, ji je morda najljubša italijanščina, čeprav bolj tekoče govori angleščino, sicer pa je trdno prepričana, da mora vrhunski prevajalec med jeziki najbolje obvladati svojega lastnega. Je strastna bralka znanstvenofantastične literature, zlasti Terryja Prattchetta (prevedla je Barvo magije, prvo knjigo iz niza fantazijskih romanov o Plošči).

Posebnih prevajalskih načrtov in želja nima (raje bi si utrgala kaj časa za lastno ustvarjanje), morda pa bi jo mikalo preizkusiti se v prevajanju iz španščine, zlasti katerega od južnoameriških piscev magičnega realizma, ki so pustili prepoznaven pečat tudi v njeni literaturi.

Oba nadpovprečno zahtevna prevoda, na katera je posebej ponosna, sta izšla pri založbi Modrijan: to sta Zgodovina lepote Umberta Eca (2006) in Bog kot zabloda Richarda Dawkinsa (2007), na izid pa čaka tudi naslednje Ecovo delo, Zgodovina grdega.

Pri zbirki Euroman je sodelovala tudi kot urednica: uredila je roman Huga Clausa Nedokončana preteklost.

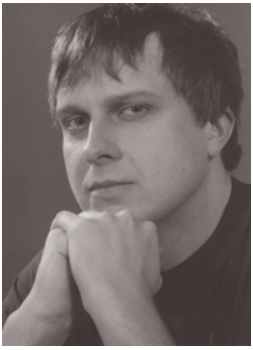

Fotografija: Tihomir Pinter

Klemen Pisk

Sigitas Parulskis
Tri sekunde neba

prevod in spremna beseda

Klemen Pisk se je rodil leta 1973 v Kranju. Osnovno in srednjo šolo je obiskoval v Kranju, tam urejal gimnazijsko glasilo Krogi – takrat je tudi napisal svoje prve pesmi. Študiral je slavistiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani. V tem času se je med drugim ukvarjal s problemom metrične substitucije poljskega verza v slovenščini in objavil verzološko oceno prevoda Mickiewiczevih pesmi v Jeziku in slovstvu. Nekaj časa je honorarno delal na Inštitutu Frana Ramovša na SAZU. Trenutno živi in ustvarja v prestolnici Litve, v Vilniusu. Je član Društva slovenskih pisateljev in Društva slovenskih književnih prevajalcev.
Klemen je dejaven kot pesnik, pisatelj, prevajalec, literarni kritik, jezikoslovec in glasbenik. Objavljal je v slovenskih literarnih revijah, pa tudi v čeških, poljskih, avstrijskih, finskih, bosanskih in litovskih. Njegova prva pesniška zbirka, Labas vakaras (1998), se je uvrstila med štiri najboljše prvence leta. Druga, Visoko in nagubano prapočelo, je izšla leta 2000, tretja, Mojster v spovednici, pa 2002. Piskova radijska igra Lahko noč, Matija Čop, ki se je uvrstila v ožji izbor na natečaju Radia Slovenije, je bila prvič uprizorjena decembra 1998 in je od takrat doživela veliko ponovitev. Leta 2005 je v prevodu Marcina Mielczarka na Poljskem izšel izbor Piskovih pesmi Tych kilka słów (Teh nekaj besed), knjigi je priložena tudi zgoščenka s štirimi Piskovimi šansoni v poljščini.
Glasba ima pomembno vlogo v Piskovem življenju, ki je sicer samouk in ni nikoli obiskoval glasbene šole, zato ne pozna not in igra izključno po posluhu. Ne na vaških veselicah, temveč z odličnimi džezovskimi glasbeniki, ki mu priznavajo smisel za ritem, kompozicijo in harmonijo. Kot pevec, kitarist in avtor večine skladb je s skupino Žabjak bend (1995–2005) – s katero je med drugim nastopil na Festivalu slovenskega šansona, v Cankarjevem domu ter na knjižnem sejmu v Frankfurtu – izdal dve zgoščenki: Doktor piska počasni sving (2001) in Aristokrat (2004).

Klemen Pisk, ki govori nemalo jezikov in se trenutno posveča finščini, je tudi prevajalec. Iz poljščine je prevedel drami Janeza Pavla II. (Pred zlatarno, Brat našega Boga), njegovo pesniško meditacijo Rimski triptih in roman Jerzyja Pilcha Pri mogočnem angelu. Po revijah je objavljal prevode avtorjev, kot so Mrožek, Bitner, Rudnicki, Chwin, Stasiuk. Klemen Pisk je tudi prvi slovenski prevajalec iz litovščine, najtežjega in najbolj arhaičnega živečega indoevropskega jezika; uredil in prevedel je antologijo litovske kratke proze (Zgodbe iz Litve). Je tudi urednik obsežnega izbora poezije nobelovca Czesława Miłosza.

Fotografija: Aleksander Lilik

Lili Potpara

Johanna Sinisalo

Šele po koncu sončeve poti

prevod in spremna beseda

V Mariboru rojena Lili Potpara je že v petem razredu osnovne šole vedela, da bo prevajalka. In sicer iz angleščine. Po končani gimnaziji in srednji glasbeni šoli je za hip pomislila, da bi se resneje posvetila glasbi, vendar je spet zmagala ljubezen do angleščine in odšla je v Ljubljano na Filozofsko fakulteto študirat angleški in francoski jezik. Prevajati je začela že med študijem, v slovenščino in v angleščino, in s tem početjem nikoli več ni prenehala. Je članica Društva slovenskih književnih prevajalcev in Društva slovenskih pisateljev.
Ker Lili »njen značaj preprečuje, da bi bila v redni službi«, je v svobodnem poklicu že od leta 1992, ko si je pridobila naziv profesor francoščine in diplomirani anglist prevajalec. Mnogo let je poučevala angleščino v različnih izobraževalnih ustanovah, zdaj pa izključno prevaja in občasno piše kratko prozo. Za prvo zbirko kratkih zgodb Zgodbe na dušek je leta 2002 prejela nagrado za najboljši literarni prvenec, leta 2006 pa je izšla še druga z naslovom Prosim, preberi.
Lili Potpara rada prevaja, in če jo vprašate, kaj najraje, bo v zadregi, ker nima najljubšega žanra ali področja, vsekakor pa ji mora biti besedilo všeč in se ji zdeti zanimivo, pa naj bo to roman, kratka zgodba, stro-

kovni priročnik, umetniška monografija ali poljudnoznanstvena knjiga. Z leti se je nabralo zajetno število prevodov, ki jih, ko enkrat izidejo, ne bere več, ker bi – kot pravi – vedno rada še kaj spreminjala. Med tistimi, na katere je najbolj ponosna, so avtobiografija Richarda Bransona Kako sem izgubil nedolžnost (1999), kratke zgodbe Draga Jančarja v angleščini, zbrane v knjigi Joyce's Pupil, ki jo je leta 2006 izdala irska založba Brandon Books, Ženski možgani Louann Brizendine (Modrijan 2007) in Cesta Cormaca McCarthyja (2008). V letu 2007 si je prvič drznila v angleščino prevesti tudi eno svojih kratkih zgodb, »The Mobile Phone«, ki jo je v antologiji A Lazy Sunday Afternoon objavilo Društvo slovenskih pisateljev.
Lili Potpara se je začela učiti tudi turškega jezika z željo, da bi nekoč slovenskim bralcem približala kakšen delček turške književnosti, prenesen neposredno iz izvirnika. Nad posrednim prevajanjem ni navdušena, čeprav je pri zbirki Euroman »vskočila« kot prevajalka finskega romana; založbi namreč ni uspelo pravočasno najti prevajalca iz finščine.

Fotografija: Aleksander Lilik

Mateja Seliškar Kenda

Hugo Claus
Nedokončana preteklost

prevod in spremna beseda

Mateja Seliškar Kenda (1972), literarna komparativistka in francistka, živi v Ljubljani. V času študija je obiskovala tudi lektorat nizozemskega jezika na Filozofski fakulteti, ki ga je vodil odlični profesor Paul van den Heuvel. Svoje znanje je izpopolnjevala tudi ob podpori tujih štipendij, ki so ji omogočale obisk seminarjev jezika, kulture in literature v Franciji, na Nizozemskem in v Flandriji. Tako se še danes z navdušenjem posveča predvsem literaturam teh dežel. Je članica Društva slovenskih književnih prevajalcev.
Prevajati je začela že med študijem. Na pobudo dveh izjemnih prevajalcev – moža Jakoba Kenda ter urednika Vasje Cerarja – je pripravila

prevodni prvenec Mija nizozemske Andersenove nagrajenke Annie M. G. Schmidt (1996). Sledila je vrsta prevodov mladinske proze, med katerimi velja omeniti romane Pasje življenje Daniela Pennaca, Vmesna postaja Helle S. Haasse in Padec Anne Provoost.
Kot prevajalka literature za odrasle se osredotoča na avtorje modernizma in postmodernizma. Poleg Michela Tournierja, iz katerega je tudi diplomirala, med njene najljubše avtorje sodi prav »velika nizozemska/flamska trojica«: W. F. Hermans, Gerard Reve in Hugo Claus. Prevodu Hermansovega romana Nikoli več spati je tako sledilo Revejevo delo Zaskrbljeni starši, temu pa pričujoči roman Huga Clausa. Lani je izšel tudi njen prevod romana Kartonaste škatle vrhunskega sodobnega flamskega avtorja Toma Lanoya. Avtor je ob izidu obiskal Ljubljano in javno branje izvirnika in prevoda »stavek za stavkom« je bilo za Matejo izjemna izkušnja; zaradi velikega užitka ob prenašanju avtorjevega mojstrskega stila v slovenski jezik si želi, da bi imela priložnost prevesti še kakšno njegovo obsežnejše delo.
Med Matejine pomembnejše prevajalske dosežke spadajo tudi antologije. Leta 2003 je pripravila izbor sodobne nizozemske kratke zgodbe, ki ga je naslovila Zeleni volk in bakreni dan, pred kratkim je izšel njen izbor ter prevod Tournierjevih zgodb z naslovom Družina Adam, trenutno pa snuje flamsko antologijo kratke proze 20. stoletja. V naslednjih dveh letih jo čakajo še mnogi vznemirljivi prevodni izzivi – med drugim bo za Modrijana prevedla Clausove Govorice –, vzeti pa si bo morala tudi čas za dokončanje doktorata o nizozemskih in flamskih avantgardah.

Fotografija: Aleksander Lilik

Kristina Sever

Teodora Dimova
Matere

prevod in spremna beseda

Kristina Sever je Ljubljančanka, rojena leta 1969 v Kikindi. Prevaja iz angleščine – na Filozofski fakulteti v Ljubljani je diplomirala iz angle-

ščine in umetnostne zgodovine – in iz bolgarščine, ki je njen materni jezik. Mati Lada je bila namreč rojena v Vidinu v Bolgariji, in Kristina je tamkaj, pri svojih starih starših, preživela veliko dni svojega otroštva in zgodnje mladosti. Takrat še ni vedela, da bo iz jezika svoje matere in starih staršev tudi prevajala, vsekakor pa se je že zgodaj seznanila z bolgarsko literaturo, in to v izvirniku, saj je izbor bolgarske književnosti v slovenščini prejkone zelo pičel. Matere so njen prevodni prvenec. Roman Matere Teodore Dimove je prebrala, malo preden je izvedela, da je noseča, in naneslo je, da je založba Modrijan iskala prevajalca iz bolgarščine. Izziv je pogumno sprejela in dokončala prevod, ko je njen sin Marko dopolnil tri mesece.
»Matere niso lahkotno branje,« ugotavlja Kristina, »posebej ne za nosečnice ali mlade matere. Matere presunijo in dajo misliti. So metafora najboljše mame, ki jo otroci morajo zapustiti, pa četudi jo zato ubijejo.«

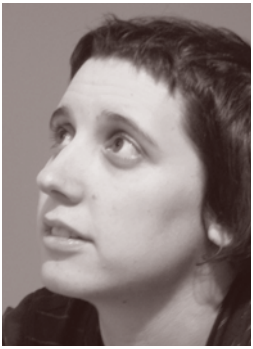

Špela Sevšek Šramel

Dušan Mitana
Moje domače pokopališče

prevod in spremna beseda

Špela Sevšek Šramel (1979) je najmlajša med prevajalci zbirke Euroman. Izhaja iz Velenja, že nekaj časa pa živi in dela v Ljubljani. Na ljubljanski Filozofski fakulteti je končala študij slovenistike, sedaj pa med Ljubljano in Bratislavo (Inštitut za slovaško književnost) nadaljuje z doktorskim študijem, v okviru katerega se ukvarja predvsem s problemom prostora, regionalnosti in subjekta v sodobni slovaški in slovenski kratki prozi.
Trenutno je zaposlena kot asistentka za slovaško književnost na Oddelku za slavistiko na Filozofski fakulteti v Ljubljani. Je članica Društva slovenskih književnih prevajalcev, kjer je tudi tehnična urednica nove revije Hieronymus. Sodeluje pri mednarodnem pisateljskem srečanju Vilenica.

Špela svoje prevode iz slovaščine objavlja od leta 2000, in sicer tako revijalno kakor knjižno. Doslej sta izšla dva knjižna prevoda sodobne slovaške kratke proze, ki predstavlja središče njenega raziskovalnega in prevajalskega fokusa. Izpostaviti velja njen prevod izbora kratkih zgodb V. Balle z naslovom Dvosamljenost (2005) ter zbirko kratke proze Stanislave Chrobákove Repar Angelske utopije (2003).
Zanimajo jo predvsem slovaški avtorji druge polovice 20. stoletja; meni, da je v kratkem obdobju šestdesetih in devetdesetih let zelo plodna generacija avtorjev in avtoric spet ujela tok svetovne književnosti. Slovenskim bralcem je približala literaturo naslednjih avtorjev: D. Dušek, P. Vilikovský, T. Horváth, Balla, D. Kapitaňová, M. Kopcsay idr. Poleg tega iz slovaščine prevaja tudi poezijo (J. Štrasser, M. Habaj, J. Pacalová), dramatiko (V. Klimaček) in mladinsko književnost. Prevod proze slovaškega modernista Jána Johanidesa na založnika in objavo še čaka.

Fotografija: Aleksander Štokelj

Veronika Simoniti

Diego Marani
Nova finska slovnica

prevod

Veronika Simoniti (1967), samostojna prevajalka iz italijanščine in francoščine, dela predvsem za založbe, honorarno pa tudi kot lektorica italijanskega jezika na Oddelku za etnologijo in antropologijo ljubljanske Filozofske fakultete. Živi in dela v Ljubljani.
Ukvarjanje z jezikom je zmeraj lovljenje izmuzljivega, mogoče celo neizrekljivega, včasih upovedovanje nečesa onstran glasbe, pogosto pristajanje na kompromise, vse skupaj pa spremljata slaba vest in neizmeren užitek. To se dogaja predvsem takrat, kadar prevajalec dobi v roke dober tekst; takšna je na primer prav Nova finska slovnica, izpisana v preciznem jeziku, kakršnega je prevajalka srečala denimo že v Ameriških predavanjih Itala Calvina (no, njegovih del bi se z veseljem še lotila).

Gnetenje jezika pa se tukaj še ne konča, nadaljuje se z avtorskim pisanjem, najprej s pravljicami za Radio Slovenija, potem pa se začnejo nabirati kratke zgodbe in leta 2005 izide avtorska zbirka Zasukane štorije, nominirana za prvenec leta, potem še za najboljšo zbirko kratkih zgodb Fabula v letih 2006 in 2007. Prevajanje in pisanje se prepletata, vplivom prevajanih avtorjev se ne da izogniti, predvsem pa ne gre brez mediteranskega vetra, ki včasih potegne ogrnjen v vihrajočo preobleko melodične italijanščine, drugič spet pripiha antične mite in razpreda posebno (po)ustvarjalno atmosfero.
Veronika večinoma prevaja iz italijanskega jezika in napeto spremlja tamkajšnje literarno dogajanje (sad tega spremljanja je bil na primer njen prevod antologije italijanske kratke proze Papir in meso, 2005). Iz jezika skuša povleči čim več niti in z njimi spletati nove mreže ali prešivati že zapisane pomene. Verjetno je to neprestano prespraševanje o jeziku botrovalo izboru prav tega Maranijevega dela, katerega glavni preokupaciji sta identiteta in jezik. Vsakodnevno življenje v razpetosti in sprehodih med sosednjima, vendar tako različnima jezikoma, kot sta italijanski in slovenski, je veselje in trpljenje ter detektivsko brskanje za pravimi besedami. Mogoče pa je prava beseda v nezavednem, kakor pravi glavna oseba Maranijevega romana, človek z dvema imenoma, v nezavednem da je odgovor za vse trpljenje. Ali pa se vse skupaj kratko malo zoži samo na ugotovitev nekega drugega protagonista Nove finske slovnice, češ da je naučen jezik samo krinka, sposojena identiteta.

Darinka Soban

Torgny Lindgren
Resnici na ljubo

prevod

Darinka Soban, rojena leta 1921 v Novem mestu, je najstarejša sodelavka pri zbirki Euroman. Po izobrazbi je zdravnica in doktorica znanosti; preden se je upokojila, je delala kot anesteziologinja in bila prva

profesorica anesteziologije na Medicinski fakulteti v Ljubljani. Medicina in naravoslovje – že v gimnazijskih letih se je začela zanimati za botaniko – sta jo pripeljala do prevajalstva. Kot znanstvenica in zdravnica je namreč daljša obdobja preživljala v tujini, še posebno na Švedskem, in tako je začela prevajati. Prevajanju – najrajši prevaja iz švedščine – se je lahko zavzeteje posvetila šele po upokojitvi. Je članica Društva slovenskih književnih prevajalcev.

Njeni prvi literarni prevodi sodijo v otroško literaturo: švedska ljudska pravljica Metla Vsepometla (1968) ter Čarodejev klobuk in Vražja kresna noč Tove Jansson (1970), znamenite švedske pisateljice in slikarke ter Andersenove nagrajenke, h kateri se je še vrnila s prevodoma Zime v Mumindolu (2004) in Poletne knjige (2005) ter se z njo srečala, ko je bila na obisku v Ljubljani. Iz švedščine je prevedla še biografski roman o Linnéju Cvetni kralj Runeja Pära Olofssona (1986); Linejka v slikarjevem vrtu Christine Björk (1999), roman Marianne Fredriksson Anna, Hanna in Johanna (2002) in zbirko novel Torgnyja Lindgrena Lepa Merab (2002).

Njen najpomembnejši prispevek na področju botanike je prevod trinajstih ohranjenih Linnéjevih in sedemnajstih Scopolijevih pisem, ki jih je prevedla iz latinščine v slovenščino in angleščino ter jih objavila v dveh knjigah: Linnejeva pisma Scopoliju 1761–1773 (1995) in J. A. Scopoli – Carl Linnaeus, dopisovanje 1760–1775 (2004). Izdalo ju je Prirodoslovno društvo Slovenije. Prevedla je tudi številne priročnike za vzgojo in nego rastlin.

Leta 2004 je prof. dr. Darinka Soban prejela odlikovanje Zlati red za zasluge, in sicer za zasluge v medicini, prispevek k slovenskemu naravoslovju in kulturi ter mednarodnemu uveljavljanju Republike Slovenije.

Fotografija: Aleksander Lilik

Martina Soldo

Guy Helminger
Rja

prevod

Martina Soldo se je rodila v Kopru, leta 1962, kot dvojčica, skupaj s sestro Tatjano. Morda je tudi ta okoliščina vplivala na njeno nagnjenje k prisluškovanju odtenkom v nakazanih, zapisanih ali izgovorjenih besedah, v sporočilih, ki si jih ljudje izmenjujemo, včasih pa tudi odtegujemo. Iz tega nagnjenja je sčasoma vzniknila strast do leposlovja, filozofije, jezikov in vseh načinov izražanja, ki lahko pomenijo poskus premoščanja človeške odtujenosti ali nemosti.
Svoj pravi poklic, prevajanje in nakazovanje možnih stičišč med različnimi govoricami, je odkrila skoraj po naključju. Leta 1985 je kot asistentka dramaturgije pri gledališki predstavi Marija Nablocka nepričakovano dobila nalogo, da poskrbi za prevod Brechtove drame Baal. Ker se je režiserju zelo mudilo, je bilo treba delo prevesti v enem tednu. Podviga se je lotila skupina treh sodelavcev pri predstavi. Izkušnja prevajanja Brechtovega Baala je bila zares nenavadna, »kolektivna«. Toda prinesla je dobre sadove: prevod, poglobitev – ugotovitev, da prevajanje pomeni predvsem poslušanje besedila. Besede prevoda pa pogosto prihajajo tako rekoč same od sebe.
Martina Soldo se je začela pozneje ukvarjati s prevodi filozofskih del, zlasti besedil tako imenovanih eksistencialistov ali filozofov eksistence. S posebno privrženostjo in strastjo je prevajala dela nemške filozofinje Hanne Arendt; tako sta izšla dva knjižna prevoda – po obsegu skromna, vendar pomensko udarna knjižica Kaj je filozofija eksistence, in Resnica in laž v politiki, delo, v katerem Hannah Arendt ponuja iztočnice za orientacijo v presoji političnih dogajanj. Ob prevajanju teh filozofskih besedil, pa tudi spisov Karla Jaspersa, Martina Heiddegerja, Maxa Schellerja, Petra Sloterdijka, Johna Caputa in drugih mislecev, je prevajalka sčasoma ugotovila, da mora vselej izhajati iz posameznega stavka. Stavek je postal zanjo podlaga in ključ celotne zgradbe misli ali celotnega videnja, ki ga posreduje določeno delo.

Šele v zadnjih nekaj letih se je spet posvetila prevajanju obsežnejših leposlovnih del; prevedla je Schnitzlerjevo Sanjsko novelo in pesniško zbirko črnogorskega pesnika Mladena Lomparja z naslovom Senca na prizorišču.
Prevajalka se spominja nekega intervjuja z Jankom Modrom, v katerem je ta povedal, da se mu zdi prevajanje pravzaprav podobno detektivskemu delu. Razvozlavanju pomenov, iskanju ključa. Zato je prevajanje najbrž samo na videz suhoparno ali »statično« opravilo.
Leposlovno delo, ki ga ima Martina Soldo najraje, je Tolstojev roman Vojna in mir, neizmerno pa spoštuje in občuduje tudi njegovega prevajalca Vladimirja Levstika.
Sama prevaja iz nemškega, angleškega, hrvaškega oziroma srbskega jezika in iz nizozemščine. Občasno piše tudi krajše eseje in literarna besedila, zlasti pesmi v prozi. Zaposlena je kot samostojna ustvarjalka na področju kulture in živi v Logatcu.

Jana Unuk

Magdalena Tulli
V rdečem

prevod in spremna beseda

Jana Unuk se je rodila leta 1959 v Mariboru, kjer je dokončala gimnazijo in se učila angleščino, ruščino in francoščino. Leta 1984 je diplomirala iz slovenskega in angleškega jezika in književnosti na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Med študijem je začela prebirati in spremljati poljsko književnost, zlasti Czesława Miłosza, in septembra 1983 prvič odpotovala v Varšavo. Opravljala je poklic srednješolske profesorice, lektorice, lektorice slovenščine za tujce na poletnih seminarjih v Ljubljani in v letih 1993–1995 na Šlezijski univerzi v Sosnowcu pri Katowicah na Poljskem, prevajalke strokovnih in literarnih besedil in v letih 1996–2005 honorarne urednice pri založbi Nova revija. Od leta 1996 ima status samostojne literarne prevajalke. Je članica Društva slovenskih književnih prevajalcev in žirije Vilenice. Živi v Ljubljani.

Iz poljščine je prevajala Czesława Miłosza (Življenje na otokih, 1997, Psiček ob cesti, 2001, Pričevanje poezije, 2006, Izbrane pesmi, več prevajalcev, 2008), Wisława Szymborsko (Semenj čudežev, 1997, z Rozko Štefan), Zbigniewa Herberta (Barbar v vrtu, 2003, z Jasmino Šuler Galos), Leszka Kołakowskega (Mini predavanja o maksi zadevah, 2004), Pawła Huelleja (David Weiser, 2007), Olgo Tokarczuk (Dnevna hiša, nočna hiša, 2005), Andrzeja Stasiuka (Devet, 2004, in Na poti v Babadag, 2007), iz srbščine Vidosava Stevanovića (Abel in Liza, 2005, in Iskra, 2008) in Koljo Mićevića (Prešeren, malo drugače, 2004), iz bosanščine Dževada Karahasana (Vzhodni divan, 2007), iz angleščine Bruna Bettelheima (Rabe čudežnega, 1999) in Isaaca Bashevisa Singerja (Mešuge, 2008). Prevedla je tudi veliko knjig za otroke, mdr. Zaveso Lužnikove tete Virginie Woolf (1996), Obleko lepo-in-prav Sylvie Plath (1999), Lili Skok skače v spanju Eleanor Farjeon (2003), Zgodbo o doktorju Dolittlu Hugha Loftinga (2006), Duha stare hiše ter Matička in lovce na duhove Anne Onichimowske (2006, 2007). Izbrala in uredila je (zadnje pa tudi prevedla) štiri obsežne izbore ljudskih pravljic: Slovenske pravljice (2002), Svetovne pravljice (2004), Obesi luno na streho moje palače in druge židovske pravljice (2007) in Živalske pravljice z vsega sveta (2007).

Poleg prevodov knjig je objavila več kot dvesto prevodov v literarnih revijah in po radiu. Med avtorji revialno objavljenih prevodov so tudi Virginia Woolf, Adam Zagajewski, Stanisław Ignacy Witkiewicz, Witold Gombrowicz, Anna Świrszczyńska, Jan Kott, Hanna Krall, Magdalena Tulli, Stefan Chwin, Natasza Goerke, Manuela Gretkowska, Jerzy Pilch, Ewa Sonnenberg, Eugeniusz Tkaczyszyn-Dycki, Ferida Duraković, Momčilo Nastasijević, Vlado Gotovac, Zdenko Lešić in Sead Fetahagić.

Leta 2006 je Jana Unuk prejela Sovretovo nagrado za prevod Dnevne hiše, nočne hiše Olge Tokarczuk in druge prevode iz sodobne poljske književnosti.

Fotografija: Aleksander Lilik

Štefan Vevar

Vladimir Vertlib

Vmesne postaje

prevod in spremna beseda

Štefan Vevar (rojen v Slovenj Gradcu leta 1953, diploma in magisterij na germanistiki Filozofske fakultete v Ljubljani) je prevajalec iz nemške književnosti s poudarkom na delih klasičnih avtorjev od obdobja klasike (Goethe, Schiller) in romantike (Novalis, Heine) prek realizma (Theodor Fontane, Adalbert Stifter) in modernizma (Broch, Musil) do sodobnih vodilnih imen nemške literature (Friedrich Dürrenmatt, Libuše Moníková, Jurek Becker, Günter Grass, Robert Schneider, Christoph Ransmayr, Sten Nadolny, Heiner Müller, W. G. Sebald, Arno Geiger). Prevaja tudi liriko Novalisa, Goetheja, Heineja, Ericha Frieda, Raoula Schrotta, Roberta Schindla, Oswalda Eggerja itn. Je član Društva slovenskih književnih prevajalcev, leta 1999 dobitnik Sovretove nagrade za prevod Goethejevih Učnih let Wilhelma Meistra, avtor prevodoslovnih in teatroloških objav ter spremnih študij k literarnim prevodom.

Pri odločanju o tem, česa se bo lotil kot prevajalec, ga bolj vodi trajna vrednost literarnega dela, v katero verjame, kot pa trenutni odmev ali nagrada, ki jo kakšno delo dobi. Osebno ga bolj prepriča delo, ki (nagrajeno ali ne) ni muha enodnevnica in ki žarči še dolgo potem, ko izide, ter s tem trka na vrata templja klasikov. Bolj ga tudi privlači literatura, ki ima temo in slog, manj tista s priučenim slogom kreativnih delavnic. In ljubša mu je literatura nadarjenih pripovedovalcev, mojstrov dobre zgodbe, kot zgolj slogovnih mojstrov s šibko fantazijo in omejeno vednostjo. Priznava, da lahko slog slednjih včasih zelo posrečeno postane zgodba sama. A ima vendarle občutek, da dominacija sloga nakazuje, da avtorju manjka občečloveške vednosti in smisla za dobro zgodbo, za pomenljive drobce, za opazovanje tisočerih nastavkov, iz katerih se spletajo kompleksni literarni svetovi. In seveda so mu najljubši tisti, pri katerih sta obe kategoriji srečno združeni. In spet ljubši tisti med njimi, ki imajo svoje junake radi, ki jih opisujejo v prizanesljivih tonih, a se, da sentiment ne preide v patos, zatekajo k mehkobni ironiji. In manj ljubi so mu tisti redkejši, ki svojih

junakov ne marajo, za katere literatura ni devocija, temveč nekaj drugega, recimo razreševanje osebnih problemov ali morda sredstvo za rehabilitacijo ranjene psihe.
Sicer pa v prevodih išče zven, ki ni brez zveze z muzikalnostjo in z glasbenim posluhom, in tak urbanizem stavka in besedila, da arhitektura pomenov lahko prosto diha, ritmično utripa med polnimi dobami bistvenega in praznimi dobami pomožnega v stavku.
Najraje prevaja liriko in roman. Sploh pa se pri prevajanju veliko sprašuje po marsičem. Največ zadoščenja najde v prevajanju reglementirane lirike; je kakor brušenje kamna, dokler se skoz črno sklenino ne poblisne nekaj diamantu podobnega. In ko se vpraša, kdo naj bi prevajal poezijo, sliši klišejski odgovor: pesniki. Ob tem se zamisli in odgovor iztanjša: ne vsi, sploh pa ne vsi tisti, ki jim tako pravimo. Pesniki po svojem potencialu, to pa že, tankočutneži, ki premorejo umetniško pronicljivost in stilno bogastvo izraznih možnosti, četudi tega daru, te senzibilnosti niso pripravljeni »vpreči v voz lastne poezije«.
In če se po čem ne sprašuje, se ne po tem, zakaj prevaja.

Fotografija: Kajtimir Anžur

Nives Vidrih

Ludvík Vaculík
Kako se naredi fant

prevod in spremna beseda

Nives Vidrih, rojena 28. maja 1958 v Ljubljani – tukaj ves čas tudi živi, z izjemo štirih let v Pragi –, je leta 1981 diplomirala iz slovenščine in primerjalne književnosti, ves čas študija je obiskovala češki lektorat, v češčini pa se je izpopolnjevala tudi med svojim dvakratnim bivanjem v Pragi, ko je bila lektorica za slovenščino na tamkajšnji Filozofski fakulteti. Njen prostovoljni študijski predmet je tako postal njen poklic. Zdaj je že štirinajsto leto samostojna prevajalka, že dolgo je članica Društva slovenskih književnih prevajalcev.
Prevaja iz češčine in slovaščine (s slovaščino se je prvič spopadla, ko je dobila na TV v prevajanje risanke – in se je izkazalo, da niso češke),

ampak češčina in češka literatura sta njena prva in edina velika ljubezen. Začela je s prevajanjem poezije, pozneje se je skoraj povsem preusmerila na prozo in ima zdaj prevedenih dobrih dvajset knjig češkega leposlovja, vendar to ne pomeni, da pesmi ne bo več prevajala.
Prvi roman, Škvoreckega Vrnitev poročnika Borovnice, ji je v prevajanje ponudil urednik, veliko večino drugih je predlagala sama. Včasih je morala biti kar vztrajna, da se ji je uspelo dogovoriti za kakšen prevod. Njen najljubši avtor je Bohumil Hrabal, tako rekoč klasik, prevedla je njegova dela Stregel sem angleškemu kralju, Prebučna samota in Obredi, ravno zdaj pa prevaja izbor njegovih kratkih zgodb, ki bo tudi literarna poslastica. Veseli jo, da se ji je v zadnjih letih posrečilo plasirati in prevesti dela nekaj čeških starejših avtorjev iz 20. stoletja, ki v slovenščino še niso bili prevedeni, verjetno zaradi zunajliterarnih razlogov: to so Ludvík Vaculík, Viktor Fischl, Egon Hostovský. Zelo rada se loteva tudi sodobnih avtorjev, med njimi ji je najbolj pri srcu Jáchym Topol, lani je izšel njen prevod njegovega šestostranskega romana Sestra, ki velja za najboljše češko delo 90. let. Prevedla je tudi štiri romane najpopularnejšega češkega pisatelja Michala Viewegha in se dogovarja za petega, na njeni knjižni polici so med prevedenimi deli tudi Zuzana Brabcová, Jiří Kratochvil, Václav Havel, Martin Fahrner, Květa Legátová, Magdalena Platzová, od starejših in že pokojnih še Jiří Šotola in Jan Werich. Prevedla je tudi tri gledališke igre in dve lutkovni, kakšnih trideset radijskih iger in pripravila enako število literarnih oddaj o češki književnosti za radio, prevedla kakšnih dvajset serij risank in kakšnih tristo filmov in nadaljevank za televizijo, kino in kinoteko. Piše tudi članke o češki literaturi in kulturi, dela intervjuje predvsem s češkimi literati in piše literarne kritike. In tudi lektorira. In včasih prevede kakšen nezanimiv strokovni tekst, ki je veliko bolje plačan od literarnih prevodov. Veseli jo, da je za Slovenski veliki leksikon napisala gesla iz češke književnosti. Prav pred kratkim pa je začela na bohemistiki Filozofske fakultete s prevajalskim tečajem – študentom predaja svoje izkušnje.
Zakaj se je odločila za prevajanje? To je prišlo nekam spontano že med študijem, postopoma, enako kot navdušenje nad češko kulturo – ta se ji zdi njen paralelni dom, kjer je včasih še bolj doma kot doma. Prevajanje dobrih avtorjev ji je v užitek, svoje umetniško nadarjenost in besedne veščine posoja tujim pisateljem, včasih pa tudi sama napiše kakšno zgodbo, npr. tisto z naslovom Pisatelj in copatarica – o srečanjih z Ludvíkom Vaculíkom, našim avtorjem, s katerim se poznata že skoraj dvajset let in ki njeni prijateljici enkrat reče takole: »Iz Slovenije ste? Tam poznam samo Nives Vidrih.«

avtorji spremnih besedil

Lidija Dimkovska Komparativistka, doktorirala iz romunske književnosti, rojena v Skopju v Makedoniji, živi in dela v Ljubljani. Je pesnica, esejistka, literarna teoretičarka in prevajalka, članica makedonskega pisateljskega društva in makedonskega PEN-a. Izdala je več pesniških zbirk, eno tudi v romunščini, slovenščini in angleščini, ter roman Skrita kamera. Napisala je spremno besedo k romanu Naš posebni poročevalec Florina Lăzărescuja.

Mita Gustinčič Pahor Lektorica za švedski jezik na Filozofski fakulteti v Ljubljani, kjer je študirala angleški in španski jezik s književnostjo. S švedskim jezikom se je srečala pri lektoratu na Filozofski fakulteti in kasneje študij nadaljevala na Švedskem, na Univerzi v Uppsali. Poleg poučevanja se ukvarja tudi s prevajanjem. Med drugim je prevedla kriminalni roman švedske pisateljice Lize Marklund z naslovom Studio seks. Pri Euromanu je sodelovala kot avtorica spremne besede k romanu Resnici na ljubo Torgnyja Lindgrena.

Vesna Kondrič Horvat Doktorica literarnih znanosti, zaposlena kot izredna profesorica za novejšo nemško književnost na Filozofski fakulteti Univerze Maribor. V težišču njenega raziskovanja so književnost 20. stoletja, švicarska književnost, medkulturna germanistika in germanistika kot kulturologija. Kot gostujoča profesorica je predavala na univerzah v Jeni, Leipzigu, Wroclawu in Gradcu, redno se udeležuje znanstvenih srečanj doma in v tujini. Uredila je monografijo Slowenisch-österreichische Kafka--Studien (1998) in izdala monografijo o švicarskih prozaistkah v 70. in 80. letih 20. stoletja z naslovom Der eigenen Utopie nachspüren (2002). Je članica žirije za mednarodno literarno nagrado Vilenica. Za zbirko Euroman je napisala spremno besedo h kratkim zgodbam Luksemburžana Guya Helmingerja.

Katarina Marinčič Francistka in anglistka, docentka za francosko književnost na Oddelku za romanske jezike in književnosti Filozofske fakultete v Ljubljani. Kot pisateljica je nase opozorila že s prvencem Tereza (1989); pozneje je izdala še romana Rožni vrt (1992) in Prikrita harmonija (2001), ki ji je prinesel nagrado Kresnik, ter zbirko kratke proze O treh (2005), nagrajeno z Dnevnikovo fabulo 2007. Piše tudi članke in spremna besedila, zlasti k izdajam velikih francoskih avtorjev. Pri zbirki Euroman je sodelovala kot avtorica spremne besede k romanu pisateljskega kolega Draga Jančarja Drevo brez imena.

Sergio Sozi Literarni kritik, pisatelj, pesnik in novinar kulturnih rubrik. V Italiji objavlja od leta 1990. Leta 1995 je ustanovil literarni tromesečnik

I polissenidi – Cultura e Idee in bil pet let njegov glavni urednik. Sodeloval je z italijanskima dnevnikoma L'Unità in Il Giornale dell'Umbria, Radiom Slovenija ter literarnima revijama Trieste Arte e Cultura in Nova Revija. Izdal je pesniško zbirko Oggetti volanti (2005) ter zbirko kratkih zgodb Il Maniaco e altri racconti (2007). Prozo in poezijo je objavil v več antologijah ter slovenskih in italijanskih revijah (Primorska srečanja, Paralele, Polimnia). Je selektor in avtor spremne besede k antologiji italijanske kratke proze Papir in meso (2005). Napisal je spremno besedo k romanu Nova finska slovnica Diega Maranija.

Rok Vevar Kritik za področje scenskih umetnosti (sodobni ples, balet in gledališče) pri dnevniku Večer. Študiral je primerjalno književnost (FF) in gledališko režijo (AGRFT). Kot publicist je objavljal za dnevne časopise in za strokovne periodične publikacije, prispeval članke za gledališke liste, uredil kataloge več festivalov sodobnih scenskih umetnosti. Kot dramaturg je sodeloval pri več projektih (Plesni teater Ljubljana) in bil večkrat član ekipe dramaturgov na dramaturških »coachingih« po Evropi (Talin, Estonija; Zagreb, Hrvaška). Trenutno vodi program Pre-glejevega laboratorija (seminar dramskega pisanja; Gledališče Glej in KD Integrali). Pri zbirki Euroman je sodeloval kot avtor spremne besede k romanu Država na meji Emila Todeja.

uredniki

Bronislava Aubelj Klasična filologinja, urednica. Sestavila je priročnike Antična imena po slovensko (1997), Sentence. Modrosti starih Rimljanov (2003) in Antična mitologija (2006). Poleg proznih in pesniških besedil ter leksikonov, učbenikov in drugih priročnikov s področja klasičnih jezikov in književnosti ureja tudi dela z najrazličnejših drugih področij. Je avtorica zasnove zbirke Euroman in njena sourednica. Sestavila je uredniško skupino ter vodila in spremljala ves proces nastajanja zbirke od oddaje rokopisov do tiska. Uredila je francosko, grško, ciprsko in irsko delo.

Tatjana Jamnik Slovenistka, urednica, lektorica, prevajalka iz češčine in poljščine ter pisateljica in pesnica. Z založbo Modrijan sodeluje več kot eno leto kot urednica domačega in prevodnega leposlovja. Trenutno pripravlja prevod romana Sežigalec trupel češkega pisatelja Vladislava Fuksa. Pri zbirki Euroman je sodelovala kot urednica češkega, poljskega in slovaškega romana.

Saša Jerele Francistka in komparativistka, svobodna prevajalka iz francoščine. Prevaja zahtevnejša leposlovna in humanistična dela; eden najpomembnejših je roman *Hadrijanovi spomini* Marguerite Yourcenar (2001),

za katerega prevod je leta 2002 prejela priznanje za mladega prevajalca. Zdaj prevaja Renanovo *Jezusovo življenje*. Je sourednica zbirke Euroman. Sestavila in vodila je prevajalsko skupino, organizirala izbiranje naslovov ter spremljala ves proces nastajanja zbirke. Uredila je bolgarsko, estonsko, finsko, luksemburško, portugalsko, špansko in švedsko delo.

Marta Kocjan - Barle Slovenistka, lektorica za govor na Radiu Ljubljana, urednica leksikografskih izdaj pri DZS, MKZ in Modrijanu. Skupaj z Dragom Bajtom je uredila Slovenski veliki leksikon (MKZ, 2003–05; 2007) in Splošni religijski leksikon (Modrijan, 2007); pri obeh je sodelovala tudi kot soavtorica geselskih člankov ter poskrbela za izgovor in naglaševanje iztočnic. Je avtorica Abecede pravopisa (1992, [3]1999) in (so)avtorica učbeniških kompletov za slovenščino Znanka ali uganka. Dolga leta zahtevnega leksikografskega urednikovanja je sklenila kot urednica pri zbirki Euroman – z branjem avstrijskega, italijanskega, litovskega in slovenskega romana.

Mija Longyka Slovenistka, urednica in lektorica knjig z najrazličnejših področij. Do upokojitve je urejala zlasti učbeniško literaturo, v zadnjih letih pa se kot sodelavka založbe Modrijan posveča tudi zahtevnejšim ali prestižnejšim monografijam (François Rabelais, Gargantua in Pantagruel, 2003; Peter Vodopivec, Od Pohlinove slovnice do samostojne države, 2006; Tine Germ, Simbolika živali, 2006). Izmed knjig v zbirki Euroman je uredila latvijsko, madžarsko in malteško.

Aleš Učakar Komparativist, prevajalec iz nemščine, urednik. Bil je strokovni sodelavec pri Splošnem religijskem leksikonu (2007), zdaj soureja Ecovo Zgodovino grdega in zbirko Intermundia. Prevaja tako leposlovje (Heinrich Böll, Angel je molčal, 1999; Henning Mankell, Šepetalec vetra, 2005, Oko leoparda, 2007) kakor stvarno oziroma strokovno literaturo (Ernst Cassirer, Filozofija razsvetljenstva, 1998; Joseph Ratzinger, Bog in svet, 2003; Ludwig Wittgenstein, Kultura in vrednota, 2005; Josef Pieper, Neizpojna luč, 2007). Izmed knjig v zbirki Euroman je uredil nemško, nizozemsko in romunsko.

Julija Uršič Komparativistka, urednica. Leta 2000 je objavila delo Metamatika. Branja metafikcije; napisala je več spremnih besedil, strokovnih člankov in recenzij. Od leta 2004 je urejala prvo pravo Modrijanovo literarno zbirko – izbor vrhunskih sodobnih romanov –, v kateri je v treh letih izšlo deset knjig. Za zbirko Euroman je uredila Hotelski svet britanske pisateljice Ali Smith.

oblikovalci

Davor Grgičević Arhitekt po izobrazbi, a vsa leta po koncu študija deluje predvsem kot oblikovalec in ilustrator. Grafično in likovno je opremil mnoge Modrijanove učbenike, predvsem za otroke nižjih razredov osnovne šole. Tako rekoč vsako leto zasnuje podobo Modrijanovega razstavnega prostora na Slovenskem knjižnem sejmu v Cankarjevem domu. S svojim delom pa posega tudi na področja zunaj knjižnega založništva.

Branka Smodiš Arhitektka, samostojna ustvarjalka na področju grafičnega oblikovanja in glasbe. Z Modrijanom je začela sodelovati pred poldrugim letom. Oblikuje zlasti ilustrirane monografije (Joga zame Darije Čamernik, Umetniki v ateljeju Tihomirja Pinterja, Carmina Burana itd.). Oblikovala je tudi založbin šestmesečnik – časopis Modrijan in spletno predstavitev zbirke www.euroman.si.

Vesna Vidmar Industrijska oblikovalka, prejemnica dveh študentskih Prešernovih nagrad, udeleženka več mednarodnih oblikovalskih delavnic po Evropi (Belgija, Finska, Norveška), sodelovala pri pripravi svetovnega kongresa industrijskih oblikovalcev ICSID (1991/92), udeleženka skupinske razstave EWOL (European ways of life) v Carrousel du Louvre v Parizu (2002). Od leta 1997 samostojna delavka v kulturi na področju vizualnih komunikacij. Sooblikovanje zbirke Euroman je bilo njeno prvo sodelovanje z založbo Modrijan.

tehnični uredniki

Goran Čurčič Tehnični urednik, pri založbi zadolžen za postavljanje zahtevnejših publikacij. Kos je tako rekoč vsem programom za grafično oblikovanje, ki se uporabljajo v knjižnem in časopisnem založništvu. Redno pripravlja spomladansko-jesenski časopis Modrijan. Tehnično je uredil šest del v zbirki Euroman in celotno zbirko pripravil za tisk.

Dušan Obštetar Tehnični urednik, pri Modrijanu zadolžen predvsem za učbeniško literaturo in koprodukcijske izdaje. Poskrbel je za prelom enajstih del v zbirki Euroman.

Kazimir Rapoša Dolgoletni urednik in tehnični urednik na Cankarjevi založbi, zdaj upokojen; z založbo Modrijan sodeluje predvsem pri grafični pripravi leposlovnih besedil. Zasnoval je podobo knjižnega bloka zbirke Euroman ter izbral tipografijo.

O založniku

Založba Modrijan je bila ustanovljena leta 1996, vse odtlej jo vodi Branimir Nešović, po izobrazbi zgodovinar in sociolog, ki je, preden je krenil na samostojno pot, delal kot novinar in krajši čas kot urednik zgodovinskih učbenikov.

Največji del založbinih izdaj zavzema učna literatura: učbeniki in delovni zvezki za več predmetnih področij, zlasti za fiziko in matematiko ter zemljepis in zgodovino, v zadnjem času tudi za slovenščino. Poleg njih založba vseskozi izdaja priročniško literaturo, tako izvirno kakor prevodno, v zadnjih letih tudi najzahtevnejšo: leksikone in slovarje.

Leta 2004 je založba, po peščici del iz antičnega sveta, začela redno izdajati tudi leposlovna dela: zlasti sodobno prevodno prozo. Kmalu se je število izdanih naslovov – tri ali štiri na leto – podvojilo, leta 2008 pa bo njen leposlovni program, če prištejemo 27 romanov zbirke Euroman, bogatejši za več kot 40 novih naslovov.

Danes ima založba trideset zaposlenih in več honorarnih sodelavcev.

Kontakti:

Avtorske pravice: Metod Bočko (metod.bocko@modrijan.si)

Prodaja in trženje: Aleš Vesel (ales.vesel@modrijan.si)

Tržno komuniciranje: Tina Jurkovič (tina.jurkovic@modrijan.si)

Telefonska prodaja: Jožica Robnik (jozica.robnik@modrijan.si)

Informacije in naročila:

Modrijan založba, d. o. o., Poljanska cesta 15, p. p. 2004, 1001 Ljubljana

telefon (01) 236 46 00

faks (01) 236 46 01

brezplačni klic 080 23 64

e-pošta prodaja@modrijan.si

internet www.modrijan.si, www.euroman.si

Twenty-Seven Stories, Twenty-Seven Views

Euroman is a series of 27 prose works (novels, short fiction, short stories) coming from the 27 member states of the European Union. Its first public appearance coincides with a special day and period: with April 23, the World Book and Copyright Day, and with Slovenia's presidency over the community of 27 European countries.

The books are arranged alphabetically by the Slovene names for their countries of origin, beginning with Slovenia and continuing with the others, from Austria to Great Britain (Velika Britanija).

With the single exception of Torgny Lindgren, all non-Slovene names in the series are presented in Slovene for the first time. Indeed, in some cases it is the country itself that is now introduced with the first book-format translation: Luxembourg (Guy Helminger), Malta (Vincent Vella), Latvia (Inga Ābele), Estonia (Tõnu Õnnepalu). Still other translations, for example those from the Bulgarian, Cypriot, and Lithuanian language areas, help to fill the gaps which Slovenia has been slow to bridge. Slovenia itself is represented by an author whose work has intensely reflected on Europe and enjoyed a warm European reception: Drago Jančar with his new novel Drevo brez imena (The Nameless Tree), now published for the first time.

All selected authors are highly acclaimed spokespersons for their national literatures. By virtue of the weight, distinction and size of their oeuvre, senior authors such as Hugo Claus (1929) from Belgium, Klaus Rifbjerg (1931) from Denmark, and Ludvík Vaculík (1926) from the Czech Republic are considered to be the key figures in the cultural life of their countries. Some of the junior ones likewise stand out in their generation, not least with the awards received: Dimova (1960) from Bulgaria and Lăzărescu (1974) from Rumania, for example, are the winners of the first and second prize respectively for Eastern European literature, which have been conferred in Vienna since 2006. Tavares (1970) from Portugal has received three important literary awards for the novel

Jerusalem alone, while Keegan (1968) from Ireland would hardly recall all of her numerous awards. Despite their authors' generational differences, however, all the works in the series, except the slightly older Cypriot novella, were written after 1990, with almost half of them first published after 2000.

Just as the European Union countries are far from representing Europe in its entirety, 27 prose works cannot encompass the reality of our common continent. Nevertheless, the parts of the series do form a kind of map. The amazingly strong literature of the former Eastern bloc is flanked by the self-assured prose of the West; a surprising vigour and freshness are exhibited by the representatives of "minor" and – to us – exotic nations. This set of texts reveals all the themes and contrasts of contemporary Europe: the struggle with the consequences of a traumatic history, the social shifts after the fall of communism, the legacy of colonialism, the problems of identity and liminality or marginality, the ethnic conflicts, the issues of immigration and homelessness, the gulf between the East and West, terrorism, the drastic changes in values, the existential emptiness, family relationships, loneliness, loss, God. At the same time, the texts form a kind of frame which influences them in turn, showing them in a new light. The homely scent of the countryside, of the "blue fields", in Claire Keegan's stories is contrasted by the suffocating housing-block areas of the Riga outskirts as described by Inga Ābele from Latvia; the lyrical, mysterious atmosphere of a backwater province – a metaphor for the recent Central European dictatorships – by Ádám Bodor from Hungary is countered by Lăzărescu's hilarious treatment of the post-communist society and mass media; the warmly humorous father-son relationship described in Vaculík's novel How a Boy Child Is Made finds its counterbalance in the touching cry for mother love in Teodora Dimova's *The Mothers;* the futuristically tinged examination of art in Gene of Doubt by Nikos Panayotopoulos from Greece is offset by scenes from the Cypriot struggle for independence in the novella by Lefkios Zafiriou. On the other hand, the novel New Finnish Grammar by Diego Marani, an Italian writer working as a translator and interpreter for the Brussels EU Cabinet, tackles the most topical European issues: language and national identity.

From the genre perspective, the series contains novels and four short story collections including parodies, intimate dramas, acid character studies, autobiographical writings, and combined traditions of the detective and modern novel. The novel In Red by Magdalena Tulli from Poland thus plays through the conventions of European romanticism, realism and naturalism, Hotel World by Ali Smith experiments with registers, tenses and punctuation, while Guy Helminger from Luxembourg draws on the Kafkaesque narrative manner.

The no-border principle, not restricted to the EU, is of course best implemented by the stories themselves. We only need to glance at the chequered origins of the authors: the Hungarian representative, for example, was born in Rumania, while the Austrian author is a Russian Jew. Borders are likewise ignored by the literary characters themselves (the pursuit of happiness leads Ferrero's likeable hero, Amador, through Belgium, Spain, Geneva, and Paris; the quest for a new homeland takes the protagonist of Vertlib's Between Stations on a pilgrimage between Boston, Tel Aviv, and St. Petersburg; the cynical Paris gallery owner Ferrer of Echenoz's novel I'm Gone even roams the North Pole) and by the imaginary worlds, such as Bodor's Sinistra or Tulli's Sciegi, which are no *loca amoena* but distinct metaphors for a socio-political reality.

We are thus faced with a map charting the spiritual realm of our broader homeland in its fullness: its cohesion, as well as its diversity and outward orientation. The stories form a single novel, a novel about the state of mind in the changing Europe of today, about the legacy of the atrocities from her common history, about the incredible soul of her people.

The series owes its existence primarily to the efforts of the translators and – often in the same person – of the authors of the accompanying studies. Many of the latter go beyond an analysis of the author and his or her oeuvre, developing into broader presentations which seek to acquaint the reader with less familiar literatures – Maltese, Luxemburger, Lithuanian, or Estonian. We have engaged some of the most esteemed and experienced translators, as well as their promising young colleagues, who will continue to enrich the fund of Slovene translations for decades to come.

Doubtlessly they will soon be joined by translators from certain "minor" European languages, who could not be found for the purpose of this series: three works, Estonian, Finnish, and Latvian, are thus translated indirectly via English or French. We are particularly pleased that the youngest member states, Rumania and Bulgaria – when the series was conceived, they were still in the "waiting room" – are not represented only by first-class works but also by excellent translations, although the translator from Bulgarian had never tried her hand at literary translation before. It should also be mentioned that about a third of our translators write prose or poetry themselves.

Let us conclude with some statistics.
The works comprising the series, the Slovene contribution included, have been written in 21 out of the 23 official EU languages. This is because Malta and Ireland, whose official languages are Maltese and Irish (Gaelic) in addition to English, are represented by authors writing in English.
All authors are still active, regardless of their age. The oldest, Ludvík Vaculík from the Czech Republic, will celebrate his 82nd birthday this year, while 34-year-old Florin Lăzărescu from Rumania is the youngest.
While the Euroman authors include only 6 women writers, the translators' group displays the inverse ratio, with 21 works translated into Slovene by women.
Apart from the 26 original authors, the series has been shaped by 46 immediate co-workers: 26 translators, 6 authors of accompanying studies, 7 editors, 3 designers, 3 technical editors, and, of course, the Slovene writer Drago Jančar.
The series as a whole runs to slightly less than 5,400 pages (cca. 340 printer's sheets), with an average of 200 pages per book.

Drago Jančar

Drevo brez imena

(The Nameless Tree)

288 pages
ISBN 978-961-241-194-7

Drevo brez imena (The Nameless Tree) is the tale of a man's absorption by the past. Janez Lipnik, an archivist, encounters the memoirs of a serial lover, whose international Don Juan's career began during World War II in Slovenia. Lipnik's understandable interest soon oversteps ordinary boundaries. The erotic memoirs send him searching: first through the archives, then through his memory. Discovering terrible secrets, he is overwhelmed by confusion.

Lipnik reads about the terrors of war and about erotic adventures. As a historian, he fills out the gaps in the archive material; as a man of imagination, he fleshes out the erotic scenes; being well-informed, he is able to draw a parallel between World War II and the war in Croatia half a century later. But never is he quite free from the memory of a pretty blouse, the ghost of an unconditional, deadly serious boyish infatuation.

Archivist Lipnik struggles to escape the dreariness of evenings spent eating salad with his wife, but also the memories of his father, returned from a concentration camp, who used to trample lettuce seedlings in the kitchen garden night after night in the grip of nightmares. One route of escape is to cast himself as the lover of Zala, a schoolteacher: now as the older, erotomaniac memoir writer, who had made a spectacular escape from Turjak Castle, now as a younger man, who had escaped in secret. The flight continues until it is interrupted. What begins is a crazy journey into the Slovene underground, into infantile and embryonic states, into pits together with the butchered collaborators, the 'Home Guards' – pits from which he escapes up a tree back into his story, into the rambling circle of truth and fiction.

The stories emerging from the novel are not only shocking but moving, which is both less and more. Few readers will remain untouched by the book's details; few will not realise its psychological depth.

Drevo brez imena is a sombre text about wounded people. But it is also a text tinged with humour. The mellowness of the book stems from a long, melancholy reflection, as well as from short, glittering moments irradiated by the self-assured smile of Skill.

© Jane Štravs

Drago Jančar, born in Maribor in 1948, is a novelist, short story writer, playwright, essayist and publicist, a full member of the Slovene Academy of Sciences and Arts, and an intellectual critic of society active both at home and abroad. He is one of the most prolific and most frequently translated Slovene authors.

In addition to short stories, plays, essays, and TV and film scripts, he has written the novels Petintrideset stopinj (Thirty-Five Degrees) (1974), Galjot (The Galley Slave) (1978), Severni sij (Northern Lights) (1984), Posmehljivo poželenje (Mocking Desire) (1993), Zvenenje v glavi (Headnoise) (1998), Katarina, pav in jezuit (Katarina, the Peacock, and the Jesuit) (2000), and Graditelj (The Builder) (2006). He has received numerous national awards (including the Grum Prize – several times; the France Prešeren Foundation Prize in 1979; the France Prešeren Prize – the highest Slovene literary award – in 1993; the Kresnik Prize for the best Slovene novel of the year – twice) and three international ones (the European Short Story Award in 1993, the Herder Prize in 2003, and the Jean Amery Prize in 2007).

The central theme of Jančar's prose is people who are suffocating in a crammed world – a human being who longs to be alone, to exist in his or her own way, but is crushed by the crowd again and again. His prose depicts the clash between the individual and a totalitarian system, the struggle of the individual human existence against the chaos of the world. Despite its topicality, however, Jančar's literature never slips into explanation or political agitation. What remains is Art: complex, psychologically acute, formally perfected.

The Nameless Tree

(excerpt)

Translated by Nada Grošelj

Had archivist Lipnik stumbled on the Australian emigrants' material a decade earlier, he could hardly have been bored by it. Had it happened before the Big Bang, with its collapse of the old regime and the subsequent years-long disintegration of a large country once named Yugoslavia, Tito's Yugoslavia, in the agony of the Balkan wars, his hands would have trembled. At least when handling the papers containing the political emigrants' speeches. There had been a time when this was explosive material, such typescripts, brochures or books leading to interrogations and arrests, the penal code including a terrible article titled Enemy Propaganda. But in the spring of 2000, the portfolio which had come his way was merely boring. In a few years, all that had become as irrelevant as medieval tithe records. Once he would have been upset, now he was bored. No one was interested any longer in what political emigrants in Australia or Argentina had to say, still less in how those who had once listened to Christmas chimes in the heart of snowy hills and dales now spent their Christmasses under the scorching Australian sun. Ah, the sun, he thought, the summer sun. Summer was coming, soon he would set off with Marijana for Dugi Otok again, the stony Adriatic island where they spent every summer holiday. Now it was high spring, a cherry-tree was blooming in the archives courtyard under his window, its white blossoms quivering in the wind. He thought of Marijana, of her white breasts about to turn brown at the seaside, and his archivist's and man's soul quivered at the thought like the cherry blossoms under the window. Why so mawkish all of a sudden? he wondered. So many years of living together, and here he was, still trembling at the thought of Marijana, of Dugi Otok, of the spring wind swaying the boughs in the cherry-tree. He gazed long at the white tree and blossoms settling all over the courtyard in the wind's gusts.

5

Having pushed the Australian papers around a while longer, he was about to stash the whole parcel away in the "Australian fund" and to mark it with numbers and a note of its origin, according to the archival provenance principle, when his eye fell on a folder bearing an English caption, *Women in My Life*. He leafed through it, stopping to gaze at the host of photographs carefully pasted onto the sheets and followed by short typed notes, occasionally even whole pages or chapters, all written in English. He skimmed the beginning and end of the folder but could not find the author's name. The pictures of the young women were accompanied by their first names, no last names except for an occasional initial: *Anna M.* The names and pictures were complemented by years, sometimes with the season thrown in: *summer 1942, Marika 1947; Lily, 1964 (spring).* Or with a place name, apparently the place of the meeting: *Gianna, Trieste 1943.*

The archivist's first thought was that the text somehow failed to fit in with the material which he was sorting on the desk.

In April 1947, in Naples, I accompanied a very young - she said she was sixteen - poorly dressed girl from Corso...up some very narrow, steep viuzze..to...where she left in hurry..."se mi vede mama con un ragazzo.."...

In 1960 I got these photos...

She looks much like...the scugnizza I escorted in 1946.
I recognized her from so many photos I have seen in the papers...magazines...Or is it only my imagination.....?

It was written in English, although it had arrived in the parcel of the Slovene Society from Australia. Its contents, moreover, seemed completely unrelated at first sight to the Australian fund. But the two problems were soon solved by routine speed reading. The author was evidently Slovene, since the first girls who had posed for the pictures or given them away had Slovene names: *Dora, Zofi, Vanda, Slavica.* The background showed familiar views of Ljubljana from the 1930s: the Tivoli Park promenade, the Ilirija swimming-pool, or the Gorenjska region with its rocky peaks on the horizon. This meant that the author was Slovene, possibly a member of the Australian society, most likely an emigrant – perhaps a political one, although the contents evidently had little to do with politics. After many years of emigration, he was bound to feel more at home in English than in Slovene. Besides, he was bequeathing his notes to his two grandsons – as the introduction put it, *"so they will know what their grandfather had lived to tell".* The dedication had been, evidently at some later time, crossed out with a ball-point pen.

He began to read. More with the hopes of being able to identify the author at some point than with interest in all those women he described. Still, he had to admit that the thing was intriguing after all. A long-time archivist, he had grown used to practically anything, but what he was reading now was no political speech or patriotic recital.

Then he came across a passage which stopped him short. Among the women described he glimpsed a name which sent a slight quiver through his hands and shook the sheet which bore the name: Zala. Schoolteacher Zala D. And for a fleeting moment he was uncertain whether he was a child or an old man, in another town or here, the walls around him spun, the cherry-tree outside the window turned into a white cloud, time and space crumbled like characters on a virus-struck computer. An attack of vertigo made him clutch at the desk. When it passed, he knew that he had not been upset by the almost pornographic material but by the woman's name which had found its way into this account of a young man's erotic

adventures. A hunch told him that it might be her, Zala the young schoolteacher, not just any Zala but the one he had known and admired and secretly loved in his childhood with all the strength of a child's soul, not only the soul but also the body. He read the passage:

"Ah, ain't it great!" Zala exclaimed in her Maribor dialect. I was quite overwhelmed by her cry. Too much so, in fact. Moving under the fleshly embrace of her body, I felt that I soon couldn't hold back any longer. She noticed what was happening to me and stopped riding, but did not raise herself off my cock, which was stuck in her. She just stopped and stroked my face with a tender, almost motherly gesture. Then, poised above me, she slowly unbuttoned her blouse. She took off her bra as well. Her breasts touched my face. This did nothing to calm me down, especially as she began – at first slowly, then ever faster – to ride again, as if she was sitting astride a white Lipizzaner horse rather than me, a young and green clerk. At this point I couldn't hold back my desire any longer. "I'm coming," I whispered. In a trice she dismounted, took my trembling cock in her hand, and then gave me a long, gentle all-over massage. For all my embarrassment, it felt like heaven. She was smiling. "Oh, you impatient man, you," she said. "You didn't wait for me." She remained lying next to me a little longer, then rose, brought a towel and wiped down my sweaty body, rubbed me down all over, quite vigorously, which made me feel even hotter. Tossing the towel on the chair, she took off her skirt, which she had simply pulled up to her hips when we first found ourselves on the bed. Now she lay down next to me stark naked. At her touch, my strength soon came flooding back.

Lipnik took off his steamy glasses. While he was wiping them, he saw with a clouded gaze the cherry-tree branches still moving, the leaves trembling, the blossoms floating down on the courtyard pavement. The ground was all covered in white. Usually, even on the previous morning, he would have thought: what a pity someone will sweep all this away. Trample

down the tender blossoms first, too. Now he thought nothing of the kind, the white was dancing before his eyes, he wondered: What is all this now? Where did it come from? But even before he began to puzzle out this professional question, the thought flashed into his mind that he had stumbled into the role of a voyeur. He did not know who had written this, when, or where, or who she was, it was a scene which somehow made him lose himself, as if he, too, had been drained of his strength by the irresistible physicality, by the lust of this woman who could not stop herself, he admitted to himself that he could not stop reading, why pretend to myself? I can't stop reading. With this realisation, his strength quickly flooded back. The writing continued:

At her touch, my strength soon came flooding back. She began to stroke me and to touch herself too, on the breasts and between the legs. I had never seen a woman masturbate before. She was touching me and herself, herself more and more, and then she began to give little indistinct cries I don't quite remember. But it sounded like: "Ah, that's great … That's good … See what's happening … How big it's growing … Now we'll do something for me, too … Put it here …" She opened her thighs and again I slid into the playful woman who was playing, but was not quite herself … This time she moved more slowly, until she began moaning: "Yes … yes … I'm real close now, too …"; she was panting, squeezing me ever tighter with her legs and arms, and at last she reached her heaven joyously, loudly, her juices spilling down on me. I couldn't hold back and finished once again, this time in her. Afterwards we rested, eating apples. I was thinking that I'd had women before, but never experienced anything like this. And in the middle of the war, too.

In the middle of the war? It took a while for archivist Janez Lipnik to hear the question in his head: In the middle of the war? The archives expert was ferreting in his head. The voyeur long held the expert off, leave me alone, he said, they're eating apples now – in the middle of war or peace, what's the

difference? Then he read that the chronicler of the mighty intercourse could not go home in the middle of the night, so the party continued. It was because of the curfew, if he cycled down the road, he could be stopped by an Italian patrol, or not even stopped but simply shot down, often they fired without warning. He could be blasted by Italians, who fired in their fear of the partisans at anything that moved, or zapped by an ambush of partisans, who often fired at anything that moved down the road since they never moved there themselves, it was only the occupiers or their flunkies who used it. At last Janez Lipnik understood the question echoed by the archivist in his head: In the middle of the war? And another question, echoed with a dark foreboding by his inner child, the boy whom Lipnik had almost forgotten over the years, the little Janez: Is this her? Zala?

To arrive at the truth about Zala, he had to identify the unknown writer of the erotic memoirs. Pulling himself together, he began to re-read passages from the text. But all his persistence and precision met with little success. At first he named the anonymous author, the meticulous chronicler of all his experiences with all the women who had passed through his life – or, rather, bed –, The Pervert, duly writing it down on the portfolio with the notes. A closer reading, however, revealed the chronicler of the erotic adventures as fully human, indeed, as interested in much more than merely the bodies of his women, so Lipnik kept track of him for a while under the name of Casanova. But the unknown erotomaniac had neither the literary nor the political gifts of his great predecessor. In fact, he had not been interested in politics at all. He had been forced to dabble in it, like everyone drawn into the maelstrom of World War II and the Slovene civil war. It was simply that he had a somewhat uncommon human and male heart which trembled at the approach of a female, and a devil inside which egged him on until he had stirred up her heart as well, until he had, as the phrase goes, conquered it. Lipnik might have called him The Conqueror, but the word tasted too strongly of the conquistadors, of the ravaged towns and burnt landscapes

of women's souls. This man, however, had kept falling in love, he had not been infatuated with the female sex at large but smitten with each woman separately, anew. Moreover, he did not leave behind tears and emotional debris if he could help it, but friendly farewells, sympathetic letters, photos and amiable memories. Thus Lipnik blotted out the word Pervert on the portfolio, crossed out Casanova, and simply wrote: Lover. As an afterthought, he added the word Great.

6

This title had certainly been well earned by the writer of the bulky memoirs, if only because of the striking number of the conquests described, about four hundred by Lipnik's rough estimate. For Slovene circumstances at least, the figure was astounding, particularly as the writer had spent most of his – admittedly long – life operating among members of a minor European nation, which had not only fewer soldiers, mathematicians, and shoemakers than larger ones, but fewer women as well. Later, it is true, his list, carefully documented and fully equipped with data and photos, had expanded to include Italians, Germans, Australians, Frenchwomen, also seven Thai women, two Vietnamese, and even one Serbian. But the fact that most of the women described were Slovene took no lustre away from his feat. The history of the little Slovene nation had seen few exceptional people transcending European standards – a handful of famous grammarians, bee-keepers and alpinists, preciously few statesmen and generals, an occasional architect or logarithm inventor, one cardinal and one almost-saint, while the inventor of the ship's propeller, appropriated by the Slovenes, had actually been a Czech. According to historians, the history of the Slovene people had been above all the history of a struggle for cultural and social survival. The chief object was to survive, which left little time or will for great achievements. Least of all in the field to which this man, certainly an exceptional one in his way, had devoted his life. Among the Slovenes, woman was a highly respected and revered personage – and not only the mother, with her saintly dimensions

and with the most stirring pages of older national literature devoted to her. Not only the mother nor only the wife, who took care of her spouse and house, but also the maiden, as the folk song goes: *While our Slovene race Dwells in its native place, Ever shall prized be Slovenia's maids.* That was why the unknown writer deserved the epithet Great. The word Lover belonged there simply because it described his activity. Lipnik would have preferred to put down The Great Inventor or The Great Statesman instead, but this particular case did not allow it.

What bewildered archivist Janez Lipnik the most was the fact that the author had originally meant to bequeath his rich memoirs to his two grandsons, dedicating the work to them. Why should anyone want to bequeath such a thing to the poor children? Others hand down to posterity histories of their heroic deeds, medals and inventions; this man must have thought that the bibliography of descriptions featuring his conquests was rich enough to make any man proud, including his grandsons. But then he had changed his mind:

Who have I written all this for? Myself, maybe? I've changed my mind about my grandsons, it might not be best for them after all, getting to know their kind old grandpa from this side. Anyway: I've done it. After all, there are few lives as rich as mine.

That was true. But it was also the only explanation. Yet he must have wished that someone would read his notes. No one writes memoirs wishing that they might never be read, that was what Lipnik, after long years of experience in the archives, knew very well. Now, however, the notes had landed in the hands of someone not interested in the vast quantities of thighs, wet crotches, heated bellies, hairy patches, fevers rising and cooling, thrustings and lickings, nor in all those pictures: overwhelmed with such numbers, who could pause at each of the women with their myriad professions and inclinations, aristocrats and workers, prigs and nymphomaniacs and lesbians,

married women and widows, childish innocents and lustful wenches?

The memoir writer might not have been too pleased to know that his reader in the State Archives was interested in one single woman, and not even in her because of her prodigious sexual skills or appetites, but because she had opened in his soul an abyss, a memory in whose depths he longed to tread. It was this memory that tugged at Lipnik, it was what he longed to enter, to sink in, all the way to the bottom.

The vast majority of the women who had passed through The Great Lover's life had given him their photos, which he had carefully pasted in the typescript. The first of them was Zala, according to the caption under the picture: *Zala, a schoolteacher from Dobrava, my first real woman.*

About the publisher

Ever since its foundation in 1996, the **Modrijan Publishing House** has been run by Director Branimir Nešović, a BA in history and sociology, who formerly worked as a journalist and briefly also as an editor of history textbooks.

The bulk of Modrijan editions consists of textbook literature: textbooks and workbooks in several fields, particularly physics, mathematics, geography, history, and most recently Slovene. In addition, the firm has maintained a steady supply of reference materials, both original and translated, lately including the most demanding types as well: lexicons and dictionaries.

After publishing a handful of works from classical antiquity, Modrijan launched in 2004 a regular programme of literary fiction, especially contemporary prose in translation. The original number of titles – three or four a year – soon doubled, while the year 2008 will expand the Modrijan literary fiction programme by over 40 new titles, including 27 novels from the Euroman series.

Today, the firm employs a staff of thirty and a number of freelance workers.

Modrijan

27 knjig v eni zbirki
iz 27 držav Evropske unije
skupaj 5400 strani
trda vezava s ščitnim ovitkom

www.euroman.si

Modrijan založba, d. o. o.
Poljanska cesta 15, p. p. 2004, 1001 Ljubljana
brezplačni klic 080 23 64 faks (01) 236 46 01
e-pošta prodaja@modrijan.si e-knjigarna www.modrijan.si

Izid zbirke je podprlo Ministrstvo za kulturo Republike Slovenije.

kulturna
republika slovenija
ministrstvo za kulturo
www.kultura.gov.si